Преузето са https://pravno-informacioni-sistem.rs

Редакцијски пречишћен текст

На основу члана 17. став 1. и члана 43. став 3. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон), а у вези са Законом о потврђивању Секторског споразума између Владе Републике Србије и Европске комисије о механизмима примене финансијске помоћи Уније Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ у области подршке програма руралног развоја (ИПАРД III) („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 4/23), на предлог Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде,

Влада доноси

ЗАКЉУЧАК

"Службени гласник РС", број 118 од 28. децембра 2023, 34 од 16. априла 2025, 86 од 9. септембра 2026.

1. Усваја се ИПАРД III програм за Републику Србију за период 2021–2027. године, који је саставни део овог закључка.

2. Овај закључак објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 број 337-12316/2023

У Београду, 14. децембра 2023. године

Влада

Председник,

Ана Брнабић, с.р.

ИПАРД III ПРОГРАМ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ ЗА ПЕРИОД 2021–2027. ГОДИНЕ

I. НАЗИВ ИПА ПРОГРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА И ЦИЉЕВИ ИПАРД ПРОГРАМА

Министарство надлежно за послове пољопривреде је започело процес израде ИПАРД III програма Републике Србије почетком 2019. године. Рад на изради програма се заснивао на дефинисаним смерницама добијеним од стране Европске комисије и искуству у спровођењу ИПАРД II програма. Суштина израде програма односила се на јасно дефинисање приоритетних сектора и адекватних мера подршке, при чему су узети у обзир резултати секторских анализа и комплементарности мера ИПАРД III програма са мерама које ће се налазити у Националном програму руралног развоја.

Одлуком Европске комисије *C(2022) 1537* од 9. марта 2022. године, усвојен је ИПАРД III програм Републике Србије за период 2021–2027. године (ИПАРД III програм). ИПАРД III програм представља програмски документ на основу којег се користе финансијска средства Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III) намењена области подршке руралног развоја.

ИПАРД III програм ће се допринети достизању следећих циљева:

1) повећање конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора, побољшање ефикасности и одрживости производње на пољопривредним газдинствима, што ће омогућити бољи одговор на захтеве друштва за безбедном, одрживом и храном високе нутритивне вредности;

2) стимулисање развоја пословања, раста и запошљавања у руралним подручјима, побољшање положаја пољопривредних произвођача у ланцу вредности и привлачење младих у пољопривреду;

3) допринос ублажавању климатских промена и подстицање одрживог управљања природним ресурсима;

4) унапређење развоја заједнице и друштвеног капитала у руралним подручјима;

5) изградња модерне, ефикасне и транспарентне јавне управе за пољопривреду и рурални развој.

Циљеви ИПАРД III програма ће бити остварени развојем људског и физичког капитала, повећањем безбедности хране и способности пољопривредно-прехрамбеног сектора да се носи са притиском конкуренције, као и прогресивним усклађивањем сектора са стандардима Европске уније, посебно онима који се тичу хигијене и животне средине, водећи рачуна о уравнотеженом територијалном развоју руралних подручја.

Програм дефинише мере које ће омогућити финансијску подршку у руралним областима Републике Србије.

ИПАРД III програмом биће подржане инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава, инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, агро-еколошко-климатске мере и мера органске производње, спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ, инвестиције у руралну јавну инфраструктуру, диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања, као и спровођење техничке помоћи.

Један од услова за коришћење средстава овог програма је успостављање комплементарног система подршке како на националном, тако и на локалном нивоу, у којем неће бити могуће двоструко финансирање из јавних фондова за исту врсту инвестиција, а који ће својим синергетским ефектом допринети смањењу регионалних разлика.

II. ЗЕМЉА КОРИСНИК

2.1. ГЕОГРАФСКО ПОДРУЧЈЕ ОБУХВАЋЕНО ИПАРД III ПРОГРАМОМ

Територија Републике Србије је административно организована у општине, градове и град Београд, као и у две аутономне покрајине, као облик територијалне аутономије[1].

ИПАРД III програм ће се спроводити на територији Републике Србије (изузев Косова и Метохије*[2]).

Према националној Номенклатури територијалних јединица за статистику (*NUTS*[3]), територија Републике Србије је подељена на три нивоа *NUTS* региона (изузев Косова и Метохије*2) на следећи начин: два *NUTS* 1 региона, пет *NUTS* 2 региона и 25 *NUTS* 3 управних округа (*Табела 1*).

Табела 1: *NUTS* региони обухваћени Програмом

NUTS ниво	Шифра	Регион	Површина* (km²)	Број насељених места	Становништво на дан 30. јун 2019.**	
					Укупно	Становништво по 1 km²
		СРБИЈА – УКУПНО	77.589	4.709	6.945.235	90
I	РС1	СРБИЈА – СЕВЕР	24.848	624	3.546.149	143

II	РС11	Београдски регион	3.234	157	1.694.056	524
II	РС12	Регион Војводине	21.614	467	1.852.093	86
I	РС2	СРБИЈА – ЈУГ	52.741	4.085	3.399.086	64
II	РС21	Регион Шумадије и Западне Србије	26.493	2.112	1.908.641	72
II	РС22	Регион Јужне и Источне Србије	26.248	1.973	1.490.445	57

Извор: Републички завод за статистику Србије (РЗС)

* Подаци Републичког геодетског завода (РГЗ)

** Процена

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

АКИС – Систем знања и информација у пољопривреди

АЛИМС – Агенција за лекове и медицинска средства

АПВ – Аутономна покрајина Војводина

АПР – Агенција за привредне регистре

АРС – Анкета о радној снази

АСПГ – Анкета о структури пољопривредних газдинстава

БДВ – Бруто додата вредност

БДП – Бруто домаћи производ

БФШ – Буџетски фонд за шуме

ГРЈ – Годишња радна јединица

ГМО – Генетски модификовани организми

ЕК – Европска комисија

ЕУ – Европска унија

ЕУСАИР – Стратегија ЕУ за Јадранско-јонски регион

ЕУСДР – Стратегија ЕУ за Дунавски регион

ЗОП – Заштићена ознака порекла

ЗГО – Заштићена географска ознака

ЗПП – Заједничка пољопривредна политика

ИА – ИПАРД агенција

ИБРД – Међународна банка за обнову и развој

ИПА – Инструмент за претприступну помоћ

ИПА ОП – Одбор за праћење инструмента за претприступну помоћ

ИПАРД – Инструмент за претприступну помоћ за рурални развој

ЈЛС – Јединице локалне самоуправе

ЈП – Јавна предузећа

ККС – Класична куга свиња

КПЗ – Коришћено пољопривредно земљиште

ЛАГ – Локална акциона група

ЛСРР – Локална стратегија руралног развоја

МоР – Меморандум о разумевању

МПШВ – Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

МРРС – Мрежа за рурални развој Србије

МСП – Мала и средња привредна друштва

НАО – Национални службеник за одобравање

НВО – Невладина(е) организација(е)

НИПАК – Национални ИПА координатор

НМРР – Национална мрежа за рурални развој

НПРР – Национални програм руралног развоја

НСПРР – Национална стратегија пољопривреде и руралног развоја

ОИЕ – Обновљиви извори енергије

ОП – Одбор за праћење

ОУ – Оквирни уговор

ПАВК – План активности видљивости и комуникације

ПГ – Пољопривредно газдинство

ПГС – Прекогранична сарадња

ПДВ – Порез на додату вредност

ПДПП – Правила добре пољопривредне праксе

ПЛАГ – Потенцијалне локалне акционе групе

ПОУРП – Подручја са отежаним условима за рад у пољопривреди

ПСПВШ – Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство

ПРАГ – Практични водич кроз процедуре уговарања помоћи за спољашње активности ЕУ (*Practical Guide to Contracting Procedures for EU External Actions*)

РВ – Рејонизација виноградарства

РЗС – Републички завод за статистику

РР – Рурални развој

СКГО – Стална конференција градова и општина

ССП – Споразума о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица и Републике Србије

СС – Секторски споразум између Владе Републике Србије и Европске комисије о механизмима примене финансијске помоћи Уније Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ у области подршке програма руралног развоја (ИПАРД)

Тое – Тона еквивалента нафте

ТП – Техничка помоћ

ТТ – Техничка тела

УАП – Управа за аграрна плаћања

УГС – Условно грло стоке

УЛО – Веома низак садржај кисеоника

УН – Уједињене нације

УПЗ – Управа за пољопривредно земљиште

УТ/ИПАРД УТ – ИПАРД Управљачко тело

CEFTA – Споразум о слободној трговини у Централној Европи

DG AGRI – Генерални директорат за пољопривреду и рурални развој

DG SANTE – Генерални директорат за здравље и безбедност хране

FADN – Систем рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима (*Farm Accountancy Data Network*)

FAO – Организација за храну и пољопривреду (*Food and Agriculture Organisation*)

FFPA – Оквирни споразум о финансијском партнерству између Републике Србије коју заступа Влада Републике Србије и Европске комисије о правилима за спровођење финансијске помоћи Европске уније Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА III)

GAEC – Добри пољопривредни и еколошки услови (*Good Agricultural and Environmental Conditions*)

GHG – Гасови са ефектом стаклене баште

HACCP – Анализа опасности и критичне контролне тачке

HNV – Висока природна вредност

IACS – Интегрисани административни и контролни систем (*Integrated Administration and Control System*)

IEA – Међународна агенција за енергетику (*International Energy Agency*)

ISO – Међународна организација за стандардизацију

LEADER – Liaison entre Actions de developpment de l'Economie Rurale (фр.)

LPIS – Систем идентификације земљишних парцела (*The Land Parcel Identification System*)

NUTS – Номенклатура територијалних јединица у статистици

OECD – Организација за економску сарадњу и развој

PHRD Grant – Пројекат за јачање капацитета пољопривредног сектора за доношење политика на основу података (*PHRD Grant on Strengthening Agriculture Sector Capacities for Evidence-Based Policy Making*)

SCAP – Пројекат конкурентне пољопривреде Србије

SMR – Обавезни захтеви за управљање газдинством

SWG – Стална радна група за регионални развој у Југоисточној Европи

SWOT – Снаге, слабости, могућности, претње

UNDP – Програм Уједињених нација за развој

USAID – Америчка агенција за међународни развој

WFD – Оквирна директива о водама Европске уније

_____

1 Закон о територијалној организацији Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 129/07, 18/16, 47/18 и 9/20 – др. закон)

*2 * Овакав вид означавања не прејудицира став о статусу и у складу је са резолуцијом Савета безбедности УН 1244 (1999) и мишљењем МСП о проглашењу независности Косова.*

3 Сви подаци дати у ИПАРД III програму не укључују податке за Косово и Метохију.

III. ОПИС ТРЕНУТНЕ СИТУАЦИЈЕ, SWOT АНАЛИЗА И УТВРЂИВАЊЕ ПОТРЕБА

3.1. ОПШТИ ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ КОНТЕКСТ ГЕОГРАФСКОГ ПОДРУЧЈА

Република Србија је идентификована као потенцијални кандидат за чланство у ЕУ током самита Савета Европе у Солуну 2003. године, а 2009. године формално је поднела захтев за приступање ЕУ. Процес ратификације Споразума о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица и Републике Србије (ССП) започео је 2010. године, а Савет Европе је 1. марта 2012. године доделио Републици Србији статус земље кандидата на основу Мишљења Европске комисије (ЕК) о захтеву за чланство Републике Србије који је усвојен у октобру 2011. године.

Територија Републике Србије налази се на раскршћу централне и југоисточне Европе, представља централни део региона Балкана и простире се на површини од 77.589 km² (изузев Косова и Метохије). Према резултатима пописа становништва из 2011. године, Република Србија има 7.186.862 становника, док према процени Републичког завода за статистику (РЗС) из 2020. године има 6.899.126 становника. Рурална подручја Републике Србије, која су сврстана у категорију „остала насеља”, обухватају 40,6% становништва. Више од 50% становништва региона Шумадије и западне Србије представља рурално становништво, што га чини регионом са највећим бројем руралног становништва у Републици Србији. Просечна старост становништва у 2019. години била је 43,3 године. Посматрано по типу насеља, у градским насељима просечна старост становништва износи 42,3 године, док је у категорији „остала насеља” просечна старост становништва 44,9 година.

Према подацима РЗС у 2020. години БДП износио је 37.550 милиона EUR у сталним ценама, а реални БДП је у 2020. години смањен у односу на претходну годину за 0,9%. У 2020. години најзначајније учешће у формирању БДП-а имали су следећи сектори: сектор прерађивачке индустрије (13,3%), сектор трговине на велико и мало и поправка моторних возила (11,3%), сектор некретнина (7,0%), сектор пољопривреде, шумарства и рибарства (6,3%) и сектор грађевинарства (5,4%). БДВ примарног сектора је у 2020. години износила 6,3% (Статистички годишњак Републике Србије 2021, РЗС). Макроекономски показатељи Републике Србије за период 2012–2020. године приказани су у *Табели 2*.

Табела 2: Макроекономски показатељи Републике Србије, 2012–2020.

Показатељ	Година								
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.**
БДП* (мил. EUR)	31.968,8	32.893,6	32.370,7	32.955,4	34.055,6	34.771,2	36.334,2	37.908,1	37.550,0
БДП по становнику (EUR)	4.676,7	5.082,9	4.973,2	5.037,1	5.210,8	5.588,4	6.142,7	6.624,0	6.783,0
Стопа незапослености (%)	24,6	23,0	19,9	18,2	15,9	14,1	13,3	10,9	9,5
Извоз робе и услуга (мил. EUR)	9.579,7	12.467,4	12.668,0	11.414,4	12.700,4	14.504,4	16.417,8	16.753,8	16.606,5
Увоз робе и услуга (мил. EUR)	16.147,9	17.536,3	17.234,3	15.253,6	16.127,5	18.705,4	22.087,1	22.810,6	22.342,9
Салдо (мил. EUR)	-6.568,2	-5.068,9	-4.566,3	-3.839,2	-3.427,1	-4.201,0	-5.669,3	-6.056,7	-5.736,4

Извор: РЗС

* Сталне цене (вредност, уланчане мере обима, референтна 2010. година)

** Процена РЗС

3.1.1. Административни систем

Јединице локалне самоуправе чине 197 градова/општина, које обухватају 6.158 насеља. Република Србија (изузев Косова и Метохије) састоји се од 25 управних округа. Град Београд је засебан округ и представља одвојену територијалну јединицу која је утврђена Уставом и законом.

У Републици Србији не постоји званична дефиниција руралних подручја. Класификација насеља коју користи РЗС („градска насеља" и „остала насеља") заснована је на правном критеријуму за одређивање урбаних насеља, док се насеља изван ове категорије класификују као остала насеља.

У складу са дефиницијом руралних подручја *OECD*[4], у Републици Србији рурална подручја обухватају 79,5% државне територије, као и више од половине укупног становништва (58,7%). Просечна густина насељености у Републици Србији је око 90 становника/km². У руралним подручјима густина насељености износи 58 становника/km², док у урбаним подручјима густина насељености износи 399 становника/km².

За потребе ИПАРД III програма, на основу *OECD* критеријума и у складу с територијалном класификацијом Републике Србије, читава територија Републике Србије се може сматрати руралном подручјем, изузимајући **подручја седишта административних центара градова, као и**[*] подручја насељених места са густином насељености већом од 150 становника/km² у 27 градова и граду Београду (Прилог 10 – Листа насељених места изван руралних подручја, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део).

У случају Мере 5 – „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ", рурално подручје је насељено место које има највише 25.000 становника (према подацима последњег Пописа становништва, РЗС).

Подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП), укључујући планинска подручја (Прилог 3 – Листа насељених места у планинским подручјима, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део), прописани су Правилником о одређивању подручја са

отежаним условима рада у пољопривреди[5]. Статус ПОУРП додељује се на период од три године за насеља на територији Републике Србије која испуњавају један од следећих критеријума:

1) налазе се на надморској висини ≥ од 500 m (планинска подручја),

2) налазе се у границама подручја националног парка одређеним Законом о националним парковима[6],

3) налазе се у девастираним подручјима у складу са Уредбом о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину[7].

Ниво развијености општина је одређен применом показатеља развоја заснованим на Закону о регионалном развоју[8] и методологији за одређивање нивоа развијености општина прихваћеној од стране Владе. Општине се према нивоу развијености разврставају у четири групе: прва група је изнад националног просека, у другој групи је ниво развијености од 80% до 100% националног просека, у трећој групи је ниво развијености од 60% до 80% националног просека, док је у четвртој групи ниво развијености испод 60% националног просека.

*Службени гласник РС, број 34/2025

_____

4 Рурална подручја дефинисана према критеријумима OECD на нивоу општина са густином насељености мањом од 150 становника/km².

5 Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС”, број 132/21).

6 („Службени гласник РС”, бр. 84/15 и 95/18 – др. закон)

7 Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Службени гласник РС”, број 104/14)

8 („Службени гласник РС”, бр. 51/09, 30/10 и 89/15 – др. закон)

3.1.2. Демографске карактеристике и трендови

Према проценама РЗС за 2019. годину, укупан број становника у Републици Србији је 6.945.235 (изузев Косова и Метохије). Кључни демографски изазови су: негативна стопа природног прираштаја на 1.000 становника (– 5,3% у 2019. години), старење становништва (просечна старост је 43,3 године), високи и растући индекс старења (144,1), стопа старосне зависности (53,8%), ниска стопа фертилитета (1,52 детета по жени) и негативни унутрашњи миграциони баланс. Истовремено, кључни демографски показатељи ЕУ у 2019. години су следећи: стопа промене природног прираштаја становништва (– 1,1%), просечна старост становништва (43,7 година), стопа старосне зависности (31%), стопа фертилитета (1,56 детета по жени). У поређењу с укупном демографском сликом Републике Србије, ситуација у вези са становништвом и демографским трендовима у руралним подручјима је још неповољнија. У периоду између два пописа (2002–2011. година) дошло је до осетног пада становништва у руралним подручјима за 10,9%, што је свело његов удео у укупном становништву на 40,6%. Постоје значајне регионалне разлике, при чему Регион Јужне и Источне Србије бележи најјаче трендове депопулације, док је Регион Шумадије и Западне Србије једини претежно рурални регион, са 52,6% становништва у руралним подручјима. Рурална подручја карактерише и интензивнији процес старења – значајно опада удео деце и омладине, а расте удео старијег становништва.

Табела 3: Становништво према типу насеља, 2019.

Тип насеља	Становништво	Становништво према старосној групи (%)

	Укупно (000)	%	% жена	Биланс унутрашњих миграција	< 15 година	15–64 година	≥ 65 година
Претежно урбани	1.694	24,4	52,8	7.724	15,1	65,3	19,6
Прелазни	1.644	23,7	51,2	665	14,3	65,2	20,5
Претежно рурални	3.607	51,9	50,6	– 8.389	13,9	64,8	21,3

Извор: РЗС

Депопулација у руралним подручјима је последица ниске стопе рађања и интензивних миграција из руралних у урбана подручја или ван земље. Депопулација је више наглашена код руралне женске популације у односу на мушку популацију. Недостатак могућности за запошљавање, ниске зараде, неразвијена инфраструктура, ограничен приступ и низак квалитет образовних и здравствених услуга, као и приступ финансијској социјалној помоћи, делимично објашњавају сиромаштво и миграцију из руралних подручја. Удео женског становништва које се исељава из руралних подручја, као и млађе популације (15–35 година) је већи у односу на мушку популацију, што значајно утиче на губитак радно способног и фертилног становништва из руралних подручја и продубљује даље трендове депопулације.

Табела 4: Биланс унутрашњих миграција према типу насеља, 2019.

Старосна категорија	Претежно урбани		Прелазни		Претежно рурални	
	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене
0–4	- 35	- 50	19	37	16	13
5–10	11	7	32	43	- 43	- 50
10–14	96	52	- 2	13	- 94	- 65
15–24	947	1.207	96	148	- 1.043	- 1.355
25–34	1.692	2.125	93	54	- 1.785	- 2.179
35–44	414	317	0	- 21	- 414	- 296
45–54	159	229	- 27	13	- 132	- 242
55–64	34	182	19	45	- 53	- 227
65 и више година	91	246	53	50	- 144	- 296
Република Србија	3.409	4.315	283	382	- 3.692	- 4.697
% становништва 15–34 година	77,41	77,22	66,78	52,88	76,60	75,24

Извор: РЗС

3.1.3. Тржиште рада

Основни показатељи тржишта рада у Републици Србији упућују на позитивне, али не баш прогресивне трендове: раст стопе активности и запослености с једне и пад стопе незапослености и неактивности с друге стране. Укупан број запосленог становништва у 2019. години био је 2,2 милиона. Стопе активности и запослености у руралним подручјима су традиционално више него у урбаним. Међутим, постоји значајан родни и генерацијски јаз,

поготово када се активност и запосленост анализирају код руралног становништва. Стопе активности и запослености жена у руралним подручјима су значајно ниже од стопа активности и запослености мушкараца. Најнеповољнији је положај младих жена које имају најнижу стопу активности и запослености.

Табела 5: Стопа активности, запослености, незапослености и неактивности радно способног становништва старости 15–64 година (%), 2019.

	Република Србија			Мушкарци		Жене		Родни јаз	
	Укупно	Градска насеља	Остала насеља	Градска насеља	Остала насеља	Градска насеља	Остала насеља	Градска насеља	Остала насеља
Стопа активности	68,1	67,8	68,7	73,2	77,4	62,6	59,2	10,6	18,2
Стопа запослености	60,7	59,8	62,1	64,7	70,7	55,1	52,9	9,6	17,8
Стопа незапослености	10,9	11,8	9,5	11,7	8,7	12,0	10,7	-0,3	-2,0
Стопа неактивности	31,9	32,2	31,3	26,8	22,6	37,4	40,8	-10,6	-18,2

Извор: РЗС

Удео нискоквалификованих радника (без образовања или са основним образовањем) у урбаним подручјима је 6,8%, док у руралним подручјима достиже 30,5%. Стопа запослености у сектору пољопривреде се континуирано смањује, при чему пољопривреда и даље остаје претежан сектор запошљавања. У сектору пољопривреде је у 2019. години било радно ангажовано 452.700 људи, односно 15,6% становништва старости изнад 15 година (13,4% становништва у радном добу). Учешће сектора пољопривреде, шумарства и рибарства у укупној запослености у Републици Србији износи 11,5%.

Када је реч о сектору шумарства и дрвне индустрије, у индустрији намештаја је у 2020. години било регистровано 20.637 запослених, што је за 8,6% више него у 2019. години, док је 17.020 запослених било регистровано у обради дрвета (раст од 0,9% у поређењу са 2019. годином). У производњи папира и папирних производа је било регистровано 9.216 запослених (раст од 9,5% у односу на 2019. годину). У сектору шумарства и сече шума је регистровано 6.807 запослених, што представља пораст за 4,1% у односу на 2019. годину. Ова четири сектора шумарства чине 2,5%[9] укупне запослености у Републици Србији.

Општа и посебна права формално запослених лица у сектору пољопривреде и прехрамбеном систему Републике Србије уређена су Законом о раду[10], Законом о пензијском и инвалидском осигурању[11], као и другим релевантним националним законодавством, док су права сезонских радника у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства регулисана Законом о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима[12], чиме је обезбеђена могућност сезонским радницима да остваре своја радна права. Поред тога, запослени имају право на безбедност и здравље на раду, што је регулисано Законом о безбедности и здрављу на раду[13], као и Законом о потврђивању Конвенције која се односи на безбедност и здравље у пољопривреди – Конвенција 184[14], која се посебно односи на следеће категорије радника: млади, жене и привремени и сезонски радници.

_____

9 https://api.pks.rs/storage/assets/Sumarstvo,%20Q3%202020.pdf

10 („Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење)

11 („Службени гласник РС”, бр. 34/03, 64/04 – УС, 84/04 – др. закон, 85/05, 101/05 – др. закон, 63/06 – УС, 5/09, 107/09, 30/10 – др. закон, 101/10, 93/12, 62/13, 108/13, 75/14, 142/14, 73/18, 46/19 – УС, 86/19, 62/21, 125/22, 138/22 и 76/23)

12 („Службени гласник РС”, број 50/18)

13 („Службени гласник РС”, број 35/23)

14 („Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 2/19)

3.1.4. Структура пољопривредних газдинстава

Према резултатима Анкете о структури пољопривредних газдинстава (АСПГ), у 2018. години у Републици Србији је било 564.541 пољопривредних газдинстава (ПГ), међу којима је највећи удео породичних пољопривредних газдинстава (99,7%). Број газдинстава опада у свим регионима, док се просечна величина газдинства повећала са 5,4 ha (Попис пољопривреде 2012) на 6,2 ha (АСПГ 2018). У поређењу са Пописом пољопривреде из 2012. године, резултати АСПГ из 2018. године указују на благи пораст површине КПЗ (са 3.437,4 ha на 3.475,9 ha, респективно). Доминирају пољопривредна газдинства до 5 ha (71,7% укупног броја ПГ), иако покривају само 23,2% укупног КПЗ, што указује на високи дуалитет структуре пољопривредних газдинстава (*Табела 6*).

Табела 6: Земљишни ресурси по класама величине пољопривредних газдинстава, 2018.

Земљишни ресурси	Јед. мере	Укупно	<1 ha	1≤ha<2	2≤ha<5	5≤ha<10	10≤ha<50	50≤ha<100	ha≥100
Пољопривредна газдинства	број	564.541	111.876	110.893	182.253	96.262	58.010	3.825	1.422
	%	100,0	19,1	19,8	32,6	17,2	10,4	0,7	0,3
Коришћено пољопривредно земљиште	ha (000)	3.475,9	58,7	159,9	589,2	665,2	1,045,7	256,2	701,0
	%	100,0	1,7	4,6	17,0	19,1	30,1	7,4	20,2
Просечна величина ПГ	ha	6,2	0,6	1,4	3,2	6,9	53,4	67,0	493,0
Некоришћено пољопривредно земљиште	ha (000)	290,0	20,8	22,1	36,0	18,6	10,1	8,4	174,0
Површина под шумом	ha (000)	972,3	102,7	145,9	254,3	188,9	118,9	58,6	103,0
Остало земљиште	ha (000)	440,6	18,0	13,7	28,8	32,6	27,1	32,0	288,4
Укупно пољопривредно земљиште	ha (000)	5.178,7	200,2	341,6	908,3	905,4	1.201,7	355,1	1.266,5

Извор: РЗС

Резултати АСПГ 2018 указују на велики број газдинстава чији власници су старији од 65 година (42,8%). Већи део управника газдинстава у Републици Србији (54%) има искуство искључиво стечено праксом, 38% је завршило средњу школу у области која није повезана са пољопривредом, док свега 3% има средњошколско образовање у области пољопривреде. У 2018. години 7% управника газдинстава похађало је едукације у области пољопривреде.

Пољопривредно образовање управника газдинстава је на ниском нивоу, било да је формално или неформално.

3.1.5. Опште карактеристике

Из перспективе будућег придруживања Републике Србије Европској унији, важно је подржати специјализоване, одрживе секторе у процесу припреме за усаглашавање са стандардима ЕУ и конкуренцијом на тржишту.

Пољопривредни сектор у Републици Србији карактеришу скромна улагања са употребом мале количине хемијских средстава услед високих цена инпута, често превисоких за већину малих пољопривредника. Неправилна примена агротехничких мера у биљној производњи, мали проценат наводњаваних површина, недовољно коришћење генетског потенцијала и неизбалансирана исхрана стоке су главни фактори флуктуација биљне и сточарске производње у Републици Србији. Високе цене инпута, као и трошкови отплате кредита за опрему и механизацију смањују инвестициони потенцијал и пољопривредну производњу чине у великој мери зависном од временских услова. Велики део примарног пољопривредног сектора искључен је из комерцијално оријентисаног пољопривредно-прехрамбеног ланца због малог обима производње, с обзиром на то да произвођачи не могу да обезбеде уједначен квалитет производа у довољним количинама. У том смислу, велики изазов за произвођаче је да испуне наведене захтеве како би задржали што већи удео на домаћем тржишту.

Недовољан број савремених система и објеката за складиштење и дистрибуцију (укључујући силосе) и евидентан недостатак информационо-комуникационих система и стручне подршке утичу на квалитет и доступност производа код великог броја произвођача.

У области примарне пољопривредне производње и прераде посебно су неопходне инвестиције које ће смањити технолошки развојни заостатак у односу на конкуренцију и ублажити последице изазване климатским променама.

Кључни производи малих газдинства који су заступљени у региону значајно доприносе и обезбеђују доступност хране сопственим домаћинствима и заједници. Традиционалне производне технологије одржавају разноликост у руралним економијама, а такође имају утицај и на очување животне средине. У том смислу, кратки ланци снабдевања треба да наставе да граде мостове између малих газдинстава и урбаних потрошача. Поред тога, агроеколошке мере такође могу диверзификовати изворе прихода малих газдинстава и помоћи у промоцији њихових производа.

Тренутне потребе произвођача и прерађивача заснивају се на стабилном приходу и пословном окружењу, као и на постизању економског и еколошког одрживог развоја. Потенцијал пољопривредно-прехрамбеног сектора огледа се у повећању конкурентности и ефикасности ланца исхране кроз ИПАРД инвестиције.

Инфраструктуру газдинстава, технологију, продуктивност и исплативост примарне производње у Републици Србији требало би унапредити изградњом или реструктурирањем објеката, увођењем система за биолошку безбедност, унапређењем генетичког потенцијала, као и добробити животиња, ветеринарског јавног здравља, заштите животне средине и исхране. ИПАРД III програм може допринети консолидацији понуде примарних производа малих и средњих ПГ, која ће довести до заједничких улагања и проширења ланца вредности.

Да би се достигао значајнији напредак у повећању производње, конкурентности и извоза, неопходно је преиспитати мере и дати већи приоритет инвестиционој подршци. Стога је сарадња у сектору пољопривреде кључ успеха и очувања малих пољопривредника. Заједничка улагања у физичку имовину, као што су улагања у складишне капацитете или капацитете за сортирање и паковање, имају за циљ повећање међусобног поверења и зближавање произвођача, као и јачање њихове позиције на тржишту.

Неопходан је систематичан рад у циљу повећања обима производње и квалитета производа, изградње односа између произвођача и прерађивача, еколошке одрживости, иновација, изградње дигиталних вештина, унапређења квалитета и стандарда безбедности хране, развоја нових и промоције традиционалних српских производа и проширења извоза на тржиште ЕУ и друга иностранa тржишта, поред извоза на тржиште *CEFTA* земаља.

Улагања у сектор прераде треба да буду усмерена на *green-field* инвестиције у нове објекте, као и на осавремењавање постојећих. На основу секторске анализе, индустрији прераде хране потребна су улагања у изградњу и реконструкцију објеката, као и за набавку нове опреме ради испуњавања стандарда ЕУ.

За већину малих пољопривредних произвођача директна продаја је најважнији тржишни канал. Неки од канала директне продаје производа малих пољопривредних произвођача су следећи: зелена пијаца, продаја на газдинству, продаја поред пута, продаја кроз туризам и угоститељство итд. Најзначајнији канал директне продаје је зелена пијаца са укупним прометом пољопривредно-прехрамбених производа од око 20% од укупне вредности продаје и куповине пољопривредно-прехрамбених производа (*FAO*, 2019). Поред наведеног, посебан вид пласмана пољопривредних производа од стране малих пољопривредних произвођача чине бартер трансакције између учесника у ланцу вредности (прехрамбено-прерађивачке компаније, задруге, купци/трговци, интегратори) и самих пољопривредних произвођача. У оквиру овог система, пољопривредни произвођачи који склапају уговоре са прерађивачким компанијама, задругама или интеграторима добијају неопходне инпуте у замену за продају вишкова усева након жетве. Вредност ове врсте сарадње процењена је на најмање 100 милиона EUR (*USAID*, 2013, *FAO* 2019).

3.2. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ, ШУМАРСКОГ И ПРЕХРАМБЕНОГ СЕКТОРА

Бруто додата вредност сектора пољопривреде, шумарства и рибарства Републике Србије је, уз одређене варијације током анализираног периода, повећана за 14% у 2019. години у односу на 2015. годину (*Табела 7*). У 2019. години ова вредност износила је 2.737 мил. EUR, што представља 42,9% просека ЕУ-27. У 2019. години, у поређењу са земљама у региону, Република Србија остварила је већу БДВ пољопривреде (2.609 мил. EUR) од Републике Словеније (516 мил. EUR), Републике Хрватске (1.266 мил. EUR) и Републике Бугарске (1.318 мил. EUR), али знатно мању од Румуније (7.638 мил. EUR).

Продуктивност рада у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства Републике Србије је повећана за 25,4% у 2019. години у односу на 2015. годину и износи 6.046 EUR по запосленом у 2019. години, што чини око 30% просека ЕУ-27 (19.960 EUR/ГРЈ). Међутим, ова вредност је за 7% виша од минималног нивоа ЕУ-27, који је постигла Румунија (5.671 EUR/ГРЈ). У поређењу са земљама чланицама ЕУ из региона, Република Србија има нижу продуктивност рада од Републике Словеније (6.882 EUR/ГРЈ) и Републике Хрватске (6.081 EUR/ГРЈ).

У сектору прехрамбене индустрије БДВ је повећана за 6,4%, док је запосленост повећана за свега 0,3%. Сходно томе, продуктивност рада је у посматраном периоду (2015–2019. год.) повећана за 6,1%. Остварени ниво продуктивности рада у сектору прехрамбене индустрије у Републици Србији је у 2019. години износио 14.371 EUR по запосленом, што је 28% од просека ЕУ-27 за 2018. годину (51.219 EUR/ГРЈ). Минимални ниво продуктивности рада сектора прехрамбене индустрије у 2019. години у оквиру ЕУ-27 остварила је Република Бугарска (11.217 EUR/ГРЈ). Ниво продуктивности рада прехрамбеног сектора у Републици Србији већи је од оствареног у Републици Бугарској (за 28%), а мањи од оствареног у Републици Хрватској (за 64%) и Републици Словенији (за 114%).

Потреба за повећањем нивоа укупне факторске продуктивности и продуктивности рада постоји како у сектору пољопривреде тако и у сектору прехрамбене индустрије. У сектору прехрамбене индустрије постоји хитна потреба за активностима које ће допринети унапређењу конкурентности у односу на земље у региону у наредним годинама.

Табела 7: Главни показатељи значаја пољопривредно-прехрамбеног сектора Републике Србије, 2015–2019.

Показатељ	Година				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Бруто додата вредност у текућим ценама (мил. EUR)					
Пољопривреда, шумарство и рибарство	2.400	247	2.360	2.721	2.737
Укупна БДВ прехрамбене индустрије	1.375	1.414	1.449	1.419	1.463
− Производња прехрамбених производа	1.051	1.107	1.119	1.077	1.127
− Производња пића	267	237	240	268	253
− Производња дуванских производа	57	70	90	74	83
Учешће у БДП (%)					
Пољопривреда, шумарство и рибарство	6,7	6,8	6,0	6,3	6,0
Производња прехрамбених производа	2,9	3,0	2,9	2,6	2,3
Производња пића	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5
Производња дуванских производа	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Запосленост					
Пољопривреда, шумарство и рибарство (000)	497,8	506,1	481,1	451,0	452,7
− Учешће у укупној запослености (%)	19,5	18,6	17,2	15,9	15,6
Прехрамбена индустрија (000)	101,5	106,4	105,8	110,1	101,8
− Учешће у укупној запослености (%)	4,0	3,9	3,7	3,9	3,6
Продуктивност рада (EUR по запосленом)					
Пољопривреда, шумарство и рибарство	4.821	4.880	4.905	6.033	6.046
Прехрамбена индустрија	13.547	13.289	13.696	12.888	14.371
Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа					
Извоз (мил. EUR)	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238
− Удео у укупном извозу (%)	2,6	21,8	19,4	17,5	18,5
Увоз (мил. EUR)	1.489	1.362	1.617	1.714	1.868
− Удео у укупном увозу (%)	9,1	7,8	9,5	7,8	7,8

Извор: РЗС

Структурне промене у привреди довеле су до континуираног пада удела пољопривредног сектора у БДП-у, док је вредност пољопривредне производње у порасту са приметним годишњим варијацијама.

Извоз пољопривредно-прехрамбених производа расте, али његова структура указује да је сектор још увек првенствено снабдевач сировина, са неповољним односом између увоза и

извоза по јединици вредности, као и са погоршањем односа покривености увоза извозом: са 2,1 у 2016. години на 1,7 у 2019. години. Примарни пољопривредни производи остварују значајно учешће у спољнотрговинској размени, како у извозу (75%) тако и у увозу (65%).

Показатељи представљени у *Табели 7* указују на то да, упркос значајном доприносу пољопривреде економском расту, има доста простора за транзицију пољопривреде у модеран и конкурентан сектор, са новим висококвалитетним радним местима и обезбеђеним стабилним приходима, уз допринос одрживом коришћењу ресурса и унапређењу животне средине и привреде у руралним подручјима. Услед неповољних климатских и еколошких промена, стопа раста пољопривредне производње у великој мери зависи од временских услова. Продуктивност земљишта бележи стагнацију, а продуктивност рада пораст, првенствено услед исељавања становништва и дела радне снаге која напушта сектор. С друге стране, ове промене тржишта рада у руралним подручјима успориле су смену генерација и структуралну трансформацију пољопривредног сектора.

Усвајањем Националне стратегије пољопривреде и руралног развоја (НСПРР) 2014. године, као и изменама и допунама закона којима се уређује спровођење политика пољопривреде и руралног развоја, дат је почетни импулс за успостављање дугорочног и стабилног оквира пољопривредне политике. Међутим, коначни имплементациони оквир дефинисан је неколико година касније (крајем 2017. године) усвајањем Националног програма за пољопривреду (НПП) и Националног програма руралног развоја (НПРР), док је ИПАРД II програм усвојен од стране Европске комисије почетком 2015. године.

Укупно исплаћена подршка за рурални развој из националног буџета (МПШВ, ПСПВШ, ЈЛС) и буџета ЕУ за ИПАРД II програм у периоду 2015–2019. год. износила је 333,8 милиона EUR (26,7% укупног буџета за пољопривреду и рурални развој), при чему средства МПШВ чине 73% укупног износа националног буџета.

МПШВ је у периоду 2015–2019. год. расписало јавне позиве за расподелу средстава у оквиру Годишњег програма за коришћење буџетског фонда за шуме Републике Србије. Укупна исплаћена подршка за пошумљавање, негу шума, заштиту шума – одржавање и градњу противпожарних трака, заштиту шума од болести и штеточина, производњу шумског семена и производњу шумског садног материјала, као и за изградњу и реконструкцију шумских путева, износила је 4,6 милиона EUR.

3.2.1. Сектор производње и прераде млека

Стање у сектору и кључне карактеристике

Производња млека у Републици Србији праћена је многим изазовима – од недостатка одрживог дохотка на фарми, углавном неефикасног процеса производње, до лошег положаја млечних фарми у тржишном ланцу вредности. Низак принос млека, застарела опрема и објекти који не испуњавају задовољавајуће хигијенске стандарде, не представљају добар основ за побољшање квалитета млека и достизање стандарда безбедности хране и еколошких стандарда. Такође, политика актуелних подстицаја се спроводи кроз директна плаћања по литри млека. У плану је увођење критеријума квалитета млека за исплату подстицаја. Упркос значајном смањењу броја музних стада, као и смањења малих фарми, сектор производње млека показује стабилну производњу и самоодрживост.

Питања конкурентности, нарочито у вези са предложеним реформама Зелене агенде за Западни Балкан и европским Зеленим договором (*Green Deal*), сектор производње млека у Републици Србији суочава се са питањима одрживости, ефикасног коришћења ресурса, добробити животиња и смањења отпада. Постоји неуравнотеженост између мањих и већих произвођача млека, при чему мање фарме често нису у могућности да задовоље трошкове сопствене радне снаге, док су веће фарме условљене ефикасношћу производње и инвестицијама у производњу квалитетног млека. Генерално, сектор прераде млека зависи од посвећености многих пољопривредних произвођача да наставе производњу млека упркос ситуацији на тржишту.

Такође, сектор млекарства у Републици Србији не одликује висок ниво иновација у делу примарне производње млека.

Неодговарајуће одлагање стајњака може проузроковати проблеме по животну средину. ИПАРД програм подржава инвестиције које се односе на складиштење и дистрибуцију стајњака и достизање стандарда ЕУ у погледу заштите животне средине. Национални стандарди који се односе на одлагање стајњака прописани су Правилником о условима које треба да испуњавају објекти за животињске отпатке и погони за прераду и обраду животињских отпадака[15].

У *Табели 8.* представљени су кључни показатељи у сектору производње млека и тржишном ланцу.

Табела 8: Кључни показатељи за сектор производње и прераде млека

Показатељ	Број
Вредност/тренд раста сектора	44,3 млрд. RSD (376,7 мил. EUR)/ Просечна стопа раста: + 5%
Укупан извоз/тренд извоза	85 мил. USD (71,6 мил. EUR) у 2018. год.; 72,2 мил. USD (60,8 мил. EUR) у 2012. год. / Годишња стопа раста извоза: 5,2% (2018). Стварна стопа раста изузимајући специфичност трговине: 1,4% (2018)
Број произвођача који се баве производњом млека	116.292 (2018); 155.859 (2012)
Број запослених у индустрији прераде млека, 2019 (АПР)	5.289
Број пољопривредних газдинстава која се баве производњом млека (АСПГ 2018)	116.292
Број пољопривредних газдинстава специјализованих за производњу млека (АСПГ 2018)	19.556
Просечан број млечних крава по газдинству	3,6
Укупан број млечних крава (АСПГ 2018)	424.156
Укупна производња млека, 2018	1,475 млрд. t
Просечна производња млека по крави у Републици Србији у односу на просек ЕУ, 2018	3.660 kg / 7.346 kg
Количина дистрибуираног и прерађеног млека у прерађивачким погонима	828.777 t
Број активних млекара у Републици Србији	Приближно 100 (у односу на 230 према регистру Управе за ветерину)

Извор: МПШВ

Поређењем података за релевантне показатеље за неколико година почев од 2012. године, статистички подаци показују умерену осцилацију, истовремено указујући на најзначајније

изазове који се односе на велики број пољопривредних газдинстава са мањим бројем музних крава, као и на висок ниво натуралности производње (значајне количине произведеног млека потроше се и прерађују на газдинству). Говеда се узгајају на 166.292 ПГ, а мање од 18.000 произвођача добија премије за млеко, имајући у виду да мањи произвођачи нису у могућности да испоруче потребне количине млека од 3.000 литара на кварталном нивоу, што је минималан услов за остваривање права на премију за млеко.

Одржавање нивоа продуктивности производње у сектору је неопходно за самоодрживост газдинства у будућем периоду, нарочито у светлу неизбежног демографског тренда који је карактеристичан за мања домаћинства, а која и даље у значајној мери снабдевају тржиште млеком. У циљу повећања производње млека на већим пољопривредним газдинствима, као и укупног повећања производње млека и увећања стада, изузимајући унапређење расног састава нових стада, инвестиције у инфраструктуру су кључне како на фармама, тако и у сектору прераде.

У претходној деценији примарна производња млека била је стабилна, упркос турбулентним демографским променама. Пратећи светске трендове и претходно стечена искуства, евидентно је смањење укупне величине стада. Смањење броја крава на 425.000 у 2018. години (у односу на 2012. годину) надокнађено је растом продуктивности, тако да је укупна производња остала стабилна на нивоу од око 1,5 милијарди литара млека годишње.

Просечна производња млека по грлу је повећана за 20%, до приближно 3.500 литара годишње. Имајући у виду значајан заостатак у односу на просек ЕУ-27 (7.346 kg по музној крави годишње), унапређење расног и генетског материјала, технологије производње, опреме за исхрану на фарми, као и управљање фармама, допринело је овом позитивном тренду. Просечан принос млека по крави у 2018. години био је 3.520 литара, што је значајна разлика у односу на 8.000 литара млека по крави остварених на неколико великих фарми у Региону Војводине.

Производња млека у Републици Србији и даље се ослања на породична газдинства која имају до 10 млечних крава. Упркос ниској продуктивности на нивоу појединачног газдинства, наведена породична газдинства остварују око 59% укупне производње свежег млека у Републици Србији.

У структури пољопривредних газдинства која се баве производњом крављег млека, најистакнутије су фарме у региону Србија–југ, где фарме из овог региона, са једном или две краве, односно од три до девет крава, учествују са половином произведеног млека у Републици Србији. У региону Србија–север, најзначајнија је група газдинстава која располажу стадом од 10 или више грла, а која производе 25% млека у Републици Србији.

Графикон 1: Снабдевање крављим млеком у Републици Србији према производном региону

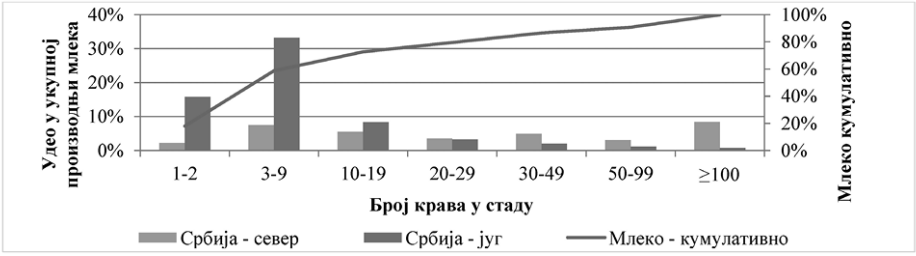

Извор: РЗС

Највећи изазов за пољопривреднике који се баве производњом млека односи се на побољшање хигијенских стандарда у циљу достизања критеријума ЕУ који су усвојени кроз национално законодавство. Очекује се да квалитет млека, а пре свега хигијена млека, постану кључни услов за остваривање финансијске подршке. Међутим, последњи подаци указују на велике различитости у квалитету млека, укупном броју соматских ћелија у млеку, укупном броју бактерија, као и присуству резидуа антибиотика. Хигијенски параметри млека су посебан

изазов, јер према узорцима из извештаја националне лабораторије за безбедност и квалитет млека и микоробилошке лабораторије за безбедност хране и хране за животиње, половина узорака није испунила услове који се односе на квалитет млека. Квалитет и исправност сировог млека су регулисани следећим подзаконским актима:

1) Правилник о ветеринарско-санитарним условима, односно општим и посебним условима за хигијену хране животињског порекла, као и о условима хигијене хране животињског порекла[16];

2) Правилник о квалитету сировог млека[17].

Праћење квалитета млека обављено у 2018. години од стране Управе за ветерину на узорку од 12% пољопривредних произвођача који остварују права на премију за млеко, указало је на значајне разлике у квалитету млека, те да су главна питања везана за недовољно остварени ниво хигијене муже, здравља млечних жлезда животиња, као и за процес хлађења, односно технологију за прикупљање сировог млека. Праћење је спроведено на узорку од 2.696 произвођача млека који испоручују млеко млекарама. Најчешће уочене ситуације односе се на укупан број соматских ћелија у млеку, укупан број бактерија, као и на друге показатеље безбедности хране и квалитета млека: резидуе антибиотика у млеку, садржај протеина и млечне масти, итд.

Произвођачима и прерађивачима у сектору производње и прераде млека неопходни су модернизовани објекти и опрема. Ове инвестиције, поред изградње, адаптације и опремања објеката, подразумевају и инвестиције у управљање нуспроизводима, изградњу биогасних постројења и других објеката за производњу енергије, изградњу дезинфекционих баријера, друге биосигурносне опреме, итд.

Тренутни изазови у сектору производње и прераде млека су слични као и на почетку ИПАРД II програма. Чини се да је овај сектор стагнирао и да су потребне нове инвестиције које се тичу унапређења безбедности хране, подршке вишим фазама процеса производње, као и да је потребан фокус на достизање вишег квалитета млечних производа, нарочито оног који поседује сертификат о квалитету. Произвођачи и прерађивачи треба да користе сировине на ефикаснији начин, као и да усвоје нове навике и начине управљања, посебно оне које се односе на стандарде безбедности хране и бољу организацију унутар ланца вредности. Број ПГ која могу бити подржана кроз Меру 1 – „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава” је 790 (*Табела 9*).

Табела 9: Потенцијални корисници у сектору млека, Мера 1

Потенцијални корисници	Број газдинстава која се баве производњом и прерадом млека
Прихватљива пољопривредна газдинства	790
Прихватљива пољопривредна газдинства (%)	0,7
Пољопривредна газдинства испод прага прихватљивости	114.602
Пољопривредна газдинства испод прага прихватљивости (%)	99,0

Извор: МПШВ

Прерађивачка индустрија

Сектор прераде млека чини неколико великих прерађивача и преосталу већину који чине напоре у правцу остварења захтева у вези са категоризацијом, применом стандарда, бољом технологијом, маркетингом и промоцијом. Сектор прераде млека у Републици Србији често нуди производе додате вредности који се производе у мањем обиму директно на фарми, чиме се у значајној мери остварује допринос одрживости домаћинства и руралном развоју уопште.

Удео млека набављен за производњу млечних производа у индустријским и занатским млекарама непрекидно расте, те је у 2018. години достигао 57% што чини 10% више у поређењу са просеком у претходних десет година. И даље се око 40% произведеног млека конзумира и прерађује на нивоу газдинства, те „прерада на фарми" све више постаје део званичних тржишних канала и система контроле.

Од свих 230 млекара уписаних у регистар Управе за ветерину, више од половине (124) поседују капацитете за прераду до 10.000 литара, међутим, овај вид прераде чини свега 10% укупно прерађеног млека. У исто време, 10 највећих млекара преради 65% млека. Наведене цифре указују на битне изазове који предстоје сектору прераде млека у циљу достизања стандарда ЕУ, с обзиром на то да ће мањи прерађивачи осетити јак ударац уколико им не буде обезбеђена финансијска и стручна подршка. Почетком 2020. године на листи ЕУ одобрених објеката из трећих земаља налази се и 14 објеката из Републике Србије.

Осим очигледне доминације у преради сировог млека од стране већих прерађивача, заједнички проблеми у сектору прераде млека су и висока просечна цена производње, проблеми ликвидности, незадовољавајућа примена стандарда, као и недостатак откупних места који испуњавају хигијенске и санитарне услове.

Тржиште и трговина

Имајући у виду да је сектор прераде млека први пут у 2018. години имао негативан трговински биланс, стављен је фокус на конкурентност и проширење асортимана у циљу боље диференцијације тржишта, што је у складу са захтевима потрошача. Ово је делимично и резултат прекограничне сарадње у повезивању производних капацитета, с обзиром на то да међународне компаније које су присутне у Републици Србији повећавају увоз млека.

Сектор прераде млека у Републици Србији, који је уобичајено фокусиран на регионална тржишта, нарочито на тржишта Црне Горе и Републике Северне Македоније, мора да усмери пажњу ка производима високог квалитета и брендовима који су добро познати на тржишту *CEFTA* земаља. Обећавајући тренд извоза сира у Руску Федерацију, као и отварање одређених тржишта ЕУ, показују позитивне изгледе за повећање извоза. Осим успостављања стандарда квалитета и безбедности хране, промоција која истиче својства и карактеристике производа може допринети даљем ширењу на међународном тржишту. Постоји благи тренд повећања увоза у циљу задовољења потреба потрошача. Извоз свих категорија млечних производа бележи пораст, при чему, највише сира и ферментисаних производа.

Током читавог периода спровођења ИПАРД III програма, део будућег стратешког развоја сектора треба да буде промоција транспарентног система који потрошачу омогућава доступност безбедних и висококвалитетних производа и који је усаглашен са процесом одговорне производње. Такође, ово се односи и на будуће промене на тржишту хране и млечних производа, са циљем да се омогући преоријентација и повећа конкурентност сектора прераде млека у Републици Србији.

Табела 10: Извоз, увоз и биланс спољнотрговинске размене млека и млечних производа*, 2014–2018.

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
ИЗВОЗ					
Млеко и павлака	10.954	9.547	7.392	7.085	12.605
Млеко у праху	791	1.209	2.151	121	593
Кисело-млечни производи	11.855	13.047	12.083	10.918	5.568
Маслац	4.723	5.242	4.894	5.510	6.365

Сир	34.508	31.487	32.284	37.764	45.500
Укупно	62.830	60.532	58.805	61.398	70.631
УВОЗ					
Млеко и павлака	11.742	11.048	11.973	14.167	18.489
Млеко у праху	6.540	6.966	5.724	7.086	10.676
Кисело-млечни производи	6.763	6.599	4.867	5.804	10.892
Маслац	1.962	3.031	7.223	10.682	10.595
Сир	10.677	10.200	10.802	15.038	22.992
Укупно	37.684	37.844	40.590	52.777	73.645
СПОЉНОТРГОВИНСКИ БИЛАНС И НИВО САМОДОВОЉНОСТИ					
Спољнотрговински биланс	25.146	22.687	18.214	8.621	-3.013
Ниво самодовољности	102,8%	102,9%	101,8%	101,3%	99,96%

Извор: МПШВ

* Изражено у еквивалентима млека.

_____

15 „Службени гласник РС”, бр. 94/17 и 94/19

16 („Службени гласник РС”, бр. 25/11 и 27/14)

17 („Службени гласник РС”, број 106/17)

3.2.2. Сектор меса

Стање у сектору и кључне карактеристике

Имајући у виду допринос сектора пољопривреде, шумарства и рибарства БДП и БДВ Републике Србије и структуру вредности учинка пољопривреде и сточарске производње, може се закључити да у претходним годинама сектор меса учествује у интервалу од 1,1% до 1,3% у формирању БДП, односно од 1,2% до 1,5% БДВ.

У периоду од 2013. до 2018. године просечно учешће вредности сточарске производње (укључујући производњу млека), у укупној пољопривредној производњи износило је 30,4%, док су у 2019. години производи животињског порекла (укључујући млеко, јаја и друге производе животињског порекла) остварили просечно учешће од 29,7% у укупној пољопривредној производњи. У 2019. години, највеће вредности сточарске производње остварене су у свињарству (539,5 мил. EUR) и говедарству (275 мил. EUR), укупна вредност живинарске производње износила 127,6 мил. EUR, а вредност овчарске и козарске производње 90 мил. EUR (РЗС).

Према Попису пољопривреде из 2012. године, око 77,5% од укупног броја ПГ (489.364) укључено је у сточарску производњу. Говеда се гаје на око 177.000, свиње на 355.000, овце на 155.000, а живина на 414.000 пољопривредних газдинства.

Претходних година дошло је до значајног смањења броја животиња које се узгајају и тове у Републици Србији, и то пре свега свиња и говеда. Смањење броја говеда и свиња резултат је високих цена производних инпута (сточне хране и горива). Поређењем бројног стања животиња на дан 1. децембар 2018. године у односу на 1. децембар 2016. године, у Републици Србији, укупан број говеда, свиња и живине мањи је за 20,6%, односно 30,4% и 2,2%

респективно, док је број оваца и коза већи за 10,0%, односно 21,0% респективно. Према подацима Управе за ветерину из децембра 2019. године, укупан број објеката за узгој и тов је 6.346, и то по врстама домаћих животиња: говеда 1.970, свиње 2.037, овце 756, козе 86 и живина 1.497 објеката (*Табела 11*).

Табела 11: Број регистрованих објеката за узгој/тов животиња

Број регистрованих објеката за узгој/тов животиња							
Говеда		Свиње		Овце и козе		Живина	
Бр. грла	Бр. објеката	Бр. грла	Бр. објеката	Бр. грла	Бр. објеката	Бр. грла	Бр. објеката
1–9	47	1–49	69	1–49	89	1–4.999	380
10–19	161	50–99	134	50–99	135	5.000–6.999	152
20–29	203	100–199	426	100–149	158	7.000–9.999	101
30–39	170	200–299	268	150–199	92	10.000–19.999	270
40–49	168	300–499	298	200–299	91	20.000–24.999	37
50–99	531	500–999	179	300–499	75	25.000–29.999	21
100–199	188	1.000–2.999	117	500–599	28	30.000–39.999	33
200–299	58	3.000–4.999	27	600–799	24	40.000–49.999	18
300–499	51	5.000–6.999	10	800–999	24	50.000–69.999	15
500–999	62	7.000–9.999	11	1.000–1.999	12	70.000–99.999	25
1.000–1.999	31	10.000–14.999	21	2.000–3.999	13	100.000–119.999	6
2.000–4.999	11	15.000–19.999	12	> 4.000	4	120.000–149.999	5
5.000–9.999	-	20.000–49.999	21	-	-	150.000–199.999	9
>10.000	-	>50.000	2	-	-	>200.000	17
Без капацитета	289	Без капацитета	442	Без капацитета	108	Без капацитета	408
Укупан број објеката за узгој/тов животиња							
Говеда	1.970	Свиње	2.037	Овце и козе	842	Живина	1.497

Извор: МПШВ, децембар 2019. године

Већина објеката за узгој и тов животиња у Републици Србији мора бити реконструисана или прилагођена, како би се достигли неопходни захтеви за узгој и добробит животиња, као и

стандарди у области заштите животне средине, имајући у виду посебну важност која се придаје унапређењу биосигурности на газдинству, управљању стајњаком и коришћењу обновљивих извора енергије. Неопходна је модернизација производне инфраструктуре у циљу достизања боље одрживости и конкурентности на тржишту. Сама производња мора бити економичнија и ефикаснија.

Будућност сточарства које је интезивно у погледу радне снаге и запошљава највећи број становништва у руралним подручјима није само питање развоја пољопривреде, већ је повезано и са политиком руралног развоја. Стога су мере подршке за мала газдинства планирана кроз НПРР, а за мања и средња газдинства кроз ИПАРД програм. Подршка малим газдинствима усмерена је на повећање дохотка и економску самоодрживост, док је подршка за газдинства средње величине базирана на унапређењу ефикасности и конкурентности. Разграничење између НПРР и ИПАРД програма описано је у делу 10.3. Пољопривредна газдинства представљена у *Табели 12* ће бити подржана кроз Меру 1 – „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава".

Табела 12: Потенцијални корисници у сектору меса, Мера 1

Потенцијални корисници	Број одобрених објеката за узгој и тов животиња/број фарми				
	Говеда	Товне свиње	Овце	Козе	Бројлери
Прихватљива газдинства	1.228	910	203	27	632
Прихватљива газдинства (%)	73,1	57,1	26,9	31,4	58,0
Газдинства испод прага прихватљивости	411	629	427	47	380
Газдинства испод прага прихватљивости (%)	24,4	39,4	56,5	54,7	34,9
Газдинства изнад прага прихватљивости	42	56	126	12	77
Газдинства изнад прага прихватљивости (%)	2,5	3,5	16,7	14,0	7,1

Извор: МПШВ

Прерађивачка индустрија

Почетком децембра 2019. године у Регистру одобрених објеката Управе за ветерину налазио се 361 одобрен објекат који се бави клањем, расецањем и прерадом црвеног меса (говеда, свиње, овце, коњи) и 78 објеката за бело месо (живина) и то:

1) 235 комбинованих објеката за клање, расецање и прераду црвеног меса;

2) 35 комбинованих објеката за клање, расецање и прераду живине;

3) 105 објеката за клање говеда, свиња, оваца и коња;

4) 21 објекат за клање живине;

5) 21 објекат за клање и расецање црвеног меса;

6) 22 објекта за клање и расецање живине.

Табела 13: Број одобрених објеката за клање у Републици Србији према дневном капацитету закланих животиња

Говеда		Свиње		Овце		Живина	
Бр. грла	Бр. одобрених објеката за клање	Бр. грла	Бр. одобрених објеката за клање	Бр. грла	Бр. одобрених објеката за клање	Бр. грла	Бр. одобрених објеката за клање
1–9	109	1–19	55	1–19	35	≤ 4.999	50
10–19	56	20–49	63	20–49	45	5.000–7.999	4
20–49	47	50–99	69	50–99	41	8.000–19.999	7
50–99	16	100–199	30	100–199	17	20.000–49.999	7
100–199	20	≥ 200	34	≥ 200	15	≥ 50.000	0
≥ 200	1	-	-	-	-	-	-
Укупно	249	-	251	-	150	-	68

Извор: МПШВ, децембар 2019. године

Табела 14: Број одобрених објеката за расецање и прераду црвеног и белог меса у Републици Србији према дневном капацитету

Количина (kg)	Расецање црвеног меса	Прерада црвеног меса	Сечење живине	Прерада живине
≤ 499	20	51	6	11
500–999	20	30	10	2
1.000–1.999	32	40	11	7
2.000–2.999	14	20	9	1
3.000–3.999	8	11	1	3
4.000–4.999	1	5	3	1
≥ 5.000	39	41	16	8
Укупно	134	198	56	33

Извор: МПШВ, децембар 2019. године

Садашњи укупни капацитет кланица свакако превазилази тражњу локалног тржишта и у будућности, уз доследно спровођење националних стандарда и усвајање стандарда ЕУ, број ових објеката ће се значајно смањити. Процењује се да се 44% говеђег, 14% овчијег и 78% свињског меса (свињетина 45% и 35% сланина) конзумирају као прерађени производи, те је стога сектор секундарне прераде од велике важности. Значајан број кланица, објеката за сечење и обраду меса у Републици Србији је застарео, не испуњава стандарде ЕУ и поседује превазиђену опрему и технологију.

Модернизација индустрије прераде меса је веома важна како би се увећала продуктивност, конкурентност, укупне перформансе и достигли стандарди ЕУ. Такође, ове инвестиције ће олакшати боље позиционирање производа на домаћем тржишту и истовремено допринети повећању извоза.

ПГ у Републици Србији су недовољно опремљена механизацијом. Објекти на фармама и припадајућа инфраструктура морају бити унапређени. Ово може бити остварено кроз инвестиције за унапређење постојећих објеката и њихово опремање, као и изградњу нових. Неопходно је да се успостави инвестициона подршка за унапређење објеката за: исхрану животиња, држање животиња, квалитет приплодног материјала, као и управљање, складиштење и дистрибуцију стајњака у складу са стандардима ЕУ.

Модернизација у погледу ветеринарских, здравствених и стандарда заштите животне средине је од виталног значаја. Тренутно, захтевани стандарди су испуњени од стране мањег броја објеката за прераду меса који имају одобрење за извоз на тржиште ЕУ. Осим тога, производња меса у Републици Србији показује низак степен искоришћености постојећих производних капацитета, као и низак ниво специјализације у обради одређених производа. Такође, технолошка инфраструктура кланица и објеката за прераду је ниска.

Постоји потреба за пружање подршке кроз ИПАРД III програм оним корисницима који су у могућности да у потпуности испуне стандарде ЕУ. Стога, инвестиције у сектору меса би требало усмерити на адекватно држање животиња, добробит животиња, управљање стајњаком и употребу обновљивих извора енергије и, изнад свега, на унапређење биосигурности на фарми. Приоритети би требало да се односе на замену старих објеката и застареле опреме, као и увођење нових технологија производње у сточарству, а све у складу са стандардима безбедности хране, заштитом животне средине и стандардима који се тичу добробити животиња. Све наведено се односи на фарме свих величина. Такође, потребно је обновити механизацију на газдинствима.

Инвестиције које се односе на достизање стандарда ЕУ у погледу безбедности хране и заштите животне средине су од приоритетног значаја. Такође, инвестиције би требало да имају за циљ тржишну оријентацију производње, коришћење тржишних ланаца, стварање нових продајних места, увођење нових технологија, итд.

Тржиште и трговина

Према подацима Привредне коморе Србије, годишња производња меса у Републици Србији у протеклих двадесет година опала је са 650.000 на 450.000 t. Најмања производња меса од 441.000 t је остварена у 2013. години, док је повећање производње остварено у 2018. години и износило је 517.000 t.

Од укупне вредности пољопривредне производње у Републици Србији у 2019. години, сточарство обухвата око 29%. Укупна вредност производње у сточарству у 2019. години је била 1,5 млрд. EUR, што представља 15% више у поређењу са 2015. годином. Вредност производње у сточарству посматрана према врсти животиња је следећа: производња говеда износила је 275,5 мил. EUR, свиња 540,4 мил. EUR, живине 127,9 мил. EUR, а оваца и коза 90,2 мил. EUR (Извор: Статистички годишњак РЗС, 2020).

Уситњеност сточарске производње и неодговарајући расни састав стоке, пре свега свиња, представљају реалност Републике Србије, али и утичу на поскупљење производње и чине је неконкурентном. Последица тога је да се у Републици Србији производи око 75 kg меса по становнику и да производња, углавном, задовољава потребе домаћег тржишта, односно потроши се онолико колико је и произведено.

У Републици Србији постоје предуслови за конкурентну производњу говедине али су трендови лоши, те производња за извоз не достиже ни 10% одобрених квота ЕУ за извоз baby beef-a по повлашћеним условима.

ССП и *CEFTA* споразум отварају нове могућности за повећање извоза на европско тржиште. За месо и производе од меса главни извозни партнери Републике Србије су Босна и Херцеговина и Црна Гора, док су увозни партнери Република Хрватска, Савезна Република Немачка, Краљевина Шпанија, Мађарска, Босна и Херцеговина и Краљевина Холандија.

Пољопривреда Републике Србије треба да се развија у правцу остварења већег профита, пре свега на тржиштима која су доступна у оквиру прелазних трговинских споразума ЕУ, као и на ширем тржишту кроз пуноправно чланство у ЕУ.

Без одговарајућих извора финансирања велики број објеката у Републици Србији неће бити у стању да испуни услове нових националних прописа који ће бити усклађени са прописима ЕУ, те ће престати да постоје.

3.2.3. Сектор воћа

Стање у сектору и кључне карактеристике

Вредност производње воћа у 2018. години била је 68,8 млрд. RSD (585,5 мил. EUR) у произвођачким ценама текуће године, што је по вредности трећа пољопривредна производња, после производње жита и индустријског биља. Сектор воћа у укупној вредности производње пољопривредних производа и услуга остварио је учешће од 9,7% до 14,2% у периоду од 2014. до 2018. године, зависно од године.

С обзиром на то да пољопривреда чини важан извор прихода у руралним подручјима, још увек је присутна флуктуација произвођача из једног пољопривредног сектора у други. Пољопривредни произвођачи су често оријентисани ка воћарској производњи. Производња воћа захтева одређени ниво знања али, у циљу постизања ефикасних резултата производње, неопходне су и инвестиције у физичку имовину. Производња воћа у последњих 10 година креће се на нивоу од око 1,4 мил. тона (просечна производња у периоду од 2013. до 2017. године је била 1,6 мил. тона услед изузетно родне 2013. године). Услед лоших временских услова (суша), 2010. и 2012. година су биле кризне у смислу пада производње, док је 2013. година имала велики раст, првенствено због раста производње јабуке и шљиве. Екстензивна производња шљиве још увек има велики утицај на укупну производњу воћа у Републици Србији с обзиром на то да је шљива, поред јабуке, доминантна у структури производње. У 2018. години под засадима воћа у Републици Србији било је 185.880 ha. Најзаступљеније су површине под засадима шљиве, јабуке, малине и вишње.

Перформансе узгоја воћа нису ограничене нити су условљене производним рејонима, тако да повезаност између обрадиве површине и произвођача није објективно мерило. Према подацима последње АСПГ из 2018. године, 98,7% пољопривредних газдинстава има воћњаке са мање од 5 ha КПЗ, док само 1.392 потенцијална корисника имају више од 5 ha под воћњацима. Према АСПГ, од 66.712 пољопривредних газдинстава која су специјализована за производњу у вишегодишњим засадима (89,9% воћњаци), њих 52.123 продају сопствене производе, 20.016 произвођача продају директно потрошачима а 8.157 газдинстава више потроши на самом газдинству него што прода. У Београдском региону 66% газдинстава продаје више од 50% својих производа, у Региону Војводине 48,5%, док у Региону Шумадије и Западне Србије 32% и у Региону Јужне и Источне Србије 41%.

Табела 15: Број пољопривредних газдинстава према врсти воћарске производње и коришћеном пољопривредном земљишту

Врста воћарске производње	Коришћено пољопривредно земљиште (ha)						
	0,5≤ha<1	1≤ha<2	2≤ha<5	5≤ha<10	10≤ha<20	20≤ha<50	ha≥50
Јабука	5.598	2.962	1.506	266	96	29	17
Крушка	1.107	588	306	55	10	3	2
Бресква	1.201	1.134	696	80	4	3	0
Нектарина	299	229	125	20	4	1	0
Кајсија	1.924	1.381	588	42	10	1	0

Трешња	1.608	820	357	28	12	2	0
Вишња	5.806	3.714	1.671	202	47	16	11
Шљива	32.601	13.075	3.608	184	47	6	1
Дуња	805	349	91	12	1	1	0
Орах	968	621	96	10	1	3	0
Лешник	896	446	379	57	29	8	2
Малина	11.614	3.433	602	44	6	3	0
Купина	2.268	458	76	2	1	0	0
Боровница	135	88	33	1	11	0	1
Укупно	66.830	29.298	10.134	1,003	279	76	34

Извор: РЗС

Воћарство је тренутно најконкурентнији сектор пољопривреде у Републици Србији. Према Индексу конкурентности[18], шест од 10 најконкурентнијих пољопривредних производа у Републици Србији је воће, и то првенствено коштичаво воће и малина. У периоду од 2014. до 2018. године малина је била најконкурентнији пољопривредни производ, са извозом замрзнуте малине од 235 мил. USD (213 мил. EUR) у просеку годишње. У 2018. години, производња малине у Републици Србији је била 127.010 t, а у протеклих шест година имала је бржи раст од просечног светског раста производње малине. Од 2014. до 2018. године, површине под засадом малине су повећане са 14.792 ha на 22.654 ha.

Најконкурентније коштичаво воће је замрзнута вишња. Конкурентност државе у производњи и извозу се заснива на појединим карактеристикама сорти које су погодне за индустријску прераду, као и позитивним извозним трендовима у претходном периоду.

У претходних неколико година производња трешње је модернизована, са унапређеном организацијом производње и интезивним узгајањем атрактивних сорти.

Табела 16: Производња воћа у Републици Србији (t), 2012–2018.

Воће	Година						
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Јабука	243.987	516.411	403.936	431.759	400.473	378.644	460.404
Крушка	48.413	88.224	64.510	71.895	60.799	52.291	53.905
Шљива	297.446	606.599	421.529	354.890	471.442	330.582	430.199
Орах	12.577	19.058	16.198	16.637	13.630	12.276	9.272
Јагода	26.507	28.929	23.307	26.036	22.938	30.106	21.735
Малина	70.320	74.682	82.683	97.165	113.172	109.742	127.010
Купина	12.911	17.415	21.430	27.547	26.716	28.334	35.062
Трешња	18.184	23.433	21.880	23.041	20.697	27.323	19.153
Вишња	101.860	145.606	103.404	105.150	96.769	91.660	128.023
Кајсија	22.632	29.967	30.354	27.611	25.617	41.320	25.414

Бресква	64.317	64.989	64.096	65.684	56.709	54.585	50.249
Дињa	10.961	15.754	14.239	15.119	12.172	10.378	12.318
Лешник	-	3.366	3.343	4.151	4.142	4.196	5.429

Извор: РЗС

Квалитет производње воћа је веома висок код већине произвођача. У интензивним воћњацима преовлађује узгој јабуке, крушке, бресквe, трешње и бобичастог воћа. Регион Војводине има највећи број воћњака под интезивном производњом (77%) у односу на Регион Шумадије и Западне Србије, где се налазе воћњаци са највећим површинама, али са само 47,2% површина под интезивним воћњацима. Међутим, још увек постоје воћњаци под екстензивном производњом шљиве и вишње. Иновација и стални развој технологије су континуирана потреба у овом сектору, те су будуће инвестиције више него добродошле како би се побољшао квалитет производње воћа.

Табела 17: Површина под воћњацима и наводњавање воћњака према региону

Регион Војводине	Београдски регион	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије
Од 19.160 ha површине под воћњацима 9.179 ha (47,9%) се наводњава	Од 12.851 ha површине под воћњацима само 804 ha (6,3%) се наводњава	Од 100.004 ha површине под воћњацима 15.701 ha (15,7%) се наводњава	Од 50.908 ha површине под воћњацима 6.268 ha (12,3%) се наводњава

Извор: РЗС

Прерађивачка индустрија

У Републици Србији постоји 5.000 регистрованих компанија у сектору прераде пољопривредних производа, од чега 32% послује у сектору воћа и поврћа. Највећи удео извоза чини сектор прераде воћа и поврћа. Сектор воћа је у периоду од 2012. до 2017. године имао највећу стопу раста.

Највећи удео у укупним пословним приходима имају компаније са пословним приходима од 1 до 5 млрд. RSD, односно, између 8,5 и 42,5 мил. EUR (36% укупних прихода посматраних компанија). У исто време, иста група компанија има највећи удео у извозу (45%) и увозу (54%). Укупна вредност увоза ових компанија износи 354 мил. RSD (3 мил. EUR), а извоза 1,6 млрд. RSD (13,6 мил. EUR). Компаније које послују у сектору воћа се разликују од компанија у осталим секторима, односно не постоје компаније са приходом преко 5 млрд. RSD (42,5 мил. EUR). Такође, компаније у осталим секторима учествују са преко 50% удела у укупном приходу у сектору и са преко 50% у броју запослених. Разноврсни модели прераде, као и конкурентност у набавци, представљају основу секторске конкурентности.

Прерађивачки капацитети за замрзавање бобичастог и коштичавог воћа су концентрисани у Региону Шумадије и Западне Србије. У целом региону постоје 394 хладњаче са укупним капацитетом већим од 278.000 тона или 58,5% од укупног капацитета у Републици Србији. С тим у вези, потенцијал за даљи раст је очигледан, с обзиром на то да је извоз замрзнуте малине у периоду од 2014. до 2018. године износио 253 мил. USD (213 мил. EUR), са позитивним растом извоза и трендом тражње како на тржишту ЕУ тако и на другим тржиштима.

Тржиште и трговина

Вредност извоза воћа у периоду од 2013. до 2018. године износила је 694,3 мил. USD (584,8 мил. EUR) годишње. У периоду од 2014. до 2018. године, евидентан је бржи раст извоза свежег воћа из Републике Србије у односу на светски раст. У расту извоза свежег воћа предводи раст извоза јабуке због привилегованог приступа тржишту Руске Федерације.

Највиша вредност извоза у 2018. години је остварена у извозу малине од 230,2 мил. USD (193,9 мил. EUR), што чини скоро 39,5% у односу на укупну вредност извоза воћа. Са 101,4 мил. USD (85,4 мил. EUR) јабука је друга воћна врста по вредности извоза, праћена вишњом са 54,2 мил. USD (45,7 мил. EUR) и купином са 36,6 мил. USD (30,8 мил. EUR).

Инвестиције у безбедност хране и фитосанитарну инфраструктуру, маркетинг, удруживање, технологије и праксе након бербе преко су потребне сектору воћа, како би се модернизовала производња и појачала конкурентност.

_____

18 Методологију анализе конкурентности је развио SEEDEV на основу Портерове Diamond теорије националних предности (Determinants of National Competitive Advantage), на основу рада Aigingera из 1997. године, као и на Balassa индексу, који говори о ценовној и квалитативној конкурентности.

3.2.4. Сектор поврћа

Стање у сектору и кључне карактеристике

Просечна вредност производње добара и услуга у сектору поврћа у периоду од 2007. до 2018. године износила је 43,7 млрд. RSD (371,6 мил. EUR), док је у 2018. години вредност производње износила 39,3 млрд. RSD (334,2 мил. EUR). Просечан удео сектора поврћа у укупној вредности пољопривредне производње за период од 2007. до 2018. године износио је 8,7%, док је у 2018. години удео поврћа у укупној производњи добара и услуга у пољопривреди износио 7%, што га сврстава на шесто место, након сектора сточарства, житарица, воћа и индустријског биља.

АСПГ из 2018. године пружа најсвежије информације о броју произвођача поврћа у Републици Србији и њиховој економској величини. Међу пољопривредним газдинствима која се баве специјализованом производњом 8.126 газдинстава (1,4%) су специјализована за производњу поврћа, цвећа и украсног биља. Од овог броја 2.281 ПГ (28%) специјализовано је за производњу у затвореном простору, док се 45% газдинстава бави производњом на отвореном пољу. Расподела пољопривредних газдинстава која су специјализована за производњу поврћа је једнака по регионима, изузев Београдског региона који учествује са 10%, док остали региони (Војводина, Шумадија и Западна Србија, Јужна и Источна Србија) имају приближно исти удео од 30%.

ПГ специјализована за производњу поврћа, цвећа и украсног биља имају просечну економску величину од 10.576 EUR, што их, у поређењу са осталим газдинствима сврстава на треће место економски најјачих пољопривредних газдинстава. Према подацима Пописа пољопривреде из 2012. године, газдинства која се баве повртарством су имала највишу просечну економску снагу у поређењу са последњим подацима АСПГ. Подела ПГ према правном статусу носиоца ПГ показује да породична ПГ, која су главни носиоци повртарске производње у Републици Србији, имају нижу економску снагу (9.051 EUR) у односу на правна лица и предузетнике (73.876 EUR).

Производња на отвореном пољу је и даље доминантна у укупној производњи поврћа и цвећа са уделом од 62%, у односу на 38% производње у затвореном простору.

Табела 18: Број пољопривредних газдинстава специјализованих за производњу поврћа, цвећа и украсног биља

Тип производње пољопривредног газдинства	Број пољопривредних газдинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта						
	< 1 ha	1,01 ha–2 ha	2,01 ha–5 ha	5,01 ha–10 ha	10,01 ha–50 ha	50 ha<	Укупно

Производња на отвореном	404	370	689	792	1,168	291	3.712
Производња у затвореном простору	383	146	444	638	590	79	2.281
Укупно	787	516	1.133	1.430	1.758	370	5.993

Извор: РЗС

У Републици Србији поврће се производи на око 120.000 ha (десетогодишњи просек), што чини 3,5% укупно обрадиве површине. Посматрано према површини под повртарском производњом, Република Србија се налази на 67. месту у свету, односно на 10. месту у Европи. Укупна просечна производња поврћа у периоду од 2007. до 2018. године износила је 1,7 тона, са просечном годишњом стопом раста од – 4%.

У структури производње поврћа у Републици Србији доминира кртоласто (кромпир) и плодовито поврће (парадајз, паприка, диње и лубенице и краставац), а значајан удео има и лиснато поврће (купус и кељ). Производња је стабилна и износи 1,7–1,8 мил. тона, а значајне осцилације јављају се у годинама са екстремно лошим временским условима (суша, поплаве и град). Расподела по регионима је равномерна, приближно исте уделе имају сви региони, изузев Београдског региона. Последњих година изражена је професионализација произвођача и концентрисање производње појединих врста поврћа у одређеним регионима.

Производња поврћа је значајно унапређена протеклих година, услед раста улагања у механизацију и складишне капацитете (преовлађују инвестиције у механизацију). Професионални произвођачи примењују модерне технологије, а они највећи су на нивоу водећих произвођача ЕУ. Наводњавање повртарске производње је високо заступљено: према АСПГ из 2018. године, око 56.000 ha се наводњава, што чини скоро половину од укупне производње под поврћем.

Табела 19: Производња поврћа у Републици Србији (t), 2012–2018.

Поврће	Годишња производња (000) t							Структура 2012–2018 (%)
	2012.		2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Укупно	1.498	1.813	1.512	1.708	1.821	1.647	1.300	100.0%
Кромпир	578	767	592	639	714	589	488	38,7%
Парадајз	156	175	128	147	160	171	132	9,5%
Грашак	33	32	21	44	41	38	29	2,1%
Купус и кељ	304	304	261	289	290	263	209	17,0%
Лук	30	32	43	46	58	33	28	2,4%
Паприка	89	100	114	165	228	199	135	9,1%
Пасуљ	10	13	11	13	13	13	11	0,8%
Диње и лубенице	190	255	228	242	208	247	199	13,9%
Шаргарепа	47	65	50	64	49	31	22	2,9%
Краставац	55	64	53	53	55	58	43	3,4%
Бели лук	6	7	11	7	5	5	4	0,4%

Извор: РЗС

Прерађивачка индустрија

Прерада се обично посматра као процес стварања додатне вредности производа, међутим, када је у питању производња поврћа ово није случај. Свежи производи имају већу вредност, док се производи лошијег квалитета прерађују.

Привредни субјекти који су укључени у прераду поврћа најчешће прерађују и воће. Према доступним подацима МПШВ, хладњаче и објекти за конзервисање и прераду воћа и поврћа чине оквирно 65%, док објекти за производњу сокова од воћа и поврћа чине 35% свих уписаних објеката. Прерада поврћа учествује са уделом нижим од 10%. Активни привредни субјекти регистровани за прераду воћа и поврћа, као и за производњу сокова од воћа и поврћа, према АСПГ из 2018. године запошљавали су 10.034 лица.

Објекти за замрзавање углавном се налазе у Региону Војводине, од чега 24% чине објекти само за замрзавање поврћа, док 75% објеката поред замрзавања поврћа замрзавају и воће.

У укупном извозу поврћа Републике Србије удео свежег поврћа је 37%, док је удео прерађених производа 63% (просечно у периоду од 2013. до 2018. године).

Раст извоза замрзнутог поврћа је у претходном периоду био константан, примарно вођен растом тражње у *CEFTA* земљама. Раст потрошње замрзнутих производа је општи тренд у свету, и то како потрошње воћа, тако и поврћа.

Према доступним подацима, од 631 анализираних привредних друштава, 99% испуњава специфичне критеријуме прихватљивости у ИПАРД програму.

Табела 20: Број привредних друштава регистрованих за осталу прераду и конзервисање воћа и поврћа и производњу сока у сектору прераде воћа и поврћа према условима прихватљивости

Број привредних друштава	Промет већи од 50 мил. EUR	Промет мањи од 50 мил. EUR	Укупан биланс (укупна актива) већа од 43 мил. EUR	Укупан биланс (укупна актива) мања од 43 мил. EUR	Број запослених већи од 250	Број запослених мањи од 250
Број привредних друштава која се баве осталом прерадом и конзервисањем воћа и поврћа	2	593	0	595	3	592
Број привредних друштава која се баве производњом сокова од воћа и поврћа	3	34	2	35	2	35

Извор: АПР

Тржиште и трговина

Укупан просечан извоз поврћа у периоду од 2013. до 2018. године био је око 160 мил. USD (134,8 мил. EUR), док је допринос у укупном извозу пољопривреде био око 5%. У области пољопривредне производње сектор поврћа је шести извозни сектор, после воћа, дувана, житарица, пића и уљарица. Од шест сектора са највишим извозом поврће је трећепозиционирано, са просечним годишњим растом од 10%, после дувана и уљарица. У сектору поврћа остварене су значајне структуралне промене током последње деценије, при чему су се произвођачи специјализовали за производњу одређених повртарских култура или група повртарских култура.

Извоз поврћа Републике Србије има стабилан тренд раста у последњих шест година, са годишњом стопом раста од 8,3%. У структури извоза прерађено поврће учествује са приближно 70%, док свеже поврће остварује учешће од 30%. Извоз свежег поврћа остварује пораст, са просечном годишњом стопом раста од 22%, док је годишња стопа раста извоза прерађеног поврћа 4%. Извоз поврћа има стабилан тренд раста у последњих 10 година: у 2018. години остварен је пораст извоза за 85% у односу на 2008. годину. Највећи раст извоза је забележен код краставаца и корнишона – просечна годишња стопа раста је 50%, следи шаргарепа са растом од 39%, парадајз са 29% и црни лук са растом од 18%. Највећи удео у укупном извозу свежег и прерађеног поврћа имају мешавине замрзнутог поврћа са 19%, затим кромпир са 14% и паприка са 11%.

Доминантна тржишта за домаће поврће су регионална тржишта, као и тржишта ЕУ и Руске Федерације.

Најважнија правна акта у погледу испуњавања стандарда безбедности хране у сектору поврћа су усвојена, као и прописи за спровођење и мере контроле.

Закон о средствима за заштиту биља[19] делимично је усаглашен са законодавством ЕУ, међутим, и даље су присутна одступања, нарочито по питању примене и контроле.

Услед кратког производног циклуса у сектору поврћа правовремена реакција је од кључног значаја, што се пре свега односи на предвидивост и дугорочну стабилност укупне економске политике. У сектору повртарства постоји значајна потреба за унапређењем система безбедности хране и фитосанитарне инфраструктуре, маркетинга, сарадње и унапређења у вези са технологијама и праксама након бербе.

_____

19 („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 17/19)

3.2.5. Сектор житарица и индустријског биља

Стање у сектору и кључне карактеристике

Највећа површина пољопривредног земљишта у Републици Србији користи се за производњу житарица и заузима око 66% укупне обрадиве површине. Производња житарица у Републици Србији једна је од доминантнијих типова пољопривредне производње, са уделом од 42,5% од укупне вредности биљне производње (просечно за период од 2007. до 2018. године). Кукуруз је најзаступљенији усев са преко 1,2 милиона посејаних хектара, следи га пшеница са приближно 500.000 хектара. Услед великих површина под производњом житарица и повољним климатским условима за производњу, производња житарица је међу секторима са највишом вредношћу примарне производње, што се додатно повећава кроз даљу прераду. Производња житарица задовољава потребе домаће прерађивачке индустрије и обезбеђује одређену количину за извоз.

Ипак, Република Србија има нижи принос житарица у односу на просек ЕУ. На пример, просечан принос пшенице у Републици Србији у 2019. години био је 4,4 t/ha, што чини 84% просека ЕУ-27, док просечан принос кукуруза (7,6 t/ha) представља 91,8% просечног приноса кукуруза ЕУ-27. Постоји потреба за повећањем приноса, нарочито када је у питању пшеница, као и потреба за унапређењем технологије пољопривредне производње и модернизацијом складишних капацитета на газдинствима која се баве производњом житарица, а која може бити остварена кроз ИПАРД подршку. Разлози за нижи принос житарица у поређењу са већином земаља ЕУ су следећи: квалитет земљишта, без обзира на ограничену употребу минералних ђубрива; низак ниво примењених технологија; недовољно квалитетни складишни капацитети; застарела технологија у прерађивачкој индустрији; висок ниво екстензивне производње на малим земљишним парцелама; недостатак инфраструктуре потребне за извоз производа; застарела механизација која се користи у производњи житарица посебно у смислу заштите животне средине; неодговарајућа пољопривредна пракса; недостатак спровођења плодореда;

недовољан систем преноса знања; употреба несертификованог семена; неодговарајућа употреба ђубрива; недостатак финансијских ресурса и сл.

Око 400.000 ha обрадивог земљишта је под производњом индустријског биља (19% од укупне обрадиве површине). Највећи удео површина под производњом уљарица је на територији Региона Војводине, где се налазе и погони за прераду. Сунцокрет, соја и уљана репица бележе повећање површина на којима се узгајају, производње и извоза. Са друге стране, производња шећерне репе и шећера је у опадању, што је, услед ниских цена, резултирало мањем интересовању код пољопривредника.

Индустријско биље доприноси са 13,8% у укупној вредности биљне производње. Република Србија је значајан извозник сунцокретовог уља, различитих производа од соје, као и шећера у претходном периоду.

Табела 21: Позиција Републике Србије у производњи и извозу индустријског биља на европском и светском тржишту

Индустријско биље	Производња		Извоз	
	Свет	Европа	Свет	Европа
Сунцокрет	19.	11.	13.	10.
Соја	18.	4.	23.	14.
Уљана репица	40.	25.	-	-
Шећерна репа	18.	12.	14.	13.

Извор : РЗС

Када је реч о производњи сунцокрета и соје, као и о приносу индустријског биља, Република Србија има добре резултате, боље и у односу на просек ЕУ. На пример, просечан принос сунцокрета у Републици Србији у 2019. години био је 3,1 t/ha, што је за 37% већи принос од просека ЕУ-27, док је просечан принос соје био 3,1 t/ha, што је 21% више од просека ЕУ-27. Ово није случај са приносом шећерне репе (посебно када је реч о приносу шећера по ha), као ни у случају уљане репице. Република Србија је део светског тржишта и без икаквих ограничења тргује житарицама и индустријским биљем. Стога, цене ових производа прате светске цене, те је Република Србија главни произвођач и извозник житарица и индустријског биља у *CEFTA* региону. Годишња производња житарица и индустријског биља варира од 13 до 15 милиона t у последњих 10 година, што захтева значајне логистичке капацитете складиштења, путног и речног транспорта, извоз и прераду.

Као и у другим секторима пољопривреде Републике Србије, у сектору житарица и индустријског биља присутне су структурне промене чија је основна карактеристика повећање површина газдинстава и смањење њиховог броја, првенствено оних са малим површинама. У овом сектору просечна величина пољопривредног газдинства је највећа и, услед ниског прихода по јединици производа, неопходан је значајно већи број обрадивих површина како би се осигурао довољан приход. Ово је разлог због чега је мали број пољопривредних газдинстава специјализован искључиво за производњу житарица и индустријског биља.

Житарице су највише узгајани усеви у Републици Србији у погледу броја газдинстава укључених у овај вид производње и удела у укупној пожњевеној површини. Према АСПГ из 2018. године, 77% свих газдинстава производи неку врсту житарица. Просечна величина ПГ које се бави производњом житарица износи 3,9 ha, и већа је у поређењу са Пописом пољопривреде из 2012. године. У упоредној анализи Пописа пољопривреде из 2012. године и АСПГ из 2018. године, највећа промена је у групи малих ПГ (до 2 ha) чији се број смањио за скоро 43.000, док укупан број ПГ има сличну стопу смањења. Велики број малих газдинстава је променио сектор производње (бави се производњом у сектору воћа, поврћа и сточарства) или је

увећао површину под производњом. Највећи раст, од преко 22.000, забележен је у броју ПГ који располажу са 2 до 50 ha. ПГ преко 50 ha чине 1,1% од свих ПГа која се баве производњом житарица и она обрађују преко 25% површине под производњом житарица.

Табела 22: Број пољопривредних газдинстава и површина под житарицама (пшеница, раж, јечам, овас, кукуруз у зрну и друге житарице у зрну)

Коришћено пољопривредно земљиште (ha)	Пољопривредна газдинства		Коришћено пољопривредно земљиште	
	Број	%	ha	%
≤ 2	128.695	29,50	103.012	6,05
> 2–5	157.362	36,07	296.610	17,42
> 5–10	89.446	20,50	330.145	19,39
> 10–20	39.107	8,96	286.766	16,84
> 20–50	16.732	3,83	271.961	15,97
> 50–100	3.715	0,85	156.403	9,18
> 100	1.271	0,29	257.933	15,15
Укупно	436.328	100,00	1.702.829	100,00

Извор: АСПГ 2018, РЗС

У производњи према региону, Регион Војводине преовлађује са учешћем од 72% у производњи и 61% у обрадивим површинама. Следећи је Регион Шумадије и Западне Србије са учешћем од 13% у производњи и 18% у обрадивим површинама. Регион Јужне и Источне Србије остварује 11% укупне производње на 17% обрадивих површина, док се у Региону Београда производи 4% житарица, колики је и износ обрадивих површина. Просечан принос је на највећем нивоу у Региону Војводине, прате га Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије.

Графикон 2: Површина под житарицама и индустријским биљем у Републици Србији (000) ha, 2008–2018.

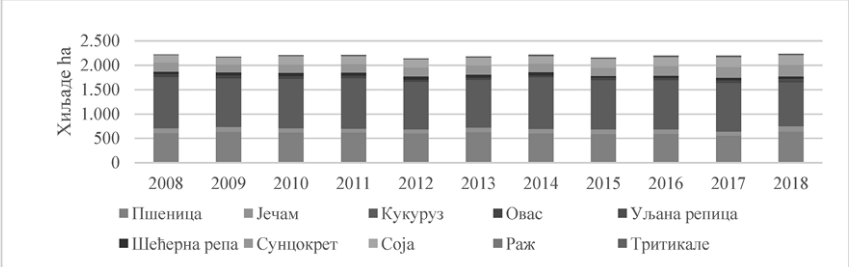

Извор: РЗС

Сектор житарица и индустријског биља карактерише потреба за складишним капацитетима у различитим фазама производње и прераде. Доминантан облик складишних капацитета за житарице и индустријско биље је складиште за производе од житарица, као што су пшеница, кукуруз, соја, сунцокрет, сојина и сунцокретова сачма. Међу њима, преовлађују силоси (81% укупних складишних капацитета или 78% свих регистрованих објекта). Ова врста складишних капацитета укључује различите врсте силоса, како спратних, тако и комбинованих складишта. Претпоставка је да се многи објекти који нису регистровани за складиштење користе као спратна и комбинована складишта, те је њихов број вероватно већи. Складишта са капацитетом од 10–50.000 t су најбројнија (44%).

Република Србија нема довољно објеката за складиштење жита. Поред тога, ова врста објеката није равномерно распоређена, енергетски ефикасна и технолошки модернизована, што резултира значајним губицима и високим ценама. Процењени капацитет складишта је око 4 мил. t жита, док је производња близу 12 мил. t. Истовремено, Републици Србији недостају смештајни капацитети у лукама који омогућавају брз утовар/истовар жита за ефикасну трговину и извоз.

У сектору житарица и индустријског биља развијене су различите врсте прераде. Млевење је уобичајен начин прераде житарица, уљарица и шећерне репе. Такође, постоје многи други начини прераде житарица и индустријског биља, попут екстракције протеина из соје, производње сточне хране, кондиторских производа, тестенина, екстракције уља из сунцокрета, итд.

У производњи сточне хране присутан је значајан број занатских објеката и мешаона за сточну храну, док су индустријска постројења најчешће везана за складишта и млинове. Процењује се да постоји више од 750 индустријских постројења, од којих 111 имају капацитет производње већи од 10 t концентроване сточне хране на сат.

Индустрија производње хлеба има прерађивачки капацитет од 2,5 мил. t пшенице. Производња хлеба и пецива одвија се у индустријским објектима и занатским радионицама. Према званичним статистикама постоји 3.408 објеката, од којих су 3.023 мањи објекти и око 120 су велики индустријски погони. Тестенина се индустријски производи у шест објеката, док је број трговинских објеката значајно већи (око 600). Производња тестенина износи око 35.000 t годишње, што је приближно 60% постојећег капацитета, који су равномерно распоређени. Велики број занатских радњи налази се у Јужној Србији. Постоје две фабрике за производњу скроба, са годишњим прерађивачким капацитетом од 140.000 t кукуруза, и обе су у функцији.

Тренутно у Шиду постоји једно постројење за производњу био-етанола, са годишњим капацитетом од 100.000 t, саграђено 2007. године. Фабрика је у могућности да произведе био-дизел који испуњава стандард квалитета EN 14214.

Тржиште и трговина

Ланац вредности житарица и индустријског биља је добро развијен. Он је дугачак и разноврстан, а завршава се на локалном или на извозном тржишту. Република Србија је десети светски и пети европски извозник кукуруза, као и двадесет други светски и седамнаести европски извозник пшенице. Република Србија највише извози кукуруз у *CEFTA* и земље ЕУ, као и у Републику Сингапур, Јужну Кореју и друге земље Азије. Различити производи од соје извозе се у десетину различитих земаља у свету, а сунцокрет и сунцокретово уље у тридесетак земаља, претежно европских. Ланац вредности карактерише велики број учесника.

Просечан извоз житарица и индустријског биља у периоду од 2014. до 2018. године, како примарних, тако и примарно прерађених производа, износи 934 мил. USD (786,7 мил. EUR). Примарни производи житарица и индустријског биља значајно доприносе повећању конкурентности и извоза. Прерађени производи, као што је шећер у посластичарској индустрији или житарице у производњи сточне хране, такође доприносе конкурентности и расту извоза. Међутим, тренд раста извоза заостаје за светским за 1,0%, као и у односу на главне конкуренте, посебно земље Заједнице независних држава (ЗНД), које бележе просечан раст од 6,8% годишње. Главни разлог за тренд опадања извоза из Републике Србије је смањење цене жита и шећера.

Ипак, упркос позитивном тренду развоја сектора усева у претходним годинама, пољопривредна газдинства су недовољно опремљена техничком опремом и механизацијом.

Република Србија је у процесу припреме механизама за процену ризика од увоза или узгоја генетски модификованих усева и њихових производа.

Према Закону о генетички модификованим организмима[20] (ГМО), узгој и трговина ГМО је забрањена. У Републици Србији постоји велики отпор прихватању генетски модификованих усева и њихових производа.

3.2.6. Сектор јаја

Стање у сектору и кључне карактеристике

Две главне линије производње у живинарству односе се на узгој бројлера и производњу конзумних јаја и представљају најзаступљеније гране сточарства на пољопривредним газдинствима у Републици Србији. Од десет газдинстава свих типова, готово седам узгаја живину. Истовремено, живинарство је највише индустријализована грана пољопривреде, где се чак 37,3% грла живине узгаја на свега 225 пољопривредних газдинстава која имају статус правног лица и предузетника. По вредности производње живинарство заузима треће место у сточарству, са уделом од 12%. Према званичним подацима Статистичког годишњака Републике Србије за 2020. годину, производња кокошијих јаја и бројлера учествује са 4,9% у укупној вредности пољопривредне производње у 2019. години. Значај живинарства расте како на светском тако и на тржишту Републике Србије. Јаја представљају једну од најкомплетнијих и најкориснијих намирница за исхрану људи и спадају у групу високопротеинске хране велике биолошке вредности и хранљивости.

Велики број малих газдинстава одликује се традиционалним начином производње више категорија и врста живине, малим производним капацитетима и производима који се углавном користе за сопствене потребе. Чак 96,85% домаћинстава има мање од 50 кокошака носиља, што представља 46,67% укупног броја кокошака носиља у Републици Србији.

Табела 23: Број и структура пољопривредних газдинстава која узгајају кокошке носиље у Републици Србији

Број кокошака носиља	Број газдинстава	Структура (%)	Број кокошака	Структура (%)
1–49	282.096	96,85	4.198.266	46,67
50–99	7.629	2,62	420.740	4,68
100–299	1.002	0,34	119.063	1,32
300–499	111	0,04	36.706	0,41
500–999	87	0,03	51.844	0,58
1.000–2.999	178	0,06	263.204	2,93
3.000–4.999	55	0,02	195.402	2,17
≥ 5.000	124	0,04	3.710.810	41,25
Укупно	291.282	100,00	8.996.035	100,00

Извор: АСПГ 2018, РЗС

Табела 24: Укупан број и структура произвођача јаја у Републици Србији

Број кокошака носиља	Број газдинстава
5.000–10.000	89
10.000–25.000	30
25.000–50.000	17

50.000–100.000	7
100.000–150.000	4
150.000–200.000	4
≥ 200.000	2
Укупно	153

Извор: МПШВ, март 2019. године

С друге стране, производња се одвија и у објектима средњег и већег капацитета, уз примену технологије високог нивоа са делимично или потпуно механизованим радним операцијама. Објекте у живинарству карактерише исхрана животиња смешама концентроване сточне хране, што доприноси високој носивости и одличним резултатима у производњи. На 124 ПГ, која узгајају преко 5.000 јединки, налази се приближно 3,7 милиона кокошака носиља, односно 41,25% од укупног броја у Републици Србији.

РЗС систематски и континуирано прикупља и публикује податке о броју и носивости кокошака носиља, као и о укупном броју произведених јаја у Републици Србији. Наведени подаци су идентични оним који су приказани у бази података Организације за храну и пољопривреду Уједињених нација *FAOSTAT*[21].

Према анализи Пословног удружења за живинарство „Заједница живинара", до 2012. године увоз јаја и производа од јаја био је већи од извоза, док је тренд последњих година промењен. Разлика између увоза и извоза значајно је смањена. Увоз је током 2016. године износио око 4,7 милиона конзумних јаја и око 68,5 милиона јаја кроз производе (претежно меланж (јаје) у праху и жуманце у праху), док је извезено око 41,5 милиона јаја и око 6,3 милиона јаја кроз производе. У 2017. години увезено је 7,56 милиона конзумних јаја и око 75 милиона јаја кроз производе, а извезено 42 милиона конзумних јаја и око 6 милиона јаја кроз производе.

Јаја се из Републике Србије извозе искључиво у Босну и Херцеговину, Црну Гору и Републику Северну Македонију, док се производи од јаја увозе у великим количинама из држава чланица ЕУ, упркос чињеници да у Републици Србији постоје два одобрена објекта за прераду јаја.

Зелене пијаце у Републици Србији чине најзначајнији канал директне продаје пољопривредних производа. Удео промета на зеленим пијацама у укупном промету живине и јаја износио је 56,65%. Укупна вредност промета пољопривредних производа на зеленим пијацама у 2018. години била је већа за 5,8% у поређењу са 2017. годином. Бројлери и јаја учествују са 13,3% у структури вредности промета пољопривредних производа на зеленим пијацама у 2018. години (РЗС).

Одобрени објекти за прераду јаја у Републици Србији су: „Таково" из Инђије и „Меланж" из Ваљева, од којих се један од објеката бави производњом искључиво за сопствене потребе. Током 2018. године, произведено је укупно 225.000 kg сушених и 15.000 kg течних производа од јаја, од којих је око 30.000 kg извезено.

Након увођења новог ИТ система Управе за ветерину, од 2018. године може се пратити увоз свих производа од јаја. Количине увезеног сушеног меланжа (јаја у праху) и сушених жуманаца током друге половине 2018. године одговарају количини од 36 милиона јаја. На основу анализе количине увезених и произведених производа од јаја у Републици Србији, може се закључити да увоз подмирује око 70% домаћих потреба.

У зависности од структуре, производња јаја се одвија у три различита система: екстензивна производња на сеоским домаћинствима, полуинтензивна или интензивна производња мањег обима и интензивна високоефикасна производња.

Екстензивна производња јаја на сеоским домаћинствима је углавном мањег обима и подмирује сопствене потребе. У одређеним раздобљима године ова домаћинства имају вишкове које

директно пласирају на тржиште[22] у количини до 500 јаја недељно, односно до 10.000 јаја годишње. Место пласмана је најчешће општина у којој су јаја произведена, као и суседне општине, а канали продаје могу бити: продаја на газдинству, локална зелена пијаца, локална продаја доставом на кућну адресу („од врата до врата”), локални малопродајни објекти и локалне манифестације.

Произвођачи који имају полуинтензивну или интензивну производњу мањег обима узгајају кокошке носиље у одобреним објектима од стране Управе за ветерину са капацитетом између 350 и 5.000 јединки. Укупан број ових произвођача је око 800, а већина ових по правилу породичних газдинстава добро и организовано послују претежно на локалном нивоу.

У Републици Србији има око 150 ПГ са интензивном производњом јаја, која на годишњем нивоу на тржиште пласирају 1,5 милијарди конзумних јаја и снабдевају дистрибутивне центре, односно, директно снабдевају малопродајне ланце и објекте. Највећи део ове производње обавља 15–20 произвођача.

Усклађивање националног законодавног оквира са законодавством ЕУ у области добробити животиња, безбедности хране и заштите животне средине произвођачима доноси додатне трошкове. Економска истраживања су показала да примена законодавства ЕУ повећава трошкове производње јаја у просеку за 16%. За сваку кокошку носиљу треба обезбедити површину пода од најмање 750 cm² у обогаћеним кавезима, што представља повећање површине у односи на необогаћене кавезе чија површина износи најмање 550 cm². Одредбе Правилника о условима за добробит животиња у погледу простора за животиње, просторија и опреме у објектима у којима се држе, узгајају и стављају у промет животиње у производне сврхе, начину држања, узгајања и промета појединих врста и категорија животиња, као и садржини и начину вођења евиденције о животињама[23] морају се применити до краја 2023. године.

_____

20 („Службени гласник РС”, број 41/09)

21 http://www.fao.org/faostat/en/#data

22 У складу са Правилником о малим количинама примарних производа које служе за снабдевање потрошача, подручју за обављање тих делатности, као и одступања која се односе на мале субјекте у пословању храном животињског порекла („Службени гласник РС”, број 111/17)

3.2.7. Сектор виноградарства

Стање у сектору и кључне карактеристике

Сектор производње грожђа у Републици Србији је специфичан, с обзиром на то да се одликује великим бројем произвођача грожђа који имају винограде малих површина. На основу АСПГ из 2018. године, око 60.000 ПГ поседује винограде, што је скоро 11% од укупно пописаних ПГ. Структура виноградарства и винарства је прилично хетерогена, са највећим учешћем у производњи мањих породичних ПГ.

Приближно једну трећину представљају газдинства која поседују изузетно мале винограде, површине мање од 0,1 ha. Највећу групу виноградарских газдинстава (око 60%) чине произвођачи који имају винограде малих површина, односно винограде од 0,1 до 0,5 ha. С друге стране, свега 20 винарија у Републици Србији, према подацима АСПГ из 2018. године, располагало је виноградима површине од 50 или више хектара. На основу података из Статистичког годишњака Републике Србије за 2020. годину, производња вина у 2019. години учествовала је у укупној вредности пољопривредне производње са 8,17%.

Графикон 3: Површина под виноградима (ha) и број пописаних пољопривредних газдинстава са виноградима, 2018.

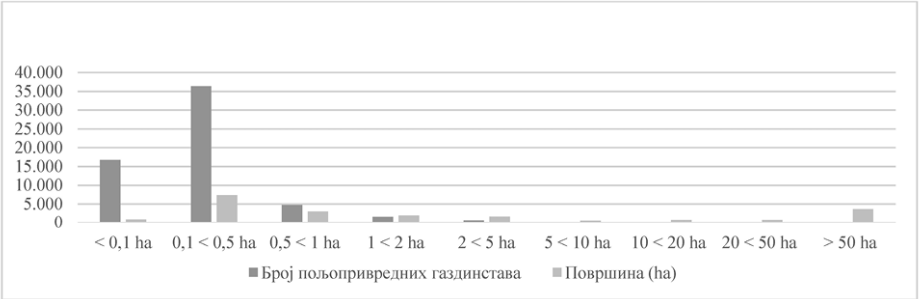

Извор: РЗС

Производња грожђа

На основу података РЗС, у укупној количини произведеног воћа и грожђа, производња грожђа учествује са око 10%.

На основу резултата АСПГ из 2018. године, површина под виноградима је 22.150 ha, од чега је родних 21.328 ha винограда.

Према подацима из Виноградарског регистра (март 2019. године), уписано је 3.997 произвођача грожђа са 19.265 виноградарских парцела. У оквиру Виноградарског регистра уписано је 6.501,63 ha винограда, са претежно комерцијалном оријентацијом.

У периоду од 2009. до 2018. године, просечна годишња количина производње грожђа била је 167.363 t.

Графикон 4: Производња грожђа у Републици Србији (t), 2009–2018.

Извор: РЗС

Упркос заступљености савремених засада винове лозе, због високих трошкова за подизање и одржавање винограда квалитет производње је претежно на ниском технолошком нивоу. Уситњеност виноградарских парцела, застарели виногради, непостојање сертификованих клонских садница од аутотохних, регионалних и домаћих сорти, застарела механизација и опрема за савремену виноградарску производњу, као и неадекватна заштита од болести и штеточина, неки су од проблема виноградарске производње у Републици Србији.

Прерађивачка индустрија

Република Србија има дугу традицију у производњи вина, која се у претходном периоду заснивала на великим друштвеним системима са значајним капацитетима, док се данас ова производња углавном заснива на породичним винаријама микро, мањег и средњег капацитета. Значајан број прерадних капацитета грожђа у државном власништву, осим неколико изузетака, били су резултат неуспешног процеса приватизације, или нису приватизовани, што је довело до значајног смањења површина под виноградима у свим виноградарским подручјима Републике Србије.

На основу података из Винарског регистра, у 2019. години у Републици Србији производњу вина остварише су 353 винарије, од чега је 310 винарија тржишно оријентисано, са укупним максималним капацитетом за прераду од око 195 милиона kg грожђа. Истовремено, 312 винарија располаже укупним максималним капацитетом производње вина од 71.520.850 l.

Структура произвођача вина у Републици Србији слична је структури произвођача грожђа, са преовлађујућом заступљеношћу винарија са малим капацитетима за производњу вина. Наиме, више од половине, односно 136 винарија имају ограничене капацитете за производњу вина, и то испод 20.000 l. Значајан број винарија (93) има нешто веће капацитете за производњу вина (од 20.000 до 40.000 l), али и даље недовољно велике капацитете за конкурентску производњу вина.

Највећи капацитети за производњу вина налазе се у оквиру 48 винарија које имају максималну појединачну могућност производње вина од 100.000 l и више, од којих 13 винарија има капацитет за годишњу производњу од 1 милион и више литара вина годишње.

Графикон 5: Број произвођача вина уписаних у Винарски регистар на основу максималних расположивих капацитета за годишњу производњу вина, 2019.

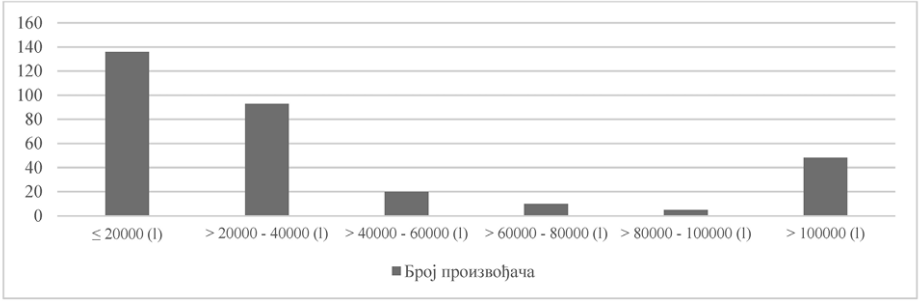

Извор: МПШВ, Винарски регистар

Кључне слабости производње вина су недовољна заступљеност система за контролисану ферментацију и хладну стабилизацију вина, као и недостатак модерне опреме, адекватних судова од инертног материјала, квалитетних судова за одлежавање вина и друге опреме и уређаја. Код произвођача вина са малим капацитетима, постоје и извесни проблеми у производним погонима по питању одржавања адекватне температуре и хигијене објекта и судова.

Ниво квалитета производње

У Републици Србији постоји законска усклађеност по питању категоризације винских производа и географских индикација (GI). Удео производње висококвалитетних вина са географским пореклом (PDO/PGI вина) је незадовољавајући. Неодговарајући услови и капацитети за производњу висококвалитетних вина, односно старија опрема и судови код појединих винарија, поред осталих техничких и административних препрека, у великој мери утичу на ограничену производњу вина са географским индикацијама.

Табела 25: Однос производње вина без географских индикација и вина са географским индикацијама, 2016–2018.

Категорије квалитета вина	Година		
	2016.	2017.	2018.
Вина без географских индикација	92%	85%	85%
PGI	3%	7%	8%
PDO	5%	8%	7%

Извор: МПШВ

Тржиште и трговина

Снабдевеност тржишта Републике Србије домаћим вином није довољна за сопствене потребе, па је генерално гледано увоз вина најмање дупло већи од извоза, како у погледу количине, тако и у погледу вредности вина.

ССП са ЕУ и *CEFTA* споразум омогућили су извоз вина на та тржишта, али Република Србија не може количински да одговори захтевима ових тржишта.

Према подацима РЗС, у периоду од 2009. до 2018. године Република Србија је на нивоу годишњег просека укупно извезла 12 милиона литара вина, у вредности од 13 мил. EUR. У истом периоду укупан увоз вина био је 25 милиона литара укупне вредности 25 мил. EUR, што је резултирало негативним салдом, како према количини, тако и по вредности.

Према подацима РЗС за наведени период остварен је позитиван спољнотрговински салдо са земљама ЕУ по питању количина вина (798.100 l), али негативан просечан годишњи биланс по питању вредности вина (3.384.700 EUR).

Битан део трговине вином одвија се и са другим земљама. У посматраном периоду, Руска Федерација је једина земља са којом Република Србија остварује позитиван спољнотрговински биланс вина, како у погледу количине (4.444.300 l), тако и у погледу вредности (4.486.500 EUR).

Примарни циљ ИПАРД III програма у овом сектору је модернизација и усаглашавање са стандардима ЕУ. Виноградарство и производња вина, као и свака друга пољопривредна производња, утиче на повећање загађења животне средине. Имајући ово у виду, модернизација у овом сектору је неопходна, нарочито увођење савремене механизације и опреме за винарије, затим обновљиви извори енергије, итд. Наведене инвестиције би могле допринети смањењу одређених загађивача и успостављању одрживе индустрије. Све ово, укључујући и очување биодиверзитета, у складу је са Зеленом агендом за Западни Балкан и Европским зеленим договором. Инвестиције у оквиру ИПАРД III програма ће се спроводити у подручјима где се узгајају винске сорте грожђа са најпогоднијим климатским, земљишним и топографским условима. Као резултат наведеног значајно ће се смањити употреба пестицида у новим виноградима, чиме ће се обезбедити бољи квалитет грожђа и вина.

ПГ која се баве производњом грожђа имају потребу за осавремењивањем и обновом механизације у циљу ефективнијег обављања агротехничких и ампелотехничких мера у савременом виноградарству, које за циљ имају смањење негативних утицаја на животну средину, као и увођење нових производних технологија. Неопходно је омогућити да произвођачи стоног грожђа имају погодне капацитете за складиштење како би постигли бољу конкурентност.

Када је у питању расадничарска производња винове лозе, кроз инвестиције у објекте, опрему, механизацију и садни материјал ИПАРД III програм ће допринети производњи квалитетног садног материјала винове лозе, квалитетних фитосанитарних категорија.

ИПАРД III програм би требало да омогући примену захтева ЕУ и јачање конкурентности произвођача вина/винских производа и ароматизованих производа на бази вина. Очекивани резултати ће се остварити кроз изградњу и опремање савремених производних погона, модернизацију опреме за производњу вина/винских производа и ароматизованих производа на бази вина, затим кроз увођење савремених интерних лабораторија и кроз задовољавање других потреба које за циљ имају побољшање квалитета производа. Произвођачима вина/винских производа и ароматизованих производа на бази вина потребна је подршка у производњи производа са додатом вредношћу. Субвенције за унапређење квалитета вина укључују подршку програмима који се односе на анализу квалитета вина, успостављање географске индикације вина и интерну контролу производње вина са географским пореклом.

_____

23 („Службени гласник РС”, бр. 6/10, 57/14 и 152/20)

3.2.8. Сектор рибарства

Стање у сектору и кључне карактеристике

С обзиром на то да Република Србија нема излаз на море, стога и не спроводи активности које се односе на морски риболов, нити поседује рибарске бродове који су активни на мору или океану који плове под заставом Републике Србије. Сходно томе, рибарство је ограничено на слатке воде и представља мали сегмент српске привреде. Делатности у области слатководног рибарства се реализују кроз аквакултуру (производњу рибе и других организама из тарифне линије), рибарство на отвореним водама и прераду рибе.

Аквакултура се одвија у топловодним (шаранским) и хладноводним (пастрмским) рибњацима, као и у РАС (рециркуларном аквакултурном систему). Укупан број рибњака регистрованих од стране Управе за ветерину је 149, од којих је 77 шаранских, 68 пастрмских и 4 рибњака регистрована за гајење кечиге (РАС системи). Према подацима РЗС, у претходном периоду укупна регистрована површина под шаранским рибњацима кретала се између 6.492 и 8.940 ha, а под пастрмским рибњацима између 33.255 и 814.411 m². Шарански рибњаци се углавном налазе у Региону Војводине док се пастрмски налазе у брдско-планинским подручјима.

Главне препреке за развој рибарства у Републици Србији су мали број рибњака, велики број напуштених шаранских рибњака, одсуство диверзификације у аквакултури (савремених система узгоја и броја узгајаних врста), недостатак савремене опреме за производњу и недостатак превозних средстава за транспорт живе и свеже рибе, велики губитак гајене рибе услед улова риба од стране ихтиофагних птица (корморана, чапљи, рода) и сисара (видри), велики број рибокрадица, недостатак ларви и рибље млађи пореклом из програма селекције, као и ларви, млађи и јединки аутохтоних врста риба за порибљавање и поновно враћање у отворене воде, слаба заступљеност атрактивних производа од слатководне рибе у сектору прераде рибе и недовољан број система за хлађење и хладњача у процесу производње.

Постоје велике и значајне могућности и расположиви ресурси за развој рибарства у Републици Србији. Најзначајније ресурсе представљају: велике неплодне површине земљишта у Региону Војводине, које не могу бити искоришћене у пољопривредне сврхе, а које су погодне за изградњу шаранских рибњака; расположиви водни ресурси; изобиље сировина за производњу хране за рибе; постојање савремених програма селекције за узгој шарана и калифорнијске пастрмке; стално повећање прерађивачких капацитета; могућност за значајно повећање пласмана рибе на домаћем тржишту; велики недостатак рибе на тржишту ЕУ; стални раст потрошње рибе у Европи и свету. Све наведено указује на могућности Републике Србије да, упркос великом дефициту у спољнотрговинској размени, врло брзо може остварити огроман суфицит.

Увођење сектора рибарства у ИПАРД III програм је од изузетно великог значаја како би се превазишли постојећи проблеми у овом сектору, као и омогућило коришћење постојећих потенцијала за развој рибарства који Република Србија поседује. Употреба необрадивог пољопривредног земљишта и водних ресурса за изградњу нових рибњака је рационалан начин коришћења природних ресурса који би увећао производњу слатководне рибе. Реконструкција постојећих рибњака, набавка савремене опреме, као и измена законодавства који се односе на заштиту шаранских рибњака од ихтиофагних птица и сисара, али и унапређење технологије производње, створиће предуслове за раст и економичнију производњу рибе на постојећим рибњацима. Подршка сектору рибарства кроз изградњу нових, као и реконструкцију и опремање постојећих објеката за прераду рибе обезбедиће повећање прерађивачких капацитета у сектору рибарства, што ће имати позитиван утицај на количину и разноврсност производа од рибе на тржишту. Јачањем сектора рибарства кроз ИПАРД III програм створиће се предуслови за повећање потрошње рибе у Републици Србији, повећање извозних капацитета, али и

смањење негативног утицаја на животну средину. Све наведене мере имаће позитивни утицај на јачање српске привреде, заштиту животне средине и здравља становништва.

Главни циљ ИПАРД III програма у сектору рибарства је подршка примарним произвођачима и прерађивачима у постепеном усаглашавању са правилима ЕУ, њеним стандардима, политикама и праксама.

Врсте рибе које се узгајају у Републици Србији су: шаран (*Cyprinus carpio*), сиви толстолобик (*Aristichthys nobilis*), бели толстолобик (*Hypophthalmichthys molitrix*), бели амур (*Ctenopharyngodon idella*), сом (*Silurus glanis*), смуђ (*Sander/Stizostedion lucioperca*), штука (*Esox lucius*) и калифорнијска (дужичаста) пастрмка (*Oncorhynchus mykiss*). Врсте рибе које се гаје у мањем обиму су: поточна пастрмка (*Salmo truta m. fario*), дунавска јесетра (*Acipenser gueldenstaedtii*), млађ риба за потребе порибљавања река и језера: липљен (*Thymallus thymallus*), младица (*Hucho hucho*) и деверика (*Abramis brama*). Укупна количина произведене и изловљене рибе у периоду од 2008. до 2018. године се кретала између 7.278 t (5.070 t из аквакултуре и 2.208 t из излова из отворених вода), колико је евидентирано у 2017. години, и 13.013 t (7.629 t из аквакултуре и 5.384 t из отворених вода), колико је евидентирано у 2011. години (*Графикон 6*).

Графикон 6: Укупна производња рибе у Републици Србији (t), 2008–2018.

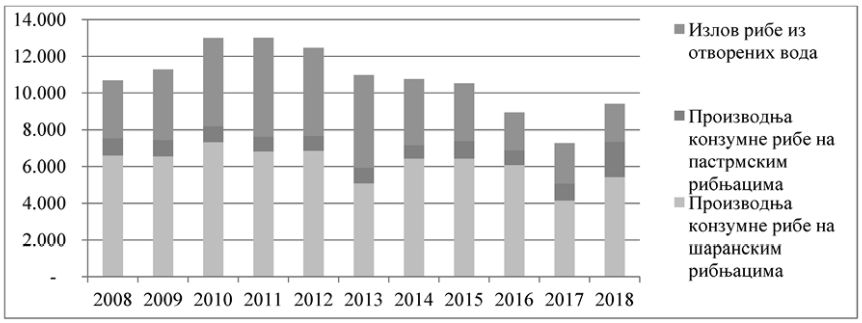

Извор: РЗС

Шаран је врста рибе која се највише узгаја (око 70%). Производња шарана се обавља у полуинтензивним и интензивним системима. Полуинтензивни системи су најчешће заступљени на шаранским рибњацима, док је интензивна производња присутна на пастрмским рибњацима, кавезним системима, шаранским рибњацима малих површина и РАС системима. Комерцијални риболов (из великих река: Дунава, Саве и Тисе) обављају комерцијални рибари.

Када је реч о количини произведене рибе (само из аквакултуре) у поређењу са земљама чланицама ЕУ, Република Србија је приближно на просечном нивоу, односно дванаест земаља чланица ЕУ остариле су мању производњу рибе од Републике Србије.

Од постојећих рибњака (топловодних и хладноводних), 46 рибњака са производним капацитетом од преко 10 t су потенцијални корисници Мере 1. Имајући у виду да специфични циљеви омогућавају подршку за изградњу нових рибњака (кроз greenfield инвестиције), могуће је очекивати да ће се број рибњака са производним капацитетом од преко 10 t годишње значајно повећати у периоду 2021—2027. год. На основу наведеног, може се очекивати око 140 потенцијалних корисника. Потенцијални број корисника за Меру 3 са прерађивачким капацитетом од преко 200 kg рибе дневно је око 40, укључујући и оне који ће увећати свој постојећи капацитет.

Тржиште и трговина

Број регистрованих привредних друштава за прераду рибе је 61 (укључујући пет привредних друштава за прераду пужева, с обзиром на то да мекушци припадају истој тарифној линији као и рибе), од којих је 16 на листи одобрених објеката за извоз рибе у ЕУ. Прерађивачи углавном увозе морску рибу (туну и лососа) из Норвешке и Индонезије, и након прераде извозе

производе у земље *CEFTA* и ЕУ. Најчешћи производи су филети (55%) и конзервирана риба (20%).

Према подацима РЗС, просечна годишња потрошња рибе по становнику у Републици Србији износи између 5 и 6 kg (*Графикон 7*), што представља три до четири пута мању потрошњу од европског и светског просека. Поређењем са земљама чланицама ЕУ по питању количине конзумиране рибе, Република Србија дели последње место са Мађарском.

Графикон 7: Годишња потрошња рибе по становнику у Републици Србији (kg), 2013–2018.

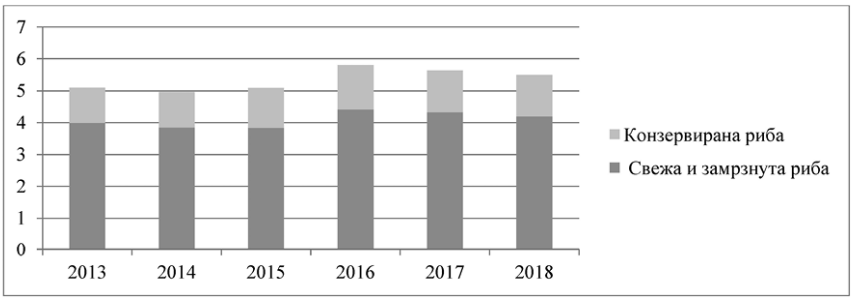

Извор: РЗС

Увоз рибе у Републику Србију бележи стални раст. Од укупне количине потрошене рибе, 75% је риба из увоза. Током последње деценије, увоз рибе се кретао од 23.336 t (у 2008. години) тржишне вредности од 69 мил. USD (58,1 мил. EUR) до 36.089 t (у 2018. години) у вредности од 102 мил. USD (85,9 мил. EUR) (*Графикон 8*).

Извоз рибе из Републике Србије углавном је заснован на рибљим прерађевинама (прерада увезене морске рибе), и значајно је увећан последњих година: са 697 t извезене рибе у 2012. години (у вредности од 3,5 мил. EUR) на 2.095 t извезене рибе у 2018. години (у вредности од 14,7 мил. EUR), што је приказано на *Графикону 8*.

Графикон 8: Извоз, увоз и биланс спољнотрговинске размене рибе (t), 2008–2018.

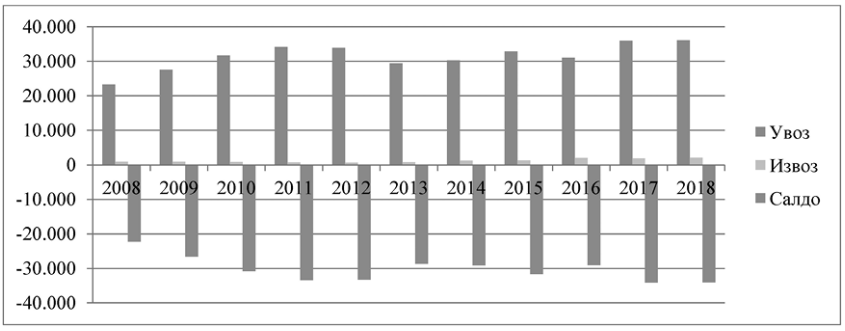

Извор: РЗС

Приоритети у сектору рибарства укључују изградњу нових производних капацитета, реконструкцију постојећих објеката и унапређење инфраструктуре на рибњацима, као и унапређење постојећих и увођење нових технологија, врста и пракси у производњи рибе, а све у складу са стандардима безбедности хране, биосигурности, заштите животне средине и стандарда који се тичу добробити рибе. Циљ је подизање и унапређење складишних капацитета (кроз реконструкцију већ постојеће инфраструктуре, њено унапређење и опремање) за свеже изловљену рибу на рибњацима, као и код правних субјеката који се баве куповином свеже уловљене рибе из отворених вода од комерцијалних рибара.

ПГ која су укључена у производњу рибе треба да модернизују и унапреде своју опрему и механизацију на рибњацима, како би се постигли бољи ефекти применом агротехничких и ихтиолошких мера у савременој аквакултури. Такође, многи рибњаци би морали да имају

заштиту од ихтиофагхних птица и сисара. ПГ треба да заснивају своју производњу рибе на гајењу рибљих ларви и млађи пореклом из програма селекције риба.

Инвестиције у изградњу нових капацитета за прераду рибе, реконструкција постојећих капацитета, изградња инфраструктуре, унапређење опреме за прераду и паковање, као и испуњавање критеријума ЕУ у погледу безбедности хране и заштите животне средине су веома важне за овај сектор. Поред тога, постоји потреба за унапређењем процеса прераде рибе, диверзификацијом производа и паковања, а све са циљем бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту.

Произвођачке организације, произвођачке групе, задруге и кратки ланци вредности

Произвођачке организације, произвођачке групе и кратки ланци вредности још увек нису уређени националним законодавством, док су задруге дефинисане као правна лица[24]. Задруга представља правно лице које обухвата посебан облик организовања физичких лица која пословањем на задружним принципима остварују своје економске, социјалне, културне и друге интересе и која управљају и контролишу пословање задруге. Члан задруге је физичко лице које у потпуности или делимично послује преко задруге, односно који кроз задругу продаје своје производе или услуге, набавља производе или користи услуге потребне за обављање својих делатности или на други начин непосредно учествује у обављању делатности ради којих је задруга основана. Пољопривредне задруге могу бити опште или специјализоване (ратарске, воћарске, повртарске, виноградарске, сточарске, пчеларске, итд.).

Пољопривредне задруге у Републици Србији подржавају своје чланове који углавном живе и раде у руралним подручјима да успешно послују, кроз обезбеђивање бољих услова за рад. Поред доприноса у јачању привредног положаја, пољопривредне задруге имају значајну улогу у спречавању депопулације у руралним подручјима и унапређењу социјалног окружења.

Основне делатности пољопривредних задруга односе се на уговарање производње са члановима задруге, што укључује набавку сировина, услуге, складиштење и заједничку продају производа. Поред уговарања производње, значајан број чланова има и сопствену пољопривредну производњу. Успешне задруге имају складишне капацитете, савремену механизацију, а неке имају и прерађивачке капацитете.

У Републици Србији регистровано је 5.079 задруга, при чему је 2.030 активно, од којих 80% чине пољопривредне задруге. Број задруга које остварују приход је 1.300. Од 2017. године основано је 850 нових задруга, од којих 35,5% остварује приход. Такође, 80% новооснованих задруга су пољопривредне задруге. Новоосноване задруге у просеку имају шест чланова, док оне основане пре 2017. године у просеку имају 11 чланова. У укупном броју задруга регистровано је 35.000 оснивача и 100.000 чланова задруге.

_____

24 Закон о задругама („Службени гласник РС”, број 112/15)

Опис саветодавног система

Саветодавни систем у Републици Србији чини мрежа од 34 пољопривредне саветодавне службе (ПСС) са више од 250 запослених саветодаваца. Детаљнији опис организације ПСС и активности које оне планирају и спроводе дат је у глави XVI.

Кључне препреке које онемогућавају да се велики број породичних пољопривредних газдинстава укључи у ланац вредности односе се на питања преноса знања и иновација, безбедности хране, хигијене и следљивости. Наведена питања обично захтевају нова улагања и услуге, која могу да повећају текуће трошкове, што обесхрабрује пољопривредне произвођаче да се укључе у савремене трендове и праксе.

Потребе пољопривредних произвођача за саветодавним услугама, као и приступ истима, зависе од сектора, региона и величине пољопривредног газдинства. Велика комерцијално

оријентисана пољопривредна газдинства и привредна друштва углавном се ослањају на директне контакте са добављачима сировина и увозницима, као и на примену најновијих страних технологија.

МПШВ предузело је бројне кораке у циљу обезбеђења квалитета саветодавног рада. Наведено се, пре свега, односи на увођење система лиценцирања пољопривредних саветодаваца, чија се обука редовно спроводи. Очигледни су напори који се улажу у одабир, креирање и спровођење обука за пољопривредне саветодавце. Реализацијом едукативних модула саветодавних служби, знање се преноси са научно-истраживачких институција и факултета на пољопривредне произвођаче.

Кроз НПРР МПШВ спроводи меру „Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју". Корисници наведене мере су факултети, научно-истраживачке институције и центри за иновацију. ПСС имају значајну улогу у спровођењу горепоменутих пројеката и обавезу да пренесу најновија знања и иновације пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди.

У складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју[25], подстицаји за подршку унапређењу система креирања и преноса знања обухватају:

1) Подршку за развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју;

2) Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди.

Такође, средства су обезбеђена код УПЗ у саставу МПШВ, као и код БФШ, а користе се за активности везане за едукацију и промоцију и развојно-истраживачке пројекте.

Укупна опредељена буџетска подршка МПШВ, УПЗ и БФШ за унапређење система креирања и преноса знања за период 2015–2019. година износила је око 18 мил. EUR.

_____

25 Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Службени гласник РС", бр. 10/13, 142/14, 103/15, 101/16, 35/23 и 92/23)

Доступност финансијских средстава за кредите

Укупан портфолио пољопривредних кредита банака у Републици Србији бележи стабилан раст и диверзификацију кредитних производа који се нуде пољопривредним произвођачима. Ту спадају краткорочни пословни кредити за обртни капитал и инвестициони кредити за потребе као што је куповина куће, механизације, опреме или земљишта или за изградњу и реконструкцију објеката пољопривредног газдинства. Услови кредитирања су прилагођени специфичностима пољопривреде и флексибилни су у погледу грејс периода, различитих начина отплате, променљиве динамике отплате, средстава обезбеђења и слично (*FAO*, 2020).

Фактори који утичу на кредитне одлуке банака су кредитна способност зајмопримца, пословни резултати клијената и историјски подаци. Већина банака нерадо одобрава кредите нерегистрованим пољопривредним произвођачима, због високо процењеног ризика од губитака. Проблеми са којима се пољопривредни произвођачи сусрећу приликом одобравања кредита банака односе се на недостатак финансијских информација и висок коефицијент задужености (EIB, 2017). Банке активније кредитирају пољопривредне произвођаче у Региону Војводине, где је тражња за финансијским средствима високо концентрисана. У Републици Србији не постоји свеобухватан или детаљан званичан пресек кредита у сектору пољопривреде. Процене су да је вредност портфолија пољопривредних кредита око 600 мил. EUR, од чега кредити породичним пољопривредним газдинствима износе свега око 350 мил. EUR[26] (KfW, 2016).

Пословне банке у Републици Србији су далеко највећи формални зајмодавци у области пољопривреде и чине више од 55% званичне суме кредита у сектору пољопривреде. То укључује кредите компанијама, малим и средњим привредним друштвима у агробизнису, кредите регистрованим носиоцима пољопривредних газдинстава, као и појединачне кредите за пољопривредне сврхе. Уопштено, банке пружају широк спектар кредитних производа сектору пољопривреде. Правни оквир у Републици Србији спречава постојање сектора микрофинансирања (односно непосредног позајмљивања од стране лица која нису банке), па је у суштини понуда услуга микрофинансирања врло ограничена. Засад се микрокредити одобравају једино кроз банке, а контролу врше донатори и порески органи.

Захтеви који се односе на средства обезбеђења зависе од пословне политике банака, а најчешће коришћена средства обезбеђења су соло менице, јемства повезаних лица или других правних лица и хипотека на пољопривредном земљишту, објектима или опреми.

МПШВ подстиче кредитну подршку субвенционисањем дела каматне стопе на кредите намењене физичким лицима – носиоцима комерцијалног породичног пољопривредног газдинства, предузетницима и правним лицима преко низа пословних банака са којима има закључене уговоре. У 2018. години буџетска подршка намењена субвенционисању дела каматне стопе за пољопривредне кредите износила је 4,9 мил. EUR за око 7.000 одобрених кредита.

Поред подстицаја МПШВ, потенцијалним корисницима ИПАРД програма на располагању је и Гаранцијски фонд АПВ за финансирање инвестиција у пољопривреди. Гаранцијски фонд АПВ обезбеђује гаранције пословним банкама за кориснике који имају пребивалиште или пословно седиште на територији АПВ. Гаранције се обезбеђују у висини од 80% одобреног износа кредита.

Такође, Развојни фонд АПВ одобрава кредите намењене спровођењу одобрених пројеката у оквиру ИПАРД програма за кориснике свих категорија у оквиру ИПАРД јавних позива. Каматна стопа се креће од 1% до 3%, у зависности од степена развијености места инвестиције, као и од средства обезбеђења. Очекивани рок отплате кредита може бити и до седам година, са урачунатим грејс периодом до 24 месеца.

Међутим, још увек постоје одређена ограничења због којих се пољопривредни произвођачи нерадо одлучују за кредите. Разлог томе су, пре свега, пословне стратегије банака које напуштају тржиште кредита намењених малим пољопривредним произвођачима, што доводи до повећања укупног кредитног портфолија, уз смањење броја корисника кредита. Из наведеног се може закључити да смањење броја клијената није резултат ниске тражње кредита, већ последица промена стратегије банака.

_____

26 Народна банка Србије, http://nbs.rs/internet/cirilica/80/potrazivanja.html

Систем знања и иновација у пољопривреди (AKIS)

Напредак привреде и друштва у Републици Србији, укључујући и пољопривредно-прехрамбени сектор као његов саставни део, све више се заснива на знању као кључном ресурсу. Повећан број изазова (климатске промене, миграције, демографски трендови, безбедност итд.) може се превазићи само новим сазнањима. Наука треба да пружи решења за суочавање са изазовима који би се могли појавити у будућности, а које је немогуће предвидети (попут пандемије COVID-19).

Главни учесници AKIS подељени су у четири групе: јавни, приватни, истраживачки и образовни, и невладин сектор. Значајна је веза између свих карика у ланцу. AKIS не постоји званично као систем у Републици Србији, иако већ дуго постоје иницијативе за његово формирање. Улога ПСС је изузетно важна у овом систему, јер је ПСС најзначајнија карика која пољопривредне произвођаче повезује са стваралоцима нових технологија. Тешко је очекивати да резултати било које истраживачке или образовне институције могу доћи до великог броја

крајњих корисника. Стога је добро организована ПСС изузетно важна за пренос резултата истраживања, иновација, технологије и развоја одрживе пољопривредне производње.

Удео финансирања истраживања и развоја у БДП у Републици Србији мањи је од 1% (што је знатно испод просека у ЕУ-28, који према подацима Евростата износи 2,1%). Међутим, нова знања и технологије у пољопривредно-прехрамбеном сектору реализују се углавном кроз пројекте финансиране од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација и Секретаријата за науку и технолошки развој АПВ.

У Републици Србији приметно је повећање степена иновација у сектору пољопривреде, а неколико новооснованих привредних друштава почиње да улаже у нове технологије за ублажавање ефеката климатских промена и прилагођавање истим. Према најновијим подацима Министарства науке, технолошког развоја и иновација, електроника, телекомуникације и информационе технологије представљају најуспешније области истраживања у смислу броја нових технолошких резултата и њихове комерцијализације, док су биотехнологија и пољопривреда најуспешнији по броју патената. Од укупног броја патената у пројектима технолошког развоја које финансира Министарства науке, технолошког развоја и иновација, 57% припада биотехнологији у пољопривреди (Министарство просвете, науке и технолошког развоја, 2017).

Државни научно-истраживачки систем не придаје довољан значај примењеним истраживањима која се односе на специфичне потребе породичних пољопривредних газдинстава. Приоритети често нису усклађени са стварним потребама пољопривредних произвођача и привреде, јер се програм истраживачких активности руководи углавном академским достигнућима и признањима у научним круговима, а знатно мање практичним значајем и успешним усвајањем и спровођењем.

Неопходно је дати већи значај истраживању, иновацијама и преносу знања у пољопривредно-прехрамбеном сектору у Републици Србији. То се може постићи кроз образовни систем од његових раних фаза, као и кроз различите облике медијског утицаја и промоције ИПАРД пројеката заснованих на иновацијама и новим технологијама.

Сектор шумарства

Сектор шумарства у Републици Србији представља значајан сегмент одрживог развоја руралних подручја и има важну улогу у заштити земљишта од ерозије, заштити изворишта вода, очувању биодиверзитета, а такође је и главни извор сировина за извозно оријентисану дрвну индустрију. Република Србија се сматра средње шумовитом земљом. Од укупне површине (изузев Косова и Метохије), око 29% је под шумама (7,1% у АПВ, а 37,6% у Централној Србији).

Укупна површина шумског земљишта у Републици Србији простире се на 2.237.511 ha, од чега више од половине чине површине шумског земљишта у приватном власништву (57%), док је у власништву државног сектора 963.458 ha, што је око 43% укупног шумског земљишта (*Табела 26*).

Према подацима РЗС, покривеност под шумама у Републици Србији је у периоду 2014–2017. године повећана за 68.765 ha, уз просечно годишње повећање од 22.921 ha.

Табела 26: Структура шумског земљишта према власништву и региону, 2017.

Земљиште	Република Србија	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије
Шумско земљиште у државном власништву, ha	963.458,00	15.455,26	120.290,80	403.731,19	423.980,75

Шумско земљиште у приватном власништву, ha	1.274.053,00	46.531,95	11.162,10	576.482,16	639.876,79
Шумско земљиште – укупно, ha	2.237.511,00	61.987,21	131.452,90	980.213,35	1.063.857,54

Извор: РЗС

Природне карактеристике шума

На основу показатеља очуваности, све шуме у Републици Србији разврставају се у пет категорија. Доминирају чисте састојине лишћара које чине 59%, затим мешовите састојине лишћара са 29,3%, чисте састојине четинара са 8,7%, мешовите састојине лишћара и четинара са 2,4% и мешовите састојине четинара, чије скромно учешће износи 0,6% у укупној обраслој површини. Установљено је 49 врста дрвећа, са доминантним учешћем лишћарских врста (40) у односу на четинарске (9).

Уопштено, стање државних шума може се окарактерисати као задовољавајуће, што поткрепљује чињеница да је просечна запремина у овим шумама 196 $m^3\ ha^{-1}$, а текући запремински прираст је 4,7 $m^3\ ha^{-1}$. Проценат прираста је 2,4%, што, између осталог, указује на стабилност састојина у државним шумама. Шуме у приватном власништву у квантитативном смислу остварују просечну запремину од 136 $m^3\ ha^{-1}$. Проценат прираста у овим шумама нешто је већи него код државних и износи 2,6%.

Газдовање шумама у Републици Србији

Газдовање шумама у Републици Србији заснива се на принципима одрживости приноса (одржавања равнотеже између приноса и раста шума), вишенаменског коришћења и природи блиског газдовања. Трајност и одрживост газдовања су принципи који су нашли своје место у секторским политикама, националним стратегијама и правним актима, као основним инструментима за спровођење дефинисаних циљева одрживог газдовања шумама.

Стратегијом развоја шумарства у Републици Србији дефинисано је да се шумама одрживо газдује, односно да се њима управља и да се користе на такав начин и у таквом обиму да се одржава њихова биолошка разноврсност, унапређује продуктивност, способност обнављања, виталност и њихов потенцијал да у садашњости и будућности испуњавају еколошке, економске и социјалне функције. Ова стратегија је у непосредној вези са Стратегијом одрживог развоја Републике Србије као кровним документом који дефинише основне принципе одрживог развоја државе и друштва и тиме даје допринос сектора шумарства укупном одрживом развоју на националном и глобалном нивоу.

За све шуме у Републици Србији, било да су у државном или приватном власништву, израђују се планski документи на основу којих се врши газдовање шумама. У Републици Србији стручне саветодавне послове у вези са шумама у приватном власништву тренутно обављају јавна предузећа за газдовање шумама и јавна предузећа националних паркова – за шуме које се налазе у зони националног парка. Поред тога, у Републици Србији тренутно постоји више од пет удружења која обављају стручне и техничке послове у шумама својих чланова.

Изазови у сектору шумарства

Техничко-технолошка и организациона застарелост, као и недовољно развијена мрежа шумских путева узрокују тешкоће у газдовању шумама. Главни проблеми у газдовању шумама односе се на шуме у приватном власништву, које се простиру нешто мање од половине укупне површине шума и које одликују лоши услови и уситњеност парцела, као и нерешени имовинско-правни односи. Стање Катастра шума и шумског земљишта у Републици Србији одликује се бројним недостацима, од којих су најзначајнији: непотпуне евиденције о стварном стању катастра, неажурне евиденције о променама у катастарским парцелама и намени земљишта и необележене границе међу парцелама различитих власника.

Такође, актуелно стање у погледу образовања у сектору шумарства довело је до великог броја недовољно квалификованих стручних кадрова, који нису у стању да се изборе са растућим изазовима и савременим достигнућима у сектору шумарства. То доводи до незадовољавајућег обима и квалитета научно-истраживачког рада, који не задовољава актуелне потребе шума и шумарства.

Одрживи развој шума и шумарства може се обезбедити смањењем миграције руралног становништва, побољшањем неповољне демографске структуре и свеобухватним унапређењем животних услова у руралним подручјима.

3.3. ЖИВОТНА СРЕДИНА И УПРАВЉАЊЕ ЗЕМЉИШТЕМ

У Републици Србији не постоје дефинисани Обавезни захтеви за управљање (*Statutory Management Requirements – SMR*), као ни Добри пољопривредни и еколошки услови (*Good Agricultural and Environmental Conditions – GAEC*) у погледу заштите животне средине, јавног здравља, заштите здравља животиња и биљака и добробити животиња. Иако ови захтеви нису у потпуности усклађени са захтевима ЕУ (вишеструка усклађеност), правни оквир Републике Србије садржи захтеве и услове који се односе на земљиште, воду, биодиверзитет и управљање пејзажом, као и на средства за исхрану и средства за заштиту биља, који се у различитој мери могу сматрати еквивалентним релевантним обавезним захтевима ЕУ и условима (полазна основа). Полазна основа је описана у Мери 4 – „Агро-еколошко-климатска мера и органска производња".

Поред континуираног рада на усклађивању националних прописа са стандардима ЕУ, неопходни су и додатни програми и мере. Решавање питања заштите и унапређења животне средине је једно од општих начела која су уведена у све мере ИПАРД програма. Ово води ка стварању могућности за циркуларну економију у сектору пољопривреде и производње хране и руралне економије, кроз подршку улагању и иновацијама у области одрживе производње и прераде, на начин којим се смањује производња отпада и повећава отпорност руралних подручја на климатске промене и губитак биолошке разноврсности.

Ризик од напуштања земљишта и маргинализације

Услед напуштања пашњака и смањења обима сточарске производње велике површине пашњака се постепено претварају у грмолику вегетацију и шуме. Највећи део напуштеног земљишта налази се у централним и југоисточним деловима Републике Србије, где се у неким општинама креће и до 30–40%. Разлози за овај тренд су различити и укључују старење становништва које се бави пољопривредом, удаљеност земљишта, где одређени природни услови отежавају одрживу пољопривредну производњу, мала величина газдинстава и уситњеност земљишта, непостојање приступних путева и пратеће инфраструктуре, деградација земљишта и текући имовински и оставински спорови.

Утицај климатских промена на пољопривреду и потреба за прилагођавањем

Анализа осмотрених климатских промена на територији Републике Србије показала је да је током периода 1960–2012. год. дошло до пораста температуре ваздуха, падавине су постале интензивније, дистрибуција падавина је промењена, сезона раста биљака је продужена, а зиме су постале краће[27].

Процена утицаја климатских промена на пољопривредни сектор била је првенствено усмерена на то како промене температуре и падавина утичу на принос усева. Очекиване климатске промене ће повећати дужину вегетационог периода и померити сезону раста на раније датуме (у просеку 20–30 дана до 2100. године), што ће утицати на управљање усевима, укључујући избор усева у будућности и потребно време за пољске радове. Сушни периоди ће имати највећи утицај на пролећне усеве који се не наводњавају, ако сорте усева нису прилагођене вишој температури. Интензивнија и учесталија појава топлотних таласа повећаће ризике у пољопривредној производњи и смањиће ратарску и сточарску производњу.

На основу климатских сценарија, у планинским подручјима може се очекивати већа ерозија водом. Дугорочно, ефекти екстремних временских услова могу смањити плодност земљишта и значајно нарушити његову функцију. Поред тога, процена утицаја климатских промена показује да ће у наредним деценијама бити посебан изазов заштитити биљке од различитих штеточина.

У циљу благовременог прилагођавања климатским променама у пољопривредном сектору, неопходно је спровођење различитих мера прилагођавања.

Биолошка разноврсност везана за пољопривреду и шумарство

Национални програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године[28] садржи преглед стања биолошке разноврсности и најважнијих фактора који угрожавају биолошку разноврсност, као и мере и активности за унапређење јавних политика за заштиту природе и очување биолошке разноврсности. Ресурси пољопривреде Републике Србије су веома богати и процењују се на 700–800 варијетета и врста. Биолошка разноврсност угрожена је интензивирањем пољопривредне производње, узгајањем монокултура и коришћењем агрохемије.

Према проценама, флора у Републици Србији обухвата око 4.000 врста од укупно 11.000 биљних врста у Европи. Домаће институције чувају око 15.000 узорака култивисаних биљака у облику семена и око 3.500 узорака стабала воћа и винове лозе, од којих већина потиче из Републике Србије и других земаља Западног Балкана. Националне *ex-situ* збирке биљних генетичких ресурса, којима управља банка биљних гена, садрже укупно 4.300 узорака. У природи (*in-situ*) постоји око 1.000 дивљих врста сродних култивисаним биљкама. Осим тога, постоји више од 400 познатих званично евидентираних врста лековитог биља. Законом је заштићено коришћење и промет 150 врста. С обзиром на то да се око 1.800 медоносних биљака користи у пољопривреди, постоји велики потенцијал за развој станишта опрашивача.

Што се тиче животињских генетичких ресурса, у Републици Србији је евидентирано више од 44 аутохтоних и егзотичних врста домаћих животиња (*Графикон 9* и *Графикон 10*). Очување и одрживо коришћење животињских генетичких ресурса директно доприноси очувању биолошке разноврсности, подстицању одрживих система производње, промовисању локалних производа, као и развоју региона у целини.

Графикон 9: Тренд аутохтоних раса домаћих животиња

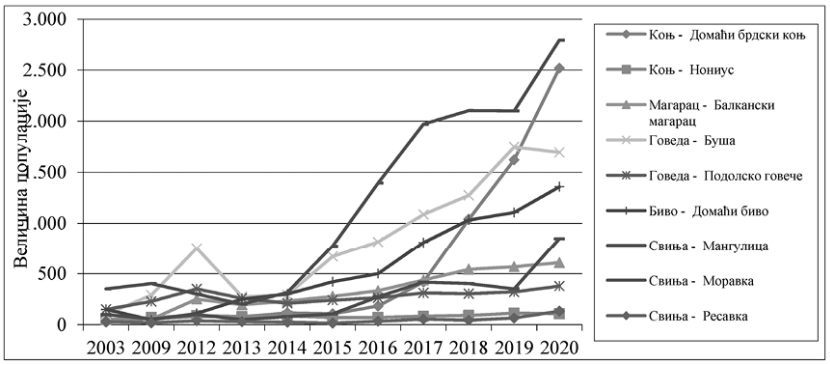

Извор: МПШВ

Графикон 10: Тренд аутохтоних раса домаћих животиња

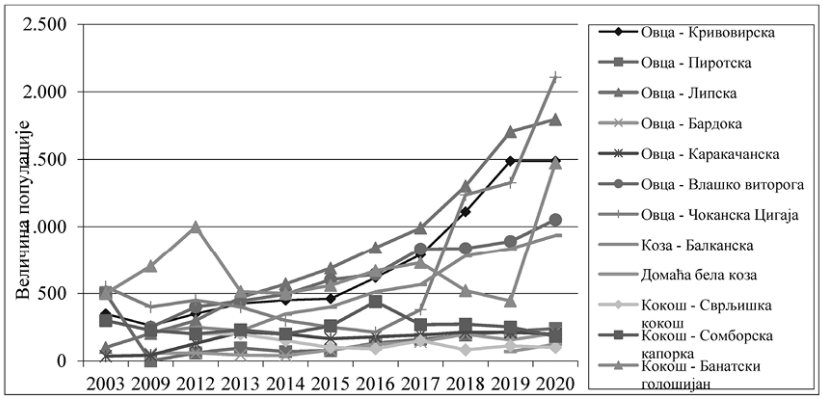

Извор: МПШВ

Готово 12.000 km² пољопривредног земљишта у Републици Србији сматра се земљиштем високе природне вредности (*High Nature Value*)[29] (око 19% укупних пољопривредних површина и 13% укупне територије Републике Србије). Подручја пољопривредног земљишта високе природне вредности нису формално означена.

Укупна површина заштићених подручја простире се на око 678.000 ha (око 7,6% укупне површине Републике Србије[30]), са око 473 заштићена локалитета. У 2018. години, пољопривредно земљиште је чинило 13,2% заштићених подручја (*Corine Land Cover,* 2018, Агенција за заштиту животне средине).

Еколошка мрежа Републике Србије представља скуп функционално повезаних или просторно блиских еколошки значајних подручја (101 подручје), које својим биолошко-географским присуством и репрезентативношћу значајно доприноси очувању биолошке разноврсности и одрживом коришћењу ресурса, укључујући и еколошки значајна подручја обухваћена програмом ЕУ НАТУРА 2000. До сада је 61 локалитет номинован за европску Смарагдну мрежу. У 2020. години идентификовано је 79 важних подручја за птице[31] укупне површине од 2.579.364 ha (33,3% територије Републике Србије), 62 важна подручја за биљке са укупном површином од 747.300 ha (8,5% територије Републике Србије) и 40 одабраних подручја за лептире површине 903.643 ha (10,2% територије Републике Србије)[32].

Једанаест рамсарских подручја има укупну површину од 130.444 ha или 1,7% територије Републике Србије[33].

Шумски генетички ресурси и шумски екосистеми састоје се од 282 врсте дрвећа, од којих је око 250 аутохтоно. Од посебног значаја је присуство 88 врста дивљег воћа у 18 родова. Биолошка разноврсност животињског света у шумским екосистемима одликује се присуством 46 врста водоземаца и гмизаваца, 352 врсте птица[34] и 94 врсте копнених сисара.

_____

27 Друга национална комуникација Републике Србије према Оквирној конвенцији о климатским променама, Министарство заштите животне средине, 2017

28 Национални програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године усвојен је на 57. седници Владе, 20. маја 2021. године

29 Пољопривреда и животна средина у Републици Србији, Агенција за заштиту животне средине РС, 2016

30 Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2019. годину, Агенција за заштиту животне средине РС, 2020

31 BirdLife International (2021) Country profile: Serbia; http://www.birdlife.org/datazone/country/serbia (приступљено 4. априла 2021. године)

32 Шести национални извештај за Конвенцију Уједињених нација о биолошкој разноврсности, Министарство заштите животне средине, 2019 (https://www.cbd.int/doc/nr/nr-06/rs-nr-06-en.pdf).

33 https://www.ramsar.org/wetland/serbia (приступљено 10. августа 2021. године).

34 Црвена књига фауне Србије III – Птице, 2018

Квалитет воде

Европска комисија је оценила као умерено усклађивање националног законодавства с правном тековином ЕУ у области квалитета воде[35]. Закон о водама[36] је делимично усклађен са Оквирном директивом о водама (WFD)[37]. Потпуно транспоновање WFD биће постигнуто новим законом. Поред тога, усвојена је Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године[38], која представља мастер план за спровођење реформи у сектору вода које за циљ имају достизање стандарда управљања водама на националном, регионалном и локалном нивоу. Захтеви Нитратне директиве биће транспоновани у национално законодавство. Потребно је додатно дефинисати полазне и граничне вредности за управљање нутријентима и примену добре пољопривредне праксе.

Непречишћене отпадне воде су и даље главни извор загађења воде у Републици Србији. Мрежа за мониторинг квалитета површинских вода покрива најважније реке, док се на мањим водотоковима не врши мониторинг. У 2019. години мониторинг квалитета воде вршен је на 70 профила на 49 водотокова, седам профила на мрежи канала и један на акумулацији. Мониторинг квалитета подземних вода спроводи се у изданима који се сматрају важним за водоснабдевање. У 2019. години, мониторинг квалитета воде вршен је на 53 пијезометра. Квалитет воде на свим мерним местима показује изузетан и добар еколошки статус. Количина нитрата у свим водозахватима, као и на целокупној територији Републике Србије у периоду 2009–2018. год., није била значајна. Према показатељу који прати садржај нитрата, побољшан је квалитет воде у водотоковима Републике Србије у периоду 2016–2018. год.[39] У рекама је присутна ниска концентрација нитрата. У сливу реке Саве утврђен је неповољан (растући) тренд ортофосфата у периоду 2009–2018. год. У осталим сливним подручјима и на нивоу Републике Србије утврђен је незнатан тренд ортофосфата. Према садржају ортофосфата, реке Републике Србије немају добар еколошки статус на 21% мерних места у периоду 2009–2018. год. У истом периоду утврђен је неповољан (растући) тренд на седам мерних места (15%). Према Стратегији управљања отпадом за период 2010–2019. год.[40], управљање отпадом на газдинствима није адекватно (не постоје постројења за пречишћавање отпадних вода, као ни постројења за складиштење стајњака). Нова стратегија управљања отпадом још није усвојена.

Што се тиче загађења пестицидима, анализа података станица за мониторинг квалитета воде у рекама у којима је премашен стандард квалитета животне средине (EQS) (као годишњи просек) за различите пестициде (%) у периоду 2012–2019. год. показује да нема прекорачења (Агенција за заштиту животне средине).

Упркос повећању површине наводњаваног пољопривредног земљишта у периоду 2010–2019. година, само 1,4% или 46.863 ha КПЗ било је наводњавано у 2019. години. За потребе наводњавања у 2019. години црпљено је 67.692 m³ воде. Не постоје подаци о квалитету воде за наводњавање.

---

35 SWD (2020) 352 final, Извештај о Србији за 2020. годину, Европска комисија

36 Закон о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 – др. закон)

37 Директива 2000/60/ЕЗ Европског парламента и Савета

38 Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 3/17)

39 Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2019. годину, Агенција за заштиту животне средине РС, 2020

40 Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године („Службени гласник РС", број 29/10)

Емисије гасова с ефектом стаклене баште

Квалитет ваздуха у Републици Србији уређен је Законом о заштити ваздуха[41], који представља основ за спровођење стратегије, планова и програма у области заштите ваздуха. Република Србија интензивира напоре у циљу смањења загађености ваздуха. У 2020. години усвојен је Национални план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих, великих постројења за сагоревање (*NERP*). Такође, Република Србија смањује емисије и кроз поступке издавања дозвола (*IPPC* дозволе), уз имплементацију Директиве о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (*IPPC* Директива), која је у правни систем Републике Србије транспонована кроз Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине[42].

Према Попису гасова с ефектом стаклене баште (*GHG*), у 2018. години су укупне процењене емисије гасова с ефектом стаклене баште у Републици Србији (без понора) износиле 62.682,5 Gg еквивалента CO_2, при чему удео пољопривреде у емисијама износи 7,3%. У 2018. години, укупне емисије гасова с ефектом стаклене баште са понором износиле су 58.132,13 Gg еквивалента CO2, што представља повећање од 5% у поређењу са 2000. годином. Учешће сектора пољопривреде у укупним емисијама са понором био је 7,9%. Најзначајнији допринос укупној количини емисија загађујућих материја на велике удаљености у 2018. години потиче из сектора енергетике (NO_x – 53,5% и SO_2 – 89,6%), за којим следи пољопривреда (85,3% за NH_3). Показатељи емисија у ваздух бележе повећање NH3 након 2005. године. Емисије суспендованих честица PM10 су константне током читавог периода, а учешће пољопривреде износи 13,3%. Учешће пољопривреде у емисијама неметанских испарљивих органских једињења је 17,4%. Према најновијим подацима, емисије метана (CH_4) из пољопривредног сектора су смањене, а емисије азот-оксида (N_2O) су благо флуктуирале у истом сектору у периоду 1990–2018. године.

Квалитет и ерозија земљишта

Типови земљишта у Републици Србији су веома разноврсни, што је резултат велике хетерогености геолошке структуре, климе, вегетације и микрофауне.

Бројне претње за квалитет земљишта су: сабијање земљишта, смањење садржаја органских материја, ацидификација, загађење и ерозија земљишта. Појава и напредовање ерозије земљишта је један од главних процеса деградације земљишта и узрок је погоршања квалитета земљишта. Процењује се да је ерозија (у различитом степену) захватила око 80% пољопривредног земљишта. Приближно 88% укупне површине Републике Србије је захваћено ерозијом водом, а 25% ерозијом ветром. У централним и брдско-планинским регионима преовлађује ерозија водом, док на северу Републике Србије преовлађује ерозија ветром, која захвата приближно 85% пољопривредног земљишта, с годишњим губитком од преко 0,9 тона земљишта по хектару[43].

На квалитет земљишта такође утиче и неконтролисано и неадекватно одлагање отпада, као и загађење које потиче из индустријских комплекса. У 2017. години идентификовано је око 709 потенцијално контаминираних и контаминираних локалитета. Највећи број регистрованих извора локалног загађења земљишта везан је за одлагање комуналног отпада, као и индустријске и комерцијалне активности. У периоду 2007–2017. год. повећан је број истражених локација, као и активности санације, које су биле најинтензивније у 2017. години. На основу података добијених систематском контролом плодности коју су извршиле организације овлашћене од стране МПШВ, израчунат је садржај органског угљеника у површинском слоју земљишта за Централну Србију у периоду 2010–2018. године. Анализа показује да је већина узорака имала садржај органског угљеника у распону од 1 до 2%, што се

може сматрати ниским садржајем. Генерално, расподела садржаја органског угљеника на дубини 0–30 cm показала је веће вредности у Централној Србији, где шумско земљиште заузима већу површину од пољопривредног[44].

Анализе 5.200 узорака земљишта у централној Србији указују на низак ниво испитиваних пестицида. Ови резултати указују да не постоји контаминација остацима пестицида[45]. У 2014. години испитан је садржај остатака пестицида у 100 узорака са територије Централне и Источне Србије. Добијени резултати показују да је пронађени садржај готово свих испитиваних остатака пестицида на ниском нивоу, што је у складу са резултатима претходних истраживања[46].

_____

41 Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21 - др. закон)

42 Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 25/15 и 109/21)

43 Видојевић и Манојловић, 2007, Overview of the soil information and policies in Serbia. In: Status and prospect of soil information in south-eastern Europe: soil databases, projects and applications. Hengl T., Panagos P., Jones A. and Toth G. (eds.) Office for Official Publications of the European Communities, EUR 22646EN, Scientific and Technical Research series, ISSN 1018-5593, 87-98

44 Животна средина у Србији: 2004–2019, Агенција за заштиту животне средине РС

45 Извештај о стању земљишта у Републици Србији, Агенција за заштиту животне средине, 2009

46 Пољопривреда и животна средина у Републици Србији, Агенција за заштиту животне средине, 2016

Обновљиви извори енергије

Одлуком Министарског савета Енергетске заједнице од 18. октобра 2012. године (D/2012/04 / MS-EnZ), Република Србија се обавезала да ће повећати удео обновљивих извора енергије у својој бруто крајњој потрошњи енергије на 27% до 2020. године, као и да ће имплементирати Директиву 2009/28/ЕЗ, која се односи на промовисање коришћења обновљивих извора енергије. У 2013. години усвојен је Национални план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије[47], који између осталог има за циљ да подстакне улагање у обновљиве изворе енергије, а двогодишњи извештаји о његовом спровођењу представљају драгоцен извор података.

Учешће обновљивих извора енергије у бруто крајњој потрошњи енергије у 2019. години износило је 21,4%. У 2009. години утврђен је законски оквир са подстицајним мерама, а до децембра 2020. године изграђено је 265 нових објеката за производњу електричне енергије из обновљивих извора, с укупним инсталисаним капацитетом од 514.262 MW. Подаци о доступности и коришћењу извора биомасе у енергетске сврхе, као ни подаци о коришћењу пољопривредног земљишта за узгој култура намењених производњи енергије нису доступни[48]. Потрошња примарне енергије у 2019. године износила је 15,3 милиона тона еквивалента нафте (Mtoe), што у поређењу са 2018. годином представља повећање од 1,3%. У структури потрошње примарне енергије у истој години доминира учешће фосилних горива са 86,9%, а учешће обновљивих извора енергије је 13,1%[49].

Како је наведено у Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године[50], биомаса представља значајан енергетски потенцијал, који се процењује на 3,448 милиона тона (61% потенцијала обновљивих извора енергије). Највећи део тога је потенцијал пољопривредне биомасе – 1,7 Mtoe, као и потенцијал дрвне биомасе – 1,5 Mtoe, док се потенцијал биоразградивог комуналног отпада процењује на 205 хиљада тона еквивалента нафте. Биоразградиви отпад (осим комуналног отпада) укључује и употребљено

јестиво уље и животињски отпад (кланички отпад) у укупном износу од 0,043 Mtoe годишње. Потенцијал биомасе је расположив на читавој територији земље, док је дрвна биомаса лоцирана углавном у Централној Србији, а пољопривредна биомаса у региону Војводине. Ипак, иако је ниво коришћења дрвне (шумске) биомасе релативно висок (66,7%), потенцијал пољопривредне биомасе се веома мало користи (око 2%), а потенцијал биоразградивог комуналног отпада се уопште не користи.

_____

47 Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије („Службени гласник РС”, број 53/13)

48 Извештај о спровођењу Националног акционог плана за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије за 2018 и 2019. годину, Министарство рударства и енергетике, 2021

49 Енергетски биланс Републике Србије за 2020. годину („Службени гласник РС”, број 94/19)

50 Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године („Службени гласник РС”, број 101/15)

Употреба ђубрива и пестицида у пољопривреди

Анализа података из Пописа пољопривреде 2012 показује да су у 2012. години минерална ђубрива коришћена на 67% пољопривредног земљишта, стајњак са сточарских фарми на 12%, а 21% пољопривредног земљишта није уопште било ђубрено. Употреба минералног ђубрива је била присутна на 491.157 газдинстава (77,8% свих газдинстава), покривајући површину од 2.298.574 ha, док је органско ђубриво користило 314.299 газдинстава (49,8%), покривајући површину од 400.276 ha. Даље, процена управљања стајњаком показује да 95% пољопривредних газдинстава чува стајњак на гомилама на отвореном, без заштите од цурења у површинске или подземне воде, што указује на то да је пракса управљања стајњаком веома лоша.

Такође, газдинствима које се баве сточарством недостаје специјализована опрема за транспорт и ефикасно наношење стајњака на поља, као и складишта за стајњак са одговарајућим капацитетима. Новији подаци о потрошњи минералних ђубрива нису доступни.

Графикон 11: Употреба ђубрива на пољопривредном земљишту (%), 2016.

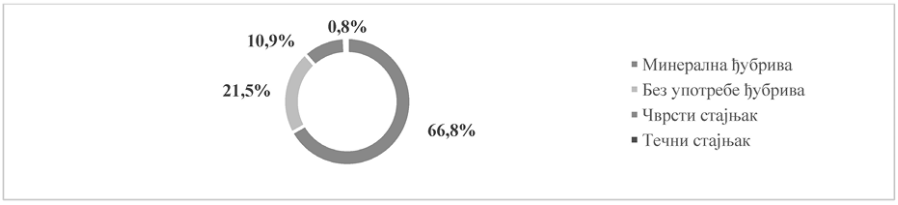

Извор: Агенција за заштиту животне средине

Употреба пестицида у пољопривреди

Према подацима Пописа пољопривреде 2012, пестициди су коришћени на 455.103 пољопривредних газдинстава (72,1%), на површини од 2.107.311 ha. Управа за заштиту биља у саставу МПШВ одобрава увоз пестицида. Према подацима Управе, највеће учешће у укупним количинама увезених пестицида у периоду 2015–2019. године имају хербициди, а за њима следе фунгициди (*Табела 27*).

Табела 27: Укупна количина увезених пестицида, 2015–2019.

	Година				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.

Укупна количина увезених пестицида, t	13.378	12.795	14.136	13.448	14.423

Извор: МПШВ

Овај стабилан ниво увоза прати тренд продаје пестицида у земљама ЕУ, који је остао константан током периода 2011–2018. год. Укупна количина пестицида који се годишње продаје у ЕУ је око 360.000 тона. Главне групе пестицида које су забележиле највећи обим продаје у 2019. години били су фунгициди и бактерициди, праћени хербицидима, средствима за уништавање хаулма и средствима за сузбијање маховина.

Закон о средствима за заштиту биља[51] прописује основ за систем праћења примењених и продатих количина пестицида.

Употреба антибиотика у ветерини

У складу са прописима којима се уређују лекови, издавање антибиотика у медицини и ветерини врши се искључиво уз рецепт.

Подаци о укупној количини антибиотика стављених у промет показују да је промет антибиотика у ветерини смањен током периода 2015–2019. године (*Табела 28*).

Табела 28: Укупна количина антибиотика стављених у промет, 2015–2019.

Количина (kg)	Година				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Укупна количина антибиотика стављених у промет	76.480	75.519	72.178	70.856	64.905

Извор: АЛИМС

Према подацима Агенције за лекове и медицинска средства (АЛИМС) у ветеринарској медицини најчешће се употребљавају антиинфективни лекови за системску примену[52].

Органска производња

Органска производња уређена је Законом о органској производњи[53], који се примењује од 1. јануара 2011. године, а којим је МПШВ одређено као надлежни орган.

Евиденције о органској производњи се агрегирају на основу годишњих извештаја које припремају контролна тела овлашћена од стране МПШВ за обављање активности контроле и сертификације. Подаци о површинама под органском производњом у периоду од 2011. до 2019. године указују на повећање обрадивог земљишта са 3.008 ha у 2011. години на 15.915 ha у 2019. години, док је површина под ливадама/пашњацима у истом периоду повећана са 3.327 ha на 5.350 ha. Укупна површина под органском производњом повећана је са 6.335 ha на 21.265 ha (*Табела 29*).

Табела 29: Површине под органском биљном производњом, 2011–2019.

Површина (ha)	Година								
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Обрадиво земљиште	3.008	5.364	5.355	7.999	13.398	12.929	11.875	13.723	15.915
Ливаде и пашњаци	3.327	976	2.873	1.549	1.900	1.429	1.548	5.531	5.350
Укупна површина	6.335	6.340	8.228	9.548	15.298	14.358	13.423	19.254	21.265

Извор: МПШВ

Учешће површине под органском производњом у укупној коришћеној пољопривредној површини у 2019. години износило је 0,6%. У наведени број хектара не улазе површине које се

користе за сакупљање органског дивљег бобичастог воћа, печурака и лековитог биља, с обзиром на то да не постоји званична методологија на основу које би могли да се добију подаци о укупној површини под органским дивљим биљкама у природним стаништима. Број произвођача је повећан са 213 у 2011. години на 534 у 2019. години. Ако узмемо у обзир и кооперанте који су обухваћени групном сертификацијом, укупан број произвођача и кооперената у 2019. години био је 6261.

Од укупног обрадивог земљишта под органском производњом у 2019. години (*Табела 30*), преовлађује воћарство са 33,5%, а затим следи производња житарица (30,1%), индустријског биља (14,0%), крмног биља (11,3%), лековитог и ароматичног биља (1,6%) и поврћа (1,2%).

Табела 30: Органска биљна производња у Републици Србији, 2019.

Биљна производња	Површина (ha)		
	Период конверзије	Органска	Укупно
Житарице	2.048	2.741	4.789
Индустријско биље	127	2.103	2.230
Поврће	42	142	184
Крмно биље	890	908	1.798
Воће	2.159	3.165	5.324
Лековито и ароматично биље	24	235	259
Остало*	746	586	1.332
Укупна обрадива површина (ha)	6.034	9.881	15.915
Пашњаци/ливаде (ha)	1.505	3.845	5.350
Укупно (ha)	7.539	13.726	21.265

* Без усева, изолациони појасеви, парлог и остали усеви

Извор: МПШВ

Број грла/јединки у оквиру органске сточарске производње приказан је у *Табели 31*.

Табела 31: Структура органске сточарске производње у Републици Србији, 2019.

Сточарство	Овце	Свиње	Говеда	Козе	Живина	Коњи	Пчеле (кошнице)
Број животиња	6.099	315	3.556	536	17.751	88	9.969

Извор: МПШВ

Последњих година у Републици Србији присутан је интензиван развој домаћег тржишта, уз повећање укупних површина под органском производњом. Посебно се развијају тржишни канали органских производа, иако се већина органских производа извози. И поред позитивних трендова на домаћем тржишту, који су највидљивији у урбаним срединама, тржиште органских производа је и даље неразвијено. Анализа тржишта органских производа и развоја тржишно-информационог система за органске производе, која је објављена 2020. године, садржи вредне податке о тржишној вредности органских производа у Републици Србији. Резултати анализе такође упућују на препоруке о томе како повећати поверење потрошача у органске производе[54].

_____

51 Закон о средствима за заштиту биља („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 17/19)

52 Уредба о Националном програму за контролу резистенције бактерија на антибиотике („Службени гласник РС”, број 8/19)

53 Закон о органској производњи („Службени гласник РС”, бр. 30/10 и 17/19 – др. закон)

Заштитне и заштићене шуме и шуме с ризиком од пожара

Закон о шумама[55] уређује очување, заштиту, планирање, гајење, коришћење, газдовање и праћење питања од значаја за шуме и шумско земљиште.

У складу са законом, заштитне шуме су шуме чија је приоритетна функција заштита земљишта од ерозије; заштита изворишта водоснабдевања, врела и термоминерална и минерална изворишта и бање; заштита горње границе вегетације; заштита објеката (водене акумулације, железничке пруге, путеви) и насеља.

Нека од највећих заштићених шумских подручја су Парк природе „Стара планина”, Парк природе „Голија”, Парк природе „Златибор”, Парк природе „Радан”, којима управља ЈП „Србијашуме”, као највећи управљач заштићеним подручјима у Републици Србији. ЈП „Србијашуме” управља заштићеним подручјима површине 338.619,8 ha, која чине 49,9% укупне површине заштићених подручја у Републици Србији. Власничка структура заштићених подручја је следећа: у државном власништву – 159.786,4 ha (47%); у приватном и другом облику власништва – 178.833,5 ha (53%). Од укупне површине заштићених подручја 9.337,0 ha (2,8%) је у режиму заштите I степена, 63.125,6 ha (18,6%) у режиму заштите II степена, а 266.157,3 ha (78,6%) у режиму заштите III степена[56].

Статистички подаци показују да се учесталост пожара, као и укупна спаљена површина, из године у годину повећава. Пораст опасности и штете од пожара може се довести у везу са климатским променама. Развој система прогнозирања опасности од пожара у Републици Србији је у току и препознат је као један од главних приоритета[57]. У Републици Србији управници шума дефинишу планове заштите шума, у складу са Законом о шумама. Они садрже оперативне мапе за случај пожара. Ублажавање ризика од пожара је одређено као део акционих планова у планским документима за управљање шумама. Иако су четинари заступљенији у Западној Србији, већина пожара се дешава у Источној Србији, где доминирају листопадне врсте.[58] Штете од пожара у 2019. години евидентиране су на површини од 1.079 ha, са волуменом од 3.397 m³ оштећеног дрвета[59].

Табела 32: Преглед различитих типова шума према степену угрожености од пожара

Степен угрожености	Шуме
I	Састојине и културе црног и белог бора и ариша
II	Састојине и културе смрче, дуглазије и осталих четинара
III	Мешовите састојине четинара и лишћара
IV	Састојине граба и храстова
V	Састојине букве и осталих лишћара
VI	Шикаре и шибљаци

54 Органска производња у Србији 2020, Национална организација Serbia Organica, GIZ, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (https://serbiaorganica.info/wp-content/uploads/2021/01/ORGANSKA-PROIZVODNJA-U-SRBIJI-2020-online-1.pdf)

55 Закон о шумама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 89/15, 95/18 – др. закон)

56 https://srbijasume.rs/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima/ (приступљено 6. априла 2021. године)

57 Пројекат „Прогнозирање опасности и рана детекција пожара у Републици Србији", 2020.

58 Стратегија заштите од пожара за период 2012–2017. године („Службени гласник РС", број 21/12)

59 Статистички годишњак 2020, РЗС

3.4. РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА

Трендови становништва у Републици Србији стреме модерном друштву, са високим процентом руралног становништва и високим уделом пољопривреде у укупној економији.

Демографски трендови у руралним подручјима одликују се сталним смањењем броја становника, повећањем просечне старости, падом наталитета и стопе фертилитета, што доприноси негативном природном прираштају, уз наглашену миграцију из руралних у урбана подручја, укључујући и иностранство. Недостатак могућности за запошљавање, ниске зараде, неразвијена инфраструктура, ограничен приступ и низак ниво образовања и здравствених услуга, као и ограничен приступ финансијској и социјалној помоћи, делимично објашњавају сиромаштво и миграције из руралних подручја. Када су у питању жене изражениja је незапосленост, нижа зарада, нестабилност запослења и ограничен приступ социјалној заштити и другим осетљивим ресурсима, као и вероватноћа за миграцијом (*FAO*, 2020), те је стога депопулација руралног становништва израженија у женској него у мушкој популацији.

Разлике у тржишту рада између урбаних и руралних подручја и међу регионима огледају се у старосној структури радника, структури запослености према професионалном статусу и секторима делатности. Рурално становништво раније излази на тржиште рада (6,7% радне снаге у руралним подручјима је старости 15–24 године) и дуже ради (10,3% радне снаге у руралним подручјима старије је од 65 година). Међу незапосленим руралним становништвом бележи се знатно већи проценат самозапослених и помажућих чланова домаћинства, с тим да је последња категорија углавном резервисана за жене у руралним подручјима које раде на породичним пољопривредним газдинствима. У руралној радној снази 56,1% чине запослени, 31,7% самозапослени, а 10,1% помажући чланови домаћинства без прихода (у урбаним подручјима 84,2% 10,7% и 0,8%, респективно). Учешће пољопривреде у укупној запослености је нарочито високо у Региону Шумадије и Западне Србије (23,1%), који одликује висока аграрна густина (однос између броја становника на 1 km² обрадиве површине), што указује на ризик од скривене незапослености.

Табела 33: Запослени према *NUTS* региону и типу насеља, 2019.

Запослени	Укупно	Србија–север		Србија–југ		Тип насеља	
		Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Градска	Остала
Старији од 15 година (000)							
Укупно	2.901,0	740,5	768,1	812,4	580,0	1.675,5	1.225,5
Старосна структура (%)							
15–24 година	5,3	4,2	6,7	4,9	5,4	4,3	6,7

25–34 година	21,3	24,1	22,4	18,9	19,7	22,8	19,3
35–44 година	26,6	29,9	27,3	24,5	24,3	29,9	22,0
45–54 година	23,7	23,5	23,7	23,4	24,6	24,4	22,8
55–64 година	17,3	15,4	16,6	19,5	17,5	16,1	18,9
65 година и старији	5,8	2,9	3,3	8,8	8,5	2,5	10,3
Структура запослених према професионалном статусу (%)							
Самозапослени са запосленима	3,4	4,3	3,4	3,2	2,4	4,3	2,1
Самозапослени без запослених	19,6	11,2	15,7	26,0	26,5	10,7	31,7
Запослени радници	72,3	83,4	78,1	60,7	66,8	84,2	56,1
Помажући чланови домаћинства	4,7	1,1	2,9	10,0	4,4	0,8	10,1

Извор: РЗС

Када је у питању структура прихода руралних домаћинстава, модел је донекле другачији. Највећи део прихода руралних домаћинстава чине плате (38,6%), затим пензије (30,5%) и приходи од пољопривреде (10,4%). Потрошња руралних домаћинстава у натури је релативно висока (8,5%) и чине је углавном прехрамбени производи, што упућује на велики значај овог сектора за прехрамбену сигурност. Приходи домаћинства руралног становништва су за 8,5% нижи од прихода урбаних домаћинстава и за 5,5% нижи од националног просека.

Табела 34: Приходи домаћинства у новцу и натури према *NUTS* региону и типу насеља, 2019.

Приходи	Укупно	Србија–север		Србија–југ		Тип насеља	
		Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије	Градска	Остала
Месечни просек							
Приходи у новцу и натури – укупно (RSD)	66.880	77.186	63.487	64.427	62.416	69.124	63.228
Приходи у новцу и натури – укупно (EUR)	568,7	656,3	539,9	547,8	530,7	587,8	537,7
Новчани приходи домаћинстава (%)	96,6	99,5	97,8	93,6	94,8	99,5	91,5
Редовне плате и зараде	49,3	57,3	49,8	43,9	44,4	55,3	38,6
Приход ван радног односа	2,8	2,8	3,4	2,2	2,8	2,5	3,5
Пензије	32,3	32,7	31,6	31,9	33	33,2	30,5

Примања од социјалног осигурања	2,7	1,9	2,9	2,7	3,4	2,5	3,1
Приходи од пољопривреде, лова и риболова	4,4	0,3	5,6	7,2	4,9	1,0	10,4
Приходи из иностранства	1,1	0,7	1,6	0,9	1,4	1,1	1,2
Приходи од некретнина	0,6	0,7	0,8	0,6	0,4	0,7	0,5
Донације и награде	0,7	0,8	0,6	0,7	0,8	0,7	0,7
Друга примања	2,7	2,3	1,5	3,5	3,7	2,5	3
Приходи домаћинстава у натури (%)	3,4	0,5	2,2	6,4	5,2	0,5	8,5
Остварена примања у натури	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Натурална потрошња	3,3	0,4	2,1	6,3	5,1	0,4	8,4

Извор: РЗС

Од укупно 564.541 ПГ, 12,3% обавља и друге делатности на газдинству. Проценат газдинстава са диверзификованим делатностима се разликује од региона до региона. Већина таквих газдинстава налази се у Региону Шумадије и Западне Србије (64,3%), док у Региону Војводине само 6,7% газдинстава има диверзификоване приходе. Велики и растући број газдинстава са диверзификованим приходима у Региону Шумадије и Западне Србије може се приписати већем броју чланова на газдинствима мање просечне величине. Поред тога, структура примарне пољопривредне производње је све разноврснија и доминантна је на газдинствима са мешовитом производњом.

Диверзификација економских активности у руралним подручјима проширује спектар услуга доступних руралном становништву и подржава производе и услуге засноване на традиционалном знању и технологији, природним ресурсима и културном наслеђу. Економска диверзификација треба да подстакне раст, запошљавање и одрживи развој у руралним подручјима и тиме допринесе бољој територијалној равнотежи, како у економском тако и у социјалном смислу.

Рурални туризам

Министарство надлежно за послове трговине је Стратегијом развоја туризма у Републици Србији за период 2016–2025. година, између осталог, дефинисало планински туризам, бањски и wellness туризам, здравствени туризам, тематске руте и рурални туризам као главне туристичке производе.

Циљеви ове стратегије су: одрживи економски, еколошки и социјални развој туризма, јачање конкурентности туристичке привреде и са њом повезаних делатности на домаћем и међународном тржишту, повећање директног и укупног учешћа сектора туризма у бруто домаћем производу, као и повећање директног и укупног броја запослених у сектору туризма и његовог учешћа у структури укупног броја запослених и унапређење целокупне слике Републике Србије у региону, Европи и свету. Визија је да Република Србија до 2025. године постане глобално препозната туристичка дестинација као резултат успостављеног система развоја и одрживог управљања ресурсима и координације активности свих субјеката од значаја за развој туризма.

Показатељи у туризму бележе позитивне трендове од 2014. године, како у броју доласка туриста, тако и у броју ноћења. У 2019. години, укупан број долазака туриста износио је 3,7 милиона (са учешћем страних туриста од 50%), а укупан број ноћења туриста био је 10,1 милиона (са учешћем страних туриста од 40%). Угоститељство учествује са 2,5% у укупној запослености, 0,8% у укупном промету и 1,2% у укупној додатој вредности у Републици Србији.

Регион Шумадије и Западне Србије учествује са 56,1% у укупном броју ноћења домаћих туриста, следи Регион Јужне и Источне Србије (23%). Реализовани број долазака туриста који су користили смештајне објекте показује да се само 0,045% односило на тип смештаја класификован као „сеоска туристичка домаћинства" у области Србија–север, а 0,4% у области Србија–југ (2019). Од укупног броја пољопривредних газдинстава, 302 обављају угоститељску делатност у оквиру руралног туризма. Већина ових пољопривредних газдинстава (62%) налази се у Региону Шумадије и Западне Србије, док се 31% налази у Региону Јужне и Источне Србије, а свега 4% у Региону Војводине и 3% у Београдском региону. Према извештају Министарства трговине, туризма и телекомуникације, укупан број сеоских туристичких домаћинстава у Републици Србији у априлу 2021. године износио је 524.

Табела 35: Укупан број смештајних објеката категорисаних као сеоска туристичка домаћинства

Врста категорисаног смештајног објекта	Број објеката	Број смештајних јединица	Број индивидуалних лежајева	Број кампинг парцела
Сеоско туристичко домаћинство	524	1.633	3.100	56

Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација, април 2021. године

Што се тиче атрактивности туристичких дестинација, највећи број посета остварен је у административним центрима (Београд, Нови Сад и друга већа насељена места), са учешћем од 38,2%, затим дестинације класификоване као „остале" 26,3%, бањске дестинације са 18,2% (Врњачка бања, Сокобања и др.) и планинске дестинације са 17,3% (Златибор, Копаоник, Тара и др.).

Рурална инфраструктура

Рурална инфраструктура обухвата основну комуналну инфраструктуру, као и социјалну инфраструктуру у надлежности јединица локалне самоуправе (ЈЛС). Основне одговорности ЈЛС које се односе на инфраструктуру су дефинисане законом[60]. Основне потребе које су препознате односе се на изградњу и реконструкцију општинских и некатегорисаних путева, изградњу система водовода и канализације, изградњу капацитета за складиштење и прераду комуналног отпада, производњу и дистрибуцију топлотне енергије, постављање уличне расвете, увођење интернета, изградњу објеката социјалне инфраструктуре (предшколске и школске установе, здравствени центри) итд. На основу утврђених потреба у области руралне јавне инфраструктуре неопходна су следећа улагања: инвестиције у управљање водама, инвестиције у јавну канализацију и третман отпадних вода, инвестиције у управљање отпадом, инвестиције у локалне/некласификоване путеве и инвестиције у снабдевање енергијом.

Министарства надлежна за успостављање правног оквира за спровођење инвестиција у руралну јавну инфраструктутру су: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство рударства и енергетике и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Када је реч о управљању руралном јавном инфраструктуром, Закон о локалној самоуправи дефинише основне надлежности ЈЛС које представљају правни основ за припрему и спровођење инфраструктурних пројеката у руралним подручјима. Поред тога, опште надлежности ЈЛС су посебно дефинисане законима које регулишу различите секторе јавне инфраструктуре (Закон о путевима[61], Закон о водама[62], Закон о комуналним делатностима[63] и Закон о енергетици[64]).

Први корак у процесу изградње инфраструктуре у руралним подручјима представља документа просторног планирања која прецизно дефинишу планове за развој ових подручја. Горе наведена документа дефинисана су просторним планом Републике Србије од 2021. до 2035. године, Законом о планирању и изградњи и релевантним подзаконским актима. Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре расписује јавне позиве којима се суфинансира припрема планских докумената ЈЛС на територији Републике Србије. Поред тога, министар без портфеља задужен за побољшање развоја недовољно развијених општина спроводи јавне позиве за подршку припреми пројектно-техничке и планске документације, као и за унапређење инфраструктурних капацитета у мање развијеним општинама (2,7 мил. EUR у 2021. години).

Комунална инфраструктура је у знатно лошијем стању у насељима руралних подручја у поређењу са градским насељима. Значајан проблем у руралним подручјима представља количина и квалитет испоручене воде, као последица недостатка финансијских средстава, нерешених имовинско-правних питања и недовољног броја адекватних пројеката у локалним самоуправама, што је проузроковало ограничено водоснабдевање из јавних водоводних система.

Укупан број домаћинстава прикључен на систем водоснабдевања је 2.157.265 (РЗС, 2018). Према подацима РЗС из 2017. године, проценат домаћинстава прикључених на систем водоснабдевања у Републици Србији је 84,8%. Посматрано по регионима, ситуација у Војводини је најповољнија, где је 96% домаћинстава прикључено на водоводну мрежу. У Јужној и Источној Србији на водоводну мрежу прикључено је свега 67,3% домаћинстава. Описано стање у Стратегији управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године[65] указује на то да су постојећи инфраструктурни системи у незадовољавајућем стању услед дотрајалости и неодржавања комуналних система. Око 81% становништва повезано је на јавни систем водоснабдевања. Овај проценат је најнижи у Централној Србији (71%), а значајно је виши у Београду (92%) и АП Војводини (91%). Постоје значајне разлике међу општинама, тако да је у 30% општина прикључено мање од 50% у односу на национални просек, док је у 19% општина прикључено више од 150% у односу на национални просек. Око 70% становништва Републике Србије снабдева се водом из подземних водних ресурса. Услед неадекватног одржавања, често долази до великих губитака, који у неким системима износе и више од 30%, што утиче на квалитет воде. Од укупног броја градских водовода, физички и хемијски неисправних, 64% се налази на територији АП Војводине. Проблем неадекватног водоснабдевања је присутнији у мањим срединама. Посебан проблем у руралним подручјима представљају сеоски системи водоснабдевања који не задовољавају прописане стандарде квалитета пијаће воде и њихов прелазак у општински систем водоснабдевања.

Стање изграђености колектора и канализације (примарне и секундарне канализационе мреже и главних канализационих колектора) и постројења за прераду комуналних отпадних вода је на ниском нивоу у поређењу са стандардима ЕУ. Од укупног броја домаћинстава, 1.572.314 је повезано на јавне канализационе системе (РЗС, 2018). Највећи део комуналних отпадних вода, око 58%, сакупљају јавни канализациони системи, од којих само 12% има системе за третман отпадних вода. Терцијарном прерадом обухваћено је само 1,9% становништва, што је реда величине града Суботице. Територијалне разлике су значајне, највећи проценат становништва повезаног на јавну канализациону мрежу је у округу град Београд (85,9%) и Шумадијском управном округу (72,6%), а најнижи у Западнобачком управном округу (29,8%) и Нишавском управном округу (33,5%), где је становништво углавном повезано на септичке јаме. У 86 општина не постоји никаква врста прераде отпадних вода, што за последицу има директно испуштање отпадних вода у реке, чиме се загађује животна средина и угрожава здравље становништва (РЗС, 2018).

Управљање комуналним отпадом у руралним подручјима не задовољава постојеће потребе. Организованим прикупљањем отпада обухваћено је само 60% укупног броја становника, а у руралним подручјима или нема организованог прикупљања отпада или је недовољно да задовољи потребе у тим подручјима. Проценат домаћинстава прикључених на канализациону

мрежу 2017. године у Републици Србији износио је 60,6%. Најповољнија ситуација по наведеном питању је у Београдском региону (88,5%), док је најнеповољнија у Региону Јужне и Источне Србије, где је свега 47,4% становништва прикључено на канализациону мрежу. Најмањи број становника обухваћених организованим прикупљањем отпада је у општинама на југу Републике Србије (20–25%). У 2018. години одложено је укупно 1,7 милиона тона отпада. Све ЈЛС усвајају локални план управљања отпадом, којим се обезбеђује управљање комуналним, инертним и неопасним отпадом на својој територији, у складу са Законом о управљању отпадом.

Агенцији за заштиту животне средине достављени су подаци[66] од стране 144 ЈЛС, према којима на њиховој територији јавна комунална предузећа организовано одлажу отпад на 137 несанитарних депонија, које се налазе у 111 ЈЛС. Старост депонија се креће између четири и 60 година. То су углавном депоније за које је, у складу са Стратегијом управљања отпадом, предвиђена санација и затварање. На 117 локација (72%), депоније се затрпавају, углавном земљиштем или неким другим инертним материјалом, од којих се 15 депонија затрпава свакодневно, једна једном месечно, а 101 депонија према потреби. Податке о нелегалним депонијама доставила је 131 ЈЛС, које су пријавиле постојање укупно 2.305 нелегалних депонија у Републици Србији, али је овај проблем у поступку решавања и присутна је позитивна тенденција смањења броја нелегалних депонија и одлагалишта отпада. Подаци о величини и запремини депонија нису најпоузданији јер се заснивају на проценама, с обзиром на то да за многе од њих не постоји одговарајућа техничка документација. Неколико ЈЛС је закључило споразум о заједничком управљању отпадом и на основу тога омогућена је изградња регионалних депонија.

Посебан изазов за унапређење комуналне инфраструктуре представља положај бројних малих насеља размештених на великој површини. Највећи број становника живи у насељима са највише 2.500 становника, а са друге стране око 21% од укупног броја насеља има мање од 100 становника и та насеља су изложена ризику од потпуне депопулације.

У таквим околностима, одржавање и изградња путне инфраструктуре у надлежности општина представља посебан изазов. На територији читаве Републике Србије, само 63% општинских путева се сматра савременим путевима са коловозом (асфалт, бетон и коцка). Најповољнија ситуација је у Средњобанатском управном округу, где су 98,5% општинских путева савремени путеви, а најнеповољнија ситуација је у Пчињском управном округу, где само 31,1% општинских путева спада у категорију савремених путева.

Изградња и реконструкција општинских или некатегорисаних путева допринеће бољим саобраћајним везама руралних насеља, али ће и унапредити друштвену укљученост и допринети јачању друштвено-економских веза у руралним подручјима. У руралним подручјима се бележи виши ниво друштвене искључености. Постоји потреба за свим врстама социјалне инфраструктуре у руралним подручјима. На пример, у области образовања, обухват деце узраста 36–59 месеци која похађају организовани програм образовања у раном детињству је нижи у руралним насељима (27,3%) у поређењу са урбаним насељима (62,6%). Један од главних разлога за слабо похађање програма образовања у раном детињству у руралним насељима је непостојање организованог превоза до предшколске установе.

Удео домаћинстава у Републици Србији која имају приступ интернету у 2020. години износио је 81%, што је у односу на 2018. годину повећање од 8,1% и скоро троструко више у односу на 2010. годину[67]. Од укупног броја анкетираних домаћинстава који имају приступ интернету, 90,5% користи фиксни широкопојасни интернет, 71,9% користи мобилни широкопојасни интернет и 0,7% користи интернет преко мобилних телефона (via GPRS). Кабловска решења су веома заступљена, док је у последње време приметан убрзан развој интернета са оптичким кабловима[68]. Резултати анкете показују да 98,3% домаћинстава поседује ТВ уређај, 94,1% поседује мобилне телефоне, 74,3% компјутер и 52,3% лаптоп. Изградња широкопојасне мреже у руралним подручјима од кључног је значаја за укључивање становништва у дигитално друштво. Становништво које живи у мање насељеним или неразвијеним подручјима суочава се са недостатком приступа широкопојасном интернету. Услед географске изолације и мале

густине насељености, проширење широкопојасне мреже у руралним подручјима није довољно профитабилно за телекомуникационе операторе. Јавне институције, као што су школе широм Републике Србије, добиће приступ брзом широкопојасном интернету захваљујући пројекту дигитализације који подржава Европска банка за обнову и развој (EBRD). Уз помоћ пројекта који спроводи министарство надлежно за послове телекомуникација хиљаде младих добиће могућност савременог образовања, док ће привредници у тим подручјима бити у могућности да унапреде пословање.

_____

60 Закон о локалној самоуправи („Службени гласник РС”, бр. 127/07, 83/14, 101/16, 47/18 и 111/21 – др. закон)

61 („Службени гласник РС”, бр. 41/18, 95/18 – др. закон и 92/23 – др. закон)

62 („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 – др. закон)

63 („Службени гласник РС”, бр. 88/11, 104/16 и 95/18)

64 („Службени гласник РС”, бр. 145/14, 95/18 – др. закон, 40/21, 35/23 – др. закон и 62/23)

65 („Службени гласник РС”, број 3/17)

66 Извештај Агенције за заштиту животне средине „Управљање отпадом у Републици Србији у периоду 2011–2019. година”

67 „Истраживање о употреби информационо-комуникационих технологија”, РЗС, спроведено на репрезентативном узорку домаћинстава, појединаца од 16 до 74 године и правних субјеката.

68 Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године („Службени гласник РС”, број 33/18)

3.5. ПРИПРЕМА И СПРОВОЂЕЊЕ ЛОКАЛНИХ СТРАТЕГИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА – *LEADER* ПРИСТУП

У Републици Србији постоји велика потреба за оснивањем организација цивилног друштва које ће се бавити руралним развојем. Почетак примене приступа „одоздо према горе” везује се за 2005. годину, када је МПШВ започело активности у вези са изградњом капацитета намењених организацијама цивилног друштва у руралним подручјима. Организације цивилног друштва у руралним подручјима започеле су ову активност као регионалне канцеларије, да би касније формирале Мрежу за рурални развој Србије. Увођење термина *LEADER* приступ уследило је нешто касније, крајем 2007. године, када је Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство АП Војводине (ПСПВШ), заједно са Програмом Уједињених нација за развој (*UNDP*) започео процес обуке и основао пет потенцијалних Локалних акционих група (ЛАГ) у пет најнеразвијенијих јединица локалне самоуправе у Војводини: Ириг, Алибунар, Чока, Мали Иђош и Житиште[69].

Припрема и спровођење локалне стратегије руралног развоја – *LEADER* у Републици Србији је препозната као посебна мера (*LEADER like*) и део је Националног програма руралног развоја. Иако је систем који се спроводи сличан *LEADER* приступу у ЕУ, овај концепт још увек је у почетној фази развоја у Републици Србији. Тренутно, 21 потенцијални ЛАГ обухвата 373.000 становника, што чини 12,7% становништва у руралним подручјима која су обухваћена Локалном стратегијом руралног развоја (ЛСРР) (*Графикон 12*), што је на нижем нивоу у поређењу са просеком ЕУ-27 (62,4% у 2018. години).

Графикон 12: Становништво руралних подручја обухваћено Локалним стратегијама руралног развоја (%)

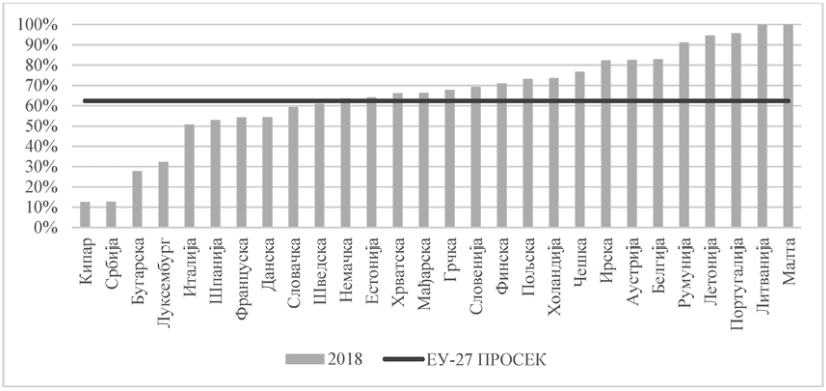

Извор: ЕК-DG AGRI – CMEF Indicator Data Explorer (ЕУ-27, 2018), МПШВ (Република Србија, 2019)

Република Србија је финансирала оснивање потенцијалних ЛАГ-ова и активности анимације, као и припрему ЛСРР у износу од 800.000 RSD (око 6.800 EUR по пЛАГ-у) у 2019. години из републичког буџета. Разлог за недостатак одрживости садашњих потенцијалних ЛАГ-ова је чињеница да немају систем наплате чланарина, као и да се у потпуности ослањају на јавно финансирање – путем разних конкурса или донатора. Након акредитације LEADER мере кроз ИПАРД III програм, национална LEADER мера се неће спроводити.[*]

У периоду од 2009. до 2010. године у 19 општина реализован је пројекат „Одрживи туризам у функцији руралног развоја". Циљ пројекта био је да се спроведе обука и подршка локалним заједницама у развоју и спровођењу пројеката у области руралног туризма. Пројекат је реализован у оквиру заједничког програма Уједињених нација, средствима Краљевине Шпаније, кроз фонд за Миленијумске развојне циљеве (MDG). На територији 15 општина реализовано је шест локалних пројеката у које је финансирано по 180.000 USD (151.668 EUR).[*]

Током 2009. године покренут је још један пројекат у циљу подршке LEADER like иницијативи, у областима Дрина–Тара, Дрина–Сава и Пчиња. Приступ је заснован на територији, а који је финансиран и тестиран од стране ЕУ – LEADER like иницијативе у прекограничним областима у неколико подручја, уз подршку Сталне радне групе за регионални рурални развој земаља Југоисточне Европе (SWG) и ЕК. Резултати пројекта су показали да постоји велико интересовање и велике могућности за иницијативе које предводи заједница, посебно када укључују финансирање конкретних пројеката везаних за развијене стратегије у дефинисаним подручјима.[*]

У циљу изградње капацитета МПШВ и развоја потенцијалних ЛАГ-ова, спроведен је пројекат ЕУ: „Изградња капацитета за успостављање и спровођење LEADER иницијативе у Републици Србији" у периоду од 2011. до 2013. године. Пројекат је допринео јачању људских, техничких, организационих и финансијских капацитета и свеукупној подршци у спровођењу LEADER приступа у оквиру МПШВ, али и развоју 21 препознатог потенцијалног ЛАГ-а. Као резултат, пројекат је донео сет мера, односно упутства, за увођење националне LEADER мере.[*]

У периоду од 2010. до 2015. године, ПСПВШ пружао је финансијску подршку потенцијалним ЛАГ-овима на територији АП Војводина. Ово је била једина институционална подршка LEADER приступу до усвајања националне LEADER like Мере. У периоду пружања подршке опредељена су средства од 10.000.000 RSD (85.040 EUR), за финансирање развоја ЛСРР, као и за реализацију пројеката. Средства која су се издвајала на годишњем нивоу била су довољна за суфинансирање рада око десет потенцијалних ЛАГ-ова.[*]

За спровођење националне LEADER like Мере, током 2019. године, МПШВ је припремило Правилник о подстицајима за подршку програмима који се односе на припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја („Службени гласник РС”, бр. 3/19 и 159/20). Овим правилником предвиђена је национална подршка успостављању Партнерства за територијални рурални развој, у складу са принципима LEADER-а у ЕУ. Правилником су дефинисани подстицаји за:*

1) припрему ЛСРР, која укључује активности на успостављању Партнерства за територијални рурални развој – потенцијалне Локалне акционе групе (пЛАГ) и израду ЛСРР партнерстава;*

2) спровођење ЛСРР, која укључује активности у вези са реализацијом приоритетних пројеката дефинисаних у ЛСРР (мали пројекти).*

Јавни позив за подстицаје за оснивање пЛАГ-ова и израду ЛСРР објављен је у јуну 2019. године. До јуна 2020. године потписана су укупно 22 Уговора о коришћењу за припрему ЛСРР, а процес успостављања пЛАГ-ова биће завршен након усвајања ЛСРР.[70] Јавни позив за спровођење осталих активности (приоритетних пројеката дефинисаних од стране пЛАГ-ова) биће расписан након завршетка процеса евалуације 22 примљене ЛСРР. Након завршене евалуације, усвојене су ЛСРР за 21 Партнерство.

С обзиром на то да постоји велико интересовање за оснивање нових Партнерстава/ пЛАГ-ова, биће расписан још један Јавни позив за подстицаје за оснивање Партнерства и израду ЛСРР. Процењује се да ће након тог јавног позива бити укупно око 30 пЛАГ-ова.

ИПАРД Мера 9 – „Техничка помоћ” треба да обезбеди даљу финансијску подршку за стицање вештина за припрему пЛАГ-ова за имплементацију Мере 5 – „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ”.

*Службени гласник РС, број 86/2026

_____

69 Пројекат се звао „Јачање руралног социјалног капитала и умрежавање” (UNDP Србија) и био је прва иницијатива у оснивању потенцијалних ЛАГ-ова у Републици Србији. Пројектне активности су укључивале: обуку о LEADER приступу, управљање пројектним циклусом, развој пројекта, финансијско планирање, укључујући менторство. Најбољи предлози пројеката награђени су од 5.000 до 12.000 EUR по пројекту.

70 Процес израде ЛСРР се мора завршити у периоду до шест месеци, након чега се ЛСРР оцењује од стране Евалуационе комисије МПШВ.

НАПОМЕНА ИЗДАВАЧА: Закључком о изменама и допунама ИПАРД III програма за Републику Србију за период 2021–2027. године замењена је табела 3.6. (види Закључак – 34/2025-51).

3.6. ТАБЕЛА КОНТЕКСТ ПОКАЗАТЕЉА

Контекст показатељ	Јединица мере	Вредност контекст показатеља	Година	Коментар/Извор за верификацију
Становништво				
1. Број становника				
1.1. Укупно становништво – Република Србија	Број становника (000)	6.687,7	2021.	Коментар: Подаци се односе на крај године (31. децембар) за територију Републике Србије без Косова и Метохије*[2]. Подаци

1.2. Учешће у укупном становништву према типу региона				према типу насеља дати су у складу са националном методологијом. Извор: РЗС
– претежно рурални	%	38,1	2021.	
– прелазни	%	н/п		
– претежно урбани	%	61,9	2021.	
1.3. Учешће у укупном становништву према полу				
– мушкарци	%	48,6	2021.	
– жене	%	51,4	2021.	
2. Густина насељености				
2.1. Густина насељености	Број становника/km²	86,2	2021.	Извор: РЗС, РГЗ
3. Старосна структура становништва				
3.1. Учешће у укупном становништву према старосним групама				Извор: РЗС
– до 15 година	%	14,3	2021.	
– од 15 до 64 година	%	63,7	2021.	
– 65 година и више	%	22,0	2021.	
3.2. Учешће становништва према полу и старосним групама				
Мушкарци				
– до 15 година	%	15,2	2021.	
– од 15 до 64 година	%	63,7	2021.	
– 65 година и више	%	19,5	2021.	

Жене				
– до 15 година	%	13,6	2021.	
– од 15 до 64 година	%	62,1	2021.	
– 65 година и више	%	24,3	2021.	
Укупна површина				
4. Укупна површина				
4.1. Укупна површина (укључујући унутрашње воде)	km²	77.589	2021.	Коментар: Подаци се односе на територију Републике Србије без Косова и Метохије*[2]. Извор: РГЗ
5. Земљишни покривач				
5.1. Вештачка површина	km²; %	293.001; 3,7	2018.	Коментар: Corine Land Cover база података. Извор: Извештај о стању животне средине у Републици Србији, 2018, Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине, http://www.sepa.gov.rs/download/Izvestaj2018.pdf
5.2. Пољопривредне површине	km²; %	4.346.330; 54,7	2018.	
5.3. Природне травнате површине	km²; %	208.126; 2,6	2018.	
5.4. Шуме, укључујући прелазне шуме – жбунасту вегетацију	km²; %	2.966.627; 37,3	2018.	
5.5. Мочваре и водна тела	km²; %	131.326; 1,7	2018.	
Тржиште рада				
6. Стопа запослености у руралним подручјима				
6.1. Укупна стопа запослености и према старосним групама	%	15 и више година: 47,8 15–64 год.: 61,7	2021.	Коментар: Према националној методологији тип региона укључује две категорије: 1. урбани; 2. остало. Подаци се односе на тип региона: Остало.
6.2. Укупна стопа запослености према полу и	%	15 и више година: – мушкарци: 55,5	2021.	

старосним групама		– жене: 40,7 15–64 год.: – мушкарци: 68,6 – жене: 54,8		За 2021. годину подаци су ревидирани према најновијој демографској процени на основу Пописа становништва из 2022. године. Извор: РЗС
6.3. Укупна стопа запослености према старосним групама у руралним подручјима	%	15 и више година: 48,0 15–64 год.: 60,8	2021.	
7. Стопа незапослености у руралним подручјима				
7.1. Укупна стопа незапослености	%	15 и више година: 11,1	2021.	Коментар: Према националној методологији тип региона укључује две категорије: 1. урбани; 2. остало. Подаци се односе на тип региона: Остало. За 2021. годину подаци су ревидирани према најновијој демографској процени на основу Пописа становништва из 2022. године. Извор: РЗС
7.2. Стопа незапослености младих	%	15–24 год.: 26,0	2021.	
7.3. Укупна стопа незапослености у руралним подручјима	%	15 и више година: 10,8	2021.	
7.4. Стопа незапослености младих у руралним подручјима	%	15–24 год.: 24,6	2021.	
7.5. Укупна незапосленост према полу		15 и више година		
– мушкарци	%	10,3	2021.	
– жене	%	12,2	2021.	
7.6. Стопа незапослености младих према полу		15–24 год.		
– мушкарци	%	24,2	2021.	
– жене	%	28,9	2021.	
8. Запосленост према сектору, типу региона и привредним активностима				

8.1. Укупна запосленост	Број лица (000)	15 и више година: 2.754,8	2021.	Коментар: 8.3. Према националној методологији тип региона укључује две категорије **насеља*** : 1. урбани; 2. остало. Подаци се односе на тип региона: Остало. За 2021. годину подаци су ревидирани према најновијој демографској процени на основу Пописа становништва из 2022. године. Извор: **Анкета о радној снази, Истраживање о регистрованој запослености;*** РЗС
– мушкарци	Број лица (000)	15 и више година: 1.539,1	2021.	
– жене	број лица (000)	15 и више година: 1.215,7	2021.	
8.2. Учешће у укупној запослености према сектору и полу		15 и више година		
Примарни (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 14,2 – Мушкарци: 15,7 – Жене: 12,2	2021.	
Секундарни (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 29,6 – Мушкарци: 36,6 – Жене: 20,7	2021.	
Терцијарни (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 56,2 – Мушкарци: 47,7 – Жене: 67,0	2021.	
8.3. Учешће у укупној запослености према типу региона*				
Претежно рурални*	**%***	**40,0***	**2021.***	
Прелазни*	**%***	**н/п***		
Претежно урбани*	**%***	**60,0***	**2021.***	
8.4. Учешће укупне запослености према економској активности и полу				

Пољопривреда (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 13,6 – Мушкарци: 14,9 – Жене: 12,0	2021.	
Шумарство (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 0,5 – Мушкарци: 0,7 – Жене: 0,2	2021.	
Прехрамбена индустрија (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 3,8 – Мушкарци: 3,7 – Жене: 3,9	2021.	
Туризам (укупно, мушкарци, жене)	%	– Укупно: 3,3 – Мушкарци: 2,8 – Жене: 3,8	2021.	
Привреда				
9. Бруто домаћи производ (БДП) по становнику				
9.1. Индекс БДП-а изражен у ПКС по становнику на националном нивоу	Индекс БДП-а у ПКС по становнику	44,0	2021.	Извор: Евростат
10. Стопа сиромаштва				
10.1. Укупна стопа сиромаштва	%	21,4	2021.	Извор: Статистика о приходима и условима живота, РЗС
10.2. Стопа сиромаштва према региону				
Србија–север	%	н/п		
Србија–југ	%	н/п		
10.3. Стопа сиромаштва према полу (национални ниво)				
– мушкарци	%	20,6	2021.	

– жене	%	22,1	2021.	
11. Бруто додата вредност према сектору, типу региона, у пољопривреди и за примарне произвођаче				
11.1. Укупна БДВ	мил. EUR	46.870	2021.	Извор: РЗС
11.2. БДВ према сектору (укупно и учешће у укупној БДВ)				
Примарни	мил. EUR; %	2.884; 6,2	2021.	
Секундарни	мил. EUR; %	13.639; 29,1	2021.	
Терцијарни	мил. EUR; %	30.347; 64,7	2021.	
11.3. БДВ пољопривреде	мил. EUR; %	2.743; 5,9	2021.	
11.4. БДВ примарних произвођача, укупна и учешће примарне производње (пољопривреде) у укупној додатој вредности коју генеришу различити учесници ланца исхране (примарна производња, производња хране, дистрибуција хране и делатности услуживања хране)	мил. EUR; %	н/п		
Пољопривредна газдинства и пољопривредници				
12. Пољопривредна газдинства				
12.1. Број пољопривредних газдинстава	Број ПГ	508.325	2023.	Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
12.2. Величина пољопривредних газдинстава – према класама	ha; број ПГ	– 0 ha: 5.281 – До 2 ha:	2023.	

величине коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ)		188.773; 189.757 – Од 2 до 4,9 ha: 494.994; 151.844 – Од 5 до 9,9 ha: 631.039; 90.726 – Од 10 до 19,9 ha: 618.644; 44.951 – Од 20 до 29,9 ha: 345.320; 14.565 – Од 30 до 49,9 ha: 247.508; 6.623 – Од 50 до 99,9 ha: 206.020; 3.083 – 100 ha и више: 507.076; 1.495		
12.3. Економска величина пољопривредних газдинстава – према класама стандардног аутпута (СА)	мил. EUR; број ПГ	– До 2.000 EUR: 122; 108.143 – Од 2.000 до 3.999 EUR: 301; 102.421 – Од 4.000 до 7.999 EUR: 671; 116.144 – Од 8.000 до 14.999 EUR: 972; 88.841	2023.	

		– Од 15.000 до 24.999 EUR: 930; 48.307 – Од 25.000 до 49.999 EUR: 1.076; 32.070 – Од 50.000 до 99.999 EUR: 570; 8.531 – Од 100.000 до 249.999 EUR: 407; 2.793 – Од 250.000 до 499.999 EUR: 209; 615 – 500.000 EUR и више: 783; 460		
12.4. Просечна величина пољопривредног газдинства – физичка (КПЗ)	ha/ПГ	6,4	2023.	
12.5. Радна снага: број лица и годишње радне јединице (ГРЈ), укупно и према полу	Број лица; ГРЈ Број лица/ПГ ГРЈ/ПГ	– Укупно: 1.157.319; 502.318 – Жене: 489.342; 191.079 – Мушкарци: 667.977; 311.239 – Број лица/ПГ: 2,3 – ГРЈ/ПГ: 0,99	2023.	
13. Радна снага на пољопривредном газдинству				

13.1. Укупна радна снага и радна снага према полу за различите категорије сталне радне снаге на пољопривредном газдинству: носиоци ПГ који раде на газдинству, чланови породице носиоца ПГ који раде на газдинству, породична радна снага (носиоци ПГ који раде на газдинству + чланови породице носиоца ПГ који раде на газдинству), непородична радна снага	Број лица (000); ГРЈ (000)	– Носиоци ПГ: 507; 238 – жене:116; 47 – мушкарци: 391; 191 – Чланови ПГ: 627; 219 – жене: 368;130 – мушкарци: 259; 89 – Породична радна снага: 1.134; 457 – жене: 484; 177 – мушкарци: 650; 280 – Непородична радна снага: 24; 20 – жене: 6; 5 – мушкарци: 18; 15	2023.	Коментар: Непородична радна снага обухвата све правне статусе: породична газдинства, правна лица и предузетнике. Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
13.2. Сезонска радна снага (само ГРЈ)	ГРЈ (000)	25	2023.	
14. Старосна структура управника пољопривредних газдинстава				
14.1. Укупан број управника пољопривредних газдинстава	Број управника ПГ (000)	508	2023.	Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
14.2. Број и учешће управника пољопривредних газдинстава према старосној групи	Број управника ПГ (000); %	– ≤ 24 година: 4; 0,9 – 25–34 година: 22; 4,3 – 35–39 година: 21; 4,1 – 40–44 година: 27; 5,3	2023.	

		– 45–54 година: 83; 16,4 – 55–64 година: 125; 24,5 – 65 год. и више: 227; 44,6		
14.3. Однос младих управника пољопривредних газдинстава (старости испод 40 година) и управника пољопривредних газдинстава од 55 година или старијих	Млади управници ПГ (до 40 година)/управници ПГ од 55 година и старији	0,1	2023.	
15. Пољопривредна обука управника пољопривредних газдинстава				
15.1. Број и учешће управника пољопривредних газдинстава према нивоу пољопривредне обуке				Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
Само практично пољопривредно искуство	Број управника ПГ; %	481.141; 94,7	2023.	
Основна пољопривредна обука	Број управника ПГ; %	18.311; 3,6	2023.	
Потпуна пољопривредна обука	Број управника ПГ; %	8.873; 1,7	2023.	
15.2. Број и учешће управника пољопривредних газдинстава према старосној групи и нивоу пољопривредне обуке				Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.

Само практично пољопривредно искуство	Број управника ПГ; %	– ≤ 24 година: 3.636; 0,8 – 25–34 год.: 18.867; 3,9 – 35–39 година: 18.620; 3,9 – 40–44 година: 24.651; 5,1 – 45–54 година: 77.816; 16,2 – 55–64 година: 117.145; 24,3 – 65 година и више: 220.406; 45,8	2023.	
Основна пољопривредна обука	Број управника ПГ; %	– ≤ 24 година: 591; 3,2 – 25–34 година: 1.858; 10,1 – 35–39 година: 1.268; 6,9 – 40–44 година: 1.454; 7,9 – 45–54 година: 4.095; 22,4 – 55–64 година: 5.233; 28,6 – 65 година и више: 3.812; 20,8	2023.	
Потпуна пољопривредна обука	Број управника ПГ; %	– ≤ 24 година: 108; 1,2 – 25–34 година: 1,104; 12,4	2023.	

		– 35–39 година: 745; 8,4 – 40–44 година: 698; 7,9 – 45–54 година: 1.460; 16,5 – 55–64 година: 2,248; 25,3 – 65 година и више: 2.510; 28,3		
16. Нови управници пољопривредних газдинстава и нови млади управници пољопривредних газдинстава				
16.1. Број нових управника пољопривредних газдинстава	Број нових управника ПГ	43.291	2023.	Коментар: Нови управници пољопривредних газдинстава у периоду 2021–2023. год. Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
16.2. Број нових младих управника пољопривредних газдинстава	Број нових младих управника ПГ	11.306	2023.	
Пољопривредно земљиште				
17. Пољопривредна површина				
17.1. Укупно коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)	ha (000)	3.239	2023.	Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
17.2. Категорије КПЗ земљишног покривача, укупно и учешће у укупном КПЗ Према дефиницији примењеној у бази података Евростата, категорије коришћења земљишта су	ha (000); %	– Обрадиво земљиште: 2.518; 77,7 – Сталне травнате површине: 469; 14,5 – Стални засади: 218; 6,7	2023.	

следеће: обрадиво земљиште; сталне травнате површине; стални засади; остало		– Остало: 34; 1,1		
18. Наводњавана површина				
18.1. Укупна наводњавана површина	ha	268.305	2023.	Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
18.2. Учешће наводњаване површине у коришћеном пољопривредном земљишту (КПЗ)	%	8,3	2023.	
Сточарство				
19. Број условних грла стоке				
19.1. Укупан број условних грла стоке	Број УГ	1.493.007	2023.	Коментар: Зечеви – приплодне женке укључене су у број УГ. Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.
19.2. Укупан број и учешће броја условних грла стоке према врстама стоке Према дефиницији примењеној у бази података Евростата категорије условних грла стоке су следеће: говеда; овце; живина; свиње.	Број УГ; %	– Говеда: 560.862; 37,6 – Овце и козе: 185.224; 12,4 – Живина: 198.139; 13,3 – Свиње: 548.289; 36,7 – Зечеви – приплодне женке: 493; 0,03	2023.	
20. Густина сточног фонда				
20.1. Укупна густина сточног фонда: број условних грла стоке/ha коришћеног пољопривредно	Број УГ/ha	0,5	2023.	Извор: РЗС, Попис пољопривреде 2023.

г земљишта (КПЗ) Сточни фонд (говеда, овце, козе, копитари, свиње, живина и зечеви) прерачунато у број условних грла стоке (УГ) по ha коришћеног пољопривредно г земљишта (КПЗ).				
20.2. Густина сточног фонда на испаши: број условних грла стоке/ha крмне површине Сточни фонд животиња на испаши (говеда, овце, козе и копитари) по крмној површини (која се састоји од крмних усева узгајаних на обрадивим површинама, као и сталних травнатих површина). То је однос броја условних грла стоке (УГ) прерачунато из броја животиња користећи стандардне коефицијенте које је објавио Евростат, по хектару крмне површине.	Број УГ/ha	0,2	2023.	
Приход од пољопривреде и приход пољопривредних газдинстава				

21. Приход пољопривредних газдинстава према типу производње, региону, величини газдинства и у подручјима која се суочавају са природним и другим специфичним ограничењима				
21.1. Нето додата вредност према типу производње	EUR/ ГРЈ	– Ратарски усеви: 15.748 – Хортикултура у заштићеном простору: 6.172 – Хортикултура на отвореном: 12.874 – Виноградарство: 8.197 – Воћарство: 10.252 – Млечно говедарство: 7.697 – Свињарство: 27.197 – Живинарство: 23.142 – Остала стока на испаши: 11.859 – Мешовита производња: 11.010	2021.	Коментар: Национални FADN Одбор усвојио је критеријуме за област истраживања FADN: праг економске величине ПГ је 4.000 EUR; осам типова пољопривредне производње који се користе у FADN систему ЕУ су прилагођени у оквиру десет типова пољопривредне производње у Републици Србији. 21.4. Приход пољопривредних газдинстава у областима које се суочавају са природним и другим специфичним ограничењима према националног еквивалентној дефиницији је 11.015 EUR по ГРЈ. Извор: FADN база података.
21.2. Нето додата вредност према региону	EUR/ ГРЈ	– Србија–север: 11.859 – Србија–југ: 9.314	2021.	
21.3. Нето додата вредност према економској величини газдинства	EUR/ ГРЈ	– 4.000–7.999 EUR: 6.409 – 8.000–24.999 EUR: 10.487	2021.	

		– 25.000–99.999 EUR: 26.685 – 100.000–249.999 EUR:48.806		
21.4. Приход пољопривредних газдинстава у подручјима која се суочавају са природним и другим специфичним ограничењима	EUR/ ГРЈ	н/п		
22. Бруто инвестиције у основна средства у пољопривреди				
22.1. Бруто инвестиције у основна средства у пољопривреди (GFCF)	мил. EUR (текуће цене)	415,6	2021.	Коментар: GFCF – Претходни подаци. Извор: РЗС
22.2. Учешће бруто додате вредности (БДВ) пољопривреде	%	14,1	2021.	
Пољопривредна продуктивност				
23. Продуктивност рада у пољопривреди, шумарству и прехрамбеној индустрији				
23.1. Продуктивност рада у пољопривреди	мил. EUR/број лица (000)	2.835	2021.	Коментар: Ревидирани подаци националних рачуна (након Велике ревизије 2024); Резултати Пописа пољопривреде 2023. су укључени; Обим БДВ ланчано повезан са 2021. годином (уместо 2015. годином); Користи се просечан курс евра за 2021. годину. Извор: РЗС
23.2. Продуктивност рада у шумарству	мил. EUR/број лица (000)	10.115	2021.	
23.3. Продуктивност рада у прехрамбеној индустрији	мил. EUR/број лица (000)	16.159	2021.	
Пољопривредна трговина				
24. Пољопривредни увоз и извоз				
24.1. Укупна вредност	млрд. EUR	6,6	2021.	Извор: РЗС

спољнотрговинске размене пољопривредно-прехрамбених производа (увоз + извоз)				
24.2. Спољнотрговински биланс пољопривредно-прехрамбених производа	млрд. EUR	1,8	2021.	
24.3. Извоз пољопривредно-прехрамбених производа	млрд. EUR	4,2	2021.	
24.4. Увоз пољопривредно-прехрамбених производа	млрд. EUR	2,4	2021.	
Остале привредне активности				
25. Туристичка инфраструктура				
25.1. Број лежајева у смештајним објектима	Број лежајева	103.561	2021.	Коментар: За 25.2 показатељ подаци нису доступни, јер РЗС још није званично усвојио степен урбанизације – DEGURBA. Извор: РЗС
25.2. Учешће укупних лежајева према степену урбанизације Од 2012. године подаци се прикупљају на нивоу NUTS 2, у складу са Уредбом (ЕУ) бр. 692/2011 о европској статистици туризма и стављању ван снаге Директиве Савета 95/57/ЕК. Према овој уредби, подаци се прикупљају према следећим	%	н/п		

степенима урбанизације: 1. густо насељено подручје (градови/велико урбано подручје); 2. средње урбанизовано подручје (градови и приградска насеља/мала урбана зона); 3. ретко насељено подручје (рурално подручје).				
Пољопривредне праксе				
26. Пољопривредна површина под органском пољопривредом				
26.1. Број хектара под органском пољопривредом	ha	23.527	2021.	Извор: МПШВ
26.2. Учешће површина под органском пољопривредом у укупном коришћеном пољопривредном земљишту (КПЗ)	%	0,7	2021.	
Вода				
27. Коришћење воде у пољопривреди				
27.1. Коришћење воде у пољопривреди се процењује помоћу Индекса експлоатације воде ПЛУС (WEI+), који даје процењену меру укупног	%	0,44	2021.	Извор: РЗС

коришћења воде као процента обновљивих слатководних ресурса (подземне и површинске воде) за дату територију и временски период				
28. Квалитет воде				
28.1. Бруто биланс хранљивих материја: азот	kg N/ha/год.	н/п		Извор: Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине.
28.2. Бруто биланс хранљивих материја: фосфор	kg P/ha/год.	н/п		
28.3. Нитрати у подземним водама	% станица подземних вода изнад концентрацијског прага (50 mg NO3/l)	4,3	2021.	
Земљиште				
29. Органски угљеник у пољопривредном земљишту				
29.1. Процена укупног садржаја органског угљеника у пољопривредном земљишту земаља чланица ЕУ (са рашчлањивањем по обрадивим површинама, травњацима и сталним засадима)	Mt C	11,8	2015.	Извор: agridata.ec.europa.eu; 29.2. Извештај о стању земљишта у Републици Србији за 2018–2019. и 2020. годину. Дубина 0–30 cm, Zemljiste_18_19.pdf Извор: Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине.
29.2. Средњи садржај органског угљеника у	g C/kg	18,2	2019.	

пољопривредном земљишту				
29.3. Процена промене органског угљеника у земљишту током времена	%	н/п		
30. Ерозија земљишта водом				
30.1. Процењена стопа губитка земљишта водном ерозијом	t/ha/ год.	н/п		
30.2. Проценат пољопривредног земљишта под ризиком од умерене и тешке ерозије земљишта	%	н/п		
Енергија				
31. Одржива производња обновљиве енергије из пољопривреде и шумарства				
31.1. Производња обновљиве енергије из пољопривредне биомасе	ktoe	– Производња биогаса: 53,931 – Биогас који се користи као инпут за производњу електричне и топлотне енергије: 33,112 – Електрична енергија произведена из биогаса: 20,079	2023.	Коментар: Подаци за 2023. годину су прелиминарни. Национални енергетски биланси припремљени су у складу са Уредбом 1099/2008 и свим њеним изменама. Извор: РЗС
31.2. Производња обновљиве енергије из шумске биомасе	ktoe	– Производња огревног дрвета, дрвних остатака и сечке: 1.638,913 – Огревно дрво, дрвни остаци и	2023.	

		дрвна сечка као инпут за производњу електричне и топлотне енергије: 23,221 – Електрична енергија произведена из чврстих биогорива: 1,515 – Топлота произведена из чврстих биогорива: 15,777		
31.3. Производња обновљиве енергије из пољопривреде и шумарства	ktoe	1. 692,844	2023.	
31.4. Учешће комбиноване производње обновљиве енергије из пољопривредне и шумске биомасе у укупној производњи примарне енергије из обновљивих извора енергије	%	57,9	2023.	
Клима				
32. Емисије гасова са ефектом стаклене баште из пољопривреде				
32.1. Емисије гасова са ефектом стаклене баште из пољопривреде	Еквивалент тона (Mt) CO2 годишње за апсолутну вредност; % промене у поређењу са базном годином	4,232 Mt –26%	2021.	Коментар: Подаци су доступни на основу методологије IPCC 2006 и унапређене верзије из 2019. године. GHG Инвентар (у складу са Оквирном конвенцијом УН о климатским променама).

				Извор: Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине.
Ваздух				
33. Емисије амонијака из пољопривреде				
33.1. Емисије амонијака из пољопривреде	kt NH3 год.	63,4	2021.	Коментар: Подаци су доступни на основу методологије EMEP/EEA 2019. CLRTAP Инвентар (у складу са Конвенцијом о далекосежном прекограничном загађењу ваздуха). Извор: Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине.
Здравље				
34. Продаја/употреба антимикробних средстава за животиње за производњу хране				
34.1. Продаја антимикробних средстава за животиње за производњу хране	Продаја антимикробних супстанци (на нивоу паковања производа), коригована јединицом за популациону корекцију (PCU).	64.905 kg	2019.	Коментар: Подаци о укупној продаји антимикробних средстава доступни су за све животињске врсте, није могуће приказати податке само за животиње за производњу хране. Извор: Агенција за лекове и медицинска средства Србије.
35. Ризик, употреба и утицаји пестицида				
35.1. Ризик и утицаји пестицида	Индекс заснован на годишњим количинама активних супстанци које се стављају у промет помножене са релевантним тежинама (100 = просек за период 2011–2013).	120,3	2021.	Коментар: Индекс је обрачунат на основу произведених и увезених количина пестицида (t) и других хемикалија за пољопривреду. Извор: МПШВ, РЗС.
Модернизација				
36. Учешће ИПАРД буџета за размену знања и иновације				
36.1. Учешће ИПАРД буџета за размену	%	0,0	2021.	Извор: МПШВ”.

знања и иновације				

*Службени гласник РС, број 86/2026

IV. SWOT – САЖЕТАК ОПИСАНИХ СЕКТОРСКИХ АНАЛИЗА

4.1. *SWOT* АНАЛИЗА: ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМАРСТВО И ПРЕХРАМБЕНА ИНДУСТРИЈА (УКЉУЧУЈУЋИ И ПОСЕБНУ ТАБЕЛУ ЗА СВАКИ ОД ОДАБРАНИХ СЕКТОРА) – А1

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.S1 – Значајан број образовних и научних институција	A1.W1 – Мала газдинства и висок удео самоодрживих газдинстава
A1.S2 – Довољне количине произведене сточне хране	A1.W2 – Низак степен специјализације производње
A1.S3 – Конкурентна производња индустријског биља, воћа и поврћа	A1.W3 – Недостатак вештина управљања газдинством и низак ниво општих компетенција
A1.S4 – Развијена домаћа селекција семена (житарице, индустријско биље, поврће)	A1.W4 – Неповољан демографски састав у руралним подручјима
A1.S5 – Доступност сировина за прерађиваче хране	A1.W5 – Отежан приступ кредитима (Централна Србија)
A1.S6 – Добра регионална распрострањеност саветодавних служби	A1.W6 – Низак ниво знања о стандардима ЕУ
	A1.W7 – Застареле машине и опрема
	A1.W8 – Низак ниво трансфера знања и инвестиција у истраживање и развој пољопривредно-прехрамбеног сектора
	A1.W9 – Низак ниво дигитализације и коришћења информационих технологија
	A1.W10 – Изузетно низак удео наводњаваног пољопривредног земљишта
	A1.W11 – Низак удео производње у пластеницима
	A1.W12 – Неразвијени одгајивачки програми и недовољно унапређење генетског потенцијала сточног фонда
	A1.W13 – Неразвијена подршка информационим технологијама у пољопривреди (*LPIS, IACS*)
	A1.W14 – Недовршен процес реституције земљишта
	A1.W15 – Низак ниво вертикалне и хоризонталне интеграције и сарадње
	A1.W16 – Значајни регионални диспаритети

	A1.W17 – Већина произвођача има само практично искуство у пољопривреди
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.O1 – Повољан стратешки и финансијски оквир ЕУ	A1.T1 – Флуктуације цена
A1.O2 – Повећане могућности извоза због усклађивања са *Acquis Communautaire*	A1.T2 – Даље погоршање демографских трендова у руралним подручјима
A1.O3 – Повећана свест потрошача и потражња за локалном храном и кратким ланцима снабдевања	A1.T3 – Повећан притисак на пољопривреду услед климатских промена и неповољних климатских догађаја
	A1.T4 – Будуће пандемијске кризе
	A1.T5 – Негативни демографски трендови (миграције, неповољна старосна структура)

SWOT анализа сектора млека (A1.1)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.1.S1 – Повољни услови за производњу сточне хране у Републици Србији	A1.1.W1 – Мала просечна величина стада
A1.1.S2 – Традиција сточарства и узгоја стоке, прераде млека и других млечних производа	A1.1.W2 – Ниска млечност по грлу
A1.1.S3 – Самоодрживост производње млека	A1.1.W3 – Лоша хигијена муже
A1.1.S4 – Позитиван трговински биланс за већину производа и са већином земаља	A1.1.W4 – Застарела опрема и објекти
	A1.1.W5 – Ниска ефикасност производње
	A1.1.W6 – Недовољно развијени одгајивачки програми и недовољно унапређен генетски потенцијал сточног фонда
	A1.1.W7 – Недостатак стручне подршке произвођачима млека, посебно прерађивачима
	A1.1.W8 – Низак ниво примене стандарда
	A1.1.W9 – Различитост региона по свим параметрима
	A1.1.W10 – Недовољан број објеката за складиштење стајњака и управљање стајњаком
	A1.1.W11 – Недовољна хоризонтална и вертикална повезаност и сарадња
	A1.1.W12 – Висока концентрација прераде у оквиру малог броја субјеката
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ

A1.1.O1 – Потенцијал преласка на органску производњу	A1.1.T1 – Општи трендови смањења потрошње млека
A1.1.O2 – Повећана тражња за прерађеним производима у односу на сирово млеко	A1.1.T2 – Флуктуације цена сировина и производа
A1.1.O3 – Добар правни и стратешки оквир за успостављање произвођачких организација	
A1.1.O4 – Диверзификација прихода	
A1.1.O5 – Повећана тражња потрошача за производима домаће радиности	
A1.1.O6 – Преференцијални трговински споразуми са ЕУ, Руском Федерацијом и *CEFTA* земљама	

SWOT анализа сектора меса (A1.2)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.2.S1 – Довољна производња сточне хране	A1.2.W1 – Низак финансијски капацитет сектора
A1.2.S2 – Задовољавајући број радне снаге	A1.2.W2 – Уситњена производња и мале производне јединице
A1.2.S3 – Постојање великог броја образовних и научних институција	A1.2.W3 – Недовољна едукација произвођача и малих прерађивача меса
A1.2.S4 – Добра регионална заступљеност саветодавних служби	A1.2.W4 – Недовољан ниво усклађености са стандардима (добробит животиња, безбедност хране и заштита животне средине)
	A1.2.W5 – Застарела технологија, објекти, машине и опрема
	A1.2.W6 – Слабе вештине управљања фармом
	A1.2.W7 – Недостатак ефикасног система за одлагање животињског отпада и биосигурности
	A1.2.W8 – Недовољно коришћење обновљивих изора енергије
	A1.2.W9 – Недостатак адекватне саветодавне подршке и обука
	A1.2.W10 – Слаб трансфер технологије и низак ниво истраживања и развоја
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.2.O1 – Добро стратешко и финансијско окружење на националном и нивоу ЕУ	A1.2.T1 – Честа појава епизоотских болести
A1.2.O2 – Повећана тражња потрошача за локалним производима и кратким ланцима вредности	A1.2.T2 – Промена цена на тржишту

SWOT анализа сектора воћа (А1.3)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
А1.3.S1 – Конкурентна производња коштичавог и јагодичастог воћа	А1.3.W1 – Низак капацитет пољопривредника за иновације
А1.3.S2 – Одличан капацитет хладњача	А1.3.W2 – Недостатак трансфера технологија и инвестиција у истраживање и развој
А1.3.S3 – Конкурентна производња садног материјала	А1.3.W3 – Недостатак радне снаге
А1.3.S4 – Прерађивачка индустрија углавном је усклађена са стандардима ЕУ	А1.3.W4 – Слабо развијене мере адаптације на климатске промене (противградна заштита, заштита од мраза, наводњавање)
	А1.3.W5 – Мали број газдинстава са стандардима квалитета (нпр. *Global GAP, ISO* или други специфични малопродајни стандарди)
	А1.3.W6 – Мале производне јединице и недостатак произвођачких организација
	А1.3.W7 – Лоша вертикална и хоризонтална повезаност у производном ланцу
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
А1.3.O1 – Повољни трговински споразуми са ЕУ, Руском Федерацијом и *CEFTA* земљама	А1.3.T1 – Растући захтеви у погледу фитосанитарних и свеукупних стандарда
А1.3.O2 – Добра финансијска перспектива за мере прилагођавања климатским променама	А1.3.T2 – Негативни демографски трендови (миграције, неповољна старосна структура)
А1.3.O3 – Повећана тражња за локалним производима (кратки ланци снабдевања)	

SWOT анализа сектора поврћа (А1.4)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
А1.4.S1 – Прилагодљивост произвођача тржишним условима	А1.4.W1 – Уситњена производња и мале производне јединице
А1.4.S2 – Доступност канала продаје	А1.4.W2 – Неадекватни објекти за складиштење и руковање полукварљивим поврћем
А1.4.S3 – Доминантна позиција у региону великог броја произвођача поврћа	А1.4.W3 – Тржиштем доминира мали број великих произвођача
А1.4.S4 – Доступност сировина	А1.4.W4 – Недостатак радне снаге
А1.4.S5 – Добра регионална распрострањеност саветодавних служби	

A1.4.S6 – Квалитетна складишта за некварљиво поврће	
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.4.O1 – Повољни трговински споразуми са ЕУ, Руском Федерацијом и *CEFTA* земљама	A1.4.T1 – Растући захтеви у погледу фитосанитарних и свеукупних стандарда
A1.4.O2 – Добри финансијски изгледи за спровођење мера прилагођавања климатским променама	A1.4.T2 – Недостатак радне снаге
A1.4.O3 – Повећана тражња за локалним производима (кратки ланци снабдевања)	

SWOT анализа за сектор житарица и индустријског биља (A1.5)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.5.C1 – Повољна селекција прилагођених сорти	A1.5.W1 – Застареле машине и опрема
A1.5.C2 – Велики број прерађивача и извозника	A1.5.W2 – Конкуренција узгајивача стоке за закуп пољопривредног земљишта
A1.5.C3 – Добра вертикална и хоризонтална повезаност	A1.5.W3 – Низак ниво разумевања и познавања праксе одрживог управљања
	A1.5.W4 – Мали број висококвалитетних објеката за складиштење
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.5.O1 – Повољни трговински споразуми са ЕУ, Руском Федерацијом и *CEFTA* земљама	A1.5.T1 – Растући захтеви у погледу фитосанитарних и свеукупних стандарда
A1.5.O2 – Добри финансијски изгледи за спровођење мера прилагођавања климатским променама	A1.5.T2 – Непоштене трговинске праксе

SWOT анализа за сектор јаја (A1.6)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.6.S1 – Количина и квалитет сточне хране	A1.6.W1 – Недовољна усклађеност са стандардима добробити животиња, хигијене и стандардима животне средине
A1.6.S2 – Традиција и добро позната технологија производње	A1.6.W2 – Старије становништво у руралним подручјима
	A1.6.W3 – Уситњена производња и мале производне јединице
	A1.6.W4 – Недостатак биосигурносних мера у екстензивној производњи
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.6.O1 – Повећање тражње потрошача за производима из одрживе производње	A1.6.T1 – Појава епизоотских болести

A1.6.O2 – Повољни финансијски изгледи за одрживе производне системе	A1.6.T2 – Недовољни капацитети за достизање стандарда у области добробити животиња

SWOT анализа за сектор виноградарства и винарства (A1.7)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.7.S1 – Традиција у производњи	A1.7.W1 – Уситњена производња и мале производне јединице
A1.7.S2 – Повећање интересовања за производњу од стране пољопривредника	A1.7.W2 – Непостојање произвођачких организација
A1.7.S3 – Постојање локалних сорти	A1.7.W3 – Недостатак сертификованог садног материјала (аутохтоне сорте)
	A1.7.W4 – Низак степен технологије заступљен у виноградима
	A1.7.W5 – Строже националне процедуре за заштиту географских ознака вина од захтева ЕУ
	A1.7.W6 – Високи трошкови производње
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.7.O1 – Добри финансијски изгледи за спровођење мера прилагођавања климатским променама	A1.7.T1 – Растући захтеви у погледу фитосанитарних и свеукупних стандарда
A1.7.O2 – Повећање тражње потрошача за домаћим производима	A1.7.T2 – Недостатак радне снаге

SWOT анализа сектора рибарства (A1.8)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
A1.8.S1 – Дуга традиција у узгоју рибе	A1.8.W1 – Мали број гајених врста
A1.8.S2 – Постојање капацитета за производњу екструдиране рибље хране	A1.8.W2 – Високи трошкови производње
A1.8.S3 – Постојање савремених програма селекције рибе	A1.8.W3 – Велики број нерегистрованих рибњака малог капацитета
A1.8.S4 – Традиција излова рибе	A1.8.W4 – Недостатак финансијских средстава (обртни капитал)
A1.8.S5 – Традиција једноставних метода прераде	A1.8.W5 – Недостатак радне снаге
	A1.8.W6 – Мали број стручњака у аквакултури
	A1.8.W7 – Недостатак опреме
	A1.8.W8 – Недостатак удружења произвођача
	A1.8.W9 – Велики губици због птица грабљивица и недостатак компензационих механизама

	A1.8.W10 – Не постоје стандарди квалитета за производе рибарства
	A1.8.W11 – Лоша опрема и пловила
	A1.8.W12 – Одсуство савремених метода управљања
	A1.8.W13 – Нема откупних центара за професионалне риболовце
	A1.8.W14 – Стални сукоби са рекреативним риболовцима
	A1.8.W15 – Прерађивачка индустрија је концентрисана на морску рибу, а не на аквакултуру
	A1.8.W16 – Недостатак брендова у индустрији прераде рибе
	A1.8.W17 – Ограничени иновативни капацитети и инвестиције у истраживање и развој
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
A1.8.O1 – Диверзификација производње	A1.8.T1 – Загађење водених екосистема
A1.8.O2 – Подизање интересовања потрошача за рибље производе у односу на месо	A1.8.T2 – Епизоотске болести
	A1.8.T3 – Повећање трошкова енергије
	A1.8.T4 – Повећана конкуренција у земљама чланицама ЕУ

4.2. *SWOT* АНАЛИЗА: ЖИВОТНА СРЕДИНА И УПРАВЉАЊЕ ЗЕМЉИШТЕМ (E1)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
E1.S1 – Богата биолошка разноврсност	E1.W1 – Низак ниво производње енергије из пољопривреде
E1.S2 – Добро стање и квалитет водних ресурса	E1.W2 – Неусклађеност са Нитратном директивом
E1.S3 – Добра регионална покривеност и знање саветодавних служби	E1.W3 – Неспровођење *GAEC* (Добрих пољопривредних и еколошких услова) и *SMR* (Обавезних захтева за управљање газдинством)
E1.S4 – Успостављен систем за очување пољопривредних биљних и животињских генетских ресурса	E1.W4 – Недостатак складишних капацитета за стајњак и неадекватно управљање стајњаком
E1.S5 – Успостављен систем контроле органске производње	E1.W5 – Неадекватна контрола коришћења хемијских средстава и пестицида
E1.S6 – Низак ниво емисије гасова са ефектом стаклене баште	E1.W6 – Низак ниво интересовања произвођача за питања животне средине

	E1.W7 – Велика заступљеност изданачких шума
	E1.W8 – Фрагментираност шума у приватном власништву
	E1.W9 – Напуштање и деоба наслеђеног земљишта
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
E1.O1 – Повећање површина под органском производњом	E1.T1 – Даље нарушавање животне средине услед притиска других сектора
E1.O2 – Повећана свесност шире јавности о питањима животне средине	E1.T2 – Старење становништва у руралним подручјима
E1.O3 – Добра стратешка и законодавна уређеност у погледу заштите животне средине на нивоу ЕУ	E1.T3 – Повећани притисак на пољопривредне произвођаче у процесу прилагођавања климатским променама
E1.O4 – Потенцијал за развој биоекономије, циркуларне економије и кратких ланаца снабдевања	E1.T4 – Шумски пожари и неповољне климатске прилике
E1.O5 – Потенцијал за боље управљање специфичним подручјима	E1.T5 – Недовољна видљивост мера ублажавања и прилагођавања климатским променама

4.3. *SWOT* АНАЛИЗА: РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА (Q1)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Q1.S1 – Расположива радна снага на пољопривредном газдинству	Q1.W1 – Неповољни демографски трендови у руралним подручјима
Q2.S2 – Дуга традиција и добро организована локална управа	Q1.W2 – Низак ниво општих услуга у руралним подручјима
Q1.S3 – Добра кординација ЈЛС кроз Сталну конференцију градова и општина	Q1.W3 – Висока зависност од пољопривредних активности у руралним подручјима
Q1.S4 – Задовољавајући ниво знања у вези са јавним набавкама	Q1.W4 – Низак степен обухваћености становништва системом водоснабдевања и канализације
Q1.S5 – Одговарајући правни оквир за извршавање надлежности општина	Q1.W5 – Низак ниво планирања политика на локалном нивоу
Q1.S6 – Одоварајуће искуство стечено на програмима прекограничне сарадње	Q1.W6 – Недовољан капацитет локалне управе и кашњење у издавању дозвола
	Q1.W7 – Низак ниво идентификације и промоције локалних производа и тржишта
	Q1.W8 – Лоше стање некласификованих и сеоских локалних путева
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
Q1.O1 – Туристички потенцијал руралних подручја и повећана тражња	Q1.T1 – Континуиран негативни демографски тренд

Q1.O2 – Добро стратешко окружење на националном и на нивоу ЕУ	Q1.T2 – Климатске промене и неповољне климатске прилике
Q1.O3 – Повећана свест јавности о питањима животне средине	Q1.T3 – Дуг претприступни период и раст евроскептицизма
Q1.O4 – Инвестиција у Трансевропску транспортну мрежу	Q1.T4 – Могућност нових пандемија или природних катастрофа

4.4. *SWOT* АНАЛИЗА: ПРИПРЕМА И СПРОВОЂЕЊЕ ЛОКАЛНИХ СТРАТЕГИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА – *LEADER* (L1)

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
L1.S1 – *LEADER-like* иницијативе су присутне у Републици Србији још од 2007. године	L1.W1 – Ограничени капацитети потенцијалних ЛАГ-ова (недостатак људских ресурса, недостатак вештина за припрему и управљање пројектима итд.)
L1.S2 – Добра сарадња између потенцијалних ЛАГ-ова, локалних власти и МПШВ у претходном периоду	L1.W2 – Низак ниво укључивања локалног становништва
L1.S3 – Сарадња потенцијалних ЛАГ-ова са регионалним ЛАГ-овима земаља чланица ЕУ	L1.W3 – Ограничена финансијска средства на националном нивоу
L1.S4 – Значајан број представника цивилног сектора који се баве руралним развојем	L1.W4 – Неизвесност у исплати средстава намењених одабраним потенцијалним ЛАГ-овима
L1.S5 – Постојање стратегија локалног руралног развоја на нивоу општина	L1.W5 – Неповољни демографски трендови
	L1.W6 – Недостатак структурног приступа „одоздо према горе” и укључивања локалног становништва
	L1.W7 – Непостојање Националне руралне мреже (у складу са захтевима ЕУ)
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
L1.O1 – Повећање свести о локалним иницијативама	L1.T1 – Могућност нових пандемија или природних катастрофа
L1.O2 – Добар финансијски портфолио доступан за локалне иницијативе	L1.T2 – Континуирано занемаривање Локалног развоја вођеног од стране заједнице (*CLLD*)
L1.O3 – Добро стратешко окружење за управљање на више нивоа	L1.T3 – Даља депопулација руралних подручја
L1.O4 – Могућности понуђене кроз Стратегије паметних села (*Smart Villages Strategies*)	

V. ГЛАВНИ РЕЗУЛТАТИ ПРЕТХОДНИХ ИНТЕРВЕНЦИЈА

5.1. ГЛАВНИ РЕЗУЛТАТИ ПРЕТХОДНЕ НАЦИОНАЛНЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ; ОПРЕДЕЉЕНИ ИЗНОСИ, РЕЗИМЕ ВРЕДНОВАЊА И НАУЧЕНЕ ЛЕКЦИЈЕ

Спровођење субвенција у пољопривреди и руралном развоју заснива се на релевантним подзаконским актима. У периоду спровођења ИПАРД II програма (2015–2020) национална подршка реализована је кроз директна плаћања, мере руралног развоја, кредитну подршку,

посебне подстицаје и друге мере. Све националне мере за рурални развој комплементарне су мерама ИПАРД II програма, уз обезбеђено разграничење између националних и ИПАРД II мера.

У погледу буџетских издвајања директна плаћања су најзначајнији вид субвенција (70,4% укупног буџета за пољопривреду и рурални развој), а реализују се кроз премије, подстицаје за производњу и регрес.

Једина врста премије у посматраном периоду била је премија за млеко, у износу од 7 RSD (0,06 EUR) по литру крављег, овчијег и козјег млека, испорученог у претходном кварталу. Да би остварио право на премију за кравље млеко, било је неопходно да корисник премије испоручи млекарама најмање 3.000 l крављег млека квартално, односно најмање 1.500 l у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП).

Подстицаји за биљну производњу реализују се као основни подстицаји за биљну производњу (плаћање по хектару), док се подстицаји у сточарству реализују кроз подстицаје за: квалитетна приплодна грла, животиње за тов, краве дојиље, пчелиње кошнице, краве за узгој телади за тов и производња конзумне рибе.

Једини тип регреса био је намењен за трошкове складиштења у јавним складиштима, са нивоом подршке до 40% износа трошкова складиштења.

Учешће мера руралног развоја у укупном буџету за пољопривреду и рурални развој је 26,7%, што обухвата:

1) Подстицаје за унапређење конкурентности који се реализују кроз:

(1) *Подршку инвестицијама у физичку имовину пољопривредних газдинстава,* са циљем унапређења производне структуре газдинстава кроз мере за подизање нових вишегодишњих засада воћа, винове лозе и хмеља и подршку унапређењу примарне пољопривредне производње,

(2) *Подршку инвестицијама у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства,* са циљем унапређења квалитета вина и јаких алкохолних пића и пољопривредно-прехрамбених производа, затим за набавку контролних и регистрационих маркица за пољопривредно-прехрамбене производе и вино, као и за набавку опреме у сектору меса, млека, вина, алкохолних пића и пива,

(3) *Подршку управљању ризицима у пољопривреди,* која се заснива на регресирању дела трошкова премија осигурања усева, воћа, вишегодишњих засада, расадника и животиња;

2) Подстицаје за очување и унапређење животне средине и природних ресурса, које укључују агроеколошке мере, меру органске производње, као и мере за ублажавање климатских промена и заштиту пољопривредног земљишта и вода;

3) Подстицаје за диверзификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима, обухватајући мере за подршку непољопривредним активностима које се односе на побољшање квалитета живота на селу. Крајњи циљ ових подстицаја је диверзификација руралне привреде кроз развој пословних и привредних активности у руралним подручјима.

Национална мера за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима спроведена је 2019. године у сврху пружања подршке кроз улагања у аутентичне/ традиционалне објекте у циљу очувања локалне културе и традиције;

4) Подстицаје за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја;

5) Подстицаје за унапређење система креирања и преноса знања, укључујући подршку развоја техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју, као и подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди и руралном

развоју. Ови подстицаји се реализују као вид подршке пољопривредним саветодавним службама, са циљем унапређења саветодавних активности у пољопривреди и руралном развоју.

Посебни подстицаји индиректно утичу на пољопривредну производњу кроз финансирање активности које се односе на унапређење квалитета производње и промотивне активности. Обухватају подстицаје за спровођење одгајивачких програма – мере селекције, подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди), подстицаје за производњу и сертификацију садног материјала и клонску селекцију.

Кредитна подршка се заснива на субвенционисању дела камате кредита и може се добити за улагања у сточарство, ратарство, воћарство, виноградарство, повртарство и цвећарство, улагање у пољопривредну механизацију и опрему, као и за набавку сточне хране. Већи интензитет помоћи остварују пољопривредна газдинства у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, пољопривредни произвођачи до 40 година старости и особе женског пола.

По групама мера, највећи део средстава утрошен је на подстицаје за инвестиције за унапређење конкурентности (71,6%), 15,2% на диверзификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима, 6,9% на очување и унапређење животне средине и природних ресурса, док је 6,3% средстава утрошено на трансфер знања (*Табела 36*).

Табела 36: Подршка пољопривреди и руралном развоју у Републици Србији (000) EUR, 2015–2019.

Подстицаји/ Мера*	МПШВ	ПСПВШ	ЈЛС	УКУПНО
Укупно	1,149,179	37,935	57,932	1,245,046
Директна плаћања	876,008	0	4,784	880,792
Кредитна подршка	22,635	0	2,090	24,725
Друге мере	0	549	1,311	1,860
Посебни подстицаји	6,426	1,080	1,543	9,049
Рурални развој	244,110	35,533	48,204	327,847
А. Подстицаји за унапређење конкурентности	179,084	15,499	38,621	233,204
101 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	150,655	13,877	33,469	198.001
102 – Оснивање и јачање удружења у пољопривреди	0	0	1,189	1,189
103 – Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства	6,750	1,621	155	8,526
104 – Управљање ризицима	21,680	0	3,809	25,489
Б. Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса	17,443	4,065	1,432	22,940
201.1. Одрживо коришћење пољопривредног земљишта	4,371	3,214	1,030	8,615
201.2. Одрживо коришћење шумских ресурса	5,138	706	225	6,069
201.3. Органска производња	4,292	14	138	4,444
201.4. Очување биљних и животињских генетичких ресурса	3,640	0	6	3,646

201.5. Очување пољопривредних и осталих подручја високе природне вредности	0	0	4	4
201.6. Подршка агроеколошким мерама, доброј пољопривредној пракси и другим политикама заштите и очувања животне средине	0	0	29	29
В. Подстицаји за диверзификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима	29,520	13,965	7,170	50,655
301. Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре	16,765	8,773	6,097	31,635
302. Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	134	0	77	211
303. Подршка младима у руралним подручјима	11,981	4,537	488	17,006
304. Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и увођење и сертификација система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	640	655	509	1,804
Трансфер знања	18,049	1,182	980	20,211
305. Подстицаји за развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју	1,915	267	980	3,162
306. Подстицаји за пружање савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди	16,134	915	0	17,049
Г. Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја	13	50	0	63
Д. Унапређење система креирања и преноса знања	0	0	773	773

Извор: МПШВ

* Мере руралног развоја представљене у овој табели су класификоване и приказане на начин предвиђен Правилником о обрасцу и садржини програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја и обрасцу извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја („Службени гласник РС”, бр. 24/15, 111/15, 110/16, 16/18 и 87/19).

Национални буџет намењен мерама руралног развоја у периоду од 2015. до 2019. године у просеку је износио 48,2 мил. EUR годишње. Износи финансирања су значајно повећани од 2015. до 2019. године (за 211,1%), док је распон мера подршке и прихватљивих инвестиција проширен.

5.2. ГЛАВНИ РЕЗУЛТАТИ ПОМОЋИ ЕУ, ОПРЕДЕЉЕНИ ИЗНОСИ, РЕЗИМЕ ВРЕДНОВАЊА И НАУЧЕНЕ ЛЕКЦИЈЕ

Планирани и реализовани ИПА пројекти у програмском периоду 2014–2020. год. су:

1) Уговор о набавци ИПА 2013: *„Даља подршка контроли/искорењивању класичне куге свиња и беснила”* обухватио је набавку вакцина против беснила и њихову дистрибуцију као и набавку вакцина против класичне куге свиња. Од јесени 2015. до пролећа 2017. године спроведене су четири акције вакцинације против беснила у вредности од 3 мил. EUR. Набављене су вакцине

против класичне свињске куге у вредности од 67.800 EUR. Резултат: набавка и дистрибуција вакцина против беснила и класичне свињске куге и лабораторијске опреме;

2) ИПА 2013 Твининг пројекат: *„Јачање капацитета српских надлежних органа у области сузбијања зооноза и других заразних болести животиња”* спроводио је мађарско-француски конзорцијум. Укупна вредност пројекта износила је 998.027 EUR, а циљ му је била изградња капацитета надлежних институција Републике Србије кроз преношење знања и најбоље праксе земаља ЕУ. Пројекат је завршен 20. фебруара 2019. године, а завршна конференција одржана је 21. фебруара 2019. године;

3) ИПА 2013 пројекат: *„Подршка ИПАРД Оперативној структури”* са циљем јачања капацитета Управљачког тела (Сектор за рурални развој), ИПАРД Агенције (Управа за аграрна плаћања) и Групе за саветодавне услуге у МПШВ, за спровођење ИПАРД II програма у Републици Србији. Укупна вредност пројекта износила је 1.358.397 EUR. Пројекат је био фокусиран на даље оспособљавање оперативне структуре, укључујући техничка тела, за спровођење ИПАРД II програма. Пројекат је реализован у периоду од 2017. до 2019. године;

4) ИПА 2013 Твининг лајт пројекат: *„Идентификација неопходних корака у процесу успостављања система класификације трупова у складу са захтевима ЕУ”* реализован је 2017. године. Укупна вредност пројекта износила је 249.999 EUR. Резултат: утврђена основа за успостављање система класификације трупова и система извештавања о ценама у складу са законодавством ЕУ;

5) ИПА 2013 Твининг пројекат: *„Даља изградња капацитета у области производа за заштиту биља и резидуа пестицида”* реализована је у Управи за заштиту биља, МПШВ, у периоду од 2016. до 2018. године. Укупна вредност пројекта износила је 900.000 EUR. У пројекту су коришћена искуства држава чланица које су пружиле помоћ институцијама Републике Србије у усклађивању националног законодавства са acquis communautaire у области средстава за заштиту биља и резидуа пестицида. Резултат: Обука запослених;

6) ИПА 2014 Твининг лајт пројекат: *„Развој законодавног и институционалног оквира за ефикасно усклађивање и имплементацију acquis у области рибарства у Републици Србији”* реализован је у 2019. години. Укупна вредност пројекта износила је 243.629 EUR. Резултат: уведени тржишни стандарди за производе од рибе, појачана контрола производа рибарства на тржишту, успостављена основа за националну шему сертификације улова у складу са захтевима ЕУ;

7) ИПА 2014 Твининг пројекат: *„Јачање капацитета за имплементацију и даљи развој законодавног оквира у области органске производње и политике квалитета хране”* имао је за циљ јачање капацитета МПШВ у области органске производње и политике квалитета хране производа са географском ознаком. Укупна вредност пројекта износила је 1.139.971 EUR. Резултат: Унапређење знања и подизање свести;

8) ИПА 2014 Твининг пројекат: *„Јачање капацитета фитосанитарног сектора у области признавања биљних сорти, укључујући унапређење овлашћених организација за тестирање”* реализован је у периоду од 2017. до 2019. године. Укупна вредност пројекта износила је 800.000 EUR. Пројекат је имао директан утицај на усклађивање правног и институционалног оквира и процедура за регистрацију биљних сорти са захтевима ЕУ и међународним стандардима. Остали важни резултати: Обука запослених и базе података;

9) ИПА 2015 пројекат: *„Јачање капацитета за планирање и имплементацију пољопривредне политике у Србији у складу са заједничком пољопривредном политиком Европске уније”* у циљу подршке преговорима у Поглављима 11 и 12. Спровођење пројекта почело је у јануару 2019. године. Очекује се да ће период спровођења бити продужен до краја 2021. године. Званичници ЕУ су као додатну активност у оквиру овог пројекта одобрили средства за финансирање вакцинације против беснила, која је успешно завршена у јануару 2020. године, чиме је укупан буџет пројекта повећан на 3.200.000 EUR;

10) ИПА 2016 Твининг пројекат: *„Унапређење управљања шумама у Србији као допринос прилагођавању и ублажавању климатских промена”* – дужина трајања пројекта је две године. Пројекат је у потпуности финансиран у оквиру ИПА 2016 у износу од 1.000.000 EUR. Општи циљ је унапређење управљања шумама у Републици Србији, у складу са стандардима и захтевима ЕУ;

11) ИПА 2016 пројекат: *„Побољшање здравља и добробити животиња”* – период спровођења од 2019. до 2021. године. Укупна вредност пројекта износи 378.145 EUR. Резултат: побољшани стандарди добробити животиња у складу са законодавством и праксом ЕУ; повећан капацитет за бригу о псима луталицама; побољшани административни и структурни капацитети за добробит животиња. Задатак пројекта, у делу који се односи на здравље животиња, треба да унапреди политику контроле болести животиња у складу са законодавством ЕУ, као и да додатно унапреди биолошку сигурност на фармама и обезбеди подршку одрживости здравља и добробити животиња;

12) ИПА 2017 Уговор о услугама: *„Подршка ИПАРД Оперативној структури (УТ и ИА)”.* Почетак спровођења пројекта је октобар 2021. године и трајаће 12 месеци. Вредност пројекта износи 678.940 EUR. Пројекат представља продужетак директног уговора са Делегацијом ЕУ (ИПА 2018, наведен је даље у тексту). Прва компонента се односи на изградњу капацитета УТ за спровођење ИПАРД III, а друга на јачање капацитета ИА (УАП) за имплементацију ИПАРД II и припрему за имплементацију ИПАРД III програма;

13) ИПА 2018 пројекат Оквирни уговор: *„Подршка ИПАРД Оперативној структури (УТ и ИА)”.* Пројекат је намењен подршци спровођењу ИПАРД Мере 7 и Мере 9, изради ИПАРД III програма и развоју дела софтвера за рурални развој. Укупна вредност пројекта износи 299.000 EUR. Пројекат је почео у октобру 2020. године и трајао је девет месеци. Резултат: Подршка УТ у финалној фази акредитације и у почетној (иницијалној) фази спровођења ИПАРД II Мере 7 и Мере 9; подршка ИА у спровођењу Мере 7 и Мере 9; Развијено ИТ решење за РР, итд.;

14) ИПА 2018 Твининг уговор: *„Јачање и прилагођавање административних капацитета за увођење Организације пољопривредних тржишта”* одобрен је у октобру 2020. године. Пројекат је у фази израде Пројектног задатка. Вредност пројекта износи 1.800.000 EUR без националног суфинансирања. Трајање пројекта је две године;

15) ИПА 2018: *„Подршка првој фази успостављања функционалног Интегрисаног административног система контроле плаћања (IACS)”* састоји се од два уговора: техничка помоћ намењена за обуку запослених у ИА (УАП) и развој одговарајућег софтвера. Вредност пројекта износи 2.900.000 EUR, без националног кофинансирања. Предвиђено време трајања пројекта је две године и три месеца;

16) ИПА 2018 набавка: Набавка хардверске опреме у вредности од 890.000 EUR, без националног суфинансирања. Предвиђено време трајања пројекта је девет месеци;

17) ИПА 2019 пројекат: *„Подршка смањењу ризика од катастрофа и пољопривреди отпорној на климатске промене”* – укупна вредност пројекта износи 2.500.000 EUR. Пројекат спроводи *FAO* у оквиру директног уговора Делегације ЕУ. Предвиђено време трајања пројекта је четири године, до 2025. године. Циљ пројекта: јачање пољопривредних стручних служби, обуке запослених на локалном и централном нивоу, пружање подршке пољопривредним произвођачима, итд.;

18) ИПАРД II програм Републике Србије одобриле су све чланице ЕУ у јануару 2015. године. Спровођење ИПАРД II програма започело је у децембру 2017. године и током периода спровођења Програма акредитоване су четири мере (Мера 1, Мера 3, Мера 7 и Мера 9). До краја октобра 2021. године затворено је 11 јавних позива (шест за Меру 1, четири за Меру 3 и један за Меру 7), а укупно је поднето је 2.228 захтева. Од укупно опредељених средстава ЕУ за период 2014–2020. године (175 мил. EUR), до краја октобра 2021. године уговорено је 31,7% (допринос ЕУ 55,5 мил. EUR), док је за све мере корисницима исплаћено 10,7% (допринос ЕУ 18,7 мил. EUR). Од укупно исплаћеног износа доприноса ЕУ (18,7 мил. EUR), 14,0 % односило

се на Меру 1 и 10,1% на Меру 3 (424 исплаћена захтева у оквиру Мере 1 и 34 исплаћена захтева у оквиру Мере 3).

Током спровођења ИПАРД II програма уочен је изузетно слаб одзив произвођача млека у оквиру Мере 1. Према подацима Мониторинг табела из августа 2021. године, од 1.235 захтева у оквиру Мере 1, само 47 (3,8%) захтева поднето је у оквиру сектора млека. На основу пројеката и пословних планова уочено је да 70% подносилаца захтева из сектора млека има између 50 и 300 крава. Свега 12 захтева у сектору млека поднето је од стране произвођача који имају од 20 до 50 крава. Уочено је да је доња граница од 20 млечних грла, као специфичан критеријум у сектору млека ИПАРД II програма ниска и да самим тим овај специфични критеријум треба повећати са 20 на 30 крава, како би се повећала апсорпција средстава у сектору млека. Произвођачи са 20 до 30 крава нису у могућности да испуне услове у погледу националних стандарда и нису финансијски способни да инвестирају у складу са ИПАРД II програмом.

У 2020. години спроведено је текуће (ongoing) вредновање ИПАРД II програма за имплементациони период 2017–2019. године, које се односи на вредновање остварених резултата, испуњеност планираних циљева дефинисаних претходним (ex-ante) вредновањем, као и степен и обим остварености краткорочних циљева ИПАРД II програма. Током текућег вредновања спроведене су две активности. Прва активност односила се на процену доступности заједничких контекст показатеља, слабости и недостатака у процесу њиховог прикупљања за праћење ефективности спровођења ИПАРД II програма, док се друга активност односила на административно поједностављење обраде поднетих захтева.

Научене лекције

У погледу научених лекција у периоду спровођења ИПАРД II програма, идентификоване су потешкоће које су се огледале у ограниченом нивоу потрошње средстава доступних у оквиру ИПАРД II програма, недовољном административном капацитету ИПАРД структуре, спорој обради захтева, подношењу непотпуних захтева, сложеној административној процедури, итд.

У циљу превазилажења потешкоћа и ефикасније апсорпције ИПАРД средстава, УТ је у сарадњи са ИА припремило Акциони план за унапређење апсорпције ИПАРД средстава са идентификованим активностима подељеним у четири групе. Опште активности односиле су се на запошљавање новог кадра, поједностављење процедура ИА, увођење ИТ решења у обради захтева, недељно праћење Плана обраде захтева на нивоу извршилаца и руководилаца, одржавање редовних састанака ИА и УТ. Друга група активности односила се на континуирану промоцију ИПАРД програма путем ТВ и on-line кампање, објављивање двомесечног ИПАРД билтена „ИПАРД на длану”, као и на комуникацију путем друштвених мрежа (Facebook и Instagram профила УТ). Трећа група активности подразумева едукацију и односи се на континуирану обуку саветодаваца ПСС, обуку запослених и потенцијалних корисника, као и реализацију радионица за консултанте. Четврта група активности обухвата реализацију састанака са релевантним институцијама у циљу благовременог издавања потребних дозвола, сертификата за ИПАРД кориснике и др.

5.3. ГЛАВНИ РЕЗУЛТАТИ СПРОВЕДЕНЕ БИЛАТЕРАЛНЕ И МУЛТИЛАТЕРАЛНЕ ПОМОЋИ, ОПРЕДЕЉЕНИ ИЗНОСИ, ВРЕДНОВАЊЕ И НАУЧЕНЕ ЛЕКЦИЈЕ

Пројекат Светске банке: *„Јачање капацитета пољопривредног сектора за доношење политика на основу података”* има за циљ јачање децентрализованих капацитета служби МПШВ укључених у систем праћења и вредновања за стратешко планирање на основу података у области пољопривреде и руралног развоја. Почетка спровођења пројекта је фебруар 2020. године. Дужина трајања пројекта је три године. Укупна вредност пројекта износи 1,8 мил. USD (1,5 мил. EUR).

УНДП пројекат: „Јачање руралне конкурентности и продуктивности у агробизнис сектору” има за циљ да допринe руралној конкурентности и већој продуктивности циљаних региона и убрза коришћење опредељених ресурса у склопу постојећих финансијских инструмената. Опредељена национална средства пројекта износе 93.634,21 USD (78.871 EUR), док је износ

суфинансирања Швајцарске агенције за сарадњу 251.523,32 USD (211.897 EUR). Период трајања пројекта је од фебруара до децембра 2020. године.

FAO: CPF – Country Programming Framework је документ који потписују представници *FAO* у име Организације у форми споразума са појединим земљама чланицама који служи као оквирни документ за спровођење пројеката које финансира *FAO*. Програмски оквир Републике Србије 2019–2022. године идентификује три приоритетне области које ће *FAO* подржати у износу од 1 мил. USD (842.455 EUR), за период од четири године, и то: 1. Развој пољопривредне производње малих, породичних газдинстава, унапређење животног стандарда у руралним подручјима за жене и мушкарце и стварање подстицајног окружења за одрживу пољопривредну производњу, 2. Јачање отпорности на природне катастрофе и климатске промене и унапређење одрживог управљања природним ресурсима и 3. Повећање конкурентности сектора пољопривреде и производње хране модернизацијом тржишних ланаца. *FAO* регионални пројекат техничке сарадње: *„Афричка куга свиња у случају ургентних ситуација на Балкану"* реализује се у сарадњи са Управом за ветерину, МПШВ. Укупна вредност пројекта износи 500.000 USD (421.227 EUR).

FAO пројекат Техничке сарадње: *„Јачање капацитета за усклађивање са правним тековинама у области пољопривреде, руралног развоја, безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике"* је току. Укупна вредност пројекта износи 50.000 USD (42.130 EUR).

FAO развојни пројекат: *„Помоћ у изградњи капацитета и услуга за подрушку органске пољопривреде у Србији"* који има за циљ унапређење капацитета за органску пољопривреду у Републици Србији је у току. Укупна вредност пројекта износи 300.000 USD (252.781 EUR).

FAO пројекат: *„Процена стања и идентификовање потреба запослених у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде за развој родно осетљивних политика".* Активности пројекта су завршене. Укупна вредност пројекта износила је 50.000 EUR.

FAO пројекат техничке сарадње: у циљу смањења ризика од природних катастрофа у пољопривреди и пољопривреди отпорној на климатске промене је у току. Укупна вредност пројекта износи 350.000 USD (294.911 EUR).

FAO пројекат: „Очување генетичких ресурса Буше на Старој планини" очекује се почетак спровођења пројекта. Укупна вредност пројекта износи 65.000 USD (54.769 EUR).

Најважнији пројекти засновани на сарадњи МПШВ и EBRD/*FAO* су:

1) *Пројекат: „Увођење система јавних складишта у Србији"* – Циљ пројекта је да се малим и средњим правним лицима олакша приступ финансијама у агробизнису и промовише употреба евиденције робе. Инвестициони оквир за ову намену износи приближно 60 мил. EUR;

2) *Пројекат: „Успостављање финансирања у пољопривреди пре жетве"* – Резултат пројекта је увођење новог система финансирања пољопривреде у Републици Србији. Овај систем олакшава приступ финансирању пољопривредним произвођачима на основу предфинансирања пољопривредне производње и коришћења залога за будуће пољопривредне производе;

3) *Пројекат: „Политички дијалог између јавног и приватног сектора у области унапређења сектора производње и прераде меса и млека"* – Наведени сектори изабрани су као приоритет због великих производних и извозних потенцијала. Политички дијалог обухвата све аспекте сектора, односно све елементе ланца снабдевања, као што су добробит животиња, захтеви и стандарди ЕУ, значај сектора у погледу извозног потенцијала и друго;

4) *Пројекат: „Ознаке географског порекла"* – Имајући у виду потенцијал српских пољопривредних производа у циљу постизања веће препознатљивости на тржишту, као и веће додате вредности, *EBRD/FAO* је подржао пројекат који има за циљ увођење географских ознака за два производа у Републици Србији. „Облачинка из Облачине" и „Копаонички ајвар" се као производи са високим потенцијалом за пласман на тржиште предлажу за ознаку географског

порекла. Овај пројекат има за циљ да помогне домаћим произвођачима и прерађивачима у унапређењу производних и прерађивачких капацитета, као и позиционирању на тржишту;

5) *Источна пољопривредна конференција у Београду* – Велики део својих активности *EBRD* спроводи у сарадњи са *FAO* и Светском банком, што је резултирало успостављањем Источне пољопривредне мреже приватних и државних институција у области агробизниса за Централну и Источну Европу. Источна пољопривредна конференција у Београду је неформална платформа за размену информација, добрих пракси и искустава у области пољопривреде и агробизниса између кључних актера. Резултат ових активности су иновативнији приступи у области улагања у пољопривреду и агробизнис међународних финансијских институција и приватних банака које послују у региону.

VI. ОПИС СТРАТЕГИЈЕ И ЦИЉЕВА ПРОГРАМА

6.1. ОПИС НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

Национална стратегија пољопривреде и руралног развоја (НСПРР) за период 2014–2024. године[71] усвојена је 31. јула 2014. године. Национална стратегија заснована је на визији развоја пољопривреде и руралних подручја у правцу генерисања ефикасног и иновативног пољопривредно-прехрамбеног сектора заснованог на знању, модерним технологијама и стандардима, са понудом производа високог квалитета за пласман на домаћем и међународном тржишту, и одрживог развоја природних ресурса, животне средине и културног наслеђа руралних подручја, уз обезбеђење повољних услова за пораст економских активности и могућности запошљавања, као и унапређење квалитета живота за становништво руралних подручја, посебно младе и др.

У складу са визијом дефинисани су следећи циљеви стратешког развоја:

1) раст производње и стабилност прихода произвођача;

2) побољшање конкурентности и прилагођавање захтевима домаћег и међународног тржишта, уз техничко-технолошко унапређење сектора;

3) одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине;

4) бољи квалитет живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва;

5) ефикасно управљање јавном политиком и побољшан институционални оквир за развој пољопривреде и руралних подручја.

Као резултат анализе стања и сагледаних унутрашњих и спољашњих изазова са којима је суочен сектор, одређени су следећи секторски приоритети:

1) стабилизација прихода у пољопривреди;

2) повећано финансирање пољопривреде и руралног развоја и управљање ризицима;

3) ефикасно управљање земљиштем и унапређење расположивости земљишних ресурса;

4) унапређење физичких ресурса;

5) унапређење система преноса знања и развој људских ресурса;

6) ублажавање ефеката климатских промена и прилагођавање истим;

7) развој технологије и модернизација пољопривредне производње и прераде;

8) развој трговинских ланаца и логистичка подршка сектору;

9) заштита и унапређење животне средине и очување природних ресурса;

10) очување пољопривреде, људских и природних ресурса у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди;

11) диверзификација руралне економије и очување културног и природног наслеђа;

12) побољшање друштвене структуре и јачање друштвеног капитала;

13) модернизација и прилагођавање институција и правног оквира;

14) побољшање квалитета и безбедности производа.

Наведени приоритети Националне стратегије пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године реализују се комплементарно кроз националне програме и ИПАРД програм. Један од кључних циљева Националног програма за пољопривреду односи се на стабилизацију прихода у пољопривреди, док су Националним програмом руралног развоја (НПРР) обухваћени приоритети који се односе на повећање обима финансирања пољопривреде и руралног развоја, укључујући управљање ризицима у пољопривреди, ефикасно управљање земљиштем уз побољшање доступности земљишних ресурса, унапређење система преноса знања и развоја људских ресурса, као и на очување културног и природног наслеђа.

Кроз Национални програм за пољопривреду и НПРР обезбеђена је подршка унапређењу пољопривреде и очувању људских и природних ресурса у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди. Модернизација и прилагођавање институција и правног оквира обухваћени су ИПА програмским оквиром.

У циљу постизања стратешких циљева дефинисане су следеће интервенције у одређеним областима:

1) директна плаћања и интервенције подршке тржишту и ценама, у вези са подршком прихода пољопривредника;

2) интервенције у области руралног развоја, финансиране кроз ИПАРД програм и националне шеме финансирања;

3) подршка општим услугама, укључујући ветерину и заштиту биља;

4) институционални развој и изградња капацитета.

_____

71 Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године („Службени гласник РС”, број 85/14)

6.2. УТВРЂИВАЊЕ ПОТРЕБА И РЕЗИМЕ ЦЕЛОКУПНЕ СТРАТЕГИЈЕ

Утврђене потребе:

6.2.1. Унапређење конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора и сектора рибарства кроз достизање стандарда ЕУ

Конкурентност пољопривредно-прехрамбеног сектора у Републици Србији је генерално ниска, уз неколико изузетака (коштичаво и јагодичасто воће и индустријско биље), пре свега услед ниског технолошког напретка, застареле механизације и опреме, као и прилично ниске заступљености нових технологија посредством институција за подршку (иако је њихова регионална дистрибуција и покривеност прилично добро избалансирана).

Произвођачи се сусрећу са изазовима у приступу кредитима, као и у приступу информацијама о стандардима ЕУ. Приступ прилично повољном финансијском портфолију ЕУ и задовољавање стандарда ЕУ утицаће на повећање конкурентности на домаћем и тржишту ЕУ. Како стандарди ЕУ прате Зелену агенду, њихово достизање додатно ће умањити утицај климатских промена кроз различите мере прилагођавања и смањити угљенични утицај пољопривреде.

6.2.2. Побољшање нивоа дигитализације, као и укупног нивоа продуктивности

Дигитализација пољопривреде један је од кључних изазова како за ЕУ тако и за Републику Србију. Република Србија има резултате испод просека ЕУ када је у питању укупна дигитализација (индекс дигиталне економије и друштва – DESI индекс и полуупоредиви „Мониторинг дигиталне економије и услуга електронских комуникација на Западном Балкану и Турској"). Дигитализација је кључна за превазилажење проблема недостатка радне снаге у пољопривреди, али и за повећање продуктивности и смањење утицаја на животну средину кроз праксе попут „прецизне пољопривреде". Стога ће активности усмерене на улагање у нове, дигиталне технологије бити подржане у оквиру ИПАРД III програма.

6.2.3. Смањење утицаја климатских промена кроз мере прилагођавања

Климатске промене имају озбиљан негативан утицај на пољопривредну производњу. Пољопривреда је трећи највећи емитер гасова са ефектом стаклене баште (*GHG*) и доприноси повећаном утицају на климатске промене. Пољопривреда Републике Србије није изузета и трпи велике штете у сектору воћа и поврћа (поплаве, суше, град, касни мраз), као и у сектору виноградарства, који је највише погођен овим климатским приликама. У циљу повећања отпорности посебно осетљиве производње (воћа, поврћа и грожђа), треба предузети одређене мере, с обзиром на то да притисак климатских промена вероватно неће опасти. Ово би се могло постићи кроз подршку инвестицијама у паметне системе за наводњавање, системе заштите од мраза и града, као и производњу у заштићеном простору, где је то могуће и примењиво.

6.2.4. Повећање општег нивоа пољопривредних вештина, технолошког трансфера и улагања у истраживање и развој

Иако постоји велики број разноврсних научно-истраживачких институција и добра регионална распоређеност пољопривредних саветодавних служби (ПСС), пољопривреда Републике Србије заостаје у улагањима у истраживање и развој. Штавише, већина произвођача има само практично искуство у пољопривреди. Такође, у Републици Србији неповољан је и демографски састав у погледу старосне структуре, уз негативне трендове миграције становништва. Један од хоризонталних или унакрсних циљева ЗПП након 2020. године је функционалан AKIS и сходно томе, Република Србија би требало да унапреди повезивање и међусобну сарадњу постојећих институција и промовише трансфер знања, посебно међу младим пољопривредницима, који се лакше прилагођавају променама и новим технологијама и могу се користити као промотери.

6.2.5. Боља интеграција у ланцу снабдевања и ублажавање нефер трговинских пракси

Пољопривредно-прехрамбени сектор игра значајну улогу у економским рачунима и запослености Републике Србије, а карактерише га велики број малих произвођача и просечно ниска искоришћеност пољопривредног земљишта по газдинству. Мала, технички неоспособљена и неефикасна газдинства негативно утичу на приходе произвођача, као и на демографска кретања. Пољопривредно-прехрамбени сектор треба да има доминантан утицај за одржавање егзистенције руралних подручја, међутим негативан ефекат малих и неефикасних газдинстава повећава стопу сиромаштва и депопулације. Да би се ово ублажило, произвођаче треба подстицати на унапређење хоризонталне (међу собом) и вертикалне (горе и доле у производном ланцу) сарадње, како би се повећала ефикасност производње и оснажило њихово заједничко присуство на тржишту. У супротном, подложнији су нефер трговинским праксама, па чак и немогућности да приступе тржишту. Историјски гледано, задруге имају негативну друштвену конотацију уз општи ниво неповерења. Стога, значај и улогу хоризонталне интеграције треба даље промовисати кроз ПСС, користећи најбоље домаће или праксе ЕУ, као и оријентацију ЕУ представљену кроз стратегију „Од фарме до виљушке". Поред наведеног, системи квалитета (национални и ЕУ) треба да допринесу решавању ове потребе, што ће унапредити улогу произвођача кроз примену различитих стандарда квалитета. Повећање тражње за локалним производима, подржано растућим туристичким сектором, треба искористити у циљу промовисања кратких ланаца снабдевања.

6.2.6. Унапређење управљања и ефикасно коришћење природних ресурса

Степен заштите природе у Републици Србији је знатно нижи него у просеку ЕУ-27, а стање земљишта, ваздуха и воде није на задовољавајућем нивоу. Као што је наведено, пољопривреда значајно доприноси емисији гасова са ефектом стаклене баште, како у Републици Србији тако и у ЕУ, те сходно томе треба промовисати ефикасно коришћење природних ресурса. Укупни позитивни трендови повећања површина под органском производњом – иако и даље знатно испод просека ЕУ – представљају потенцијал који треба искористити како би се достигао жељени ниво ЕУ (25%). Поред тога, употреба хемијских средстава у пољопривреди представља сталну претњу за животну средину, стога је потребно уложити више напора у обуку пољопривредних произвођача путем добро регионално распоређених ПСС.

6.2.7. Одржавање биодиверзитета и еколошке вредности пољопривредних подручја и пољопривредних система и одржавање квалитета водних ресурса

Губитак биодиверзитета, као резултат претежно људских активности, има значајан утицај на пољопривредну производњу. Што је пољопривредна производња интензивнија, то је губитак биодиверзитета већи. Колико год да је богат биодиверзитет Републике Србије, интензивна пољопривредна производња је и даље доминантан фактор њеног губитка. С друге стране, неке регионе карактерише екстензивна пољопривреда, како у сточарству, тако и у производњи воћа и поврћа, коју треба даље промовисати и унапређивати. Подручја које се на националном нивоу сматрају пољопривредним подручјима високе природне вредности (HNVF) морају се додатно очувати и обогатити. Целокупна агенда ЕУ, представљена кроз Стратегију биодиверзитета ЕУ, мора бити укључена у систем Републике Србије, како би се постигли циљеви стратегије. Примарну улогу треба поверити ПСС, како би се подигао ниво свести пољопривредних произвођача о значају биодиверзитета за њихову добробит.

6.2.8. Повећање производње енергије из пољопривреде и промовисање биоекономије и услуге екосистема

Република Србија поседује велики неискоришћени потенцијал за производњу енергије из пољопривреде, како коришћењем жетвених и резидбених остатака, тако и из сточарске производње. Производња енергетских култура је потенцијал са двоструком наменом: ефикасније управљање неискоришћеним пољопривредним земљиштем и производња енергије. Шумарство, којим се углавном управља у складу са одрживим праксама, једна је од главних услуга екосистема коју треба даље промовисати и унапређивати. Са климатским променама као трајном претњом, биоекономија је једна од мера ублажавања обезбеђивањем секвестрације угљеника кроз повећање пошумљених површина.

6.2.9. Унапређење атрактивности руралних подручја кроз повећање нивоа основних услуга у руралним подручјима

Један од главних разлога негативне нето миграције у руралним подручјима је недостатак основне инфраструктуре. Значајни проблеми у руралним подручјима односе се на квалитет и количину испоручене воде, прикључење домаћинстава на систем јавне канализације, пречишћавање отпадних вода, сакупљање отпада и дивље депоније, неразвијену мрежу локалних путева или неадекватно одржавање постојећих путева, бригу о деци предшколског узраста, здравствену заштиту и могућности друштвеног и културног живота. У циљу промене негативних трендова (посебно миграције младих), услуге које се нуде у руралним срединама треба да буду на истом нивоу као и оне у урбаним срединама.

6.2.10. Промовисање локалног развоја вођеног од стране заједнице

Промовисање локалног развоја вођеног од стране заједнице, са више од 20 потенцијалних ЛАГ успостављених на целој територији, није новина у Републици Србији. Укупна покривеност руралног становништва, обухваћеног Локалним стратегијама руралног развоја још увек је значајно нижа од просека ЕУ. Иако су основани, потенцијални ЛАГ се суочавају са проблемима у финансирању, што доводи до немогућности да обављају већину својих активности анимације. Те активности су најважније акције које треба предузети како би локалне заједнице разумеле значај и улогу приступа „одоздо према горе". Тренутно постоји велики број организација

цивилног друштва активних у руралним подручјима. Оне се баве различитим темама и поседују релевантно искуство у анимирању локалног становништва и припреми Локалних стратегија руралног развоја. Промовисање локалног развоја вођеног од стране заједнице кроз организације цивилног друштва има за циљ да окупи све заинтересоване стране из руралних подручја како би се бавили решавањем изазова на локалном нивоу. Штавише, посебан значај треба ставити на правовремену реакцију са националног нивоа, како би се ублажио недостатак финансијских средстава за функционисање ЛАГ. С обзиром да не постоји Национална рурална мрежа формирана у складу са правилима ЕУ, посебно је важно уложити напоре у успостављању функционалне мреже како би се олакшао рад и ЛАГ и УТ.

6.2.11. Отварање радних места у руралним подручјима кроз непољопривредне активности

Повећана продуктивност, дигитализација и нове технологије у пољопривреди стварају вишак радне снаге. Такође, присутна је недовољно искоришћена радна снага у руралним подручјима, посебно на малим пољопривредним газдинствима. Руралним подручјима, поред недостатка основне инфраструктуре, недостају разне друге услуге мањег обима које позитивно утичу на квалитет живота у руралним подручјима (поправка пољопривредних и шумарских алата, машина и механизације, моторних возила, мотоцикала, бицикала; поправка рачунара и опреме за комуникацију, као и предмета и апарата за личну и кућну употребу; прање и хемијско чишћење; услуге изнајмљивања рачунара; образовне услуге, фризерске/козметичке услуге, итд.). Поред тога, због повећања тражње потрошача за локалним производима и присуства кратких ланаца снабдевања, треба подржати потенцијал понуде туристичких активности заједно са доступном радном снагом.

Одређивање приоритета потреба

За рангирање потреба узето је у обзир неколико елемената, и то: прво – национални значај; друго – искуство у спровођењу мера за задовољење потреба, и треће – да ли се задовољење потреба остварује и кроз друге потребе (нпр. мере прилагођавања климатским променама делимично се решавају кроз мере унапређења конкурентности). На основу анализе ситуације препознато је 11 потреба. У поређењу са ЕУ Република Србија има лошије резултате када су у питању конкурентност, дигитализација и продуктивност, те су стога потребе за решавањем ових питања (потребе 1, 2, 4 и 5) највише рангиране. Уважавајући Зелену агенду ЕУ, потребе које се односе на ублажавање и прилагођавање климатским променама, биодиверзитет и заштиту животне средине (потребе 3, 6, 7 и 8) имају висок приоритет у Републици Србији и налазе се на другом месту по степену приоритета. Потребе 9, 10 и 11, које се баве социјалном димензијом руралних подручја, рангиране су на трећем месту, с обзиром на то да је потребно време за изградњу капацитета (ЛАГ и ЛСРР) кроз активности анимације.

Табела 37: Одређивање приоритета потреба у ИПАРД III програму

Бр.	Утврђене потребе	Важност	Искуство	Статус (1 – решено; 5 – није решено)	УКУПНО
1.	Унапређење конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора и сектора рибарства кроз достизање стандарда ЕУ	5	5	5	15
2.	Побољшање нивоа дигитализације, као и укупног нивоа продуктивности	5	5	5	15
3.	Смањење утицаја климатских промена кроз мере прилагођавања	5	3	3	11

4.	Повећање општег нивоа пољопривредних вештина, технолошког трансфера и улагања у истраживање и развој	5	5	3	13
5.	Боља интеграција у ланцу снабдевања и ублажавање нефер трговинских пракси	5	5	3	13
6.	Унапређење управљања и ефикасно коришћење природних ресурса	5	3	3	11
7.	Одржавање биодиверзитета и еколошке вредности пољопривредних подручја и пољопривредних система и одржавање квалитета водних ресурса	5	3	3	11
8.	Повећање производње енергије из пољопривреде и промовисање биоекономије и услуге екосистема	3	3	3	9
9.	Унапређење атрактивности руралних подручја кроз повећање нивоа основних услуга у руралним подручјима	3	2	5	10
10.	Промовисање локалног развоја вођеног од стране заједнице	3	3	5	11
11.	Отварање радних места у руралним подручјима кроз непољопривредне активности	3	5	5	13

Табела 38: Главне потребе руралног развоја и мере којима су обухваћене потребе

Утврђене потребе	ИПАРД	ИПА	Остала донаторска – мултилатерална помоћ	Национална подршка
Потреба 1: Унапређење конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора и сектора рибарства кроз достизање стандарда ЕУ	– М1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – М3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства	ü	ü	ü
Потреба 2: Побољшање нивоа дигитализације, као и укупног нивоа продуктивности	– М1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – М3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства	ü	ü	ü

Потреба 3: Смањење утицаја климатских промена кроз мере прилагођавања	– M1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – M3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства – M4 – Агро-еколошко-климатска мера и органска производња – M7 – Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања	ü	ü	ü
Потреба 4: Повећање општег нивоа пољопривредних вештина, технолошког трансфера и улагања у истраживање и развој	– M9 – Техничка помоћ		ü	ü
Потреба 5: Боља интеграција у ланцу снабдевања и ублажавање нефер трговинских пракси	– M1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – M3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства	ü	ü	ü
Потреба 6: Унапређење управљања и ефикасно коришћење природних ресурса	– M1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – M3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства – M4 – Агро-еколошко-климатска мера и органска производња – M7 – Диверзификација пољопривредних	ü	ü	ü

	газдинстава и развој пословања			
Потреба 7: Одржавање биодиверзитета и еколошке вредности пољопривредних подручја и пољопривредних система и одржавање квалитета водних ресурса	– M1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – M3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства – M4 – Агро-еколошко-климатска мера и органска производња – M6 – Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру	ü	ü	ü
Потреба 8: Повећање производње енергије из пољопривреде и промовисање биоекономије и услуге екосистема	– M1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава – M3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства – M4 – Агро-еколошко-климатска мера и органска производња – M7 – Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања	ü	ü	ü
Потреба 9: Унапређење атрактивности руралних подручја кроз повећање нивоа основних услуга у руралним подручјима	– M5 – Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ – M6 – Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру – M7 – Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања	ü	ü	ü

Потреба 10: Промовисање локалног развоја вођеног од стране заједнице	– М5 – Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ – М9 – Техничка помоћ	ü		ü
Потреба 11: Отварање радних места у руралним подручјима кроз непољопривредне активности	– М5 – Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ – М6 – Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру – М7 – Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања	ü	ü	ü

6.3. ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

ИПАРД III подршка биће обезбеђена као стратешки одговор на циљеве Програмског оквира ИПА III. Спровођење ће бити у облику вишегодишњег програма руралног развоја, који се креира на националном нивоу и обухвата цео период спровођења ИПА III. Могућности финансирања ИПАРД III програма ће допринети достизању тематског приоритета „Допринос сигурности и безбедности снабдевања храном и одржавању разноврсних и одрживих пољопривредних система у живописним руралним заједницама и на селу".

ИПАРД III програм ће допринети достизању следећих циљева:

1) повећање конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора, побољшање ефикасности и одрживости производње на пољопривредним газдинствима, што ће омогућити бољи одговор на захтеве друштва за безбедном, одрживом и храном високе нутритивне вредности;

2) стимулисање развоја пословања, раста и запошљавања у руралним подручјима, побољшање положаја пољопривредних произвођача у ланцу вредности и привлачење младих у пољопривреду;

3) допринос ублажавању климатских промена и подстицање одрживог управљања природним ресурсима;

4) унапређење развоја заједнице и друштвеног капитала у руралним подручјима;

5) изградња модерне, ефикасне и транспарентне јавне управе за пољопривреду и рурални развој.

Циљеви би требало да буду остварени развојем људског и физичког капитала, повећањем безбедности хране и способности пољопривредно-прехрамбеног сектора да се носи са притиском конкуренције, као и прогресивним усклађивањем сектора са стандардима ЕУ, посебно онима који се тичу хигијене и животне средине, водећи рачуна о уравнотеженом територијалном развоју руралних подручја.

Штавише, циљана инвестициона подршка ће се обезбедити кроз системе управљања и контроле, који су усклађени са стандардима доброг управљања модерном јавном управом и где структуре Републике Србије примењују стандарде једнаке онима у институцијама у земљама чланицама ЕУ. Наменско коришћење средстава обезбедиће се кроз благовремено информисање свих потенцијалних корисника, јасно прописан и спроведен процес контроле, рангирање и

одобравање пројеката, као и објављивање листе корисника ИПАРД средстава, уважавајући транспарентност процедура.

6.4. УСКЛАЂЕНОСТ ПРЕДЛОЖЕНЕ ИПАРД ИНТЕРВЕНЦИЈЕ И ИПА III ПРОГРАМСКОГ ОКВИРА И СТРАТЕШКОГ ОДГОВОРА

ИПАРД III програм је припремљен узимајући у обзир ИПА III Програмски оквир и ИПА III Стратешки одговор. ИПАРД програм је комплементаран са свим приоритетима дефинисаним ИПА III Програмским оквиром, док ресурси додељени појединачним мерама одговарају потребама идентификованим у примарној производњи и пољопривредно-прехрамбеном сектору, потреби за увођењем савремених технологија и стандарда уз заштиту животне средине и пружање могућности за унапређење живота у руралним подручјима, посебно младих и жена.

Дефинисане мере усклађене су са следећим приоритетима постављеним у ИПА III програмским документима:

1) обезбеђивање сигурности хране у региону (подржано кроз Меру 1 и Меру 3);

2) унапређење живота становништва у руралним подручјима кроз економски и социјални развој руралних подручја и јачање отпорности на негативне ефекте климатских промена (подржано кроз Меру 4, Меру 6 и Меру 7 и индиректно кроз Меру 1 и Меру 3);

3) унапређење тржишне оријентације и конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора (подржано кроз Меру 1 и Меру 3);

4) побољшање одговора сектора на друштвене захтеве за безбедном, здравом храном високе нутритивне вредности и добробит животиња и јачање положаја пољопривредника у прехрамбеном ланцу (подржано кроз Меру 1, Меру 3, Меру 4 и Меру 7);

5) инвестирање у пољопривредне објекте и технологије, прераду и маркетинг у циљу достизања стандарда ЕУ у области безбедности хране, добробити животиња и заштите животне средине (подржано кроз Меру 1 и Меру 3);

6) диверзификација активности и развој руралног пословања у циљу подстицања ангажовања жена из руралних подручја (подржано кроз Меру 4, Меру 6 и Меру 7 и индиректно кроз Меру 1 и Меру 3);

7) олакшавање развоја пословања и запошљавања у руралним подручјима и охрабривање младих пољопривредника (подржано кроз Меру 1, Меру 5 и Меру 7);

8) допринос прилагођавању пољопривредне производње ефектима климатских промена и одрживој и обновљивој производњи енергије унапређењем отпорности сектора као одговор на негативне ефекте климатских промена, као и одрживо интегрисано управљање земљиштем, водом и ваздухом (подржано кроз Меру 4 и индиректно кроз Меру 1 и Меру 3);

9) јачање друштвеног капитала у руралним подручјима (подржано кроз Меру 5 и Меру 7 и индиректно кроз Меру 6);

10) обезбеђење примене стандарда доброг управљања модерне јавне управе у структурама за пољопривреду и рурални развој (подржано кроз Меру 9);

11) допринос остваривању потенцијала сектора у циљу смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и секвестрацији угљеника на одржив начин (подржано кроз Меру 5 и Меру 7 и индиректно кроз Меру 6).

Имајући у виду потребе пољопривредног и прехрамбеног сектора, приоритети који се односе на прогресивно усклађивање са стандардима ЕУ, јачање положаја пољопривредника у прехрамбеном ланцу, повећање конкурентности сектора, као и побољшање економског развоја у руралним подручјима чине 69% доприноса ЕУ у оквиру три мере (Мера 1, Мера 3 и Мера 7).

ИПАРД мере су у складу са свеукупним стратешким приоритетима утврђеним у Зеленом договору ЕУ и Смерницама за спровођење Зелене агенде за Западни Балкан, што наводи на усклађивање пољопривредно-прехрамбеног сектора и сектора примарне производње са стандардима ЕУ у области безбедности хране, здравља и добробити биљака и животиња, уз промоцију еколошке и органске пољопривреде и смањење синтетичких хемијских производа који се користе у производњи хране: пестициди, ветеринарски лекови и ђубрива. Мера 4 ИПАРД III програма директно доприноси остваривању ових еколошких циљева. Мера 6 ће пружити подршку руралном становништву и реконструкцији јавне инфраструктуре, чији део ће бити посвећен побољшању воде и управљању отпадом, директно доприносећи очувању животне средине у руралним подручјима и повећању атрактивности села кроз побољшање квалитета живота. Мера 4 и Мера 6 чине 23% доприноса ЕУ.

Треба истаћи да очување животне средине и пејзажа, такође, представља један од приоритета за све мере дефинисане у ИПАРД III програму. У том смислу, Мера 1 и Мера 3 доприносе очувању и заштити земљишта, воде и ваздуха. Ове две мере пружају подршку пољопривредницима за модернизацију пољопривредне производње у сврху прилагођавања климатским променама и инвестирању у изградњу енергетски ефикасних објеката, куповину нове опреме која доприноси смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште, као и ублажавању негативних ефеката климатских промена.

LEADER приступ у оквиру Мере 5 треба да допринесе јачању друштвеног капитала и развоју заједнице ангажовањем широког спектра мултисекторских приватних и јавних партнера у припреми локалних стратегија руралног развоја, које доприносе економском, социјалном, културном и еколошком унапређењу локалних подручја. За Меру 5 опредељено је 5% доприноса ЕУ.

Мером 9 предвиђена је подршка изградњи модерне јавне управе за пољопривреду и рурални развој, поштујући принципе доброг управљања, и унапређење развоја заједнице и друштвеног капитала у руралним подручјима. За Меру 9 опредељено је 3% доприноса ЕУ.

Усклађеност политика руралног развоја са мерама одабраним у оквиру ИПАРД III програма добро је повезана са другим врстама интервенција предвиђених истим ИПА прозором, али такође допуњује активности у оквиру осталих ИПА прозора. Механизми разграничења између активности подржаних различитим активностима ИПА III разрађени су у ИПАРД III програму (погледати део 10.1.).

У оквиру Прозора 4, *Тематски приоритет 1: Образовање, запошљавање, политика социјалне заштите и инклузије и здравство,* ИПА III предвиђа побољшане могућности запошљавања жена, младих и особа са инвалидитетом, укључујући финансијску помоћ која се односи на потребе заједница у удаљеним или мање економски развијеним регионима и периферним руралним подручјима. Мера 1, Мера 3 и Мера 7 имају интегрисане начине спровођења дајући предност женама, младима и особама са инвалидитетом.

Тематски приоритет 2: Развој приватног сектора, трговина, истраживање и иновације, у истом прозору предвиђа подршку интеграцији МСП у глобалне ланце вредности и повећање њихове конкурентности и способности да ојачају извозни потенцијал. Улагања у модернизацију опреме и основног капитала за МСП која се баве прерадом хране подржана кроз Меру 3 директно доприносе горепоменутим напорима у оквиру овог тематског приоритета. Мера 1, Мера 3 и Мера 4 директно доприносе спровођењу Стратегије паметне специјализације у Србији, која препознаје област „Храна за будућност" као један од темеља Стратегије, а предвиђа улагања у високотехнолошку пољопривредну производњу, прехрамбене производе додате вредности и одрживи ланац производње хране.

Прозор 3: *Приоритети Зелене агенде и одрживе повезаности* главне су теме већине мера дефинисаних ИПАРД III програмом, стварајући тако синергијски ефекат у читавом спектру приоритета. Инвестиције у обновљиву енергију сматрају се специфичним циљем улагања предвиђених Мером 1, Мером 3 и Мером 7. Подизање свести о заштити животне средине у

пољопривредној пракси обухваћено је свим мерама усмереним на пољопривредна газдинства у Републици Србији и подржано је ИПАРД III програмом.

Инвестиције у јавну инфраструктуру у руралним подручјима допуњују улагања у управљање отпадом и водама, доприносећи укупном побољшању ове две области, али уз поштовање разграничења. Исто ће се применити и на улагања у другу инфраструктуру, попут локалних путева, која би требало бити повезана са регионалном и државном мрежом путева у складу са националним законодавством.

Учествовање у макро-регионалној стратегији ЕУ и програмима међурегионалне сарадње

Република Србија учествује у спровођењу Стратегије ЕУ за Дунавски регион (ЕУСДР) и Стратегије ЕУ за Јадранско-јонски регион (ЕУСАИР). С обзиром на то да се макро-регионалне стратегије спроводе без додатног финансирања, кроз постојећа средства финансирања и ограничена средства доступна путем ИПАРД III програма, допринос постизању њихових циљева кроз ИПАРД III програм је такође ограничен.

Упркос томе, постоји неколико области у којима би ИПАРД III програм могао допринети, нарочито у оквиру другог стуба ЕУСДР (Заштита животне средине у Дунавском региону). Република Србија ће по први пут спроводити Меру 4 ИПАРД III Програма, што ће допринети активности 6: „Очување биодиверзитета, пејзажа и квалитета ваздуха и земљишта". Поред тога, минимални допринос може се очекивати и у оквиру трећег стуба „Изградња просперитета у Дунавском региону", активност 8: „Подршка конкурентности привредних друштава" кроз спровођење Мере 1 и Мере 3, док ће Мера 7 ИПАРД III програма допринети активности 9: „Улагање у људске ресурсе и вештине".

С обзиром на географске карактеристике Републике Србије, допринос ИПАРД III програма у постизању циљева ЕУСАИР је ограничен, али се мањи допринос може очекивати у оквиру првог стуба „Плави раст", теме 2: „Рибарство и аквакултура", кроз Меру 3 ИПАРД III програма, која подржава аквакултуру.

Министарство за европске интеграције (МЕИ) усклађује ЕУСАИР и ЕУСДР. Наведено министарство истовремено обавља и функцију националног ИПА координатора (НИПАК), чиме обезбеђује снажну националну координацију ИПА финансирања и поменутих стратегија.

Имајући у виду да Република Србија учествује у четири Интеррег ИПА програма (Хрватска–Србија, Мађарска–Србија, Румунија–Србија, Бугарска–Србија), као и у три ИПА-ИПА програма (Србија – Северна Македонија, Србија – Црна Гора, Србија – Босна и Херцеговина), територијална сарадња, посебно прекогранична, је од великог значаја. Услед ограниченог финансирања, минималан је допринос који би ИПАРД III програм могао да има у овим програмима. У вези са тим, као тело надлежно за координацију учешћа Републике Србије у овим програмима, МЕИ ће укључити, тамо где је могуће, ИПАРД Управљачко тело у спровођење ових програма, кроз одборе за праћење или на други одговарајући начин. Значај прекограничне сарадње је изузетно велики, с обзиром на то да се одређена питања не могу решити на националном нивоу. Пример за то је ИПА програм прекограничне сарадње Хрватска–Србија 2007–2013, кроз који је финансиран пројекат о класичној свињској куги, а који је допринео ублажавању проблема ове заразне болести. Ове врсте пројеката имају велики значај, нарочито у подручјима током и након пандемије COVID. Овакви пројекти усклађени су са националним и ИПА приоритетима.

6.5. УСКЛАЂЕНОСТ ОДАБРАНИХ МЕРА И КРИТЕРИЈУМА СЕЛЕКЦИЈЕ СА КЉУЧНИМ ЕЛЕМЕНТИМА ЗЕЛЕНОГ ДОГОВОРА ЕУ И ЗЕЛЕНЕ АГЕНДЕ ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН

Лидери земаља Западног Балкана су се на Самиту земаља Западног Балкана који је одржан у Софији 10. новембра 2020. године сагласили да у потпуности прихватају Зелену агенду за Западни Балкан и изразили су своју посвећеност спровођењу активности у свих пет кључних области Зеленог договора.

ИПАРД програм представља један од инструмената који се може користити за остваривање циљева из Зеленог договора ЕУ и Зелене агенде за Западни Балкан, а све одабране мере у оквиру ИПАРД III програма су припремљене у складу са овим документима.

Будући да одржива пољопривреда и производња хране представљају срж ИПАРД програма, у наредном периоду биће обезбеђена подршка за обнову и модернизацију физичке имовине у пољопривредно-прехрамбеном сектору у складу са стандардима ЕУ, што ће допринети бољем коришћењу и заштити природних ресурса, бољем управљању стајњаком итд. Поред тога, подршка ће бити обезбеђена за диверзификацију пословања и унапређење руралне инфраструктуре, спровођење *LEADER* приступа и агро-еколошко-климатске мере, што ће допринети остваривању циљева Зеленог договора ЕУ и Зелене агенде за Западни Балкан.

У секторима примарне пољопривредне производње и прераде нарочито је неопходно повећати учешће обновљивих извора енергије и обезбедити потребне услове за инвестирање, а све у складу с правним тековинама и циљевима ЕУ и Енергетске заједнице.

ИПАРД програм такође треба да помогне сеоским заједницама да искористе могућности циркуларне економије, што подразумева ефикасност у коришћењу ресурса, смањење отпада и поновно коришћење сировина, нарочито кроз подршку кратким ланцима снабдевања и заједничким инвестицијама.

Све ове активности руралне економије региона учиниће отпорнијим на потенцијалне утицаје климатских промена, рурална подручја живописнијим за становништво Западног Балкана и атрактивнијим за инвестиције и туризам.

6.6. ТАБЕЛА СА САЖЕТИМ ПРИКАЗОМ ЛОГИКЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У КОЈОЈ СУ НАВЕДЕНЕ МЕРЕ ОДАБРАНЕ ЗА ИПАРД И КВАНТИФИКОВАНЕ ЦИЉАНЕ ВРЕДНОСТИ

Табела 39: Приказ логике интервенције за одабране мере и квантификоване циљане вредности*

Мера*	**Квантификовани циљеви***		**Програмски циљеви*** (укупно и као комбинација показатеља на нивоу мере)*	
Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава*	**Број корисника Мере***	**850***	**Укупан износ инвестиција добијених кроз ИПА за пољопривредно-прехрамбени сектор и рурални развој (EUR)***	**537.600.000***
	Број пољопривредних газдинстава која су модернизовала производњу кроз ИПАРД подршку*	**830***		**1050***
	Укупна вредност улагања у модернизацију на пољопривредним газдинствима (EUR)*	**192.000.000***		**1070***
	Број пољопривредних газдинстава који користе ИПАРД подршку како би се постепено усклађивали са стандардима ЕУ*	**850***		**495***
	Број новоотворених радних места*	**100***		**276***
	Број младих пољопривредника који користе ИПАРД подршку*	**340***	**Број корисника који спроводе пројекте за модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору***	
		0*		
		0*		
		0*		
		188*		
		125*	**Број корисника који прогресивно напредују ка**	
		21*		
		42*		

	Број подржаних произвођачких група/организација*	**460***	**достизању стандарда ЕУ***	
	Број пољопривредника/пољопривредних газдинстава који учествују у подржаним произвођачким групама, произвођачким организацијама, локалним тржиштима, кратким ланцима снабдевања и шемама квалитета*	**0***	**Број новоотворених радних места***	
	Број заједничких инвестиција*		**Број корисника који инвестирају у промовисање ресурсне ефикасности и подржавају напредак ка ниској емисији угљеника, као и економију отпорну на климатске промене у пољопривредном, прехрамбеном и сектору шумарства***	
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*			
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на управљање стајњаком*			
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на третман или управљање отпадом*			
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*			
	Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*			
	Број пројеката у инвестиције које се односе на циркуларну економију*			
Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства*	**Број корисника Мере***	**220***		
	Број привредних друштава за прераду пољопривредно-прехрамбених производа која су модернизовала производњу кроз ИПАРД подршку*	**220***		
		161.280.000*		
	Укупна вредност улагања у модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору (EUR)*	**220***		
		110*		
	Број привредних друштава за прераду који користе ИПАРД	**0***		
		0*		
		55*		
		20*		

	подршку како би се постепено усклађивали са стандардима ЕУ*	**33***		
	Број новоотворених радних места*	**360***		
	Број подржаних произвођачких група/организација*	**0***		
	Број заједничких инвестиција*			
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*			
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на третман или управљање отпадом*			
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*			
	Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*			
	Број пројеката у инвестиције које се односе на циркуларну економију*			
Мера 4:*	**Број корисника Мере***	**560***		
Агро-еколошко-климатска мера и органска производња*	**Број уговора***	**560***		
	Укупно пољопривредно земљиште (ha) према еколошким или/и климатским уговорима*	**3.500***		
	Укупна површина (ha) према типу операције за управљање инпутима (укључујући интегралну производњу, смањење употребе ђубрива и употребе пестицида, прецизну пољопривреду, управљање стајњаком, итд.)*	**0***		
		2.750*		
		750*		
		0*		
		0*		
		0*		
		0*		
	Укупна површина (ha) према типу операције за праксе обраде земљишта (укључујући плодоред, диверзификацију усева, управљање земљиштем кроз конзервацијску обраду или без обраде земљишта, покривач земљишта, итд.)*	**0***		
		0*		
		0*		
		0*		

	Укупна површина (ha) према типу операције за управљање пејзажом, стаништима, травњацима (укључујући постављање и управљање карактеристикама пејзажа, укључујући мочваре и тресетишта, очување врста, екстензивно управљање травњацима, итд.)* **Укупна површина (ha) према типу операције за органску производњу*** **Број подржаних врста угрожених животиња*** **Број подржаних животиња угрожених раса*** **Укупна површина за подржане сорте угрожених биљних сорти*** **Број подржаних газдинстава за конверзију у органску производњу*** **Број подржаних газдинстава за одржавање органске производње*** **Укупна површина на којој је подржана конверзија у органску производњу*** **Укупна површина на којој је подржано одржавање органске производње***			
Мера 5: Спровођење локалних стратегија руралног развоја -* ***LEADER*** **приступ***	**Број подржаних локалних стратегија руралног развоја*** **Број новоотворених радних места*** **Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*** **Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*** **Становништво које је обухваћено ЛАГ-овима*** **Број исплаћених малих пројеката***	**30*** **30*** **0*** **0*** **1.200.000*** **600***		

Мера 6: Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру*	**Број корисника Мере***	**30***		
	Укупне инвестиције у руралну јавну инфраструктуру (EUR)*	**69.120.000***		
	Број новоотворених радних места*	**5***		
	Број подржаних пројеката локалне инфраструктуре*	**30***		
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*	**5***		
Мера 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања*	**Број корисника Мере***	**520***		
	Укупна улагања у руралну диверзификацију, развој пословања и инфраструктуру (EUR)*	**115.200.000***		
	Број новоотворених радних места*	**250***		
	Број младих пољопривредника који користе ИПАРД подршку*	**120***		
	Број пољопривредника који учествују у подржаним произвођачким групама, произвођачким организацијама, локалним тржиштима, кратким ланцима снабдевања и шемама квалитета*	**-***		
	Број заједничких инвестиција*	**0***		
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*	**0***		
	Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*	**30***		
	Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*	**30***		
	Број газдинстава која се баве органском производњом, са ИПАРД подршком инвестицијама*	**90***		
	Број пројеката у инвестиције које се односе на циркуларну економију*	**0***		
		0*		

Мера 9:* **Техничка помоћ***	**Укупан износ (EUR) намењен подршци Националној мрежи за рурални развој*** **Број промотивних материјала за опште информисање свих заинтересованих страна (леци, брошуре, итд.)*** **Број промотивних кампања*** **Број подржаних експертских задатака*** **Број обука, радионица, конференција, семинара*** **Број подржаних састанака Одбора за праћење*** **Број студија о изради и спровођењу програмских мера*** **Број извештаја о вредновању програма*** **Број подржаних активности руралног умрежавања*** **Број подржаних потенцијалних ЛАГ-ова***	**0*** **15.000*** **7*** **20*** **70*** **10*** **10*** **6*** **20*** **15***		

*Службени гласник РС, број 86/2026

VII. СВЕОБУХВАТНА ФИНАНСИЈСКА ТАБЕЛА

7.1. Максималан допринос ЕУ за ИПАРД средства по годинама, 2021–2027.[1]								
Година[1]	**2021.[1]**	**2022.[1]**	**2023.[1]**	**2024.[1]**	**2025.[1]**	**2026.[1]**	**2027.[1]**	**2021–2027.[1]**
Укупно[1]	**20.000.000,00[1]**	**308.989,41[1]**	**31.000.000,00[1]**	**43.000.000,00[1]**	**54.000.000,00[1]**	**57.000.000,00[1]**	**58.000.000,00[1]**	**263.308.989,41*[1]**

7.2. Финансијски план према мери у EUR, 2021–2027.[1]	**Укупна јавна помоћ[1]**	**Допринос ЕУ[1]**	**Стопа доприноса ЕУ (%)[1]**	**Национални допринос[1]**	**Стопа националног доприноса (%)[1]**
Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава[1]	**100.945.319,21[1]**	**75.708.989,41[1]**	**75[1]**	**25.236.329,80[1]**	**25[1]**

Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства[1]	**70.640.000,00[1]**	**52.980.000,00[1]**	**75[1]**	**17.660.000,00[1]**	**25[1]**
Агро-еколошко-климатска мера и органска производња[1]	**16.941.176,47[1]**	**14.400.000,00[1]**	**85[1]**	**2.541.176,47[1]**	**15[1]**
Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ[1]	**16.000.000,00[1]**	**14.400.000,00[1]**	**90[1]**	**1.600.000,00[1]**	**10[1]**
Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру[1]	**69.120.000,00[1]**	**51.840.000,00[1]**	**75[1]**	**17.280.000,00[1]**	**25[1]**
Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања[1]	**61.120.000,00[1]**	**45.840.000,00[1]**	**75[1]**	**15.280.000,00[1]**	**25[1]**
Техничка помоћ[1]	**9.576.470,59[1]**	**8.140.000,00[1]**	**85[1]**	**1.436.470,59[1]**	**15[1]**
Укупно[1]	**344.342.966,27[1]**	**263.308.989,41[1]**		**81.033.976,86[1]**	

7.3. Индикативни финансијск	**Укупна јавна помоћ[1]**	**Доприно с корисника[1]**	**Укупни расходи[1]**

и план по мерама у EUR, 2021–2027.[1]			
Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава[1]	**100.945.319,21[1]**	**67.296.879,48[1]**	**168.242.198,69[1]**
Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства[1]	**70.640.000,00[1]**	**70.640.000,00[1]**	**141.280.000,00[1]**
Агро-еколошко-климатска мера и органска производња[1]	**16.941.176,47[1]**	**-[1]**	**16.941.176,47[1]**
Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ[1]	**16.000.000,00[1]**	**-[1]**	**16.000.000,00[1]**
Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру[1]	**69.120.000,00[1]**	**-[1]**	**69.120.000,00[1]**
Диверзификација пољопривредних	**61.120.000,00[1]**	**40.746.666,67[1]**	**101.866.666,67[1]**

газдинстава и развој пословања[1]									
Техничка помоћ[1]	**9.576.470,59**[1]	**-**[1]	**9.576.470,59**[1]						
Укупно[1]	**344.342.966,27**[1]	**178.683,546,14**[1]	**523.026.512,41**[1]						
7.4. Индикативни буџет доприноса ЕУ по мерама у EUR, 2021–2027.[1]	**2021.**[1]	**2022.**[1]	**2023.**[1]	**2024.**[1]	**2025.**[1]	**2026.**[1]	**Индикативни буџет**[1]	**2021 – 2027**[1]	
							2027.[1]	**EUR**[1]	**%**[1]
Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава[1]	**8.500.000,00**[1]	**308.989,41**[1]	**11.300.000,00**[1]	**12.900.000,00**[1]	**15.200.000,00**[1]	**15.190.000,00**[1]	**12.310.000,00**[1]	**75.708.989,41**[1]	**29**[1]
Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства[1]	**5.000.000,00**[1]	**0,00**[1]	**8.590.000,00**[1]	**8.750.000,00**[1]	**11.000.000,00**[1]	**10.000.000,00**[1]	**9.640.000,00**[1]	**52.980.000,00**[1]	**20**[1]
Агро-еколошко-климатска мера и органска производња[1]	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**2.180.000,00**[1]	**2.320.000,00**[1]	**3.300.000,00**[1]	**3.300.000,00**[1]	**3.300.000,00**[1]	**14.400.000,00**[1]	**5**[1]
Спровођење локалних стратегија руралног развоја –	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**2.000.000,00**[1]	**2.600.000,00**[1]	**3.200.000,00**[1]	**3.300.000,00**[1]	**3.300.000,00**[1]	**14.400.000,00**[1]	**5**[1]

LEADER **приступ**[1]									
Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру[1]	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**8.390.000,00**[1]	**11.340.000,00**[1]	**14.380.000,00**[1]	**17.730.000,00**[1]	**51.840.000,00**[1]	**20**[1]
Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања[1]	**6.000.000,00**[1]	**0,00**[1]	**6.000.000,00**[1]	**6.750.000,00**[1]	**8.090.000,00**[1]	**9.120.000,00**[1]	**9.880.000,00**[1]	**45.840.000,00**[1]	**17**[1]
Техничка помоћ[1]	**500.000,00**[1]	**0,00**[1]	**930.000,00**[1]	**1.290.000,00**[1]	**1.870.000,00**[1]	**1.710.000,00**[1]	**1.840.000,00**[1]	**8.140.000,00**[1]	**3**[1]
Укупно[1]	**20.000.000,00**[1]	**308.989,41**[1]	**31.000.000,00**[1]	**43.000.000,00**[1]	**54.000.000,00**[1]	**57.000.000,00**[1]	**58.000.000,00**[1]	**263.308.989,41**[1]	**100**[1]
7.5. Допринос ЕУ по мерама 2021–2027 (%)[1]	**2021.**[1]	**2022.**[1]	**2023.**[1]	**2024.**[1]	**2025.**[1]	**2026.**[1]	**2027.**[1]		
Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава[1]	**42,50**[1]	**100,00**[1]	**36,45**[1]	**30,00**[1]	**28,15**[1]	**26,65**[1]	**21,22**[1]		
Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства[1]	**25,00**[1]	**0,00**[1]	**27,71**[1]	**20,35**[1]	**20,37**[1]	**17,54**[1]	**16,62**[1]		
Агро-еколошко-	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**7,03**[1]	**5,40**[1]	**6,11**[1]	**5,79**[1]	**5,69**[1]		

климатска мера и органска производња[1]							
Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ[1]	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**6,45**[1]	**6,05**[1]	**5,93**[1]	**5,79**[1]	**5,69**[1]
Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру[1]	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**0,00**[1]	**19,51**[1]	**21,00**[1]	**25,23**[1]	**30,57**[1]
Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања[1]	**30,00**[1]	**0,00**[1]	**19,35**[1]	**15,70**[1]	**14,98**[1]	**16,00**[1]	**17,03**[1]
Техничка помоћ[1]	**2,50**[1]	**0,00**[1]	**3,00**[1]	**3,00**[1]	**3,46**[1]	**3,00**[1]	**3,17**[1]
Укупно[1]	**100,00**[1]	**100,00**[1]	**100,00**[1]	**100,00**[1]	**100,00**[1]	**100,00**[1]	**100,00**[1]

*** Првобитни допринос ЕУ износио је укупно 288 милиона евра. Услед повлачења средстава у износу од 24.691.010,59 EUR, ревидирани допринос ЕУ укупно износи 263.308.989,41 EUR.**[1]

[1]Службени гласник РС, број 86/2026

VIII. ОПИС СВАКЕ ОД ОДАБРАНИХ МЕРА

8.1. ЗАХТЕВИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА СВЕ ИЛИ ПОЈЕДИНЕ МЕРЕ

Општи захтеви обухватају: националне стандарде; прихватљиве кориснике; прихватљиве трошкове; неприхватљиве трошкове; правила о пореклу прихватљивих трошкова; инвестиције у постројења за обновљиве изворе енергије; авансно плаћање и плаћање у ратама, као и одабране мере. Специфични детаљи описани су у оквиру сваке мере.

Иста инвестиција не може бити предмет финансирања из других јавних извора, подстицаја или донација, осим кредитне подршке регистрованим пољопривредним газдинствима у складу са посебним прописом.

Релевантни национални стандарди за ИПАРД програм и усклађеност са стандардима ЕУ

Корисници који су подржани у оквиру ИПАРД III програма треба да испуне релевантне националне стандарде у погледу регистровања пољопривредног газдинства, добробити животиња и заштите животне средине, здравствене безбедности хране и хране за животиње, као и начина обележавања и регистровања животиња. Детаљна листа ових стандарда налази се

у Прилогу 5 – Листа релевантних националних стандарда, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део, и доступна је свим корисницима.

ПГ мора испуњавати националне стандарде који се односе на сектор улагања најкасније до коначне исплате одобрене инвестиције (као што је наведено у СС). Национални прописи са којима пољопривредно газдинство мора бити усклађено, а који се примењују у секторима улагања, налазе се у Прилогу 5.

За Меру 1 предмет инвестиције мора да буде усклађен са релевантним стандардима ЕУ у области заштите животне средине и добробити животиња, док за Меру 3 предмет инвестиције мора бити усклађен са релевантним стандардима ЕУ у области заштите животне средине, јавног здравља, добробити животиња и безбедности на раду. Посебним правилницима биће дефинисани релевантни стандарди ЕУ, оцена степена усаглашености и стандарди (национални или ЕУ) који треба да буду испуњени.

У случају да се ради о заједничким инвестицијама које спроводи правно основани субјект у име својих чланова, националне стандарде мора да испуњава основани субјект, а не сваки члан.

Прихватљиви трошкови

Трошкови који се сматрају прихватљивим, у складу са чланом 35. Секторског споразума, су:

1) изградња или унапређење непокретне имовине, до њене тржишне вредности, у складу са чл. 11(2)(ђ) и 11(3)(г);

2) куповина нових машина и опреме, укључујући компјутерски хардвер и софтвер, до износа њихове тржишне вредности, у складу са чл. 11(2)(ђ) и 11(3)(г);

3) општи трошкови у вези са заједничким пројектима, који укључују студије, маркетинг и развој производа, трошкове анимације (детаљно ће бити наведено у Листи прихватљивих трошкова (ЛПТ)), као и општи трошкови описани у тачкама (а) и (б): накнаде за архитекте, инжењере и друге консултантске накнаде и студије изводљивости, који ће бити прихватљиви до 10% износа трошкова који се односе на наведено у тачкама (а) и (б), према следећим условима:

(1) прихватљив износ општих трошкова не прелази разуман трошак дефинисан у складу са чл. 11(2)(ђ) и 11(3)(г),

(2) за пројекте са прихватљивим инвестицијама из тач. (а) и (б) у вредности већој од 3.000.000 EUR, трошкови припреме пословног плана не могу бити већи од 3% прихватљивих трошкова инвестиције;

(3) за пројекте са прихватљивим инвестицијама из тач. (а) и (б) у износу од 1.000.000 до 3.000.000 EUR, трошкови припреме пословног плана не могу бити већи од 4% прихватљивих трошкова инвестиције;

(4) за пројекте са прихватљивим инвестиција из тач. (а) и (б) у износу мањем од 1.000.000 EUR, трошкови припреме пословног плана не могу бити већи од 5% прихватљивих трошкова инвестиције.

Инвестиције у производњу и/или прераду и/или маркетинг производа које су предмет подршке у оквиру Мере 1 и Мере 3 морају бити обухваћене Прилогом I Уговора о функционисању ЕУ. Овај услов се односи и на производе рибарства и/или развој нових производа, процеса и технологија у вези са производима обухваћеним Прилогом I Уговора о функционисању ЕУ. Резултат производног процеса може бити производ који није обухваћен наведеним Прилогом.

Инвестиције у производњу дувана и конопље нису прихватљиве у оквиру ИПАРД III програма, као и у производњу алкохолних пића, осим у случају производње вина до 15% алкохола/vol.*

Пре потписивања Финансијског споразума, у оквиру ИПАРД III програма за финансирање неће бити прихватљиви потписани уговори и анекси уговора, трошкови настали од стране корисника, као и плаћања од стране државе. Овај принцип се не примењује на активности у оквиру Мере 9 – „Техничка помоћ", као и на опште трошкове који су настали од стране корисника након 1. јануара 2021. године.

За остале мере трошкови се сматрају прихватљивим за суфинансирање ако су настали након доношења решења, односно закључења уговора о суфинансирању пројекта између корисника и ИПАРД агенције.

Општи трошкови су прихватљиви за суфинансирање само уколико је подносилац захтева затражио повраћај општих трошкова, уз приложену детаљну документацију којом доказује оправданост ових трошкова, као и ако је пројекат на који се односе општи трошкови одобрен од стране ИПАРД агенције. ИПАРД агенција је у обавези да у Водичу за кориснике наведе услове и документацију неопходну за правдање трошкова од стране подносиоца захтева/корисника. Уз захтев за исплату који се подноси ИПАРД агенцији, корисник мора да достави детаљну документацију којом се доказује оправданост трошкова. ИПАРД агенција је одговорна да провери да ли су настали трошкови реални и стварни.

У циљу постизања ефикасности у коришћењу воде на нивоу подржане инвестиције, за инвестицију у систем за наводњавање, потребно је да постоји водомер који омогућава мерење коришћене воде или да је исти део наведене инвестиције* .

*Службени гласник РС, број 34/2025

Обавезе корисника подстицаја

Инвестиција за коју је корисник остварио ИПАРД подршку не сме бити суштински измењена у року од пет година од дана коначне исплате подршке. Суштинске измене инвестиције су оне које за резултат имају:

1) престанак или премештање предмета инвестиције изван подручја које је обухваћено ИПАРД III програмом Републике Србије;

2) промене у власништву дела инфраструктуре која даје привредном друштву или јавном органу неоправдану предност, или

3) утицај на природу, циљеве или услове спровођења пројекта које за резултат имају нарушавање/измену његових првобитних циљева.

У случају да инвестиција буде под утицајем неке од изузетних ситуација (нпр. пожар или поплава) или „више силе" (нпр. пандемија), корисник о томе мора да обавести ИПАРД агенцију у роковима прописаним Секторским споразумом.

Корисници су у обавези да чувају сву документацију и рачуноводствену евиденцију најмање седам година након реализације инвестиције, као и да доставе све тражене информације службеницима МПШВ, ИПАРД агенције, Европске комисије и Европског ревизорског суда овлашћеног за контролу и ревизију спровођења пројеката, као и НАО/НФ и Канцеларији за ревизију система управљања средствима Европске уније и другим овлашћеним организацијама и институцијама на захтев ИПАРД агенције.

Неприхватљиви трошкови

У складу са чланом 35. **став 3.*** Секторског споразума, следећи трошкови неће бити прихватљиви у оквиру ИПАРД III програма:

1) порези, укључујући порез на додату вредност, царине и увозне дажбине или све остале накнаде са сличним ефектом, како је предвиђено чланом 28. FFPA;

2) куповина, закуп или лизинг земљишта и постојећих објеката, без обзира на то да ли ће лизинг резултирати преносом власништва на закупца, изузев ако одредбе ИПАРД III програма тако не предвиђају;

3) казне, финансијски пенали и трошкови судског поступка;

4) трошкови пословања, осим када је то оправдано природом мере ИПАРД III програма или у случају више силе или изузетних околности;

5) половна механизација и опрема и потрошни материјал (роба краткотрајне употребне вредности);

6) банкарски трошкови, трошкови гаранција и слични трошкови;

7) трошкови конверзије, такси и курсних разлика, у вези са ИПАРД евро рачуном, као и други чисто финансијски трошкови;

8) доприноси у натури, укључујући трошкове сопственог рада;

9) куповина права у вези са пољопривредном производњом, животињама, једногодишњим биљкама и њиховом садњом;

10) сви трошкови одржавања, амортизације и закупа, осим ако је оправдано природом мере у ИПАРД III програму или у случају више силе или изузетних околности;

11) сви настали трошкови и плаћања које изврши јавна управа у вези са управљањем и спровођењем помоћи, укључујући трошкове Управљачке структуре и ИПАРД Управљачког тела/ИПАРД агенције, а нарочито трошкови режија, закупа и плата за особље запослено на активностима управљања, спровођења, праћења и контроле, осим ако је оправдано природом мере у ИПАРД III програму.

Додатно, следећи трошкови неће бити прихватљиви у оквиру ИПАРД III програма:*

1) набавка житних комбајна и возила, изузев специјализованих возила која директно доприносе циљевима подржане инвестиције као што је наведено у ИПАРД III програму;*

2) куповина животиња, осим животиња за узгој угрожених раса животиња подржаних у оквиру преузетих агро-еколошко-климатских обавеза.*

Уколико ЕК јасно и изричито не одлучи другачије, следећи трошкови ће се сматрати неприхватљивим

1) трошкови на пројектима на којима је пре њиховог окончања наплаћивана накнада корисницима или учесницима, осим када су примљене накнаде одузете од захтеваних трошкова;

2) промотивни трошкови, изузев оних у заједничком интересу;

3) трошкови које је начинио корисник, чији је капитал у износу већем од 25% у поседу јавног тела или више тела, осим ако је Комисија тако одлучила у одређеном случају на основу потпуно образложеног захтева Републике Србије. Комисија доноси одлуку у року од три месеца од пријема захтева. Ово искључење не примењује се на трошкове за мере за које је корисник/потенцијални корисник јавно тело, што укључује:

(1) Меру 5 – Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ,

(2) Меру 6 – Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру,

(3) Меру 9 – Техничка помоћ,

(4) Меру 10 – Саветодавне услуге,

(5) Меру 11 – Подизање и заштита шума.

*Службени гласник РС, број 34/2025

Економска одрживост

Економска одрживост корисника је услов прихватљивости за Меру 1, Меру 3 и Меру 7.

Одрживост треба да се докаже пословним планом у фази подношења захтева за одобравање пројекта, за сваког корисника који је правни и економски субјект. У супротном, корисник није прихватљив. Право на подршку имају корисници који докажу економску одрживост на крају реализације инвестиције. Детаљне информације дате су у описима Мере 1, Мере 3 и Мере 7.

Сврха процене одрживости је да инвестиција може да буде финансирана од стране корисника, као и да покаже да корисник може да одржи економску активност у вези са подржаном инвестицијом током целог животног века пројекта (најмање пет година од дана коначне исплате).

Главни критеријуми које ће ИПАРД агенција користити за процену пословних планова, као што су веродостојност претпоставки и процена финансијске ситуације и, тамо где је неопходно, анализа студија изводљивости, налазе се у Прилогу 2 – Опис методологије за процену економске одрживости корисника ИПАРД програма, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део .

ИПАРД средства која ће бити додељена кориснику морају се узети у обзир приликом израчунавања економске одрживости корисника.

Накнадна (ex-post) контрола спроводи се за одобрене пројекте како би се проверило да ли је дошло до суштинских измена одобрених инвестиција. Током провере, утврђује се да ли је предмет инвестиције у функцији или није.

Правила за авансну исплату и плаћање у ратама

Прихватљиве активности у вези са инвестицијама морају се спровести након што ИПАРД агенција донесе решење о одобрењу пројекта или закључи уговор. Исплата јавне подршке се реализује на основу поднетог захтева за исплату и прописане докуменатације којом се доказује реализација активности и њихова прихватљивост. Форму захтева за исплату одређује ИПАРД агенција.

Приликом набавке механизације и опреме, подршка ће се реализовати као једнократна исплата након реализације инвестиције. За приватне инвестиције које обухватају изградњу, плаћање се може извршити у највише две рате које су утврђене решењем о одобрењу пројекта или закљученим уговором, а све у складу са захтевом корисника. У овом случају, прва рата се исплаћује по завршетку радова на изградњи или реконструкцији, а друга рата након уградње опреме, односно након реализације инвестиције.

У случају јавних инвестиција у оквиру Мере 6 – „Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру” коју спроводи корисник из јавног сектора (ЈЛС), број рата може бити већи, у складу са бројем фаза изградње које су дефинисане решењем о одобрењу пројекта или закљученим уговором, према захтеву корисника из јавног сектора.

Авансне исплате корисницима обезбеђују се буџетом ИПАРД програма, према правилима и условима исплате аванса који су дефинисани СС. Авансне исплате представљају прихватљиве трошкове у износу до 50% јавне подршке за предмет инвестиције, уз достављену банкарску гаранцију или еквивалентну гаранцију која одговара износу од 110% вредности аванса.

Авансна плаћања за Меру 9 „Техничка помоћ” су прихватљиви трошкови до 90% јавне помоћи везане за операцију и не подлежу успостављању банкарске гаранције или еквивалентне гаранције.*

Deadweight

Deadweight је термин који означава корисника који је добио подстицај за пројекат који би био реализован и без подстицаја. Ова врста корисника треба да буде искључена из подршке, усмеравањем ИПАРД програма на секторе и подручја са структурним недостацима, која за резултат имају недовољно нових инвестиција и спору или негативну стопу раста. Ресурси ИПАРД програма треба да буду усмерени на инвестиције које се не би реализовале без јавне подршке.

Како би се додатно смањио ризик од deadweight-a, у неким од одабраних сектора приоритет ће имати инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора.

Инвестиције у обновљиве изворе енергије

У оквиру ове врсте инвестиционе подршке предаја електричне енергије у мрежу је дозвољена уколико се поштује граница „сопствене потрошње" (тј. ако је електрична енергија која је предата у мрежу једнака електричној енергији која је током године преузета из мреже), осим за Меру 6 и Меру 7. Ово се оправдава чињеницом да се електрична енергија мора предати у мрежу ако се не може складиштити, осим уколико се не потроши. Мрежа се у овом случају може посматрати као складиште електричне енергије где се она уноси и повлачи током године, у сличној количини, а у другачијем распореду. Концепт „сопствене потрошње" проверава се у фази одобравања пројекта. Инвестиција се сматра прихватљивом када (теоретски) капацитет објекта за производњу енергије из обновљивих извора („инвестиција") не прелази 120% трогодишњег просека газдинства („самопотрошња"). У случају нових газдинстава или газдинстава која су значајно променила величину свог пословања у последње три године, очекивану потрошњу треба да процени ИПАРД агенција. Исто се односи и на очекивано повећање потрошње електричне енергије због нових инвестиција које ће потенцијални корисник реализовати у оквиру истог захтева.

Одабир мера

Одабир мера спроведен је кроз:

1) критеријуме прихватљивости који ограничавају подршку на приоритетне секторе и циљне групе, при чему се циљне групе одређују на основу потребе достизања стандарда ЕУ, нивоа производње, одрживости производње и величине корисника;

2) критеријуме селекције који усмеравају подршку ка испуњавању приоритета ИПАРД III програма и циљева мера.

8.2. АДМИНИСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА

Потенцијални корисници подносе ИПАРД агенцији Захтев за одобравање пројекта, са прописаном пратећом документацијом у одређеном временском периоду. Административна контрола достављених захтева спроводи се у следећим фазама: провера благовремености и комплетности, провера испуњености општих и специфичних критеријума, провера оправданости трошкова и њихове прихватљивости, и обрачун подршке укључујући национални и допринос ЕУ. Административна провера се документује детаљним контролним листама.

Након пријема Захтева за одобравање пројеката од стране ИПАРД агенције, формира се ранг-листа према критеријумима рангирања. Након сваког јавног позива врши се одабир пројеката и саставља ранг-листа. У случају да има више пројеката са истим бројем бодова додељених по критеријумима рангирања, предност имају они пројекти са ранијим датумом подношења захтева. У случају када је захтевани износ подршке у оквиру захтева мањи од расположивих средстава за подршку, поступак рангирања се не спроводи.

Провера трошкова, прихватљивости и процена економске и финансијске одрживости

ИПАРД агенција примењује одговарајући систем контроле како би се обухватили кључни захтеви у сврху провере оправданости трошкова који се примењује за инвестиције и трошкове са ЛПТ.

За проверу оправданости трошкова, ИПАРД агенција примењује прописане стандарде и системе вредновања као што су референтне цене, стандардни јединични трошкови, поређење различитих понуда или путем евалуационе комисије. Референтна цена је цена инвестиције или дела инвестиције која се утврђује на основу тржишне цене и служи за утврђивање основице за обрачун ИПАРД подстицаја.

Формирање референтне цене иницира се прикупљањем цена за сваку ставку инвестиције из различитих извора: предрачуни, каталози цена, односно каталози добијени током истраживања тржишта. Када се прикупи довољан број извора цена за добијање три прихватљиве цене за сваку ставку инвестиције, примењује се методологија обрачуна, при чему се искључују екстремни износи (највиши и најнижи). Аритметичка средина од најмање три прихватљива износа, односно цене из понуда, представља референтну цену конкретне инвестиције за коју се тражи референтна цена.

ИПАРД агенција успоставља и води базу референтних цена у складу са посебним прописима.

Такође, ИПАРД агенција врши оцену пословног плана кроз анализу економских показатеља. Провера обрачуна прихватљивих трошкова и оцена пословног плана врши се применом принципа контроле „четири ока”.

Контроле на лицу места могу се спроводити код прихватљивих потенцијалних корисника. Током контроле на лицу места саставља се извештај о контроли са детаљима о извршеним проверама. Контроле на лицу места се могу извршити физичким посетама или алтернативним средствима, као што су сви релевантни документовани докази, укључујући фотографије са географским означавањем, који омогућују да се донесу коначни закључци.

Уколико провере захтева за одобравање пројекта потврде његову прихватљивост и усклађеност са захтевима ИПАРД програма и националног правног оквира, ИПАРД агенција издаје решење о одобравању пројекта или закључује уговор са корисником.

Одбијање пројекта

Уколико након провере потпуности и прихватљивости пројекта за остваривање права на ИПАРД подршку захтев не испуњава прописане услове, ИПАРД агенција доноси решење о одбијању захтева по принципу контроле „четири ока”.

Спровођење пројекта

У складу са Секторским споразумом ИПАРД агенција прати напредак у реализацији инвестиција, како би се уверила да корисници испуњавају обавезе утврђене решењем о одобравању пројекта или закљученим уговором.

Корисник се обавезује да ће доставити релевантне извештаје о реализацији инвестиције на тромесечном нивоу и у року наведеном у решењу о одобравању пројекта или закљученом уговору.

По завршетку инвестиције корисник подноси Захтев за исплату са прописаном документацијом, укључујући и оригиналне рачуне, у року наведеном у решењу о одобравању пројекта или закљученом уговору. Административна провера захтева за исплату врши се у следећим фазама: провера комплетности, провера општих и специфичних критеријума, провера прихватљивости трошкова и обрачун подршке укључујући национални и допринос ЕУ. Административна провера се документује детаљним контролним листама. Техничка тела проверавају испуњеност националних и стандарда ЕУ, тамо где се она захтева, прописаним одредбама ИПАРД програма. Наведене провере врше се на основу закључених споразума између ИПАРД агенције и техничких тела.

Контроле на лицу места спроводе се код свих прихватљивих захтева за исплату. Током контроле на лицу места саставља се извештај о контроли, са детаљима о извршеним проверама. Контроле на лицу места се могу извршити физичким посетама или алтернативним средствима, као што су сви релевантни документовани докази, укључујући фотографије са географским означавањем, који омогућују да се донесу коначни закључци.

Уколико провере захтева за исплату потврде његову прихватљивост и усклађеност са захтевима ИПАРД програма и националног правног оквира, ИПАРД агенција издаје решење о одобравању захтева за исплату.

Исплата се врши на наменски рачун корисника. Обавеза вођења књиговодства, обавеза, исплате, дужника и повраћаја, укључујући и припрему финансијских извештаја, врши се у складу са процедурама ИПАРД агенције.

Код инвестиционих операција, врши се контрола на лицу места након исплате (ex-post) у року од пет година од датума коначне исплате, **са изузетком Мере Техничка помоћ и обавеза преузетих у оквиру агро-еколошко-климатске мере, које ће се проверавати само током петогодишњег периода када се обавезе спроводе*** . Све инвестиције морају се контролисати најмање једном током периода од пет година. Накнадне (ex-post) контроле се могу вршити коришћењем физичких посета или алтернативним средствима, као што су сви релевантни документовани докази, укључујући фотографије са географским означавањем, које би омогућиле да се донесу коначни закључци.

Јавне набавке за све пројекте у оквиру Мере 6 и Мере 9 спроводе се у складу са правилима за спољну помоћ ЕК садржаним у Финансијској Уредби и Практичном водичу за уговорне поступке за екстерне активности ЕК (ПРАГ). Горе наведене административне процедуре нису у потпуности применљиве на Меру 9.

Све мере спроводе се у складу са писаним процедурама које припрема ИПАРД агенција.

Осим тога, ИПАРД агенција припрема водиче за кориснике који, између осталог, укључују опис административног поступка. Све наведено у делу 8.2. Административна процедура, предмет је акредитације ИПАРД агенције.

*Службени гласник РС, број 34/2025

8.3. ОПИСИ ПО МЕРАМА

8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

8.3.1.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) бр. 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године о успостављању Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29. 1 (1) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.1.2. Образложење

Тренутно стање техничке опремљености у пољопривредно-прехрамбеном сектору захтева значајна улагања у јачање производног ланца кроз модернизацију физичких средстава и увођење нових технологија. У складу са Националном стратегијом пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године, корисницима треба обезбедити подршку за повећање продуктивности и конкурентности пољопривредне производње и достизање стандарда ЕУ у области добробити животиња и заштите животне средине.

Резултати Анкете о структури пољопривредних газдинстава (2018) показују да је пољопривредна механизација застарела. Просечна старост трактора и прикључних машина је веома неповољна. Највећи број пољопривредних газдинстава (86%) поседује тракторе и

прикључне машине старије од 20 година, што поткрепљује чињеницу да у Републици Србији доминирају пољопривредна газдинства мале економске снаге. У Републици Србији само 2.097 пољопривредних газдинстава (0,5%) поседује тракторе старости мање од годину дана. Када је реч о старости комбајна, највећи број пољопривредних газдинстава (82,2%) поседује комбајне старије од 20 година, док само 0,3% пољопривредних газдинстава поседује комбајне млађе од годину дана. Неопходно је модернизовати производну инфраструктуру и опрему, како би се постигла боља одрживост и конкурентност, а што би уједно допринело заштити животне средине. Унапређени складишни капацитети доприносе повећању обима производње и побољшању квалитета производа на тржишту. Поред тога, *greenfield* инвестиције ће омогућити боље позиционирање производа на домаћем тржишту и допринети повећању извоза, а такође ће допринети смањењу незапослености.

Без адекватних финансијских средстава већи број пољопривредних произвођача неће моћи да испуни захтеве нових националних прописа који су усклађени са прописима ЕУ. Кроз подршку за набавку нове механизације и технологије, Мера ће такође допринети ублажавању утицаја климатских промена на пољопривредни сектор.

Инвестиције у обновљиве изворе енергије на пољопривредним газдинствима могле би значајно да допринесу смањењу сиромаштва кроз смањене трошкове електричне енергије. Умањени рачуни за електричну енергију омогућавају повећање расположивих прихода за домаћинства и привредна друштва. Поред тога, улагања у енергетску ефикасност су важан део Владиних стратегија зеленог раста који доприноси смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште и ублажавању климатских промена.

8.3.1.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљеви:

1) повећање ефикасности, конкурентности и одрживости пољопривредне производње у пољопривредно-прехрамбеном сектору, нпр. кроз прогресивно усклађивање са стандардима ЕУ, јачање положаја пољопривредника у прехрамбеном ланцу и пружање подршке младим пољопривредницима;

2) побољшање одговора пољопривредно-прехрамбеног сектора на јавну потражњу за висококвалитетном, безбедном и одрживом храном високе нутритивне вредности, као и добробит животиња;

3) допринос ублажавању климатских промена и одрживој енергији, и подстицање одрживог управљања природним ресурсима, као што су вода, земљиште и ваздух.

Специфични циљеви:

1) Сектор 1: Млеко

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор млека су:

(1) унапређење конкурентности и одрживости малих, средњих, али и већих одрживих газдинстава за производњу млека у испуњавању стандарда квалитета производње млека, добробити животиња и заштите животне средине кроз улагања у инфраструктуру и опрему,

(2) побољшање одрживог и безбедног руковања и складиштења стајњака и/или отпада и/или отпадних вода, у складу са стандардима на већим, специјализованим газдинствима за производњу млека;

2) Сектор 2: Месо

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор меса су:

(1) унапређење стандарда заштите животне средине, производне инфраструктуре и опреме, у циљу достизања одрживости и конкурентности на тржишту ЕУ,

(2) повећање вредности пољопривредне производње додавањем вредности примарним производима кроз подршку вишим фазама прераде на газдинствима,

(3) повећање подршке већим специјализованим газдинствима за инвестиције у вези са биолошком безбедношћу ЕУ, добробити животиња, управљањем и складиштењем стајњака и/или отпада и/или стандардима за складиштење и управљање отпадним водама,

(4) побољшање хоризонталног повезивања пољопривредних произвођача;

3) Сектор 3: Воће

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор воћа су:

(1) унапређење конкурентности произвођача кроз подршку за подизање нових засада и увођење нових технологија у постојеће засаде,

(2) повећање складишних и расхладних капацитета, као и унапређење опреме за прикупљање, сортирање и паковање,

(3) побољшање добре пољопривредне праксе и стандарда безбедности и квалитета хране, као и јачање фитосанитарних система и система безбедности хране,

(4) повећање диверзификације тржишта за извоз воћа и поврћа;

4) Сектор 4: Поврће

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор поврћа су:

(1) успостављање нових производних линија, обнова постојеће производње и увођење производње у затвореном простору,

(2) унапређење машина и опреме, како би се смањили губици након бербе и побољшао производни процес кроз читав производни ланац,

(3) побољшање складишних капацитета за поврће,

(4) повећање укупног извоза и повећање вредности извоза по јединици обрадивог земљишта кроз интензивирање производње и додавање вредности производима,

(5) повећање приноса код већине комерцијалних произвођача;

5) Сектор 5: Житарице и индустријско биље

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор житарица и индустријског биља су:

(1) унапређење конкурентности малих и средњих произвођача кроз подршку инвестицијама за унапређење производње и складиштења,

(2) повећање и унапређење квалитета складишних капацитета кроз изградњу, проширење, обнову, модернизацију и опремање,

(3) промоција прецизне пољопривреде и очување квалитета земљишта;

6) Сектор 6: Јаја

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор јаја су:

(1) унапређење конкурентности и продуктивности пољопривредних газдинстава која се баве производњом јаја кроз улагања у изградњу објеката и набавку опреме,

(2) достизање стандарда ЕУ у погледу безбедности и квалитета јаја, добробити животиња и заштите животне средине, кроз улагања у изградњу објеката и набавку опреме за држање

(узгој) кокошака носиља, складиштење и управљање стајњаком, као и производњу енергије из обновљивих извора на пољопривредном газдинству;

7) Сектор 7: Виноградарство

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор виноградарства су:

(1) унапређење механизације и машина, као и увођење истих у прилагођену модерну виноградарску производњу са великим бројем биљака винове лозе по хектару,

(2) повећање површина винограда који се наводњавају и оних који имају системе за противградну заштиту,

(3) повећање површина винограда са високим квалитетом грожђа намењеног производњи вина са ознаком географског порекла,

4) побољшање капацитета за складиштење стоног грожђа;

8) Сектор 8: Рибарство

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор рибарства су:

(1) унапређење конкурентности и продуктивности пољопривредних газдинстава која се баве производњом рибе кроз реконструкцију постојећих објеката, изградњу потпуно нових објеката аквакултуре и набавку опреме која се користи на рибњаку,

(2) достизање стандарда ЕУ за биолошку безбедност и заштиту животне средине у погледу безбедности и квалитета производње рибе и добробити животиња кроз инвестиције у изградњу објеката и набавку опреме,

(3) унапређење инфраструктуре (путна мрежа, снабдевање водом, електрична мрежа и дистрибуција) на рибњацима (свих врста) како би се побољшала одрживост и конкурентност на тржишту ЕУ.

8.3.1.4. Повезаност са другим мерама ИПАРД програма и националним мерама

Ова мера је повезана са Мером 3 на начин да унапређење прерађивачких капацитета такође доприноси побољшању квалитета у производњи примарних пољопривредних производа. Произвођачи се подстичу да производе веће количине квалитетних примарних производа који се користе у процесу прераде и тако јачају ланац вредности. Разграничење између мера обезбеђено је према типу корисника. Корисници у Мери 1 су пољопривредна газдинства која се баве примарном производњом, док су у Мери 3 корисници комерцијална привредна друштва која се баве прерадом.

Кроз НПРР омогућена је подршка за инвестиције мањег обима. Корисници су пољопривредни произвођачи који улажу у унапређење физичке имовине на својим газдинствима. Јасно разграничење између корисника ИПАРД подршке и националних мера подршке руралном развоју представљено је у делу 10.3. Критеријуми за разграничење и комплементарност ИПАРД мера и државне политике.

8.3.1.5. Корисници

Корисници ове Мере су пољопривредници, било да су физичка или правна лица[72] (микро, мала и средња приватна привредна друштва, задруге и др.), који реализују и финансирају инвестиције на пољопривредним газдинствима. Сви корисници морају бити уписани у Регистар пољопривредних газдинстава.

8.3.1.6. Општи критеријуми прихватљивости

Типови прихватљивих газдинстава:

1) у случају када корисник није власник пољопривредног газдинства на коме се реализује инвестиција, корисник и власник треба да закључе уговор који укључује одредбе које омогућавају структурне ефекте пројекта најмање десет година након подношења захтева за одобравање пројекта;

2) пољопривредно газдинство које* нема неизмирених пореза или обавеза за социјално осигурање према држави;

3) пољопривредно газдинство које за предметну инвестицију не користи подстицаје по неком другом основу, односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја (субвенције, подстицаји, донације);

4) пољопривредно газдинство које нема евидентираних доспелих неизмирених дуговања према МПШВ;

5) случају када је корисник правно лице, корисник треба да докаже да његови рачуни нису блокирани у тренутку подношења захтева, као и да нису били блокирани више од 30 дана, у року од 12 месеци пре подношења захтева;

6) корисници морају да имају у структури власништва мање од 25% јавног капитала или гласачких права јавних органа, као и да буду регистровани у Регистру пољопривредних газдинстава.

*Службени гласник РС, број 86/2026

Економска одрживост корисника

Економска одрживост корисника приказује се путем пословног плана. Пословни план укључује кратак опис пословања, обртна средства и обавезе, људске ресурсе, опис предметне инвестиције, њено финансирање и пројекције о будућем економском пословању (укључујући маркетинг).

Критеријуми које ће ИПАРД агенција користити за процену будуће економске одрживости пољопривредног газдинства представљени су у Прилогу 2.

Пословни план треба да буде на обрасцу који је припремила ИПАРД агенција као прилог правилника за спровођење ове Мере. За инвестиције веће од 100.000 EUR потребно је доставити сложени пословни план, док је за инвестиције испод 100.000 EUR потребно доставити једноставан пословни план.

Економска одрживост је дефинисана као коришћење свих ресурса пољопривредног газдинства у оптималном обиму. Пољопривредно газдинство треба да покаже да ће моћи редовно да измирује своје обавезе, не доводећи у ризик обављање текућих послова на пољопривредном газдинству. Сврха провере одрживости јесте да се докаже да корисник може да финансира инвестицију, као и да је у стању да одржи економску активност у вези са предметном инвестицијом током трајања пројекта.

Национални стандарди/стандарди ЕУ

Корисници подржани у оквиру ИПАРД III програма треба да испуњавају релевантне националне стандарде у погледу регистрације газдинства, оснивања задруга, добробити животиња и заштите животне средине, хигијене хране и исхране животиња, као и идентификације и регистрације животиња.

Уколико су национални стандарди слични стандардима ЕУ, у оправданим случајевима ЕК може одобрити одступање од овог правила. Испуњавање одговарајућих националних стандарда за пољопривредна газдинства до 15 ha у сектору житарица и индустријског биља, воћа, поврћа и виноградарства проверава се само у оквиру сектора у којем корисник подноси захтев, а не и на целом пољопривредном газдинству.

Најкасније пре коначне исплате за предметну инвестицију цело газдинство мора да испуни одговарајуће важеће националне стандарде у погледу заштите животне средине, добробити животиња, хигијене хране и исхране животиња, као и идентификације и регистрације животиња.

Комплетна листа ових стандарда дата је у Прилогу 5, и биће доступна подносиоцима захтева уз документацију која је наведена у оквиру јавног позива.

Инвестиција која је реализована мора испуњавати релевантне стандарде ЕУ у погледу заштите животне средине и добробити животиња.

У случају да је заједничка инвестиција реализована од стране правног лица, у име његових чланова, национални стандарди се примењују на имовину правног лица, а не на појединачну имовину сваког члана тог правног лица.

Најкасније пре коначне исплате, уколико је релевантно, надлежни државни органи у области ветерине и заштите животне средине морају проценити да ли су испуњени одговарајући национални и стандарди ЕУ. У овом случају, наведени органи треба да издају документ који потврђује горенаведено.

Остали критеријуми прихватљивости

Инвестиција се мора односити на производњу производа који су обухваћени Анексом I Уговора о функционисању ЕУ, укључујући производе рибарства, и/или стварање нових производа, процеса и технологија у вези са производима обухваћеним Анексом I Уговора о функционисању ЕУ, укључујући производе рибарства. Резултат производног процеса може бити производ који није обухваћен Анексом.

У тренутку подношења захтева за подршку, корисници треба да докажу да имају искуство у пољопривреди, као и компетенције у једној од следећих категорија:

1) средња стручна спрема у области пољопривреде или ветеринарства;

2) најмање три године искуства у пољопривреди (доказује се потврдом коју издаје послодавац или статусом регистрованог газдинства у том периоду у Регистру пољопривредних газдинстава);

или,

3) висока стручна спрема;

или,

4) основно или средњошколско образовање и изјава у писаном облику да ће похађати обуку у минималном трајању од 50 часова предавања у одговарајућем сектору, пре подношења захтева за коначну исплату.

У случају правних лица, горе наведени услови важе за лице одговорно за управљање процесом производње.

Само инвестиције остварене након што је издато решење о одобравању пројекта/потписан уговор, могу се сматрати прихватљивим за подршку од стране ИПАРД агенције, осим за опште трошкове, као што су студије изводљивости и други консултантски трошкови у вези са припремом захтева. Општи трошкови могу настати пре закључења уговора за суфинансирање између корисника и ИПАРД агенције, односно пре доношења решења о одобравању пројекта, али не пре 1. јануара 2021. године.

Корисници ИПАРД подршке могу остварити подршку за набавку само једног трактора максималне снаге не веће од 100 kW, одређеној на основу обима и природе активности коју обављају. За набавку трактора може бити потрошено највише 20% од укупног износа додељених средстава ЕУ у оквиру Мере „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних

газдинстава”. У случају инвестиција које се односе на набавку трактора и опреме на газдинству, инвестиције треба да буду у складу са релевантним законодавством ЕУ у погледу заштите животне средине[73], посебно у погледу ограничења емисије гасова и загађујућих материја[74, 75].

Корисник је обавезан да након коначне исплате од стране ИПАРД агенције пет година наменски користи инвестицију, без измена које значајно утичу на њену природу или на услове у спровођењу исте, или давањем нефер предности привредном друштву, или јавном органу, и/или резултирају променом природе власништва над компонентом инфраструктуре предметне инвестиције, или прекидом или измештањем једне производне активности која је кофинансирана.

Корисници су дужни да чувају сву рачуноводствену документацију најмање седам година након реализације инвестиције, као и да сарађују и пруже све тражене информације службеницима МПШВ, ИПАРД агенције, Европске комисије и Европског ревизорског суда, овлашћеним за контролу и ревизију спровођење пројекта, НАО/Телу за рачуноводство и Ревизорском телу, као и другим овлашћеним организацијама и институцијама на захтев ИПАРД агенције.

Инвестиције у обновљиве изворе енергије

Инвестиције у обновљиве изворе енергије су инвестиције неопходне за производњу енергије из обновљивих извора енергије.[*]

Под овом инвестиционом подршком дозвољена је продаја електричне енергије у мрежу уколико се поштује граница „за сопствену потрошњу” (тј. електрична енергија продата мрежи једнака је просеку електричне енергије која је узета из мреже током године). То је оправдано чињеницом да се електрична енергија не може складиштити, као и да, уколико се не троши, мора да се прода у мрежу. Електрична мрежа представља место за складиштење електричне енергије, при чему се електрична енергија уноси и повлачи током године у сличној количини и у другачијем обиму.[*]

Концепт „сопствене потрошње” проверава се у фази подношења/обраде захтева за пројекат. Инвестиција се сматра прихватљивом када (теоријски) капацитет енергетског постројења обновљиве енергије („инвестиција”) не прелази вредност од 120% трогодишњег просека (сопствене) потрошње на газдинству.

Код нових газдинстава или газдинстава која су у последње три године значајно променила обим пословања, ИПАРД агенција процењује очекивану потрошњу. Такође, ово се односи и на очекивано повећање потрошње енергије, које може настати због нових инвестиција, а које ће потенцијални корисник реализовати у оквиру истог захтева за подршку.

*Службени гласник РС, број 34/2025

_____

72 Прилог 1 Дефиниција малих и средњих привредних друштава

8.3.1.7. Специфични критеријуми прихватљивости (према сектору)

Сектор 1: Млеко

Пољопривредна газдинства са минимум 30 и максимум 300 крава на крају инвестиције прихватљива су за: 1) инвестиције у изградњу и/или реконструкцију и/или опремање објеката или штала за музне краве, укључујући опрему за објекте за производњу млека попут машина за мужу, хлађење млека на газдинству и складишне капацитете на газдинству; у објекте и опрему за управљање отпадом, третман отпадних вода, мере за спречавање загађења ваздуха, у изградњу и/или реконструкцију капацитета за складиштење стајњака, укључујући специфичну опрему објеката за манипулацију и коришћење сточне хране и стајњака, попут резервоара за стајњак, специјализоване опреме за транспорт стајњака;

2) инвестиције у пољопривредну механизацију (укључујући тракторе до 100 kW) и опрему;

3) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству.

Пољопривредна газдинства са више од 300 крава на почетку инвестиције прихватљива су за:

1) инвестиције у изградњу и/или реконструкцију складишних капацитета за стајњак и/или у специфичну опрему и механизацију објеката за манипулацију и коришћење стајњака;

2) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству;

3) инвестиције у побољшање биосигурносних мера.

Сектор 2: Месо

Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом од минимум 30 и максимум 1.000 говеда и/или минимум 200 и максимум 1.000 оваца и/или коза и/или минимум 30 и максимум 400 крмача, и/или минимум 200 и максимум 10.000 товних свиња и/или минимум 1.000 и максимум 10.000 ћурки и/или минимум 300 и максимум 3.000 гуски и/или минимум 5.000 и максимум 50.000 бројлера по турнусу, односно уписаним објектом за држање/узгој родитељског јата, на крају инвестиције, прихватљива су за:

1) инвестиције у изградњу и/или реконструкцију и/или опремање објеката или штала, објекте и опрему за биосигурност на газдинству, у објекте и опрему за управљање отпадом, третман отпадних вода, мере за спречавање загађења ваздуха, у изградњу и/или реконструкцију капацитета за складиштење стајњака, укључујући специфичну опрему за манипулацију и употребу сточне хране и стајњака, попут резервоара за стајњак, специјализоване опреме за транспорт стајњака;

2) инвестиције у пољопривредну механизацију (укључујући тракторе до 100 kW) и опрему;

3) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству.

Пољопривредна газдинства са капацитетом већим од 1.000 говеда и/или већим од 1.000 оваца и/или коза и/или већим од 400 крмача и/или већим од 10.000 свиња и/или већим од 10.000 ћурки и/или већим од 3.000 гуски и/или већим од 50.000 бројлера по турнусу, на почетку инвестиције прихватљива су за:

1) инвестиције у изградњу и/или реконструкцију складишних капацитета за стајњак и/или специфичну опрему и механизацију у објектима за манипулацију и коришћење стајњака;

2) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству;

3) инвестиције у побољшање биосигурносних мера.

Сектор 3: Воће

Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR прихватљива су за:

1) набавку трактора (до 100 kW), машина и опреме;

2) изградњу/проширење/реновирање/модернизацију заштићеног простора (покривеног стаклом и/или пластиком), као и набавку опреме и/или материјала за производњу воћа и расадничку производњу;

3) инвестиције у системе противградне заштите на газдинству за воћњаке (укључујући рачунарску опрему);

4) инвестиције у системе за наводњавање на газдинству користећи подземне воде (извори, бунари) и површинске воде (реке, језера и резервоари) и изградњу система за наводњавање,

укључујући пумпе, цеви, вентиле и прскалице који ће заменити старе неефикасне системе и допринети уштеди у количини потрошене воде;

5) инвестиције у подизање и обнављање засада воћа (набавка вишегодишњег садног материјала – осим једногодишњих биљака), укључујући припрему земљишта;

6) инвестиције у изградњу и/или реконструкцију и/или опремање складишних капацитета за воће, укључујући УЛО капацитете.

Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача садног материјала воћака, винове лозе и хмеља, који је у складу са Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља[76], са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR прихватљива су за:

1) инвестиције у системе за наводњавање на газдинству користећи подземне воде (извори, бунари) и површинске воде (реке, језера и резервоари) и изградњу система за наводњавање, укључујући пумпе, цеви, вентиле и прскалице које доприносе уштеди у количини потрошене воде;

2) подизање нових матичних засада виших фитосанитарних категорија садног материјала;

3) изградњу објеката за конзервацију и мултипликацију садног материјала и набавку опреме/уређаја/материјала (укључујући биљни материјал) за расадничку производњу, као и складишних капацитета за чување садног материјала.

Сектор 4: Поврће

Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR прихватљива су за:

1) набавку трактора (до 100 kW), машина и опреме;

2) изградњу/проширење/реновирање/модернизацију заштићеног простора (покривеног стаклом и/или пластиком), као и набавку опреме и/или материјала за производњу поврћа, бербу поврћа и расадничку производњу;

3) инвестирање у системе за наводњавање поврћа, користећи подземне воде (извори, бунари) и површинске воде (реке, језера и резервоари) и изградњу система за наводњавање, укључујући пумпе, цеви, вентиле и прскалице који ће заменити старе неефикасне системе и допринети уштеди у количини потрошене воде;

4) инвестиције у изградњу и/или реконструкцију и/или опремање складишних капацитета за поврће, укључујући УЛО капацитете;

5) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству.

Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача семена, расада, мицелија јестивих и лековитих гљива, у складу са Законом о семену[77], са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR прихватљива су за:

1) инвестиције у системе за наводњавање на газдинству користећи подземне воде (извори, бунари) и површинске воде (реке, језера и резервоари) и изградњу система за наводњавање, укључујући пумпе, цеви, вентиле и прскалице који ће заменити старе неефикасне системе и допринети уштеди у количини потрошене воде;

2) изградњу објеката за конзервацију и мултипликацију семена и расада, набавку опреме за производњу семена, као и складишних капацитета за чување семена и расада.

Сектор 5: Житарице и индустријско биље

Пољопривредна газдинства од 50 до 100 ha земљишта под житарицама и индустријским биљем на крају инвестиције, прихватљива су за инвестиције у:

1) набавку трактора (до 100 kW);

2) набавку механизације и машина (осим комбајна) за пољопривредну производњу;

3) изградњу складишних капацитета и опремање.

Пољопривредна газдинства која имају минимум 2 и максимум 100 ha земљишта под хмељом на крају инвестиције прихватљива су за инвестиције у:

1) набавку трактора (до 100 kW);

2) набавку механизације и машина (осим комбајна) за пољопривредну производњу;

3) изградњу складишних капацитета и опремање.

Пољопривредна газдинства која имају више од 100 ha земљишта под житарицама и индустријским биљем на почетку инвестиције прихватљива су за инвестиције у:

1) изградњу, проширење, реновирање, модернизацију и опремање објеката за складиштење, набавку механизације и машина за конзервацијску обраду земљишта.

Производња дувана и индустријске конопље не спада у прихватљиве инвестиције унутар ИПАРД III програма.

Сектор 6: Јаја

Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта од минимум 5.000 и максимум 200.000 кокошака носиља у експлоатацији, односно пољопривредна газдинства која имају уписан објекат за производњу родитељског јата кокошака лаког типа, односно одгој кокошака носиља, на крају инвестиције, прихватљива су за:

1) инвестиције у изградњу и/или опремање објеката за узгој кокошака носиља, производњу и складиштење јаја, као и хране за животиње; објекте за управљање отпадом, третман отпадних вода, спречавање загађења ваздуха, изградњу објеката за складиштење стајњака;

2) инвестиције у пољопривредну механизацију (укључујући тракторе до 100 kW) и опрему;

3) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству.

Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта већим од 200.000 кокошака носиља, на почетку инвестиције прихватљива су за:

1) инвестиције у реконструкцију које се односе на замену старих необогаћених кавеза и/или опреме ради испуњења стандарда ЕУ у вези са добробити животиња, објекте и опрему за управљање отпадом, третман отпадних вода, спречавање загађења ваздуха, изградњу објеката за складиштење стајњака;

2) инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на газдинству;

3) инвестиције у побољшање биосигурносних мера.

Сектор 7: Виноградарство

Пољопривредна газдинства уписана у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину[78] са минимум 2 ha и максимум 100 ha винограда на крају инвестиције прихватљива су за:

1) набавку воћарско-виноградарских трактора (до 100 kW), машина за заштиту биља, резидбу, тарупирање, бербу и обављање других агротехничких и ампелотехничких мера и опреме;

2) инвестиције у системе противградне заштите на газдинству за винограде (укључујући рачунарску опрему);

3) инвестиције у системе за наводњавање на газдинству користећи подземне воде (извори, бунари) и површинске воде (реке, језера и резервоари) и изградњу система за наводњавање, укључујући пумпе, цеви, вентиле и прскалице који ће заменити старе неефикасне системе и допринети уштеди у количини потрошене воде;

4) изградњу и/или реконструкцију и/или опремање складишних капацитета за стоно грожђе, укључујући УЛО капацитете.

Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача садног материјала воћака, винове лозе и хмеља у складу са Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR прихватљива су за:

1) инвестиције у системе противградне заштите на газдинству за матичне засаде, расаднике, винограде и друго (укључујући рачунарску опрему);

2) инвестиције у системе за наводњавање на газдинству користећи подземне воде (извори, бунари) и површинске воде (реке, језера и резервоари) и изградњу система за наводњавање, укључујући пумпе, цеви, вентиле и прскалице који ће допринети уштеди у количини потрошене воде;

3) подизање нових матичних засада виших фитосанитарних категорија садног материјала;

4) изградњу/проширење/адаптацију објеката за конзервацију и мултипликацију садног материјала и набавку опреме/уређаја/материјала (укључујући биљни материјал) за расадничку производњу, као и складишних капацитета за чување садног материјала.

Сектор 8: Рибарство

Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта од најмање 10 t рибе годишње на крају инвестиције прихватљива су за:

1) инвестиције у изградњу нових производних објеката за аквакултуру и реконструкцију постојећих објеката, укључујући инвестиције у инфраструктуру (путна мрежа, водовод, електрична мрежа и дистрибуција) на рибњацима (свих врста);

2) инвестиције у нову опрему која ће се користити за узгој и транспорт рибе, поштујући стандарде биосигурности и заштите животне средине;

3) инвестиције у обновљиве изворе енергије (изградња инсталација и опреме) за сопствене потребе.

_____

73 Специфична секција за аутомобилску индустрију која се односи на тракторе налази се на веб-страници :https://ec.europa.eu/growth/sectors/automotive/legislation/tractors_en

74 Уредба (ЕУ) бр. 167/2013 Европског парламента и Савета од 5. фебруара 2013. године о одобрењу и тржишном надзору пољопривредних и шумских возила, а којом је делегирана Уредба Комисије (ЕУ) 2018/985, којом се допуњава Уредба (ЕУ) бр. 167/2013 Европског парламента и Савета у вези са захтевима који се тичу заштите животне средине, перформанси погонских јединица за пољопривредна и шумска возила и њихове моторе, ставља ван снаге Делегирану Уредбу Комисије (ЕУ) 2015/96.

75 У складу са упутствима Генералног директората за пољопривреду Ares (2019)6933835-08/11/2019

76 („Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 30/10 – др. закон)

77 („Службени гласник РС”, бр. 45/05 и 30/10)

78 („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12)

8.3.1.8. Прихватљиви трошкови

Подржане инвестиције морају бити обухваћене Анексом I Уговора о функционисању ЕУ.

Општи трошкови могу се сматрати прихватљивим за кофинансирање само ако је подносилац захтева затражио подршку за опште трошкове у захтеву који садржи детаљну документацију, а која оправдава стварност и валидност трошкова, као и ако је пројекат на који се односе општи трошкови одабран и одобрен од стране ИПАРД агенције.

Трошкови који се односе на активности информисања и промоције на нивоу пројекта за које су одговорни корисници, сматраће се прихватљивим за кофинансирање уколико су активности у складу са правилима информисања и промоције која се примењују у Програму.

Корисик је дужан да достави детаљну документацију која оправдава стварност и валидност трошкова, уз захтев за исплату који се подноси ИПАРД агенцији. ИПАРД агенција је одговорна за контролу стварности и валидности трошкова, као и за објављивање скупа захтева и докумената који су потребни да би се оправдали трошкови од стране подносиоца захтева/корисника, у водичима за кориснике.

8.3.1.9. Критеријуми селекције/ Принципи у вези са критеријумима селекције

Табела 40: Критеријуми селекције за Меру 1

Врста критеријума селекције	Одговор	Бодови
Инвестиција се налази у подручју са отежаним условима рада у пољопривреди[79]	да/не	14/0
Инвестиције у складиштење стајњака, третман и управљање отпадним водама	да/не	13/0
Подносилац захтева је физичко лице, млађе од 40 година на дан подношења захтева за одобравање пројекта	да/не	7/0
Подносилац захтева је физичко лице женског пола	да/не	5/0
Инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора	да/не	13/0
Подносилац захтева је сертификован за органску производњу и/или је корисник Мере 4	да/не	11/0
Подносилац захтева има завршену средњу школу/вишу школу/факултет у области пољопривреде или ветерине	да/не	6/7/9/0
Пројекат је резултат сарадње са научно-истраживачким организацијама акредитованим у Републици Србији	да/не	7/0
Подносилац захтева још увек није регистрован као корисник ИПАРД подршке	да/не	6/0
Подносилац захтева је члан земљорадничке задруге или је земљорадничка задруга	да/не	4/8/0
Инвестиција се односи на изградњу објекта	да/не	7/0

_____

79 Подручја са отежаним условима рада у пољопривреди укључују списак насеља у планинским подручјима која су дефинисана Правилником о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС”, број 132/21)

8.3.1.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Јавна подршка у оквиру ове Мере износи до 60% укупних прихватљивих трошкова инвестиције. Подршка се може увећати до:

1) 65% за инвестиције у планинским подручјима;

2) 70% за подносиоце захтева које су сертификовани за органску производњу и/или млади пољопривредници (пољопривредник који је физичко лице, млађе од 40 година на дан подношења захтева за одобравање пројекта и који поседује одговарајуће професионалне вештине и компетенције).

Додатних 10% подршке, под условом да кумулативна комбинована подршка не прелази 75%, додељује се за:

1) инвестиције у вези са отпадним водама и управљањем отпадом и обновљивом енергијом;

2) заједничке инвестиције.

Стопа кофинансирања ЕУ је 75% од износа укупне јавне помоћи.

Корисник може захтевати подршку, без обзира на укупну вредност инвестиције, за прихватљиве трошкове у оквиру следећих граница:

1) минимално 20.000 EUR;

2) максимално **700.000*** EUR.

Корисник може да прими укупну подршку до максималног износа од 2.000.000 EUR јавне подршке у оквиру ове Мере кроз целокупан ИПАРД III програмски период.

Кориснику може бити одобрен следећи захтев за одобравање пројекта ако је:

1) корисник поднео захтев за коначну исплату претходно одобреног пројекта; или,

2) истекао рок за реализацију инвестиције и подношење захтева за коначну исплату претходно одобреног пројекта; или,

3) корисник одустао од претходног захтева за одобравање пројекта.

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.1.11. Буџет за Меру

Табела 41: Буџет за Меру 1 за период 2021–2027. година

Година	Укупан прихватљив трошак (EUR)	Јавни трошкови						Допринос корисника	
		Укупно				Допринос ЕУ		Национални допринос	
		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	6	7	8	9	10=9/2
2021.	18.888.888,89	11.333.333,33	60	8.500.000,00	75	2.833.333,33	25	7.555.555,56	40
2022.[1]	**686.643,12[1]**	**411.985,88[1]**	**60[1]**	**308.989,41[1]**	**75[1]**	**102.996,47[1]**	**25[1]**	**274.657,26[1]**	**40[1]**
2023.	25.111.111,11	15.066.666,67	60	11.300.000,00	75	3.766.666,67	25	10.044.444,44	40
2024.*	28.666.666,67	17.200.000,00	60	12.900.000,00	75	4.300.000,00	25	11.466.666,67	40

2025.*	33.777.777,78	20.266.666,67	60	15.200.000,00	75	5.066.666,67	25	13.511.111,11	40
2026.*	33.755.555,56	20.253.333,33	60	15.190.000,00	75	5.063.333,33	25	13.502.222,22	40
2027.*	27.355.555,56	16.413.333,33	60	12.310.000,00	75	4.103.333,33	25	10.942.222,22	40
Укупно[1]	**168.242.198,69[1]**	**100.945.319,21[1]**		**75.708.989,41[1]**		**25.236.329,80[1]**		**67.296.879,48[1]**	

***** Индикативни буџет

[1]Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.1.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 42: Показатељи и циљеви за Меру 1*

Показатељи за Меру 1 – Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава*	**Циљана вредност до 2027. године***
Број корисника Мере*	**850***
Број пољопривредних газдинстава која су модернизовала производњу кроз ИПАРД подршку (EUR)*	**830***
Укупна вредност улагања у модернизацију на пољопривредним газдинствима (EUR)*	**192.000.000***
Број пољопривредних газдинстава која користе ИПАРД подршку како би се постепено усклађивала са стандардима ЕУ*	**850***
Број новоотворених радних места*	**100***
Број младих пољопривредника који користе ИПАРД подршку*	**340***
Број подржаних произвођачких група/организација*	**0***
Број пољопривредника/пољопривредних газдинстава која учествују у подржаним произвођачким групама, произвођачким организацијама, локалним тржиштима, кратким ланцима снабдевања и шемама квалитета*	**0***
Број заједничких инвестиција*	**0***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*	**188***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на управљање стајњаком*	**125***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на третман или управљање отпадом*	**21***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*	**42***
Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*	**460***

Број пројеката у инвестиције које се односе на циркуларну економију*	**0***

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.1.13. Административна процедура

Индикативне активности административне процедуре за спровођење Мере представљене су у делу 8.2. Административна процедура.

Мера ће се спроводити у складу са писменим процедурама о унутрашњој контроли које је припремила ИПАРД агенција, а које су акредитоване од стране НАО и одобрене од стране Европске комисије. Поред тога, ИПАРД агенција треба да припреми Водич за кориснике који ће, између осталог, садржати и детаљан опис административне процедуре.

8.3.1.14. Географски обим Мере

Мера се примењује на области дефинисане у делу 2.1. Географско подручје обухваћено ИПАРД III програмом.

8.3.1.15. Остале информације специфичне за Меру

Н/П

8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства

8.3.2.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) бр. 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године о успостављању Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29. 1 (3) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.2.2. Образложење

Према резултатима спроведених секторских анализа, који су детаљније представљени у оквиру дела 2, сектору прераде и маркетинга пољопривредних производа у Републици Србији потребна је значајна подршка модернизацији технологије, повећању асортимана производа, јачању тржишних ланаца и унапређењу ефикасности производње и квалитета производа.

Инвестиције у модернизацију прерађивачких капацитета у сектору прераде житарица и индустријског биља, воћа, поврћа, грожђа, млека, меса, јаја и рибе резултираће растом продуктивности и конкурентности, као и повећањем укупних перформанси наведених сектора, уз истовремени допринос достизању стандарда ЕУ. Стога би наведене инвестиције требало да омогуће боље позиционирање производа на тржишту, као и повећање укупног извоза.

Користи од улагања у унапређење енергетске ефикасности за привредна друштва укључују смањење употребе ресурса и загађења животне средине, унапређење производње и коришћења капацитета, смањење броја операција и поједностављено одржавање, што ће резултирати растом продуктивности и конкурентности. Поред тога, улагања у енергетску ефикасност су важан део Владиних стратегија зеленог раста који доприноси смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште и ублажавању климатских промена.

Унапређени складишни и прерађивачки капацитети доприносе повећању обима производње и побољшању квалитета производа на тржишту. Поред тога, greenfield инвестиције би требало да осигурају бољу позицинираност производа на домаћем тржишту и допринесу повећању извоза и укупне запослености. Без ИПАРД подршке велики број прерађивача не би био у могућности да испуни захтеве за достизање стандарда ЕУ.

8.3.2.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљеви

Ова мера ће допринети повећању конкурентности пољопривредно-прехрамбеног сектора и побољшању ефикасности и одрживости прехрамбене индустрије, пружајући бољи одговор прехрамбеног сектора на друштвене захтеве за здравом храном, укључујући храну која је безбедна, високе нутритивне вредности и одржива, улагањем у физичку инфраструктуру у складу са релевантним стандардима ЕУ.

Такође, ова Мера ће помоћи у решавању изазова насталих утицајем климатских промена, подстицањем производње енергије из обновљивих извора и циркуларне економије.

Део активности, у оквиру ове Мере, допринеће јачању положаја пољопривредника у ланцу производње хране, подстичући их на удруживање у кратким тржишним ланцима и производњу производа са додатом вредношћу.

Специфични циљеви

Сектор 1: Сектор прераде млека и маркетинг

Специфични циљеви за сектор прераде млека и маркетинг су:

1) повећање конкурентности капацитета за прераду млека на тржишту кроз увођење нових технологија, унапређење технолошких процеса и спецификације нових производа у циљу бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту;

2) унапређење снабдевања млеком и квалитета и микробиолошке безбедности млека увођењем система безбедности и квалитета хране, дигитализације, енергетске ефикасности и производње енергије из обновљивих извора;

3) увођење система безбедности и квалитета хране (*GHP, GMP, HACCP* и *ISO*) у циљу унапређења конкурентности на тржишту.

Сектор 2: Сектор прераде меса и маркетинг

Специфични циљеви за сектор прераде меса и маркетинг су:

1) унапређење објеката за клање, сечење и прераду меса, како би се ускладили са стандардима ЕУ;

2) увођење нових технологија, побољшање процеса производње и производа, у циљу бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту;

3) вођење система безбедности и квалитета хране (*GHP, GMP, HACCP* и *ISO*) у сврху праћења, контроле и управљања производњом;

4) унапређење управљања отпадом и отпадним водама, као и обновљивим изворима енергије.

Сектор 3: Сектор прераде воћа и маркетинг

Специфични циљеви за сектор прераде воћа и маркетинг су:

1) повећање подршке микро, малим и средњим привредним друштвима/предузетницима за прераду воћа;

2) унапређење сектора прераде воћа ка достизању стандарда ЕУ;

3) унапређење производних техника и технологија;

4) увођење система безбедности и квалитета хране;

5) унапређење маркетинга производа од воћа;

6) увођење нових технологија и опреме, у циљу бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту.

Сектор 4: Сектор прераде поврћа и маркетинг

Специфични циљеви за сектор прераде поврћа и маркетинг су:

1) повећање подршке микро, малим и средњим привредним друштвима/предузетницима за прераду поврћа;

2) унапређење сектора прераде поврћа ка достизању стандарда ЕУ;

3) унапређење производних техника и технологија;

4) увођење система безбедности и квалитета хране;

5) унапређење маркетинга производа од поврћа;

6) увођење нових технологија и опреме, у циљу бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту.

Сектор 5: Сектор прераде јаја и маркетинг

Специфични циљеви сектора прераде јаја и маркетинг су:

1) унапређење нових и постојећих прерађивачких капацитета, како би се ускладили са стандардима ЕУ и повећање конкурентности и продуктивности;

2) увођење нових технологија и побољшање процеса производње и производа у циљу бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту;

3) вођење система безбедности и квалитета хране (GHP, GMP, HACCP и ISO);

4) побољшање третирања и управљања отпадом.

Сектор 6: Сектор прераде грожђа и маркетинг

Специфични циљеви сектора прераде грожђа и маркетинг су:

1) повећање подршке микро, малим и средњим привредним друштвима/предузетницима који производе вино/винске производе и ароматизоване производе на бази вина;

2) унапређење конкурентности сектора и достизање стандарда ЕУ;

3) унапређење техника и технологија производње;

4) увођење шема квалитета, односно производње производа са додатом вредношћу;

5) унапређење препознатљивости производа од грожђа са ознаком географског порекла на домаћем и међународном тржишту.

Сектор 7: Сектор прераде житарица и индустријског биља и маркетинг:

Специфични циљеви сектора прераде житарица и индустријског биља и маркетинг су:

1) побољшање вредности примарних производа кроз повећање степена прераде;

2) унапређење конкурентности новооснованих или постојећих прерађивачких капацитета житарица и индустријског биља кроз ширење обима прераде, побољшање технологије прераде, увођење стандарда и повећање квалитета производа и ефикасности производње;

3) побољшање квалитета семена кроз улагања у центре за прераду семена;

4) повећање вредности извоза по хектару додавањем вредности производа кроз прераду.

Сектор 8: Сектор прераде рибе и маркетинг:

Специфичини циљеви сектора прераде рибе и маркетинг су:

1) повећање подршке за изградњу нових постројења за прераду;

2) увођење производње са новим технологијама и побољшање постојећих технолошких процеса и производа у циљу бољег позиционирања на домаћем и међународном тржишту;

3) унапређење разноврсности производа од рибе и паковања;

4) увођење система безбедности хране и стандарда за процену квалитета (*GHP, GMP, HACCP* и *ISO* – 9001, 22000);

5) побољшање третмана и управљање нуспроизводима животињског порекла.

8.3.2.4. Повезаност са другим мерама ИПАРД програма и националним мерама

Ова Мера је повезана са Мером 1 – „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава", кроз коју се обезбеђује снабдевање сировинама. Унапређење прерађивачких капацитета доприноси побољшању квалитета у производњи примарних пољопривредних производа. Произвођачи се подстичу да производе веће количине квалитетних примарних производа који се користе у процесу прераде и на тај начин јачају ланац вредности.

Разграничење између мера је обезбеђено на основу типа корисника, а у овој Мери то су привредна друштва/предузетници који се баве прерадом и маркетингом, док су у Мери 1 корисници пољопривредна газдинства која се баве примарном производњом.

Кроз Национални програм руралног развоја омогућена је подршка за инвестиције мањег обима. Корисници су пољопривредни произвођачи који улажу у унапређење физичке имовине за прераду на својим газдинствима. Јасно разграничење између корисника ИПАРД подршке и националних мера подршке руралном развоју представљено је у делу 10.3. Критеријуми за разграничење и комплементарност ИПАРД мера и државне политике.

8.3.2.5. Корисници

Корисници су предузетници и правна лица/привредна друштва/задруге, која у структури власништва имају мање од 25% јавног капитала или гласачких права јавних органа. Привредно друштво може да чини једна или више пословних јединица (производних огранака).

Корисници подстицаја морају бити регистровани у Агенцији за привредне регистре и у активном статусу.

8.3.2.6. Општи критеријуми прихватљивости

Врсте подржаних правних лица

Прихватљиви корисници су микро, мала и средња правна лица (Прилог 1 – Дефиниција малих и средњих привредних друштава, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део).

Правна лица која нису обухваћена дефиницијом микро, малих и средњих привредних друштава а имају мање од 750 запослених или годишњи промет који не прелази 200 милиона EUR такође могу бити прихватљива, али само у случају да се подршка односи на инвестиције које су намењене потпуном усклађивању целокупне привредне јединице са релевантним стандардима ЕУ.

На основу прописно образложеног захтева земље кориснице, Европска комисија може да одлучи да ли ће подршку пружити и другим правним лицима осим горепоменутих, и то само за улагања која су неопходна за испуњавање одређених стандарда ЕУ, а која нарочито укључују високовредне инвестиције.

Таква подршка може бити одобрена само код правних лица која су идентификована у Националном плану за достизање стандарда ЕУ, и то за инвестиције намењене потпуном усклађивању целокупне привредне јединице са релевантним стандардима ЕУ.

У случају да корисник није власник, потребно је да закључи уговор који укључује одредбе које омогућавају трајање структурних ефеката пројекта током најмање 10 година од дана подношења захтева за одобравање пројекта.

Корисници су у обавези да:

1) докажу да немају неизмирених обавеза по основу јавних прихода или обавезе за социјално осигурање према држави* ;

2) докажу да рачун није блокиран у тренутку подношења захтева, као и да није био у блокади дуже од 30 дана у периоду од 12 месеци пре подношења захтева.

Објекти наведени на веб-сајту ЕУ (DG SANTE) као објекти трећих земаља који су одобрени од стране ЕУ за извоз нису прихватљиви за подршку у већ одобреним производним подсекторима за извоз у ЕУ, већ само за инвестиције у оне објекте који нису одобрени од стране ЕУ.

Објекти који су већ на Генерални директорат за здравље и безбедност хране (DG SANTE) листи објеката ван ЕУ и који су одобрени за извоз хране животињског порекла у ЕУ прихватљиви су за инвестиције у обновљиве изворе енергије или циркуларну економију, без обзира на национални план.

*Службени гласник РС, број 86/2026

Економска одрживост корисника

Економска одрживост корисника приказује се путем пословног плана. Пословни план укључује кратак опис пословања, текућу активу и пасиву, људске ресурсе, опис предметне инвестиције, финансирање предметне инвестиције и пројекције о будућем економском пословању (укључујући маркетинг).

Критеријуми које ће ИПАРД агенција користити за процену економске одрживости корисника представљени су у Прилогу 2. Пословни план треба да буде усклађен са обрасцем припремљеним од стране ИПАРД агенције, а који је уједно и прилог правилника за спровођење ове Мере. За инвестиције веће вредности од 100.000 EUR потребан је сложен пословни план, док је за инвестиције вредности испод 100.000 EUR потребан једноставан пословни план, како је дефинисано у захтеву за одобравање пројекта.

Економска одрживост представља потпуно коришћење ресурса подносиоца захтева (предузетника/привредног друштва/задруге) у оптималном обиму. Корисник треба да покаже да може редовно да измирује своје обавезе, не доводећи у ризик обављање текућих послова. Сврха провере одрживости је да се покаже да корисник може да финансира инвестицију, као и да је у стању да одржи економску активност у вези са предметном инвестицијом током трајања пројекта (обично најмање пет година након коначне исплате).

Национални стандарди/стандарди ЕУ

Најкасније до момента коначне исплате, корисник – правно лице у целини (предузетник/ привредно друштво/ задруга) мора бити усклађен са релевантним националним стандардима који су на снази у вези са заштитом животне средине, јавног здравља (са аспекта безбедности хране), добробити животиња и безбедности на раду (Прилог 5).

Најкасније пре коначне исплате, подржана инвестиција мора бити у складу са релевантним стандардима ЕУ.

Најкасније пре коначне исплате, корисник мора да приложи као обавезан део коначног захтева за исплату, потврду издату од стране органа надлежног за заштиту животне средине, јавног

здравља, добробити животиња и заштите на раду, која потврђује да је корисник испунио све важеће националне стандарде и да је инвестициони пројекат у складу са стандардима ЕУ. У том случају, надлежни органи су у обавези да издају документ који потврђује горенаведено. Наведени документ је потребно доставити ИПАРД агенцији пре коначне исплате.

Комплетна листа ових стандарда дата је у Прилогу 5, и биће доступна подносиоцима захтева уз документацију у оквиру јавног позива за подношење захтева за одобравање пројекта.

У случају да заједничке инвестиције спроводи правно лице у име својих чланова, национални стандарди се примењују на имовину правног лица, а не на имовину у власништву сваког члана тог правног лица.

Остали критеријуми прихватљивости

Инвестиција се мора односити на прераду и/или маркетинг производа који су обухваћени Анексом I Уговора о функционисању ЕУ, укључујући производе рибарства и/или развој нових производа, процеса и технологија повезаних са производима у склопу Анекса I Уговора о функционисању ЕУ, укључујући производе рибарства. Резултат производног процеса може бити производ који није обухваћен Анексом.

Корисници су дужни да чувају сву рачуноводствену документацију најмање седам година након реализације инвестиције, као и да сарађују и пруже све тражене информације службеницима МПШВ, ИПАРД агенције, Европске комисије и Европског ревизорског суда, овлашћених за контролу и ревизију спровођења пројекта, НАО/Телу за рачуноводство и Ревизорском телу, као и другим овлашћеним организацијама и институцијама на захтев ИПАРД агенције.

8.3.2.7. Специфични критеријуми прихватљивости (према сектору)

Сектор 1: Прерада млека и маркетинг

Корисник мора бити уписан у Регистар објеката, односно Регистар одобрених објеката у складу са Законом о ветеринарству[80] на крају инвестиције.

Мора имати дневни капацитет прикупљеног крављег млека од 3.000 до 100.000 l на крају инвестиције или дневни капацитет прикупљеног овчијег и/или козјег млека од 500 до 5.000 l на крају инвестиције.

Сектор 2: Прерада меса и маркетинг

Корисник мора бити уписан у Регистар објеката, односно Регистар одобрених објеката у складу са Законом о ветеринарству на крају инвестиције.

У случају кланица, прихватљиви су корисници са минималним капацитетом за: 10 говеда или 50 свиња или 50 оваца и коза или 500 ћурки и гусака или 5.000 јединки живине дневно на крају инвестиције.

У случају постројења за сечење и/или прераду меса, прихватљиви су корисници са минималним капацитетом сечења или прераде од 500 kg дневно на крају инвестиције.

Сектор 3: Прерада воћа и маркетинг

Прихватљиви корисници су микро, мала и средња правна лица која су дефинисана у складу са Препоруком ЕК 2003/361 о малим и средњим привредним друштвима (МСП). Дефиниција ЕУ микро, малих и средњих правних лица дата је у Прилогу 1.

Прихватљиви корисници су правна лица са прихватљивим инвестицијама у вредности већој од 50.000 EUR.

Сектор 4: Прерада поврћа и маркетинг

Прихватљиви корисници су микро, мала и средња привредна друштва која су дефинисана у складу са Препоруком ЕК 2003/361 о малим и средњим привредним друштвима (МСП). Дефиниција ЕУ микро, малих и средњих правних лица дата је у Прилогу 1.

Прихватљиви корисници су правна лица са прихватљивим инвестицијама вредности веће од 50.000 EUR.

Сектор 5: Прерада јаја и маркетинг

Прихватљиви корисници су микро, мала и средња привредна друштва која су дефинисана у складу са Препоруком ЕК 2003/361 о малим и привредним друштвима (МСП). Дефиниција ЕУ микро, малих и средњих привредних друштава дата је у Прилогу 1.

Сектор 6: Прерада грожђа и маркетинг

Корисници морају бити уписани у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину[81], са максимално могућим годишњим капацитетом производње вина од 20.000 до 1.000.000 l на крају инвестиције, и који је уписан у Винарски регистар у складу са Законом о вину.

Сектор 7: Прерада житарица и индустријског биља и маркетинг

Прихватљиви корисници су микро, мала и средња правна лица која су дефинисана у складу са Препоруком ЕК 2003/361 о малим и средњим привредним друштвима (МСП). Дефиниција ЕУ микро, малих и средњих привредних друштава дата је у Прилогу 1.

У случају прерађивача семена, прихватљиви корисници су правна лица уписана у Регистар дорађивача семена у складу са Законом о семену[82].

Прихватљиви корисници су правна лица са прихватљивим инвестицијама у вредности која је већа од 50.000 EUR.

Сектор 8: Прерада рибе и маркетинг

Корисник мора бити уписан у Регистар објеката, односно Регистар одобрених објеката, у складу са Законом о ветеринарству, са дневним капацитетом за прераду рибе већим од 200 kg на крају инвестиције.

_____

80 („Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19 – др. закон)

8.3.2.8. Прихватљиви трошкови

Подржане инвестиције морају бити обухваћене Анексом I Уговора о функционисању ЕУ.

Трошкови активности информисања и промоције на нивоу пројекта за које су одговорни корисници сматраће се прихватљивим за кофинансирање уколико су активности у складу са правилима информисања и промоције која се примењују у Програму.

Корисник мора да достави детаљну документацију која оправдава стварност и валидност трошкова уз захтев(е) за исплату, који се подноси ИПАРД агенцији. ИПАРД агенција је одговорна за контролу стварности и валидности трошкова, и за објављивање скупа услова које је потребно испунити, као и докумената који су потребни како би се оправдали трошкови од стране подносиоца захтева/корисника.

_____

81 („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12)

82 („Службени гласник РС”, бр. 45/05 и 30/10 – др. закон)

Инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора

Инвестиције у обновљиве изворе енергије су инвестиције неопходне за производњу енергије из обновљивих извора енергије.*

Под овом инвестиционом подршком дозвољена је продаја електричне енергије у мрежу уколико се поштује граница „за сопствену потрошњу" (тј. електрична енергија продата мрежи једнака је просеку електричне енергије која је узета из мреже током године). То је оправдано чињеницом да се електрична енергија не може складиштити, као и да уколико се не троши, мора се продати у мрежу. Електрична мрежа представља место за складиштење електричне енергије, при чему се електрична енергија уноси и повлачи током године у сличној количини и у другачијем интензитету. Концепт „сопствене потрошње" проверава се у фази подношења пројекта. Инвестиција се сматра прихватљивом када (теоријски) капацитет енергетског постројења за обновљиву енергију („инвестиција") не прелази вредност од 120% трогодишњег просека („сопствене потрошње") на газдинству.*

Код новооснованих пољопривредних газдинстава (предузетници и правна лица/ привредна друштва/ задруге) или пољопривредних газдинстава која су у последње три године значајно променила обим пословања, ИПАРД агенција процењује очекивану потрошњу. Такође, ово се односи и на очекивано повећање потрошње енергије, које може настати због нових инвестиција, а које ће потенцијални корисник реализовати у оквиру истог захтева за подршку.

*Службени гласник РС, број 34/2025

8.3.2.9. Критеријуми селекције/ Принципи у вези са критеријумима селекције

Табела 43: Критеријуми селекције за Меру 3

Врста критеријума селекције	Одговор	Бодови
Инвестиција се налази у подручју са отежаним условима рада у пољопривреди[83]	да/не	17/0
Инвестиција у третман отпадних вода и управљање отпадом	да/не	17/0
Подносилац захтева има испуњене стандарде за систем безбедности хране и/или квалитета хране	да/не	15/0
Инвестиција у производњу енергије из обновљивих извора	да/не	13/0
Подносилац захтева је сертификован за органску производњу и/или је корисник Мере 4	да/не	11/0
Пројекат је резултат сарадње са научно-истраживачким организацијама акредитованим у Републици Србији	да/не	11/0
Подносилац захтева је земљорадничка задруга	да/не	10/0
Подносилац захтева још увек није регистрован као корисник ИПАРД подршке	да/не	6/0

83 Подручја са отежаним условима рада у пољопривреди укључују списак насеља у планинским подручјима која су дефинисана Правилником о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС", број 132/21)

8.3.2.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Јавна подршка у оквиру ове мере износи максимално до 50% укупних прихватљивих трошкова. За инвестиције које се односе на третман отпадних вода и управљање отпадом, циркуларну економију и обновљиву енергију, максимални интензитет помоћи се може повећати за 10%. Максимални ниво помоћи за заједничке инвестиције је 70%.

Стопа кофинансирања ЕУ је 75% од укупне јавне помоћи.

Корисник може захтевати подршку, без обзира на укупну вредност инвестиције, за прихватљиве трошкове у оквиру следећих граница:

1) минимално 20.000 EUR;

2) максимално 1.300.000 EUR.

Корисник може да прими укупну подршку до максималног износа од 2.500.000 EUR јавне подршке у оквиру ове Мере кроз ИПАРД III програмски период.

Кориснику може бити одобрен следећи захтев за одобравање пројекта ако је:

1) корисник поднео захтев за коначну исплату претходно одобреног пројекта; или,

2) истекао рок за реализацију инвестиције и подношење захтева за коначну исплату претходно одобреног пројекта; или

3) корисник одустао од претходног захтева за одобравање пројекта.

8.3.2.11. Буџет за Меру

Табела 44: Буџет за Меру 3 за период 2021–2027. година

Година	Укупан прихватљив трошак	Јавни трошкови						Допринос корисника	
		Укупно				Допринос ЕУ		Национални допринос	
		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	6	7	8	9	10=9/2
2021.	13.333.333,33	6.666.666,67	50	5.000.000,00	75	1.666.666,67	25	6.666.666,67	50
2022.[1]	**0,00[1]**	**0,00[1]**	**50[1]**	**0,00[1]**	**75[1]**	**0,00[1]**	**25[1]**	**0,00[1]**	**50[1]**
2023.	22.906.666,67	11.453.333,33	50	8.590.000,00	75	2.863.333,33	25	11.453.333,33	50
2024.*	23.333.333,33	11.666.666,67	50	8.750.000,00	75	2.916.666,67	25	11.666.666,67	50
2025.*	29.333.333,33	14.666.666,67	50	11.000.000,00	75	3.666.666,67	25	14.666.666,67	50
2026.*	26.666.666,67	13.333.333,33	50	10.000.000,00	75	3.333.333,33	25	13.333.333,33	50
2027.*	25.706.666,67	12.853.333,33	50	9.640.000,00	75	3.213.333,33	25	12.853.333,33	50
Укупно[1]	**141,280,000.00[1]**	**70,640,000.00[1]**		**52,980,000.00[1]**		**17,660,000.00[1]**		**70,640,000.00[1]**	

*Индикативни буџет

[1]Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.2.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 45: Показатељи и циљеви за Меру 3[*]

Показатељи за Меру 3 – Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства*	**Циљана вредност до 2027. године***
Број корисника Мере*	**220***
Број привредних друштава за прераду пољопривредно-прехрамбених производа која су модернизовала производњу кроз ИПАРД подршку*	**220***
Укупна вредност улагања у модернизацију у пољопривредно-прехрамбеном сектору (EUR)*	**161.280.000***
Број привредних друштава за прераду која користе ИПАРД подршку како би се постепено усклађивала са стандардима ЕУ*	**220***
Број новоотворених радних места*	**110***
Број подржаних произвођачких група/организација*	**0***
Број заједничких инвестиција*	**0***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*	**55***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на третман или управљање отпадом*	**20***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*	**33***
Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*	**360***
Број пројеката у инвестиције које се односе на циркуларну економију*	**0***

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.2.13. Административна процедура

Индикативне активности административне процедуре за спровођење Мере представљене су у делу 8.2. Административна процедура.

Мера ће се спроводити у складу са писаним процедурама о унутрашњој контроли које је припремила ИПАРД агенција, а које су акредитоване од стране НАО и одобрене од Европске комисије. Поред тога, ИПАРД агенција треба да припреми Водич за кориснике који ће, између осталог, садржати и детаљан опис административне процедуре.

8.3.2.14. Географски обим Мере

Мера се примењује на области дефинисане у делу 2.1. Географско подручје обухваћено ИПАРД III програмом.

8.3.2.15. Остале информације специфичне за Меру

Н/П

8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња

8.3.3.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) бр. 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године којим се успоставља Инструмент за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29. 1 (4) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.3.2. Образложење

Мера 4 – „Агро-еколошко-климатска мера и органска производња" креирана је са циљем да охрабри пољопривредне произвођаче да заштите и побољшају животну средину на земљишту којим управљају. Пољопривредним произвођачима се обезбеђује надокнада за спровођење Мере, која представља вишегодишњу обавезу поштовања прописаних агро-еколошких пракси, током најмање пет година. Агро-еколошко-климатска мера за Републику Србију састоји се од четири операције које имају за циљ да унапреде производне методе које су прилагођене животној средини и карактеристикама земљишта, као и да унапреде биодиверзитет и услуге екосистема Републике Србије, промовишу очување вода и побољшање квалитета вода и допринесу прилагођавању климатским променама и њиховом ублажавању, и то првенствено кроз одрживо коришћење инпута и унапређено управљање земљиштем. Подршка одрживом управљању пољопривредним земљиштем у руралним подручјима допринеће унапређењу јавних добара кроз очување природних предела и животне средине.

Четири операције у оквиру ове Мере су:

1) Операција 1 – Плодоред на обрадивим површинама;

2) Операција 2 – Затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима;

3) Операција 3 – Успостављање и одржавање полинаторских трака;

4) Операција 4 – Одрживо управљање ливадама и пашњацима.

Операције предвиђене овом Мером су резултат опсежне процене потреба и *SWOT* анализе о питањима управљања животном средином и земљиштем у Републици Србији, који су представљени на свеобухватан начин у овом Програму.

Такође, ове операције су релевантне за остваривање визије и стратешких циљева Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије, која наглашава значај одговорнијег коришћења ресурса и одрживих пољопривредних пракси.

Поред тога, операције су релевантне и комплементарне са пет стубова Зелене агенде за Западни Балкан, посебно са стубом 3 – Борба против загађења ваздуха, воде и тла; стубом 4 – Одрживи прехрамбени системи и рурална подручја и стубом 5 – Биодиверзитет, чији је циљ заштита и обнављање природног богатства региона.

Предложене операције ће покрити све кључне циљеве ове Мере, а посебно ће се бавити: контаминацијом земљишта и воде неефикасном употребом нутријената, лошим квалитетом земљишта и воде због неефикасне употребе пестицида, неадекватне пољопривредне праксе која води нижем квалитету земљишта (влага, органска материја, структура, биодиверзитет земљишта) и неефикасне употребе воде за наводњавање, као и смањењем броја опрашивача због неодрживе примене метода сузбијања штеточина и губитка станишта.

8.3.3.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљеви

Општи циљеви Мере 4 су:

1) допринос одрживом управљању природним ресурсима и прилагођавању климатским променама и њиховом ублажавању применом метода пољопривредне производње које су у складу са заштитом и побољшањем животне средине, природних ресурса, укључујући воду,

ваздух, земљиште, биодиверзитет, пејзаж и његове карактеристике, које превазилазе релевантне обавезне стандарде;

2) унапређење образовања пољопривредних произвођача о примени агро-еколошко пољопривредних пракси и подизање њихове свести о значају заштите животне средине;

3) допринос припреми Републике Србије за будућу примену агро-еколошко климатске мере у оквиру Програма руралног развоја након приступања ЕУ.

Специфични циљеви

Специфични циљеви Мере 4 су:

1) унапређење квалитета земљишта применом одрживих пољопривредних метода и алтернативних метода управљања коровом, као и спречавање губитка земљишта ерозијом;

2) унапређење квалитета воде и расположивог водног капацитета;

3) заштита и одржавање биодиверзитета и унапређење станишта за богатији биодиверзитет;

4) прилагођавање климатским променама и њихово ублажавање.

8.3.3.4. Повезаност са другим мерама ИПАРД програма и националним мерама

Ова Мера повезана је са Мером 1 која подржава инвестиције у изградњу и опремање складишта за стајњак и у својим критеријумима селекције даје додатне бодове за инвестиционе пројекте сертификованих произвођача органских производа и улагања у производњу обновљиве енергије и на тај начин доприноси општим циљевима Мере 4.

Повезаност са Мером 3 огледа се кроз подршку инвестицијама у физичку имовину за примарну производњу и прераду, како би се корисницима обезбедила потребна опрема и алати за правилно управљање природним ресурсима, што ће помоћи у примени еколошки прихватљивих пракси.

Мера 4 је такође повезана са Мером 7 која подржава инвестиције у изградњу и опрему за објекте обновљивих извора енергије и на тај начин доприноси смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште из пољопривредног сектора.

Такође, Мера 9 ће се користити од стране ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције за додатну обуку запослених, ангажовање стручњака у сврху праћења, подизања свести и промотивне активности и друге потребе, које су значајне за ефикасно и ефективно спровођење Мере 4.

Мере у оквиру Националног програма руралног развоја и Националног програма за пољопривреду обезбеђују подршку органској производњи и очувању биљних и животињских генетичких ресурса, док ће ИПАРД Мера 4 подржати спровођење другачијег сета агро-еколошко-климатских пракси.

8.3.3.5. Корисници

Корисници у оквиру ове Мере су пољопривредна газдинства, и то физичка и правна лица, укључујући предузетнике, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава.

8.3.3.6. Општи критеријуми прихватљивости

Општи критеријуми прихватљивости за све операције

Агро-еколошко-климатска плаћања намењена су корисницима који се добровољно обавежу да се, у периоду од најмање пет година, придржавају агро-еколошко-климатских обавеза, које превазилазе дефинисану полазну основу.

Корисник мора похађати обавезну обуку из агро-еколошко-климатских области у трајању од шест сати, коју спроводи Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде или надлежно тело овлашћено од стране МПШВ. Потврда о похађању обуке мора се обезбедити пре почетка периода обавезивања.

Корисник мора имати власништво или право на коришћење парцела на којима ће спроводити обавезе, за период од најмање седам година, који мора обухватати цео период трајања преузетих обавеза.

Пољопривредно газдинство мора бити уписано у Регистар пољопривредних газдинстава, што потврђује да се земљиште користи као обрадиво земљиште, вишегодишњи засад (воћњак и виноград) и/или ливада и пашњак**, најмање годину дана пре подношења захтева за подршку, осим за пољопривредно земљиште у државној својини*** .

Корисник мора да се придржава релевантних националних стандарда и обавеза наведених у свакој операцији.

Брисан је ранији став 6. (види Закључак - 34/2025-51)

Минимална површина пољопривредног земљишта која се може пријавити за одабрани тип операције је за:

1) обрадиве површине: 1 ha;

2) воћњаке: 0,5 ha;

3) винограде: 0,3 ha;

4) ливаде и пашњаке: 1 ha.

Површина пољопривредног земљишта на којој ће се спроводити одабрана операција може бити састављена од једне или више парцела, која је једнака или већа од горепоменутих минимума површине, што ће бити ближе уређено Правилником за Меру 4.

Структуре и/или елементи на парцели, као што су: путеви, пољопривредни објекти, баре, језера, одлагалишта, напуштено земљиште, шума или водотокови, сматраће се неприхватљивом површином.*

Парцела која садржи ограничен број пејзажних обележја и дрвеће које је насумично распоређено по парцели, што подразумева да се не заузима већи део површине обухваћене обавезом и дозвољава да се пољопривредне активности спроводе на сличан начин као на парцелама без таквих пејзажних обележја и дрвећа у истој области је прихватљива, јер се сматра да таква обележја не представљају препреку за примену прихваћених обавеза.

Корисник треба јасно да назначи парцелу или парцеле обухваћене обавезом на мапи са националне дигиталне платформе „ГЕОСРБИЈА”**, или у посебној дигиталној апликацији за Меру 4, којом управља и коју одржава ИПАРД агенција, и/*** или на копији плана катастарске парцеле из Катастра непокретности.

Појединачни тип операције спроводиће се на истим парцелама током целокупног трајања периода обавезе.

Парцеле могу бити везане само за једну операцију у оквиру ове Мере.

*Службени гласник РС, број 86/2026

Полазна основа

Корисник ће поштовати обавезне стандарде, који су утврђени националним законодавством који се односе на одређену агро-еколошку-климатску меру. Обавезни стандарди су национална правила која одговарају релевантним стандардима и условима ЕУ (SMR и GAEC) који се

односе на земљиште, воду, управљање пејзажима и релевантним минималним захтевима за ђубрива и средства за заштиту биља.

Списак релевантних националних стандарда за Меру 4 дат је у Прилогу 5.

Однос између агро-еколошко-климатских обавеза и релевантних елемената полазне основе и уобичајне методе пољопривредне производње представљени су у оквиру сваке операције.

Одговарајуће знање

Сви подносиоци захтева биће у обавези да докажу да поседују знање и информације релевантне за ову Меру, које ће осигурати правилно спровођење операција и поштовање обавеза. Предуслов за укључивање произвођача у Меру је похађање обуке у трајању од шест сати, коју ће МПШВ омогућити свим подносиоцима захтева. Обука је обавезна и сваком полазнику биће издат сертификат о завршеној обуци. ИПАРД агеницијa ће захтевати овај сертификат пре почетка обавезе.

Такође, у циљу ефикасног спровођења операције, Мера захтева да сви корисници подршке добију савет/обуку од овлашћеног пружаоца саветодавних услуга до краја треће године периода обавезивања. Сврха усмеравања корисника подршке је да се осигура испуњавање свих обавеза на правилан начин, како би се избегле било какве неправилности које могу довести до финансијских пенала, а тиме и до прекршаја у спровођењу ове Мере.

8.3.3.7. Специфични критеријуми прихватљивости (према операцији)

Поред општих критеријума прихватљивости, предвиђени су следећи специфични критеријуми прихватљивости:

Операција 1 – Плодоред на обрадивим површинама:

Пластеници и други облици производње у заштићеном простору су искључени из ове Мере.

Парцеле за које се подноси захтев треба да се недвосмислено налазе на локацији са јасно дефинисаним границама. Границе се не могу **мењати*** према врсти усева и стога цела парцела мора бити везана за обавезу.

План плодореда мора припремити овлашћени пружалац саветодавних услуга. Морају се навести детаљи о: врстама усева који ће се користити (време сетве, жетве и планираних агротехничких операција), редоследу смењивања усева, врстама ротација које ће се примењивати и осталим релевантним захтевима у складу са обавезама у оквиру операције.

Операција 2 – Затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима

Парцеле са виноградом морају бити регистроване у Виноградарском регистру у складу са законом којим се уређује вино. Укупна површина **вишегодишњег засада*** може се састојати од једне врсте усева или њихове комбинације.

План усева мора припремити овлашћени пружалац саветодавних услуга. Морају се навести детаљи о: врстама прихватљивих покровних усева, начину одржавања травног покривача, методама механичког уклањања корова унутар редова и осталим релевантним захтевима у складу са обавезама у оквиру операције.

Воћњаци и виногради морају бити плантажног типа.

Операција 3 – Успостављање и одржавање полинаторских трака

Пластеници и други облици производње у заштићеном простору су искључени из ове Мере, уколико су обавезе везане за обрадиве површине.

Парцеле са виноградом морају бити регистроване у Виноградарском регистру у складу са законом којим се уређује вино.

Површина која ће бити везана за обавезу треба бити или обрадиво земљиште или вишегодишњи засад.

План усева мора припремити овлашћени пружалац саветодавних услуга. Неопходно је навести детаље о: врстама и мешавинама предложених цветних усева, времену садње, плану садње, месту, локацији и методама одржавања полинаторских трака и заштитне зоне у складу са прихватљивим операцијама.

Место на коме треба да се успостави полинаторска трака и величина исте морају да буду јасно назначени од стране подносиоца захтева у време подношења захтева и не могу се накнадно мењати, осим ако не дође до повећања у површини.

Операција 4 – Одрживо управљање ливадама и пашњацима

План управљања мора припремити овлашћени пружалац саветодавних услуга. Морају се навести детаљи о: густини стоке, избору и комбинацији различитих врста и раса домаћих животиња, одговарајућим техникама и праксама управљања испашом и/или времену кошења и осталим релевантним захтевима у складу са обавезама у оквиру операције.

Травњаци се могу одржавати испашом и/или кошењем, како је наведено у плану управљања за ову операцију.*

Корисник на пољопривредном газдинству мора имати животиње за испашу.*

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.3.8. Прихватљиви трошкови

Корисници ће добити накнаду за настале трошкове и изгубљени приход који произилазе из обавеза преузетих у оквиру одабране врсте операција.

Трошкови који настану укључиваће трошкове који се односе на закуп опреме или тражене услуге, рад, време, инпуте и остале потребне трансакционе трошкове. Трансакциони трошкови обухватају, између осталог, услуге овлашћених пружалаца саветодавних услуга за израду плана усева и других планова управљања потребних за спровођење активности, као и трошкове пружања савета/обука за мере одржавања ефикасног спровођења.

У случају изгубљеног прихода, исти ће се израчунавати као губитак потенцијалног прихода који произилази из примене обавезе за подручје или део газдинства у поређењу са оним подручјем које се користи за производњу у уобичајним околностима.

Детаљна методологија за израчунавање трошкова дата је у Анексу 18.4. Методологија за израчунавање нивоа плаћања за активности везане за Агро-еколошко-климатску меру, органску производњу и шумарство.

8.3.3.9. Критеријуми селекције/ Принципи у вези са критеријумима селекције

Н/П

8.3.3.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Интензитет помоћи биће 100% јавни допринос.

Стопа доприноса ЕУ износиће 85% јавних трошкова, а преосталих 15% биће обезбеђено из националног буџета Републике Србије.

Корисницима ће се додељивати годишње исплате за надокнаду насталих трошкова и изгубљеног прихода који су резултат спровођења агро-еколошко-климатских активности и обавеза, у поређењу са праксом полазне основе и уобичајеним методама пољопривредне производње.

Јединица за плаћање је хектар (ha) прихватљивог земљишта на коме се спроводе операције.

8.3.3.11. Буџет за Меру

Табела 46: Буџет за Меру 4 за период 2021–2027. година

Година	Укупан прихватљив трошак (EUR)	Јавни трошкови						Приватни допринос	
		Укупно				Допринос ЕУ		Национални допринос	
		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2 = 3 + 9	3 = 5 + 7	4 = 3/2	5	6	7	8	9	10 = 9/2
2021.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2022.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2023.	2.564.705,88	2.564.705,88	100	2.180.000,00	85	384.705,88	15	-	-
2024.*	2.729.411,76	2.729.411,76	100	2.320.000,00	85	409.411,76	15	-	-
2025.*	3.882.352,94	3.882.352,94	100	3.300.000,00	85	582.352,94	15	-	-
2026.*	3.882.352,94	3.882.352,94	100	3.300.000,00	85	582.352,94	15	-	-
2027.*	3.882.352,94	3.882.352,94	100	3.300.000,00	85	582.352,94	15	-	-

*Индикативни буџет

8.3.3.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 47: Показатељи и циљеви за Меру 4

Показатељи за Меру 4 – Агро-еколошко-климатска мера и органска производња	Циљана вредност до 2027. године
Број корисника Мере*	**560***
Број уговора	560
Укупно пољопривредно земљиште (ha) према еколошким или/и климатским уговорима	3.500
Укупна површина (ha) према типу операције за управљање инпутима (укључујући интегралну производњу, смањење употребе ђубрива и пестицида, прецизну пољопривреду, управљање стајњаком, итд.)	0
Укупна површина (ha) према типу операције за праксе обраде земљишта (укључујући плодоред, диверзификацију усева, управљање земљиштем кроз конзервацијску обраду или без обраде земљишта, покривач земљишта, итд.)	2.750
Укупна површина (ha) према типу операције за управљање пејзажом, стаништима, травњацима (укључујући постављање и управљање карактеристикама пејзажа, мочваре и тресетишта, очување врста, екстензивно управљање травњацима, итд.)	750
Укупна површина (ha) према типу операције за органску производњу	0
Број подржаних врста угрожених животиња	0

Број подржаних животиња угрожених раса	0
Укупна површина за подржане сорте угрожених биљних сорти	0
Број подржаних газдинстава за конверзију у органску производњу	0
Број подржаних газдинстава за одржавање органске производње	0
Укупна површина на којој је подржана конверзија у органску производњу	0

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.3.13. Административна процедура

Индикативни задаци административног поступка за извршење Мере представљени су у делу 8.2. Административна процедура.

Мера треба да се спроводи у складу са писаним процедурама о унутрашњој контроли које је припремила ИПАРД агенција, акредитовао Национални службеник за одобравање, а одобрила Европска комисија. Писане процедуре за спровођење ове Мере (уговарање, спровођење, исплата), укључују идентификацију одговарајућег начина контроле којим се преузете обавезе могу контролисати и проверити.

Систем санкција због непоштовања обавеза у оквиру операције и критеријума прихватљивости биће развијен и описан у Правилнику о Мери 4.

Поред тога, ИПАРД агенција ће припремити Водич за кориснике који ће, између осталих одредаба, садржати и опис административног поступка, провере које треба спровести и казне за кршење обавеза.

8.3.3.14. Географски обим Мере

Ова Мера се примењује на подручја дефинисана у делу 2.1.

8.3.3.15. Остале информације специфичне за Меру (у случају да је дефинисано нацртом Мере)

Операција 1 – Плодоред на обрадивим површинама

Опис врсте операције

Плодоред (ротација усева) је пракса сетве различитих усева узастопно на истој парцели ради побољшања здравља, диверзитета и плодности земљишта, оптимизације коришћења биљних хранива у земљишту и борбе против штеточина и корова. Пракса ротације усева је једна од најефикаснијих пољопривредних стратегија контроле производње, јер има бројне предности које су веома важне за смањење употребе хемикалија на пољопривредном земљишту, истовремено подржавајући дугорочну плодност земљишта и одрживост у коришћењу природних ресурса. У протеклом периоду, Република Србија је забележила значајну промену у начину коришћења земљишта, порастом пољопривредног земљишта експлоатисаног за комерцијалну ратарску производњу и одустајањем од традиционалне пољопривредне праксе, која укључује пољопривреду са ниским улагањима. У традиционалној пољопривреди у Републици Србији правилна ротација усева је представљала темељ биљне производње, али је применом механизације и агрохемикалија она занемарена, што је довело до интензивне производње и монокултуре.

Сетва различитих усева представља саставни део одржавања плодности земљишта, што зависи од сложених интеракција између биолошких, хемијских и физичких својстава земљишта. Из тог разлога, смењивање различитих група усева је кључно за искоришћавање одређених својстава биљака, као што су смањена потреба за хранљивим састојцима кроз фиксирање азота у случају махунарки, затим обезбеђивање станишта за опрашиваче кроз цветне усеве, смањење вероватноће појаве одређених болести и штеточина, тако да се на тај начин минимизује

употреба средстава за заштиту биља, повећава садржај хумуса у земљишту и контролише ерозија земљишта кроз повећање површина под покровним усевом.

Приликом састављања плодреда, у оквиру ове операције, примењује се принцип смене различитих главних усева, обезбеђујући при томе да се у плодоред укључе најмање три главна усева из различитих група усева, од којих један треба да буде легуминоза. Поред плодосмене главних усева, плодоред треба да обухвата и заснивање усева у циљу зеленишног ђубрења, и то најмање два пута.*

Обавезе*

План плодореда обухвата најмање три главна усева из различитих група усева, од којих један треба да буде легуминоза.*

Исти усев се не може гајити на истој пољопривредној парцели две године за редом, осим у случају гајења вишегодишњих усева.*

План плодореда треба да обухвати и заснивање усева у циљу зеленишног ђубрења, најмање два пута. Усев се мора заорати док је још зелен. Испаша усева није дозвољена. Усеви који су прихватљиви за зеленишно ђубрење могу бити из групе легуминоза, нелегуминозне биљке, или њихове смеше, поштујући потребе усева који долази после њега.*

Вегетациони период усева за зелинишно ђубрење не поклапа са главним усевом и они се гаје уметнути између главних усева током периода године током којег би парцела била незасејана. Они се могу заснивати у лето или у јесен.*

Пољопривредници неће користити минерална ђубрива и само је органско ђубриво, укључујући стајско ђубриво, дозвољено до 160 kg/N/ha/годишње током трајања периода обавезе.*

Код пољопривредних газдинстава са мешовитом производњом, количина стајског ђубрива која се може произвести на газдинству, мора се узети у обзир, што ће детаљније бити прописано Правилником о Мери 4.*

Пољопривредници морају да воде евиденцију о куповини и употреби хербицида и ђубрива за цело газдинство и евиденцију о спроведеним активностима везаним за обавезе ове операције.*

Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавеза.*

Релевантни елементи полазне основе*

Обавезе у оквиру ове операције*	**Релевантна полазна основа***	**Правни основ***	**Поређење обавезе са полазном основом и уобичајним производним методама***
План плодореда обухвата најмање три главна усева из различитих група усева, од којих један треба да буде легуминоза.* **Исти усев се не може гајити на истој**	**Члан 5. тачка 4) подтачка (8) – спречавање деградације пољопривредног земљишта и заштите од ерозије спроводи се старањем да се на истој површини**	**Правилник о кодексу добре пољопривредне праксе („Службени гласник РС”, број 23/23), који је усвојен на основу Закона о пољопривредном**	**Не постоји законски услов који обавезује пољопривреднике који управљају обрадивим земљиштем да примењују плодоред са најмање три главна усева из различитих група усева, од којих**

пољопривредној парцели две године за редом, осим у случају гајања вишегодишњих усева.* **План плодореда треба да обухвати и заснивање усева у циљу зеленишног ђубрења, најмање два пута. Усев се мора заорати док је још зелен. Испаша усева није дозвољена.***	**више од две године за редом не гаји исти усев, осим у случају гајења вишегодишњих усева (луцерка и трајни травњаци који погодују побољшању плодности земљишта).***	**земљишту („Службени гласник РС”, бр. 62/06, 65/08 – др. закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18 – др. закон)***	**један треба да буде легуминоза, у периоду од пет година. Уобичајена пољопривредна пракса је ротација два усева, који ретко укључује легуминозе. Поред тога, не постоји ниједан услов који обавезује пољопривреднике да узгајају усеве за зеленишно ђубрење. Једини услов се односи на заоравање жетвених остатака, али не и зелене биљне масе. Примена петогодишње ротације усева није уобичајена пољопривредна пракса и превазилази све друге законске обавезе што има више користи за животну средину. Као резултат тога, операција је изнад свих минималних услова.***
Пољопривредници неће користити минерална ђубрива и само је органско ђубриво, укључујући стајско ђубриво, дозвољено до 160 kg/N/ha/годишње током целог трајања обавезе.*	**Члан 97 – У циљу заштите квалитета вода, забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у приобалном појасу до 5 m.***	**Закон о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 – др. закон)***	**Не постоји законски услов који забрањује пољопривредницима употребу минералних ђубрива. Обавеза је да се ограничи његова употреба, само у близини водотокова, тампон зона и других рањивих зона. Такође, не постоји законска обавеза да пољопривредници морају користити органска ђубрива. Граница је постављена тако да буде испод прагова који су утврђени Нитратном директивом Европске уније. То значи да је обавеза изнад минималних стандарда и обавеза. ***
Пољопривредници морају да воде евиденцију о куповини и употреби хербицида и ђубрива	**Члан 21 – Прописује основне захтеве за власника или корисника пољопривредног**	**Закон о пољопривредном земљишту.*** **Закон о средствима за исхрану биља и**	**Пољопривредници немају обичај да воде евиденцију, међутим то је услов у случају употребе хербицида и**

за цело газдинство, као и евиденцију о спроведеним активностима везаним за обавезе ове операције.*	**земљишта да води евиденцију о количини употребљених минералних ђубрива и пестицида.*** **Члан 62 – Прописује основне захтеве за све управнике пољопривредног земљишта у државном власништву да воде књигу поља за биљну производњу, чију контролу врши дипломирани инжењер пољопривреде.*** **Члан 28 – Произвођач биља је дужан да води евиденцију о употреби средстава за исхрану биља и да ту евиденцију стави на увид.***	**оплемењивачима земљишта („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 17/19).***	**ђубрива. У оквиру ове операције, пољопривредник такође мора водити евиденцију свих активности релевантних за ову операцију. Из тог разлога, ова обавеза се неће узимати у обзир као део накнаде пољопривредницима у оквиру ове мере, јер је то обавеза.***
Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавезе.*	**Нема законске обавезе***	**Нема законске обавезе***	**Не постоји законски услов који обавезује пољопривреднике, који обрађују земљиште, да користе саветодавне услуге или да похађају обуку, што доводи до неколико погодности у смислу боље едукације пољопривредника.”.***

Врста и износ подршке

Прорачуне за ову операцију извршио је Пољопривредни факултет Универзитета у Београду, који је ангажован као независно тело надлежно за спровођење прорачуна. Пољопривредни факултет Универзитета у Београду издао је Изјаву о адекватности и тачности обрачуна, која је дата у Прилогу 11 – Изјава о адекватности и тачности обрачуна, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део.

Основна стопа подршке за ову операцију израчунава се на основу додатних трошкова рада, повезаних са припремом земљишта, трошкова за сетву усева за зеленишно ђубрење, трошкова за припрему, обраду и заоравање зеленишног ђубрива у земљиште, трошкова куповине органских ђубрива и додатне трансакционе трошкове повезане са припремом плана ротације усева и примљеним саветодавним услугама.*

Износ подршке

Ниво подршке за ову операцију **560,16 EUR/ha*** годишње.

*Службени гласник РС, број 34/2025

Операција 2 – Затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима

Опис врсте операције

Циљ ове операције је да понуди еколошки одрживу алтернативу пољопривредницима који се баве конвенционалном производњом и који се ослањају на синтетичка ђубрива и хемијске хербициде, како би се хранљиве материје вратиле у земљиште у циљу борбе против корова. Намера је да се уведу методе које се баве последицама, укључујући загађење воде, ерозију земљишта и губитак богатог биодиверзитета који произилазе из примене постојећих пракси.

Пракса примене хербицида за сузбијање корова који се надмећу са гајеним усевима за хранљиве састојке и воду, и корова који скривају штеточине доводи до тога да земљиште остаје голо, без икаквог покривача у периодима када је ерозија због кише и ветра појачана, као и до повећаних губитака воде у земљишту испаравањем у топлим периодима због недостатка покривача. Стога је важно да пољопривредници почну да користе травне усеве као покриваче земљишта који могу спречити претходно наведено, док истовремено омогућавају фиксирање хранљивих састојака и побољшавају структуру земљишта.

Травни усеви се сеју између редова у воћњацима и виноградима који би иначе остали непокривени након обраде земљишта, кошења или хемијских третирања, ради заштите земљишта од ерозије и губитка хранљивих састојака. Усеви трава такође помажу истребљењу корова, сузбијању штеточина и болести, повећавају расположиви водни капацитет, органску материју и биодиверзитет земљишта на газдинству.

Такође, ова операција је смишљена да се корови сузбијају користећи само механичка средства током месеци у којима је сузбијање корова изузетно потребно.

Обавезе

Пољопривредници морају да посеју између редова воћака или винове лозе травни усев који ће бити прописан Правилником о Мери 4.[**]

Различити усеви са листе прихватљивих травних усева се морају користити као мешавина. Сви редови на парцели на коју се односи обавеза морају имати травни покривач.[**]

Листа прихватљивих травних усева не примењује се на већ успостављен травни усев у вишегодишњем засаду, што ће утицати на ниво подршке.[**]

Травни усеви морају се косити најмање пет пута годишње и правилно одржавати током трајања обавезе. То подразумева сетву на огољеним деловима травног покривача.[**]

Употреба хербицида је забрањена током читавог периода обавезе. Корове који расту унутар редова и у близини воћака и винове лозе, потребно је сузбијати ручно и механички, у истој учесталости као и кошење траве.[**]

Пољопривредници морају да воде евиденцију о куповини и употреби хербицида на целом газдинству, као и евиденцију о спроведеним активностима везаним за обавезе ове операције.[**]

Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавеза.[**]

Релевантни елементи полазне основе[*]

Обавезе у оквиру ове операције[*]	**Релевантна полазна основа**[*]	**Правни основ**[*]	**Поређење обавезе са полазном основом и**

			уобичајеним производним методама*
Пољопривредници морају између редова воћака или винове лозе да посеју травни усев који ће бити прописан Правилником о Мери 4.* **Сви редови на парцели, на коју се односи обавеза, морају садржавати травни покривач.***	**Члан 19 – Прописују мере које су корисници пољопривредног земљишта дужни да примењују: земљиште са нагибом већим од 10% треба обрађивати паралелно са изохипсама, тако да се на таквим теренима и у сливовима појединих бујица структуром сетве обезбеди да најмање трећина укупне површине буде засејана или засађена вишегодишњим засадима и терене са нагибом већим од 25% не треба користити као оранице.***	**Закон о пољопривредном земљишту.***	**Уобичајена пољопривредна пракса је да нема травних усева између редова воћака или винове лозе. У пракси пољопривредници третирају или обрађују земљу како би ограничили самониклу траву која расте на овим подручјима. Обавеза одржавања зеленог покривача на земљишту ограничена је на подручја са већим ризиком од ерозије и са одређеним нагибом. Предложене обавезе укључују употребу међуредних травних усева на читавој парцели, без обзира на ниво нагиба и ниво ризика од ерозије тла. Дакле, обавезе обухваћене овом операцијом иду изнад минималних захтева.***
Травни усеви морају се косити најмање пет пута годишње и правилно одржавати током трајања обавезе. То подразумева сетву на огољеним деловима травног покривача.*	**Нема законске обавезе***	**Нема законске обавезе***	**Не постоје законски услови који регулишу начин одржавања травног усева. Дакле, обавеза превазилази минималне стандарде и обавезе.***
Употреба хербицида је забрањена током читавог периода. Корове који расту унутар редова и у близини воћака или винове лозе, потребно је сузбијати механички у истој учесталости као и кошење траве. *	**Члан 97 – У циљу очувања квалитета вода, забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у приобалном појасу до 5 m*** **Члан 44 – Средства за заштиту биља морају се примењивати у складу са одлуком о регистрацији и**	**Закон о водама*** **Закон о средствима за заштиту биља*** **Правилник о елементима интегралног управљања штетним организмима („Службени гласник РС”, број 126/20)***	**Употреба механичких и ручних метода за сузбијање корова у вишегодишњим засадима је неуобичајена и већина пољопривредника користи хербициде за њихово сузбијање. Стога забрана употребе хербицида и замена механичким и ручним средствима не представља уобичајну пољопривредну праксу и**

	упутством за употребу* **Члан 45. тачка 7) – Употреба средстава за заштиту биља која су токсична за пчеле је забрањена.*** **Члан 2. тачка 1) спречавање појаве и/или сузбијање штетних организама, које се постиже: (2) применом одговарајућих поступака гајења, као што су сузбијање корова пре сетве или садње без додатне обраде земљишта, правилан избор рока и густине сетве или садње, избор предусева, орезивање, конзервацијска обрада земљишта***		**превазилази минималне захтеве.*** **Употреба хербицида је раширена и одобрена у контроли корова. Ограничења у примени средстава за заштиту биља која су токсична за пчеле примењују се само током цветања биљака. Према томе, услов да се не користе хербициди превазилази минималне захтеве.*** **Елементи интегрисаног сузбијања штеточина не укључују обавезу примене механичког уклањања корова.***
Пољопривредници морају да воде евиденцију о куповини и употреби хербицида на целом газдинству, као и евиденцију о спроведеним активирањима везаним за обавезе ове операције.*	**Члан 21 – Прописује основне захтеве за власника или корисника пољопривредног земљишта да води евиденцију о количини употребљених минералних ђубрива и пестицида.*** **Члан 62 – Прописује основне захтеве за све управнике пољопривредног земљишта у државном власништву да воде књигу поља за биљну производњу, чију контролу врши дипломирани инжењер пољопривреде.***	**Закон о пољопривредном земљишту***	**Пољопривредници немају обичај да воде евиденцију, међутим то је услов и обавеза. Из тог разлога, ова обавеза се неће узимати у обзир као део накнаде пољопривредницима у оквиру ове мере.***

Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавезе.*	**Нема законске обавезе***	**Нема законске обавезе***	**Не постоји законски услов који обавезује пољопривреднике који обрађују вишегодишње засаде да користе саветодавне услуге или да похађају обуку, што доводи до неколико погодности у смислу боље едукације пољопривредника.”.***

Врста и износ подршке

Прорачуне за ову операцију извршио је Пољопривредни факултет Универзитета у Београду, који је ангажован као независно тело надлежно за спровођење прорачуна. Пољопривредни факултет Универзитета у Београду издао је Изјаву о адекватности и тачности обрачуна, која је дата у Прилогу 11.

Подршка се заснива на насталим додатним трошковима. Ова операција углавном укључује додатне трошкове који проистичу из куповине семена, сетве, кошења, трошкова рада за механичко уклањање корова, трошкова горива и трансакционих трошкова за припрему плана усева и примљене саветодавне услуге.

Износ подршке

Ниво подршке за ову операцију износи **390,00 EUR/ha*** годишње.

*Службени гласник РС, број 34/2025

**Службени гласник РС, број 86/2026

Операција 3 – Успостављање и одржавање полинаторских трака

Опис врсте операције

Услед интензивирања пољопривредне производње угрожена је разноликост и бројност инсеката опрашивача, што утиче на смањење потенцијалне услуге екосистема опрашивања дивљих и култивисаних биљака. Ова операција има за циљ стварање и одржавање нових станишта која подржавају и чувају биодиверзитет на пољопривредним земљиштима, која се обично користе за гајење ратарских култура и вишегодишњих усева. Ова операција ће довести до повећања броја и разноликости инсеката опрашивача. Полинаторске траке обезбедиће храну и станиште опрашивачима, углавном током периода када нема довољно хране, и на тај начин подржати опрашивање.

Показало се да ова пракса погодује птицама, пчелама и биљкама тако што повећава број јединки и врста. То ће се постићи сетвом, садњом и одржавањем цветних мешавина. Даље, стварање и очување станишта опрашивача може побољшати укупни биодиверзитет и функције које пружа екосистем (укључујући смањење популације штеточина), заштитити квалитет земљишта и воде ублажавањем њеног отицања и заштитом од ерозије земљишта, док истовремено побољшава рурални амбијент. Заштитна зона је неопходна да би се спречило потенцијално преношење пестицида са других парцела које може настати и које би могло утицати на опрашиваче који се хране на полинаторској траци.

Обавезе

Обавезе које корисници морају да испуне у овој врсти операције су:

1) пољопривредници морају на свом газдинству успоставити полинаторску траку која покрива најмање 1% укупне површине обрадивог земљишта или вишегодишњег засада. Локација и

облик траке нису унапред дефинисани, али то мора бити описано у плану усева који припрема овлашћени пружалац саветодавних услуга. Уколико површина земљишта које је везано за ову операцију износи мање од 1 ha, тада минимална површина мора бити 100 m^2;

2) полинаторска трака мора бити састављена од прихватљивих биљних врста које ће бити прописане Правилником о Мери 4. Трака се мора састојати од мешавине пет различитих биљних врста (могу бити семе, луковице, биљке, грмље, дрвеће, итд.) које су прилагођене локацији, како би се продужила сезона цветања током целе године. Правилно одржавање полинаторске траке подразумева сетву, садњу, кошење и/или замену и/или уклањање увенулих, болесних и сломљених биљака;

3) заштитна зона ширине 5 m, мора се успоставити око полинаторске траке, окренута према усеву, на којој се не могу користити пестициди и ђубрива, на којој се мора контролисати дивља вегетација. Одржавање заштитне зоне се мора обављати пет пута годишње током трајања обавезе.*

Природна граница између парцела (живица, шибље), пут, дрворед, водоток, од најмање 3 m, може се сматрати заштитном траком;

4) употреба пестицида на полинаторској траци и заштитној зони је забрањена током читавог периода обавезивања;

5) потреба ђубрива на полинаторској траци и заштитној зони је забрањена током читавог периода обавезивања;

6) пољопривредници морају водити евиденцију о свим релевантним активностима које се односе на ову операцију;

7) пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавеза.

Релевантни елементи полазне основе*

Обавезе у оквиру ове операције*	**Релевантна полазна основа***	**Правни основ***	**Поређење обавезе са полазном основом и уобичајним производним методама***
Пољопривредници морају на свом газдинству успоставити полинаторску траку, која покрива најмање 1% укупне површине обрадивог земљишта и/или вишегодишњег засада. Локација и облик траке нису унапред дефинисани, али то мора бити описано у плану усева који припрема овлашћени пружалац саветодавних услуга.* **Уколико површина земљишта, које је**	**Члан 9 – У поступку израде планова, основа, програма, пројеката, радова и активности за управљање и коришћење природних ресурса, прибавља се акт о условима заштите природе.***	**Закон о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка, 14/16, 95/18 и 71/21 – др. закон)***	**Законом је прописана обавеза заштите постојећих станишта, али пољопривредницима се не намећу обавезе да успоставе нова станишта на свом пољопривредном земљишту. Дакле, успостављање таквих површина на газдинству превазилази било какве минималне захтеве ***

везано за ову операцију, износи мање од 1 ha, тада минимална површина мора бити 100 m^2.*			
Полинаторска трака мора бити састављена од прихватљивих врста биљака, које ће бити прописане Правилником о Мери 4. Трака се мора састојати од мешавине пет различитих биљних врста (могу бити семе, луковице, биљке, грмље, дрвеће, итд.) које су прилагођене локацији, како би се продужила сезона цветања током целе године.* **Правилно одржавање полинаторске траке подразумева сетву, садњу, кошење и/или замену и/или уклањање увенулих, болесних и сломљених биљака.***	**Члан 9 – У поступку израде планова, основа, програма, пројеката, радова и активности за управљање и коришћење природних ресурса, прибавља се акт о условима заштите природе.***	**Закон о заштити природе***	**Законом је прописана обавеза заштите постојећих станишта, али пољопривредницима се не намећу никакве обавезе да успоставе нова станишта на свом пољопривредном земљишту. Дакле, успостављање таквих површина на газдинству и њихово правилно одржавање превазилазе било какве минималне захтеве***
Заштитна зона ширине 5 m, мора се успоставити око полинаторске траке, окренута према усеву, на којој се не могу користити пестициди и ђубрива, на којој се мора контролисати дивља вегетација. Одржавање заштитне зоне се мора обављати најмање пет пута годишње током трајања обавезе.* **Природна граница између парцела (живица, шибље), пут, дрворед, водоток, од најмање 3 m, може се**	**Нема законске обавезе.***	**Нема законске обавезе.***	**Не постоје обавезе за успостављање заштитне зоне дуж полинаторске траке. Ово је од суштинског значаја за спречавање преношења пестицида, које може утицати на опрашиваче. Такође, не постоји обавеза за уређивање заштитне зоне. Ова обавеза превазилази захтеве постављене у одговарајућој полазној основи.***

сматрати заштитном траком.*			
Употреба пестицида је забрањена током читавог периода обавезивања на полинаторској траци и заштитној зони. *	**Члан 44 – Средства за заштиту биља морају се примењивати у складу са одлуком о регистрацији, упутством за употребу и начелима интегралног управљања штетним организмима.*** **Члан 45. тачка 7) – Употреба средстава за заштиту биља, која су токсична за пчеле током цветања биљака, је забрањена.*** **Члан 97 – У циљу очувања квалитета вода, забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у приобалном појасу до 5 m***	**Закон о средствима за заштиту биља*** **Закон о водама***	**Употреба пестицида је широко распрострањена и дозвољена за сузбијање корова, штеточина и одређених болести. Ограничења у примени средстава за заштиту биља, која су токсична за пчеле, примењују се само током цветања биљака. Према томе, услов да се на полинаторској траци и заштитној зони не користи никакав пестицид превазилазе минималне услове прописане законом.***
Употреба ђубрива је забрањена током читавог периода обавезивања на полинаторској траци и заштитној зони.*	**Члан 28 – Средства за исхрану биља примењују се у складу са добром пољопривредном праксом, у количини која је у складу са плодношћу тла и потребама биљака, узимајући у обзир климатске услове подручја и услове сетве и садње.*** **Члан 97 – У циљу очувања квалитета вода, забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у**	**Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта*** **Закон о водама***	**Уобичајена је пракса да се органско или минерално ђубриво примењује пре сетве и током гајења усева. У том погледу, захтеви везани за ову операцију захтевају од пољопривредника да не користе никакво ђубриво на полинаторској траци и заштитној зони. Ова обавеза превазилази захтеве постављене у релевантној полазној основи.***

	приобалном појасу до 5 m*		
Пољопривредници морају водити евиденцију о свим релевантним активностима које се односе на ову операцију.*	**Члан 21 – прописује основне услове за власника или корисника пољопривредног земљишта да води евиденцију о количини употребљених минералних ђубрива и пестицида.*** **Члан 62 – прописује основне захтеве за све управнике пољопривредног земљишта у државном власништву да воде књигу за биљну производњу, чију контролу врши дипломирани инжењер пољопривреде.*** **Члан 28 – Произвођач биљака је дужан да води евиденцију о употреби средстава за исхрану биља и да је стави на увид.***	**Закон о пољопривредном земљишту*** **Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта***	**Пољопривредници немају обичај да воде евиденцију, међутим то је услов и обавеза. Из тог разлога, ова обавеза се неће узимати у обзир као део накнаде пољопривредницима у оквиру ове мере.***
Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе до краја треће године обавеза.*	**Нема законске обавезе.***	**Нема законске обавезе.***	**Не постоји законски услов који обавезује пољопривреднике који обрађују пољопривредно земљиште да користе саветодавне услуге или да похађају обуку, што доводи до неколико погодности у смислу боље едукације пољопривредника.”.***

Врста и износ подршке

Прорачуне за ову операцију извршио је Пољопривредни факултет Универзитета у Београду који је ангажован као независно тело надлежно за спровођење прорачуна. Пољопривредни факултет Универзитета у Београду издао је Изјаву о адекватности и тачности обрачуна која је дата у Прилогу 11.

Подршка се заснива на изгубљеној добити и насталим додатним трошковима. То углавном укључује додатне трошкове који проистичу из рада, трошкове куповине семена и садног материјала, њихове сетве или садње и одржавања површине. Такође, прорачуни узимају у обзир изгубљену добит која произлази из површина које се користе као заштитна зона и полинаторска трака.

Износ подршке

У оквиру ове операције нуде се два нивоа подршке који произилазе из диференцијације у прорачунима за обрадиво земљиште у односу на вишегодишње засаде:

1) за обавезе на обрадивом земљишту износ подршке износи **312,98 EUR/ha*** годишње;

2) за обавезе у вишегодишњем засаду износ подршке износи 333,77 EUR/ha годишње.

*Службени гласник РС, број 34/2025

Операција 4 – Одрживо управљање ливадама и пашњацима

Опис врсте операције

Одавно је препознато да управљање травњацима, било због очувања природе или из естетских разлога, има велики утицај, не само на структуру природних станишта, већ и на биљни и животињски биодиверзитет који тамо постоји, као и на секвестрацију угљеника. У Републици Србији се ливадама и пашњацима не управља правилно и не одржавају се, а често су или опустошени или напуштени, што доводи до поремећаја земљишта током еколошки осетљивих сезона размножавања птица, инсеката и дивљих животиња, повећаног ризика од пожара дивље флоре и појаве штеточина и болести који утичу на суседне оранице и воћњаке.

Из тог разлога, нагласак је на унапређењу биодиверзитета кроз испашу ниског интезитета домаћих животиња током целе године, укључујући и сезону размножавања дивљих животиња и птица. У том смислу, ова операција је веома важна за очување и побољшање биодиверзитета, јер ливаде и пашњаци у Републици Србији представљају важно место за размножавање многим птицама које се гнезде на земљи, попут сиве јаребице (*Perdix perdix*), јаребице камењарке (*Alectoris graeca*) и обичне препелице (*Coturnix coturnix*), као и дивљих животиња као што су јелен, лисице, вукови, дивље свиње, кунићи и фазани. Испаша ниског интезитета створиће и оптималне услове за природне предаторске инсекте који су корисни на пољопривредним површинама. Такви инсекти укључују бубамаре, паукове, осе, лептире итд., који ограничавају штету коју чине ваши, бубе, пужеви и други. Ови природни непријатељи често чине прву линију одбране од напада штеточина и самим тим смањују потребу за применом инсектицида. Ови инсекти се проређују због низа фактора, укључујући климатске промене, инвазивне врсте, употребу агрохемијских средстава и губитак природних станишта.

Ова операција такође треба да промовише касну косидбу травњака, чиме се, поред заштите флоре и фауне, обезбеђује обнављање широколисних биљних врста и заштита природног флористичког састава травњака. Још један важан елемент ове операције је одржавање минималне и максималне густине стоке, како би се обезбедило да се ливаде и пашњаци одржавају у добром еколошком стању. Ово би требало да обезбеди одрживо управљање успостављањем равнотеже између травњака са недовољном испашом и/или ливада и пашњака са прекомерном испашом. Наставак ових традиционалних метода пољопривреде ниског интензитета од суштинског је значаја за очување биодиверзитета, како у планинским, тако и у низинским подручјима, што ће такође одржати карактеристике руралних пејзажа.

Обавезе

Пољопривредници ће одржавати минималну и максималну густину стоке тако да оптерећење травњака који се користе за испашу у оквиру ове операције буде најмање 0,3 условног грла по хектару (LU/ha) и ограничено на највише 1 LU/ha током целе године.

Брисан је ранији став 2. (види Закључак - 34/2025-51)

Травњаци се не смеју косити пре 30. јуна.

Употреба пестицида је забрањена током читавог периода трајања обавезе.

Употреба минералних ђубрива је забрањена током читавог периода трајања обавезе, искључујући стајњак који остаје на травњаку од животиња које пасу.

Пољопривредници морају водити евиденцију о свим релевантним активностима које се односе на ову операцију.

Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавеза.

Релевантни елементи полазне основе*

Обавезе у оквиру ове операције*	**Релевантна полазна основа***	**Правни основ***	**Поређење обавезе за полазном основом и уобичајеним производним методама***
Пољопривредници ће одржавати минималну и максималну густину стоке, тако да оптерећење травњака који се користе за испашу у оквиру ове операције буде најмање 0,3 условног грла по хектару (LU/ha) и ограничено на највише 1 LU/ha током целе године*	**Члан 84 – Говеда, свиње, овце, козе и копитари на територији Републике Србије морају да буду обележени и регистровани у Централној бази података о обележавању животиња***	**Закон о ветеринарству („Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19 – др. закон)***	**Осигурање правилне равнотеже стоке на датој површини и у одређеном времену од кључне је важности за заштиту квалитета травњака, земљишта, флоре и фауне који га насељавају.*** **Узимајући у обзир да постоји општа одредба о броју животиња на травњацима у подручјима склоним ерозији, прописано Законом о пољопривредном земљишту, али ограничење није прописано, може се сматрати да ова обавеза прелази минималне захтеве.*** **Поред тога, граница од 170 kg/ha азота годишње која је постављена Нитратном директивом ЕК, се мора поштовати.***
Травњаци се не смеју косити пре 30. јуна.*	**Члан 9. – У поступку израде планова, основа, програма, пројеката, радова и активности за управљање и**	**Закон о заштити природе***	**Закон ограничава интервенције током сезоне парења и узгајалишта заштићених дивљих врста. Међутим, оно што се предлаже у**

	коришћење природних ресурса, прибавља се акт о условима заштите природе. [*] **Члан 74. – заштитне мере за строго заштићене дивље врсте: Забрањено је коришћење, уништавање и предузимање других активности које би могле угрозити строго заштићене дивље врсте биљака, животиња, укључујући птице и гљиве и њихова станишта.** [*] **У смислу овог члана, забрањено је:** [*] **– хватање, држање и/или убијање, било којом методом, строго заштићених врста дивљих животиња у свим фазама биолошког циклуса, оштећивање или уништавање њихових развојних облика, јаја чак и када су празна, гнезда и легла, као и подручја њиховог размножавања, и угрожавање или уништавање њихових станишта итд.** [*] **– значајно узнемиравање, посебно током репродукције, одгоја, миграције и хибернације.** [*] **Члан 18. – како би се заштитило пољопривредно земљиште од**	**Закон о пољопривредном земљишту** [*]	**оквиру ове обавезе, протеже се на заштиту свих врста које се појављују на том пољопривредном земљишту, било оне заштићене или не. Кошење траве није дозвољено током осетљивог периода парења.** [*] **Такође, нема ограничења за време кошње, па се увођење касне кошње треба посматрати као обавеза која надилази све законске обавезе у смислу управљања ливадама. Из ових разлога, обавезе превазилазе оне предвиђене законом.** [*]

	**штетних ефеката ерозије и бујица у ерозионом подручју, корисници пољопривредног земљишта су дужни да примене мере против ерозије, као што је привремена или трајна забрана орања ливада и пашњака и других површина ради њиховог претварања у ратарске усеве и друге мере.* Члан 28 – У циљу очувања нивоа органске материје, поред осталих ствари, забрањене су активности која доводе до оштећења која смањују продуктивност, структуру и слојева пољопривредног земљишта, као и свако друго оштећење на пољопривредном земљишта. Из истог разлога, забрањено је спаљивање органских остатака после жетве усева на пољопривредном земљишту.*		
Употреба пестицида је забрањена током читавог периода трајања обавезе.*	**Члан 44 – средства за заштиту биља морају се примењивати у складу са одлуком о регистрацији и упутством за употребу* Члан 97 – У циљу очувања квалитета вода, забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у**	**Закон о средствима за заштиту биља*** **Закон о водама***	**Употреба пестицида је уобичајена и дозвољена за сузбијање корова, штеточина и одређених болести. Дакле, услов да се не употребљавају пестициди на целој ливади или пашњаку ни у једном тренутку током периода од пет година превазилази било који минимални захтев прописан законом.* Не постоји законска обавеза која забрањује**

	приобалном појасу до 5 m*		**пољопривредницима да користе пестициде. Обавеза је да се њихова употреба ограничи само у близини сливних подручја.***
Употреба минералних ђубрива је забрањена током читавог периода трајања обавезе, искључујући стајњак који остаје на травњаку од животиња које пасу.*	**Члан 97 – У циљу очувања квалитета вода, забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у приобалном појасу до 5 m***	**Закон о водама***	**Не постоје законска ограничења за пољопривреднике за коришћење органских или минералних ђубрива. Обавеза је да се њихова употреба ограничи само у близини сливних подручја У том смислу, условљеност везана за ову операцију захтева од пољопривредника да не користи никакво ђубриво. Из тог разлога, ова обавеза превазилази захтеве постављене у релевантној полазној основи.***
Пољопривредници морају водити евиденцију о свим релевантним активностима које се односе на ову операцију.*	**Члан 21 – прописује основне захтеве за власника или корисника пољопривредног земљишта да воде евиденцију о количини употребљених минералних ђубрива и пестицида.*** **Члан 62 – прописује основне захтеве за све управнике пољопривредног земљишта у државном власништву да воде књигу поља за биљну производњу, чију контролу врши дипломирани инжењер пољопривреде.*** **Члан 28 – произвођач биљака је дужан да води евиденцију о**	**Закон о пољопривредном земљишту*** **Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта***	**Пољопривредници немају обичај да воде евиденцију, међутим то је услов и обавеза.*** **Из тог разлога, ова обавеза се неће узимати у обзир приликом обрачуна накнаде пољопривредницима у оквиру ове мере.***

	употреби средстава за исхрану биља и да је стави на увид.*		
Пољопривредници морају да заврше додатну обуку или приме саветодавне услуге о питањима од директног значаја за ову операцију и преузете обавезе, до краја треће године обавезе.*	**Нема законске обавезе***	**Нема законске обавезе***	**Не постоји законски услов који обавезује пољопривреднике који управљају пашњацима и ливадама да користе саветодавне услуге или да похађају обуку, што доводи до неколико погодности у смислу боље едукације пољопривредника.***

Врста и износ подршке

Прорачуне за ову операцију извршио је Пољопривредни факултет Универзитета у Београду који је ангажован као независно тело надлежно за спровођење прорачуна. Пољопривредни факултет Универзитета у Београду издао је Изјаву о адекватности и тачности обрачуна која је дата у Прилогу 11.

Подршка се заснива на изгубљеној добити и насталим додатним трошковима. Изгубљена добит израчунаваће се на основу смањеног броја стоке у односу на слично подручје под уобичајним нивоом производње и губитка сточне хране услед употребе травњака са ниским интензитетом и некоришћења вештачких ђубрива. У смислу додатних насталих трошкова, ово ће бити повезано са трошковима рада у вези са додатним премештањем стоке и трошковима концентроване хране као замене за зелену сточну храну током еколошки осетљивог периода.

Износ подршке

Ниво подршке за ову операцију **337,18 EUR/ha*** годишње.

*Службени гласник РС, број 34/2025

8.3.4. Спровођење локалних стратегија руралног развоја – LEADER приступ

8.3.4.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) бр. 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године о успостављању Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29. 1 (5) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.4.2. Образложење

Локалне акционе иницијативе најбоље приказују интерес и потенцијал малих заједница у руралним подручјима, приближавајући се њиховим друштвеним и економским проблемима, као и проблемима заштите животне средине. Улога Локалних акционих група усмерена је на анимирање локалних заједница, олакшавање спровођења локалних стратегија руралног развоја и подстицање развоја друштвеног капитала у локалној заједници. *LEADER* приступ има за циљ јачање локалног развоја укључивањем најважнијих јавних и приватних локалних актера кроз суфинансирање локалних пројеката које су заједно одабрали поменути локални актери. *LEADER* приступ треба да помогне пољопривредним произвођачима и широј руралној популацији да истраже нове начине како би постали конкурентни, али и да превазиђу потешкоће као што су: старење становништва, низак ниво понуђених услуга или недостатак могућности за запошљавање.

LEADER приступ је присутан у Републици Србији од 2007. године. Подржан је углавном кроз донаторске пројекте, а делимично и кроз државне институције од 2010. до 2015. године на територији АП Војводине. У том периоду у Републици Србији је основано двадесетак Потенцијалних локалних акционих група за рурални развој које су биле функционалне. *LEADER* Мера је на националном нивоу успостављена 2019. године, а 21 партнерство добило је статус ЛАГ. *LEADER* представља релативно нов приступ развоју руралних подручја у Републици Србији. Стога, и даље постоји потреба подршке процесу изградње и јачања капацитета, учења, анимације, образовања и умрежавања *LEADER* заинтересованих страна.

Квантитативна и квалитативна анализа у области израде Програма указује да подршка спровођењу *LEADER* приступа треба да допринесе остварењу сва четири циља ИПАРД III програма, а посебно: стимулисању развоја пословања, раста и запошљавања у руралним подручјима, побољшању положаја пољопривредних произвођача у ланцу вредности и привлачењу младих у пољопривреду, унапређењу развоја заједнице, повећању друштвеног капитала у руралним подручјима, као и изградњи модерне, ефикасне и транспарентне јавне управе за пољопривреду и рурални развој, уз поштовање принципа доброг управљања.

Постојећа Партнерства (потенцијални ЛАГ) са одобреном ЛСРР која су основана током спровођења националне „*LEADER* like" Мере, биће препозната као ЛАГ, уз обавезу припреме и усвајања ЛСРР за ИПАРД III програмски период.

8.3.4.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљеви

Спровођењем *LEADER* приступа унапређује се развој заједнице, повећава друштвени капитал и доприноси се унапређењу економских, социјалних, културних и еколошких аспеката на локалном подручју, кроз ангажовање већег броја приватних и јавних партнера из различитих сектора валоризујући ресурсе на локалном нивоу.

Специфични циљеви

Ова Мера доприноси следећим специфичним циљевима:

1) унапређење друштвеног капитала и локалне управе стварањем приватно-јавних партнерстава, које припремају и спроводе Локалне стратегије руралног развоја (ЛСРР);

2) анимација становништва на одређеном подручју и јачање капацитета локалног становништва и Локалних акционих група;

3) допринос руралној економији и руралном туризму, унапређење културног и друштвеног живота заједнице, јавних простора у селима, побољшање еколошких стандарда на подручју ЛАГ, као главним темама у вези са припремом Локалних стратегија руралног развоја;

4) повезивање са другим ЛАГ, размена најбоље праксе, ширење информација у вези са ИПАРД програмом и учење о новим приступима руралног развоја на националном нивоу, као и повезивање са другим земљама кандидатима и државама чланицама.

8.3.4.4. Повезаност са другим мерама ИПАРД програма и националним мерама

Ова Мера је повезана са Мером 9, у оквиру које су прихватљиви трошкови сврстани у категорију ф): Трошкови у вези са „стицањем вештина" за припрему потенцијалних ЛАГ за спровођење Мере 5 – „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ". Кроз Меру „Техничка помоћ" омогућена је подршка потенцијалним ЛАГ да се припреме за *LEADER* Меру. Такође, кроз Меру 9 – „Техничка помоћ" подржано је умрежавање ЛАГ. Мера 5 је повезана и са Мером 1, Мером 3 и Мером 7, нарочито када је реч о пројектима који се спроводе у складу са ЛСРР.

МПШВ спроводи националну „*LEADER* like" Меру од 2019. године. Ова Мера омогућава јачање капацитета већ основаних Партнерстава (потенцијалних ЛАГ) и спровођење њихових

ЛСРР кроз реализацију малих пројеката. „*LEADER* like" Мера се неће спроводити на националном нивоу након почетка имплементације *LEADER* Мере кроз ИПАРД програм. Постојећа Партнерства су углавном основана у складу са критеријумима прихватљивости и критеријумима селекције ИПАРД II програма. Потенцијални ЛАГ, основани током спровођења националне „*LEADER* like" Мере, биће препознати као ЛАГ, са обавезом да припреме и усвоје ЛСРР, као и да прилагоде Партнерства за ИПАРД III програмски период.

8.3.4.5. Корисници

Прихватљиви корисници су Локалне акционе групе регистроване у складу са Законом о удружењима, а које су одабране и уговорене од стране ИПАРД агенције.

8.3.4.6. Општи критеријуми прихватљивости

LEADER приступ на програмском нивоу треба да садржи најмање следеће елементе:

1) локалне стратегије руралног развоја које су засноване на подручју, а намењене добро идентификованим подрегионалним руралним подручјима;

2) локална јавно-приватна партнерства (Локалне акционе групе);

3) приступ „одоздо према горе", чиме ће Локалним акционим групама бити омогућено доношење одлука у вези са припремом и спровођењем Локалних стратегија руралног развоја;

4) мултисекторски приступ и спровођење ЛСРР заснованих на повезивању учесника и спровођењу пројеката из различитих сектора локалне економије;

5) умрежавање локалних партнерстава;

6) спровођење иновативних приступа.

Локалне стратегије руралног развоја садржаће активности повезане са најмање једном од приоритетних тема, а то су:

1) Рурална економија: развој кратких ланаца снабдевања и производа са додатом вредношћу, укључујући квалитетне производе, занате и друге активности у вези са диверзификацијом руралне економије;

2) Рурални туризам: развој производа руралног туризма који се заснивају на коришћењу локалних, природних и културних ресурса;

3) Заједница: јачање културног и друштвеног живота заједнице и подржавање заједничких организација локалних учесника, удружења и невладиних организација;

4) Јавни простори: побољшање јавног простора у селима;

5) Животна средина: унапређење еколошких стандарда на подручју ЛАГ и промоција коришћења обновљиве енергије од стране локалне заједнице;

6) Умрежавање: умрежавање ЛАГ, размена најбоље праксе, ширење информација у вези са ИПАРД програмом и учење о новим приступима руралног развоја.

Спровођење Локалне стратегије руралног развоја обухвата: активности анимације и изградње капацитета, мале пројекте и текуће трошкове ЛАГ. Активности морају бити повезане са горенаведеним одабраним приоритетним темама.

Локалне акционе групе су у обавези да испуне следеће услове:

1) морају да предложе интегрисану Локалну стратегију руралног развоја засновану на *LEADER* карактеристикама, како је дефинисано у пододељку 8.3.4.6. став 2. тач. 1) до 6);

2) морају да се састоје од групе локалних партнера из различитих друштвено-економских сектора са истог подручја. Треба да осигурају родну равноправност учешћем жена и младих на нивоу доношења одлука;

3) морају да покажу способност да дефинишу и спроводе ЛСРР на подручју ЛАГ;

4) локалне акционе групе морају бити удружења регистрована у складу са Законом о удружењима;

5) ЛАГ мора бити оспособљен за управљање јавним средствима – ангажовањем административног и финансијског сарадника који је оспособљен за управљање јавним средствима и обезбеђење задовољавајућег функционисања партнерства. Одређене активности, попут вођења рачуноводства, могу бити поверене ако их не може спровести члан ЛАГ.

Захтеви за подручја ЛАГ која су обухваћена Локалном стратегијом руралног развоја:

1) подручје ЛАГ мора бити кохерентно и имати довољну критичну масу у погледу људских, финансијских и економских ресурса за подршку одрживој стратегији развоја;

2) подручје ЛАГ мора имати више од 10.000 становника, а највише 150.000 становника, укључујући насељена места са популацијом мањом од 25.000 становника;

3) исто подручје не сме припадати више од једном ЛАГ, што значи да једно партнерство може имати једну стратегију и једну територију.

Минималан садржај Локалне стратегије руралног развоја

Дефиниција подручја и становништва обухваћених ЛСРР, укључујући опис кохерентности и довољне критичне масе у погледу људских, финансијских и економских ресурса;

Анализа развојних потреба и потенцијал подручја, укључујући анализу снага, слабости, могућности и претњи (*SWOT* анализа). У ту сврху, ЛАГ би требало да узму у обзир не само статистику, већ и ставове локалних актера.

Опис стратегије и њених циљева. У ту сврху, ЛАГ дефинишу визију и циљеве у складу са приоритетним темама из ИПАРД програма.

Опис процеса укључивања заједнице у припрему стратегије, структуру партнерства и интерна правила одлучивања.

Акциони план, који је најважнији део ЛСРР. Обавезно је да све предложене активности буду повезане са одабраним приоритетним темама. Акциони план утврђује минимални (обавезујући) ниво активности (минимални ниво циљева). Касније, Акциони план мора бити преточен у детаљније разрађене Годишње планове. ЛАГ морају да дефинишу критеријуме за одабир активности у оквиру Годишњих планова.

Финансијски план са индикативним буџетом за период трајања ЛСРР треба да буде подељен на: текуће трошкове ЛАГ, трошкове анимације/јачања капацитета и мале пројекте.

Детаљни захтеви у вези са ЛСРР биће наведени у Правилнику за спровођење *LEADER* Мере.

8.3.4.7. Специфични критеријуми прихватљивости

Критеријуми прихватљивости односе се на територију обухваћену ЛСРР, састав ЛАГ, правну форму ЛАГ и презентацију ЛСРР.

Територија:

1) територије из руралних подручја са довољном кохерентношћу и критичном масом, односно територија која има од 10.000 до 150.000 становника, а која укључује насељена места са популацијом мањом од 25.000 становника.

2) иста општина/насељено место припада само једном ЛАГ. Није дозвољено преклапање територија, што значи: „једно партнерство, једна стратегија, једна територија”.

Правни облик:

Локалне акционе групе су удружења регистрована у складу са Законом о удружењима. Статут ЛАГ јасно описује улоге и одговорности чланова ЛАГ који се обавезују на развој територије ЛАГ и спровођење Локалне стратегије руралног развоја.

Партнерство:

Састоји се од групе која представља партнере из различитих друштвено-економских сектора на одређеној територији, и то:

1) цивилног сектора: интересна удружења (нпр. из области: спорта, културе, животне средине, итд.); фондације; становници; физичка лица и организације цивилног друштва (млади, жене из руралних подручја, итд.);

2) привредног сектора: пољопривредни произвођачи, произвођачке организације, привредна друштва, компаније, предузетници ангажовани у различитим секторима привреде;

3) јавног сектора (нпр. ЈЛС, јавне институције, институције културе и пружаоци јавних услуга, итд.).

Ниво одлучивања у ЛАГ:

1) органи јавне власти или било која појединачна интересна група не сме да има више од 50% гласачких права;

2) сектор цивилног друштва, који се састоји од цивилног и привредног сектора, треба да има више од 50% гласачких права;

3) локалне власти треба да имају најмање 20% гласачких права;

4) жене из руралних подручја треба да буду заступљене са најмање једним правом гласа;

5) млади треба да буду заступљени са најмање једним правом гласа.

Локална стратегија руралног развоја:

ЛАГ мора да предложи интегрисану Локалну стратегију руралног развоја, која укључује минималне елементе и приоритетне теме, као што је наведено у пододељку 8.3.4.6.

8.3.4.8. Прихватљиви трошкови

Прихватљиве активности

Ова мера ће обухватати следеће активности повезане са приоритетним темама дефинисаним ЛСРР:

1) „Стицање вештина, анимирање становништва ЛАГ територија” за изградњу капацитета и анимацију одабраних ЛАГ;

2) „Текући трошкови” – за функционисање изабраних ЛАГ;

3) Спровођење „малих пројеката”;

4) „Пројекти сарадње” за међу-територијалне (унутар земље) или међународне пројекте (између земаља). Ова активност ће бити прихватљива у каснијој фази спровођења ИПАРД III програма.

Стицање вештина, анимирање становништва ЛАГ територија за изградњу капацитета и анимацију одабраних ЛАГ

Прихватљиве активности у оквиру активности „Стицања вештина, анимирања становништва ЛАГ територија", јесу оне које се односе на изградњу капацитета запослених у ЛАГ, чланова ЛАГ и становништва ЛАГ, као и анимација чланова ЛАГ и становништва ЛАГ, и то:

1) анимација, организација информативних и промотивних догађаја, укључујући припрему промотивних материјала (нпр. семинари, радионице, састанци итд.);

2) обука и едукација (нпр. припрема пословних планова, припрема пројектних пријава, рачуноводство итд.);

3) припрема релевантних студија подручја ЛАГ за будући развој (нпр. друштвено-економских, регионалних, маркетинг студија, итд.);

4) умрежавање, учешће на националним и међународним семинарима, радионицама, састанцима, студијским посетама, укључујући догађаје националне и Европске мреже за рурални развој.

Различити трошкови су прихватљиви у погледу стицања вештина и анимације, а посебно:

1) трошкови ангажовања стручњака;

2) трошкови услуга превођења и тумачења;

3) трошкови у вези са учешћем запослених у ЛАГ, чланова ЛАГ и становништва ЛАГ на студијским посетама, обукама, састанцима и умрежавању у Републици Србији и иностранству (нпр. путни трошкови, трошкови осигурања, дневнице, котизације за конференције/семинаре, изнајмљивање возила и трошкови горива);

4) трошкови у вези са организацијом састанака и обука (нпр. закуп простора и опреме, трошкови хране и пића) за запослене у ЛАГ, чланове ЛАГ и становништво ЛАГ;

5) трошкови у вези анимације, промотивне и информативне кампање за ЛАГ.

Детаљна листа прихватљивих трошкова у вези са стицањем вештина и анимацијом биће наведена у Правилнику за спровођење *LEADER* Мере.

Текући трошкови Локалних акционих група

Прихватљиве активности које се односе на „Текуће трошкове" су оне које су повезане са редовним радом ЛАГ. Прихватљиве активности редовног рада ЛАГ су:

1) опремање и рад канцеларије (нпр. намештај, закуп простора, IT услуге, итд.);

2) трошкови запослених (нпр. плате, осигурање, трошкови превоза, итд.);

3) спољне услуге (нпр. рачуноводство, веб-хостинг, IT услуге, итд.).

Када је реч о текућим трошковима прихватљиви су различити трошкови, а нарочито оперативни трошкови и трошкови запослених, као и трошкови повезани са комуникацијом и односима с јавношћу, као што су:

1) плате (кофинансирање) за менаџера ЛАГ и/или друге запослене у ЛАГ;

2) закуп канцеларије и режијски трошкови;

3) канцеларијски материјал (нпр. прибор за писање итд.);

4) куповина опреме, укључујући IT опрему;

5) намештај;

6) трошкови у вези са комуникацијом (нпр. веб-странице);

7) чланарине и претплате (мреже на локалном, регионалном или националном и европском нивоу – нпр. Европска *LEADER* асоцијација за рурални развој – ELARD);

8) услуге (IT стручњаци, рачуновође, лица задужена за односе са јавношћу, итд.).

Детаљна листа прихватљивих трошкова у вези са текућим трошковима биће наведена у Правилнику за спровођење *LEADER* Мере.

Мали пројекти

Мали пројекти су:

1) повезани са једном од приоритетних тема, како је дефинисано у пододељку 8.3.4.6, нпр. локални маркетинг и кратки ланци снабдевања; организација догађаја (сајмови, сеоски фестивали, такмичења, итд.); учешће на сајмовима и сличним догађајима; реновирање мањег обима зграда унутар заједнице; уређење јавних простора мањег обима; унапређење туристичке инфраструктуре мањег обима; рестаурација мањих сеоских споменика; израда и одржавање веб-страница;

2) дефинисани у ЛСРР као прихватљиви за ИПАРД подршку;

3) они чији је поступак избора описан у ЛСРР;

4) изабрани и спроведени од стране ЛАГ;

5) заједничке природе и имају корист за локалну заједницу.

Пројекти који доносе корист физичким лицима или појединачним привредним друштвима нису прихватљиви.

Мали пројекти могу добити подршку до **10.000 EUR*** , без обзира на укупну вредност пројекта (прихватљиви и неприхватљиви трошкови).

Преглед малих пројеката који су планирани за одређену годину представљени су у Годишњем плану ЛАГ.

Када је реч о малим пројектима различити трошкови су прихватљиви, укључујући инвестиционе и оперативне трошкове. Детаљна листа прихватљивих трошкова биће наведена у Правилнику за спровођење *LEADER* Мере.

Што се тиче трошкова за запослене, путних трошкова, трошкова смештаја, исхране и сличних режијских трошкова, може се успоставити поједностављени поступак у складу са чланом 68. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013. У том случају методологија за примену поједностављеног поступка ће бити описана у приручнику о процедурама.

*Службени гласник РС, број 34/2025

8.3.4.9. Критеријуми селекције

Критеријуми селекције који ће се користити у процени ЛСРР су следећи:

1) квалитет партнерства;

2) кохерентност територије ЛАГ и процена критичне масе у погледу људских, финансијских и економских ресурса;

3) учешће заинтересованих страна у припреми ЛСРР;

4) способност ЛАГ да управља и спроводи ЛСРР;

5) извори финансирања активности које су предвиђене у ЛСРР;

6) квалитет интервенцијске логике ЛСРР;

7) усклађеност ЛСРР са циљевима ИПАРД програма и приоритетним темама.

Узимаће се у обзир само ЛСРР који испуњавају минималне услове. Детаљна листа за оцену ЛСРР дата је у Анексу 18.9 Елементи бодовања за оцену квалитета Локалне стратегије руралног развоја ИПАРД програма.

Процедура за одабир Локалних акционих група

ЛАГ ће бити изабрани на основу јавног позива који ће бити расписан за сва рурална подручја, како би се осигурала конкуренција између Локалних акционих група које достављају ЛСРР.

Процедура одабира ЛАГ састоји се од две фазе, а то су:

1) провера прихватљивости ЛАГ од стране ИПАРД агенције;

и

2) процена ЛСРР прихватљивих ЛАГ према критеријумима селекције од стране Евалуационе комисије.

Евалуациону комисију чине представници ИПАРД Управљачког тела и други релевантни актери у области руралног развоја, као и невладине организације које се баве руралним развојем. Чланове Евалуационе комисије именује министар, на предлог ИПАРД Управљачког тела.

Детаљна процедура за избор ЛАГ биће дата у Правилнику за спровођење *LEADER* Мере.

Кораци у спровођењу *LEADER* Мере описани су у Табели 48.

Табела 48: Кораци у спровођењу *LEADER* Мере

Корак	ИПАРД агенција	ЛАГ	ИПАРД Управљачко тело
1 – Одабир ЛАГ			
1.1	Објављује Позив за одабир ЛАГ на основу Правилника за спровођење *LEADER* Мере		
1.2		Подносе ИПАРД агенцији Захтев за одабир, укључујући ЛСРР	
1.3	Врши проверу прихватљивости потенцијалних корисника (критеријуми прихватљивости) и доставља ЛСРР Евалуационој комисији		
1.4			Евалуациона комисија: - врши вредновање ЛСРР; - примењује критеријуме селекције за ЛАГ;

			- рангира ЛАГ.
1.5	Објављује листу одабраних ЛАГ		
1.6	Потписује уговор о правима и обавезама са одабраним ЛАГ		
2 – Спровођење ЛСРР			
2.1		Одабрани ЛАГ подноси ИПАРД агенцији Годишњи план рада за спровођење активности 1, 2 и 3	
2.2	Одобрава Годишње планове рада		
2.3		Одабрани ЛАГ: - спроводи активности наведене у Годишњем плану рада (ЛАГ треба формално да одабере мале пројекте и пројекте сарадње); - подноси захтеве за исплату ИПАРД агенцији; - анимира локално подручје; - обезбеђује обуке.	
2.4	Проверава захтеве за исплату и врши исплате одабраним ЛАГ		
2.5	Контролише ЛАГ у вези са уговорним обавезама		

8.3.4.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Интензитет помоћи, изражен као удео јавне подршке у прихватљивим трошковима, износи до 100%, где је стопа доприноса ЕУ 90%.

Максимални износ годишње јавне подршке по кориснику (одабраном ЛАГ) и по активности биће прописан Правилником за спровођење *LEADER* Мере. Најмање 30% буџета ЛАГ треба да буде издвојено за активности које се односе на стицање вештина, анимирање становништва ЛАГ територија за изградњу капацитета и анимацију одабраних ЛАГ.

Уговорени ЛАГ могу авансно добити средства за почетне активности из националног учешћа ИПАРД средстава, али то се ни у ком случају не сматра трошковима које ће Европска комисија надокнадити из доприноса ЕУ ИПАРД средстава. Износ аванса не сме бити већи од 10% уговореног износа за време трајања ЛСРР.

8.3.4.11. Буџет за Меру

Табела 49: Буџет за Меру 5 за период 2021–2027. година

Година	Укупан прихватљив трошак (EUR)	Јавни трошкови			Приватно учешће
		Укупно		Учешће ЕУ	Национално учешће

		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	6	7	8	9	10=9/2
2021	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2022	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2023	2.222.222,22	2.222.222,22	100	2.000.000,00	90	222.222,22	10	-	-
2024*	2.888.888,89	2.888.888,89	100	2.600.000,00	90	288.888,89	10	-	-
2025*	3.555.555,56	3.555.555,56	100	3.200.000,00	90	355.555,56	10	-	-
2026*	3.666.666,67	3.666.666,67	100	3.300.000,00	90	366.666,67	10	-	-
2027*	3.666.666,67	3.666.666,67	100	3.300.000,00	90	366.666,67	10	-	-
Укупно	16.000.000,00	16.000.000,00		14.400.000,00		1.600.000,00		-	

*Индикативни буџет

Узимајући у обзир процену да ће се током спровођења ИПАРД III програма у периоду од пет година финансирати 30 ЛАГ, годишње ће бити исплаћено 88.000 EUR сваком ЛАГ

8.3.4.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 50: Показатељи и циљеви за Меру 5*

Показатељи за Меру 5 – Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ*	**Циљана вредност до 2027. године***
Број подржаних локалних стратегија руралног развоја*	**30***
Број новоотворених радних места*	**30***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора*	**0***
Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*	**0***
Становништво које је обухваћено ЛАГ*	**1.200.000***
Број исплаћених малих пројеката*	**600***

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.4.13. Административна процедура

ИПАРД агенција објављује позив и врши одабир ЛАГ на основу провере прихватљивости и процене Евалуационе комисије, која је формирана на предлог ИПАРД Управљачког тела. Потписује се Уговор између ИПАРД агенције и одабраних ЛАГ за спровођење ЛСРР. ИПАРД агенција врши исплату аванса ЛАГ.

Сваке године ЛАГ достављају Годишњи план (на основу Акционог плана из ЛСРР) ИПАРД агенцији и ИПАРД Управљачком телу.

Сваки ЛАГ спроводи анимацију, изградњу капацитета и мале пројекте у складу са Годишњим планом. Такође, ЛАГ треба да осигура да су цене прихватљиве, као и да избор добављача буде непристрасан.

Сваки ЛАГ редовно (нпр. сваког месеца, сваког тромесечја) подноси захтев за исплату за надокнаду трошкова изградње капацитета, текућих трошкова и трошкова реализованих малих

пројеката. Сваки захтев за исплату мора бити јасно повезан са Годишњим планом (као што је представљено у Локалној стратегији руралног развоја). ИПАРД агенција ће извршити проверу ЛАГ у складу са уговорним обавезама (административна провера и контрола на лицу места, укључујући оправданост цене трошкова). ИПАРД агенција врши плаћања ЛАГ на основу одобреног захтева за исплату.

8.3.4.14. Географски обим Мере

Мера се примењује на области дефинисане у делу 2.1. Географско подручје обухваћено ИПАРД III програмом.

8.3.4.15. Остале информације специфичне за Меру

Н/П

8.3.5. Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру

8.3.5.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) бр. 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године о успостављању Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29. 1 (6) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.5.2. Образложење

Главни изазов који би требало решити у руралним подручјима су системи водоснабдевања, односно „легализација" водоснабдевања и превођење водоснабдевања у надлежност општина, имајући у виду да је реч о системима који не испуњавају прописане услове квалитета воде за пиће. Према извештајима Института за јавно здравље „Батут", примена одредби о хигијенској исправности воде за пиће у 2017. години представља изазов, посебно у руралним подручјима. Инвестицијама у водоснабдевање обезбедиће се снабдевање квалитетном водом за пиће и повећаће се стопа прикључења становништва на систем јавног снабдевања водом за пиће. Такође, ове инвестиције су усмерене ка повећању ефикасности јавног система водоснабдевања и треба да допринесу смањењу губитака воде и идентификацији и отклањању проблема који могу настати на водоводној мрежи.

Још је неповољнија ситуација у вези са пречишћавањем отпадних вода. У Републици Србији готово да не постоји инфраструктура за пречишћавање отпадних вода које долазе из домаћинстава. Око 40% становништва користи септичке јаме за одлагање отпадних вода, док око 7% користи компостирање и ненаменске инсталације за одлагање отпадних вода. Изражена је значајна разлика и у степену прикључености становништва на канализациону мрежу у односу на прикључке на водовод, посебно у насељима са мање од 50.000 становника, што представља посебну претњу за загађење подземних вода. Покривеност пречишћавања свих отпадних вода у 2017. години износи свега 13,85%, што као последицу има директно испуштање отпадних вода у реке, загађење животне средине и угрожавање здравља становништва. Инвестиције у канализационе системе треба да повећају стопу повезаности становништва на јавну канализациону мрежу. Инвестиције у изградњу и/или реконструкцију постројења за пречишћавање отпадних вода, као и мањих објеката за пречишћавање воде и септичких јама, треба да допринесу смањењу последица насталих од испуштања отпадних вода у животну средину.

Насеља у руралним подручјима готово да су изостављена из система организованог сакупљања отпада, што за последицу има појаву дивљих депонија у земљи. Проценат становништва обухваћеног организованим сакупљањем отпада показује благи пораст, што указује на позитивне тенденције смањења неуређених депонија и одлагалишта отпада. Најмање

становника обухваћених организованим сакупљањем отпада је у општинама на југу Републике Србије (20–25%).

Посебан изазов за унапређење јавне инфраструктуре је положај многих мањих насеља која се налазе на широком географском подручју. Социјална инклузија и локални развој постиже се и изградњом и реконструкцијом некатегорисаних путева у циљу боље саобраћајне повезаности мањих сеоских насеља са општинским путевима. Изградња, реконструкција и увођење јавне расвете општинских или некатегорисаних путева допринеће бољој саобраћајној повезаности сеоских насеља, али ће и побољшати социјалну инклузију и ојачати друштвено-економску структуру руралних подручја.

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године, наглашава подршку у области обновљивих извора енергије. Јединице локалне самоуправе су у процесу усвајања својих програма енергетске ефикасности, који укључују процењену вредност инвестиције у производњу и дистрибуцију енергије из обновљивих извора. Програми су у складу са Законом о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије. Циљ Закона је да осигура уштеду енергије и сигурност снабдевања енергијом, смањи утицај енергетског сектора на животну средину и климатске промене и допринесе одрживом коришћењу природних и других ресурса.

8.3.5.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљеви

Општи циљ је подршка економском, друштвеном и територијалном развоју, који води паметном, одрживом и инклузивном расту кроз развој физичке инфраструктуре у Републици Србији и олакшавање развоја, раста и запошљавања заједница у руралним подручјима.

Специфични циљеви

1) обезбеђивање инфраструктуре потребне за развој активних руралних подручја, могућности динамичног развоја пословања, као и функционалног сектора услуга;

2) допринос побољшању животног стандарда и друштвено-економске структуре руралних подручја;

3) подршка јавним инвестицијама неопходним за постизање одрживог развоја;

4) повећање атрактивности руралних подручја и смањење депопулације руралних подручја.

Ове специфичне циљеве би требало постићи кроз побољшање водоснабдевања, канализационог система и третмана отпадних вода, одлагања отпада, локалних/ некатегорисаних путева и снабдевања енергијом.

8.3.5.4. Повезаност са осталим ИПАРД мерама у програму и националним мерама

Ова мера је повезана са Мером 1 – „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава". Развој инфраструктуре доприноси расту производње у примарној пољопривредној производњи. Мера је такође повезана са Мером 3 – „Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства". Побољшање прерађивачких капацитета могуће је уз развијену инфраструктуру. Развој инфраструктуре у руралним подручјима такође је повезан са Мером 7 – „Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања". За развој пословања у руралним подручјима неопходно је обезбедити пратећу инфраструктуру. Такође, постоји повезаност и са Мером 5 – „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ". Основна инфраструктура је један од предуслова за развој уравнотежене економске делатности у руралним подручјима, као и за побољшање друштвено-економских услова живота руралног становништва.

8.3.5.5. Корисници

Корисници ове Мере су јединице локалне самоуправе, за пројекте који се спроводе у насељеним местима до 10.000 становника.

8.3.5.6. Општи критеријуми прихватљивости

Корисници Мере 6 у обавези су да испуне опште критеријуме прихватљивости, и то:

1) инвестиција треба да буде у складу са плановима за развој јединица локалне самоуправе, прописаним Законом о планском систему Републике Србије[84];

2) инвестиције се морају спроводити у складу са законским одредбама које се односе на изградњу/реконструкцију;

3) у циљу постизања максималне ефикасности ове подршке, корисници морају да докажу капацитет да редовно одржавају инвестицију, најмање пет година након коначне исплате;

4) пројекат се мора односити на инфраструктуру потребну за развој руралних подручја у насељима до 10.000 становника;

5) ако се предмет инвестиције реализује у неколико насељених места, свако од њих мора да испуни услов да нема више од 10.000 становника;

6) сви пројекти морају бити реализовани у складу са правилима за спољну помоћ Европске комисије садржаним у Финансијској уредби и Практичном водичу за уговорне поступке за екстерне активности ЕК – ПРАГ процедуре;

7) сваки пројекат мора да буде у складу са релевантним националним правним стандардима и релевантним стандардима Европске уније који су на снази пре коначне исплате инвестиције од стране ИПАРД агенције;

8) корисник мора да обезбеди средства за одржавање инвестиције у функцији најмање пет година након коначне исплате пројекта. Трошкови одржавања нису прихватљиви за кофинансирање од стране ЕУ;

9) рачуни корисника не могу бити у блокади, нити је дозвољено да су били блокирани дуже од 30 дана у периоду од 12 месеци пре подношења захтева;

10) корисници су предузели све мере како би избегли двоструко финансирање инвестиције и нису се пријавили за исту инвестицију према другом извору јавних средстава или субвенција. У складу са законским решењима, инвестицијом управља оператер, а јединице локалне самоуправе морају оператеру да пренесу управљање на крају инвестиције.

8.3.5.7. Специфични критеријуми прихватљивости (према сектору)

За инвестиције у општинске/некатегорисане путеве, корисници морају да испуне специфичне критеријуме прихватљивости:

1) инвестиције морају бити део просторног плана јединице локалне самоуправе и годишњег програма радова на изградњи и реконструкцији општинских и некатегорисаних јавних путева.

За инвестиције у управљање отпадом корисници морају испунити специфичне критеријуме прихватљивости:

1) инвестиције морају бити у складу са локалним планом управљања комуналним отпадом.

8.3.5.8. Прихватљиви трошкови

Прихватљиве инвестиције су ограничене на:

1) изградњу/реконструкцију/уградњу фиксне опреме непокретне инфраструктуре;

2) општи трошкови повезани са трошковима као што су накнаде за архитекте, инжењере и консултанте, као и трошкови припреме студија изводљивости, су прихватљиви. Максимални прихватљиви износ за опште трошкове не сме бити већи од 10% укупних трошкова. Општи трошкови могу настати пре закључења уговора и могу се сматрати прихватљивим само ако се односе на пројекат који је одабрала и одобрила ИПАРД агенција, али не пре 1. јануара 2021. године;

3) кофинансирање од стране ЕУ не покрива редовно инвестиционо одржавање;

_____

84 („Службени гласник РС”, број 30/18)

Разграничење помоћи

Инвестиције у руралну инфраструктуру су прихватљиве за подршку у оквиру националног буџета МПШВ, ако је минимална вредност подршке по пројекту мања од дефинисаног износа у пододељку 8.3.5.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ.

Инвестиције у руралну инфраструктуру које нису обухваћене ИПАРД III програмом прихватљиве су за финансирање у оквиру националног буџета МПШВ.

Примери прихватљивих инвестиција:

1) инвестиције у управљање водама: изградња и/или реконструкција система за снабдевање водом, постројења и сличних објеката (нпр. за пречишћавање, филтрирање, итд.).

2) инвестиције у систем јавне канализације и третман отпадних вода: сеоска канализациона постројења, канализациони системи, постројења за пречишћавање отпадних вода, укључујући и припадајућу опрему.

3) инвестиције у управљање отпадом: изградња (мобилне) станице за одлагање отпада, опрема за одлагање отпада, укључујући возила и контејнере за домаћинства (укључујући примарну селекцију тамо где је успостављена), депоније које испуњавају све еколошке захтеве, места за сакупљање отпада.

4) путеви: изградња и/или реконструкција путева који повезују локалне путеве/инфраструктуру са главним путевима, сеоским обилазницама, сеоским путевима, јавним приступним путевима до газдинстава и парцела, укључујући и изградњу саобраћајних знакова, пешачке зоне, јавну расвету, стајалишта за јавни превоз, мостове, тротоаре итд. Путеви који се налазе у оквиру газдинства су већ подржани кроз Меру 1, те стога нису прихватљиви у оквиру Мере 6.

5) снабдевање енергијом: снабдевање села и пољопривредних газдинстава енергијом и изградња обновљивих извора енергије/топлотних постројења и инсталација.

8.3.5.9. Критеријуми селекције/ Принципи у вези са критеријумима селекције

Критеријуми селекције биће детаљно разрађени на основу следећих принципа:

1) врста инвестиција;

2) број становника у насељу где је предвиђена инвестиција;

3) степен развијености јединица локалне самоуправе;

4) инвестиција је у планинском подручју или подручју са отежаним условима рада у пољопривреди;

5) енергетска ефикасност, употреба обновљивих извора енергије;

6) место инвестиције се налази у насељеном месту где постоји најмање једна реализована инвестиција у оквиру ИПАРД програма.

Детаљан списак критеријума припрема ИПАРД Управљачко тело, а одобрава ИПАРД Одбор за праћење. Комплетна листа критеријума селекције са предложеном расподелом бодова биће део Правилника за Меру 6.

8.3.5.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Интензитет помоћи се изражава као удео јавне помоћи у оквиру прихватљивог трошка износа инвестиције:

1) до 100% (75% допринос ЕУ, 25% национални допринос) за прихватљиве инвестиције које по природи нису такве да стварају значајан нето приход;

2) до 50% (75% допринос ЕУ, 25% национални допринос) за остале прихватљиве инвестиције у руралну инфраструктуру.

Корисник може тражити подршку, без обзира на укупну вредност инвестиције, за прихватљиве трошкове у оквиру следећих максималних износа:

Минимална вредност подршке по пројекту за водоснабдевање, управљање отпадним водама, одлагање отпада, изградњу путева и производњу енергије износи 300.000 EUR. Максимална вредност подршке по пројекту је 4.000.000 EUR.

Корисник може добити укупну подршку од највише 5.000.000 EUR јавне подршке током целог ИПАРД III програмског периода.

Авансне исплате су дозвољене у Мери 6.

Кориснику може бити одобрен следећи захтев за одобравање пројекта, ако је:

1) корисник поднео захтев за коначну исплату претходно одобреног пројекта;

или,

2) истекао рок за реализацију инвестиције и подношење захтева за коначну исплату претходно одобреног пројекта;

или,

3) корисник одустао од претходног захтева за одобравање пројекта.

8.3.5.11. Буџет за Меру

Табела 51: Буџет за Меру 6 за период 2021–2027. година

Година	Укупан прихватљив трошак (EUR)	Јавни трошкови						Допринос корисника	
		Укупно				Допринос ЕУ		Национални допринос	
		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	6	7	8	9	10=9/2
2021.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2022.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2023.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2024.*	11.186.666,67	11.186.666,67	100	8.390.000,00	75	2.796.666,67	25	-	-
2025.*	15.120.000,00	15.120.000,00	100	11.340.000,00	75	3.780.000,00	25	-	-

2026.*	19.173.333,33	19.173.333,33	100	14.380.000,00	75	4.793.333,33	25	-	-
2027.*	23.640.000,00	23.640.000,00	100	17.730.000,00	75	5.910.000,00	25	-	-
Укупно	69.120.000,00	69.120.000,00		51.840.000,00		17.280.000,00		-	

*Индикативни буџет

8.3.5.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 52: Показатељи и циљеви за Меру 6*

Показатељи за Меру 6 – Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру*	**Циљана вредност до 2027. године***
Број корисника Мере*	**30***
Укупне инвестиције у руралну јавну инфраструктуру (EUR)*	**69.120.000***
Број новоотворених радих места*	**5***
Број подржаних пројеката локалне инфраструктуре*	**30***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*	**5***

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.5.13. Административна процедура

Индикативне активности административне процедуре за спровођење ове Мере представљени су у делу 8.2. Административна процедура.

Мера ће се спроводити у складу са писаним процедурама о унутрашњој контроли које је припремила ИПАРД агенција, а које су акредитоване од стране НАО и одобрене од Европске комисије. Поред тога, ИПАРД агенција треба да припреми Водич за кориснике који ће, између осталог, садржати и детаљан опис административне процедуре.

Јавне набавке за све пројекте у оквиру ове Мере требало би извршити у складу са правилима за спољну помоћ Европске комисије садржаним у Финансијској уредби и Практичном водичу за уговорне поступке за екстерне активности ЕК – ПРАГ процедуре.

8.3.5.14. Географски обим Мере

Мера се примењује на области дефинисане у делу 2.1. Географско подручје обухваћено ИПАРД III програмом.

8.3.5.15. Остале информације специфичне за Меру

Н/П

8.3.6. Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања

8.3.6.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) бр. 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године којим се утврђује инструмент за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29. 1 (7) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.6.2. Образложење

Улагања у непољопривредне активности, као и оснивање нових привредних друштава, од суштинског су значаја за развој и конкурентност руралних подручја. Жене, млади и особе са инвалидитетом су група која је нарочито изложена ризику од миграција из руралних подручја у градска насеља, због врло ограничених могућности у руралним подручјима. Економска диверзификација и диверзификација пољопривредних газдинстава неопходне су за раст, запошљавање и одрживи развој у руралним подручјима. То ће допринети бољој територијалној равнотежи како у економском тако и у друштвеном смислу, директно повећавајући приход пољопривредних домаћинстава и руралног становништва.

Квантитативна и квалитативна анализа указују на то да би подршка диверзификацији активности пољопривредних газдинстава требало да се односи на потпуније искоришћавање расположивих ресурса газдинства. Са друге стране, подршка развоју руралног пословања односи се на отварање радних места у сектору услуга и стварање алтернативних могућности за остваривање прихода у руралним насељима, чиме би се повећала атрактивност руралних подручја.

Подршка развоју пословања, нарочито за мала и средња привредна друштва, доступна је на националном, регионалном и локалном нивоу, а финансира се из државног, регионалних или локалних буџета, као и из средстава различитих страних донатора. Бројни програми нуде подршку диверзификацији економских активности/развоју пословања у виду бесповратних средстава и/или кредита за инвестиције у производњу (за производне објекте, опрему, механизацију) или бесповратних средстава и/или кредита за текуће трошкове (нпр. образовање, обавезно осигурање, режијски трошкови итд.). Иако постоје неки секторски оријентисани или просторно усмерени програми, већина програма циља интервенције у појединим сегментима ланаца вредности, али без интегралног приступа њиховом јачању у целини.

8.3.6.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљеви

Општи циљ ове Мере је подстицање економског развоја у руралним подручјима кроз диверзификацију пољопривредних активности, оснивање малих привредних друштава и отварање радних места у руралним подручјима. Такође, Мера треба да подстакне веће коришћење енергије из обновљивих извора и прелазак на руралну економију са ниском емисијом угљен-диоксида, отпорну на климатске промене.

Специфични циљеви

Сектор: Рурални туризам

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор руралног туризма су:

1) повећана атрактивност руралних подручја кроз повећање туристичке понуде;

2) повећан ниво запослености у руралним подручјима;

3) подршка производњи енергије из обновљивих извора.

Сектор: Директни пласман производа

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор директног пласмана производа су:

1) повећан приход пољопривредних произвођача кроз могућност директне продаје;

2) подршка производњи енергије из обновљивих извора.

Сектор: Услуге малог обима

Специфични циљеви у оквиру ове Мере за сектор услуга малог обима су:

1) повећање нивоа запослености у руралним подручјима;

2) повећање општег нивоа услуга у руралним подручјима;

3) подршка производњи енергије из обновљивих извора.

8.3.6.4. Повезаност са другим мерама ИПАРД програма и националним мерама

Мера 7 је уско повезана са следећим ИПАРД мерама:

1) Мера 1 – „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава". Ова мера се фокусира на развој примарне пољопривредне производње и повећање конкурентности пољопривредних газдинстава, док Мера 7 има за циљ диверзификацију прихода пољопривредних газдинстава кроз јачање кратких ланаца снабдевања и директан пласман пољопривредних производа;

2) Мера 3 – „Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства". Акценат Мере 3 је на развоју прераде пољопривредних производа и повећању конкурентности прехрамбено-прерађивачке индустрије, док Мера 7 има за циљ диверзификацију прихода пољопривредних газдинстава кроз јачање кратких ланаца снабдевања и директан пласман пољопривредних производа;

3) Мера 5 – „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ". Ова Мера фокусирана је на диверзификацију, оснивање и развој нових малих привредних друштава, отварање радних места, и у извесној мери развој социјалне и физичке инфраструктуре у руралним подручјима применом приступа „одоздо нагоре", док Мера 7 подстиче економски развој у руралним подручјима кроз диверзификацију делатности пољопривредних газдинстава, оснивање микро и малих привредних друштава и отварање радних места применом приступа „одозго надоле";

4) Мера 6 – „Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру". Циљ Мере 6 је развој јавне инфраструктуре у руралним подручјима, која је неопходна за оснивање малих привредних друштава и стварање радних места, што се подржава Мером 7;

5) Национална мера за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредних активности. Ова мера има за циљ да подржи мање инвестиције у аутентичне/традиционалне објекте у сектору руралног туризма, као и опремање занатских и уметничких радионица у циљу очувања локалне културе и традиције. Мера је значајна за оне потенцијалне кориснике који немају довољан финансијски капацитет за улагање кроз ИПАРД подршку, или за оне који само желе да опреме/изграде аутентични објекат (нпр. уређење дворишта, изградња санитарних просторија, итд.) путем инвестиције за коју је износ подршке мањи од минималне јавне подршке из ИПАРД Мере. У циљу разграничења националне Мере са ИПАРД Мером 7, максимални износ подстицаја из националног буџета је нижи од минималног износа ИПАРД Мере 7.

8.3.6.5. Корисници

Корисници Мере 7 су:

1) физичка лица – носиоци породичних пољопривредних газдинстава који су уписани у Регистар пољопривредних газдинстава, без обзира на то да ли се она налазе у урбаном или руралном подручју;

2) правна лица – предузетници и привредна друштва у рангу микро и малих привредних друштава, у складу са Законом о рачуноводству, чија пољопривредна газдинства се налазе у руралном подручју и уписана су у Регистар пољопривредних газдинстава.

8.3.6.6. Општи критеријуми прихватљивости

Корисници Мере 7 морају да испуне следеће опште критеријуме прихватљивости:

1) предузетници и привредна друштва, регистрована пољопривредна газдинства и инвестиција налазе се у руралном подручју;

2) у случају да је капитал правног лица у власништву једног или више органа јавне власти, корисник треба да докаже да проценат тог власништва не прелази 25%;

3) инвестиција на крају реализације мора бити у складу са релевантним националним стандардима и захтевима који су наведени у Прилогу 5;

4) подносилац захтева мора да докаже економску одрживост кроз пословни план на крају инвестиционог периода. Пословни план треба да буде усклађен са обрасцем који је припремила ИПАРД агенција. За инвестиције чија вредност прелази 50.000 EUR потребан је сложен пословни план, док је за инвестиције ниже вредности (испод 50.000 EUR), потребан једноставан пословни план. Критеријуми које ће ИПАРД агенција користити за процену економске одрживости корисника представљени су у Прилогу 2;

5) подносилац захтева мора да докаже да* нема неизмирених пореза или обавеза за социјално осигурање према држави. Подносилац доставља потписану изјаву да не постоји пријава за исту инвестицију из другог јавног фонда или шема подршке;

6) двоструко финансирање инвестиције из било ког јавног извора подршке није дозвољено;

7) ако се инвестиција односи на реконструкцију и опрему, корисник треба да обезбеди документацију о власништву/дугорочном закупу објекта који ће бити реконструисан/опремљен. Период закупа не сме да буде краћи од 10 година, од датума подношења захтева за одобравање пројекта;

8) корисник је обавезан да пет година након коначне исплате од стране ИПАРД агенције наменски користи инвестицију, без измена које значајно утичу на њену природу или на услове њене употребе, или на давање неоправдане предности привредном друштву или јавном органу и/или резултирају променом природе власништва над делом инфраструктуре, или прекидом, или измештањем активности која је кофинансирана.

Општи критеријуми прихватљивости биће ближе прописани Правилником за Меру 7.

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.6.7. Специфични критеријуми прихватљивости (према сектору)

Сектор: Рурални туризам

Подржана инвестиција треба да се реализује у насељеним местима која се налазе у руралним подручјима.

Максималан капацитет у броју лежајева у категорисаним смештајним објектима износи до 30 индивидуалних лежајева, по кориснику.

Корисник мора бити регистрован на платформи „eТуриста" и ставити инвестицију у функцију, у складу са решењем о одобравању пројекта.*

Сектор: Директни пласман производа

Инвестирање се може спроводити у насељеним местима која се налазе у урбаном или руралном подручју.

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.6.8. Прихватљиви трошкови

Прихватљиви трошкови у секторима Мере 7 односе се на улагања у физичку имовину, и то на следећи начин:

1) директни пласман: пољопривредно – прехрамбених производа и производа домаће радиности (храна, одећа, козметички и хигијенски производи, уметнички предмети и сл.), у складу са посебним прописима, и то: изградња/реконструкција/опремање објеката за складиштење, паковање и продају на пољопривредном газдинству, као и путем интернета, на пијацама, сајмовима и у продавницама (нпр. објекти, штандови, киосци), куповина нових машина, механизације, уређаја и опреме за опремање објеката за складиштење, паковање и продају производа; ИТ хардвер и опрема, укључујући софтвер; мобилне продавнице – возило са одговарајућом опремом у циљу обављања делатности и др.

Рурални туризам: изградња/реконструкција/опремање, и то:

1) категорисаних смештајних објеката, укључујући пратеће објекте за пружање угоститељских услуга;

2) помоћних објеката за пружање додатних услуга, као што су спорт, рекреација, разонода, велнес, едукација и изложбени простори који изражавају традиционалне, историјске, образовне и друге садржаје;

3) пратећи објекти (нпр. оставе, гараже, спремишта, котларнице, бунари и др.).

Услуге малог обима: изградња/реконструкција/опремање објеката за пружање непољопривредних услуга у руралним подручјима (нпр. поправка пољопривредних и шумарских алата, машина и механизације, моторних возила, мотоцикала, бицикала; поправка рачунара и комуникационе опреме, као и предмета и апарата за личну употребу и апарата за употребу у домаћинству; услуге прања и хемијског чишћења; едукативне услуге, спортско – рекреативне услуге, консултантске услуге у пољопривреди, услуге неге кућних љубимаца, фризерско/козметичке услуге и др.).

Један захтев за одобравање пројекта може да обухвати више од једног сектора.

Прихватљиви трошкови односе се на:

1) изградњу/реконструкцију објеката у оквиру сва три сектора, као и постројења за производњу и складиштење енергије из обновљивих извора, у складу са посебним прописом;

2) куповину нове опреме (укључујући монтажу), и то: машина, механизације, алата и друге опреме, обухватајући опрему за производњу и складиштење енергије из обновљивих извора, опрему за пречишћавање и унапређење квалитета воде и ваздуха, ИТ хардвера и софтвера, рачуноводствене опреме у оквиру свих сектора;

3) општи трошкови у вези са припремом пројектне документације (нпр. накнаде за ангажовање архитеката, инжењера и других консултаната и обавезне студије изводљивости) су прихватљиви до горње границе од 10% прихватљивих трошкова из тач. 1) и 2) овог става. Трошкови припреме пословног плана не могу бити већи од 5% вредности прихватљивих трошкова из тач. 1) и 2) овог става;

4) куповину нових превозних средстава (бицикала, квадова и сл) и наменских возила која су директно намењена и неопходна за пројекат који се финансира из овог Програма. Набавка наменских возила не сме прећи 30% прихватљивих трошкова из тачака 1) и 2) овог става у оквиру једног сектора. Лице које је остварило право на подршку у више сектора, може остварити право за набавку наменског возила само у једном сектору. Сва возила морају одговарати националним стандардима и бити након набавке регистрована у складу са важећим прописима.

Инвестиција у постројења и опрему за производњу енергије из обновљивих извора прихватљива је за финансирање само као саставни део пројекта у оквиру свих сектора (нпр: соларни панели у сектору руралног туризма или другим секторима). Ограничење које се односи на „сопствену потрошњу” није релевантно за Меру 7 и није га потребно проверавати.

8.3.6.9. Критеријуми селекције/ Принципи у вези са критеријумима селекције

Критеријуми селекције биће детаљно разрађени у Правилнику за Меру 7, на основу следећих принципа:

1) статус корисника (нпр. физичко лице – носилац, регистровано породично пољопривредно газдинство, образовање, професионални статус; Листа није коначна);

2) категорија корисника (нпр. жене, особе са инвалидитетом, самозапослени; Листа није коначна);

3) допринос одрживом економском развоју (нпр. креирање могућности за запошљавање, производња енергије из обновљивих извора, ефикасно коришћење воде; Листа није коначна).

8.3.6.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Подршка ће бити додељена у виду бесповратних средстава. Интензитет подршке из јавних извора износи до 60% прихватљивих трошкова инвестиције. Подршка из јавних извора може бити повећана на највише 70% за: инвестиције младих пољопривредника, и произвођача сертификованих органских производа.

Додатних 10% може се одобрити за инвестиције које се односе на управљање отпадним водама и отпадом, коришћење енергије из обновљивих извора или инвестиције у циркуларну економију (ефикасно коришћење отпадног материјала). Максимални интезитет помоћи не сме бити већи од 75%.

Допринос ЕУ у укупној јавној помоћи износи 75%.

Минималне и максималне вредности јавне продршке по пројекту (у једном јавном позиву) су следеће:

1) Сектор руралног туризма: минимум 20.000 EUR и максимум 300.000 EUR;

2) Сектор директног пласмана производа, за инвестиције у:

(1) изградњу/реконструкцију или изградњу/реконструкцију са опремањем: минимум 5.000 EUR и максимум 300.000 EUR,

(2) пројекте који се односе само на опремање: минимум 5.000 EUR и максимум 100.000 EUR.

3) Сектор услуга малог обима, за инвестиције у:

(1) изградњу/реконструкцију или изградњу/реконструкцију са опремањем: минимум 5.000 EUR и максимум 300.000 EUR,

(2) пројекте који се односе само на опремање: минимум 5.000 EUR и максимум 200.000 EUR.

У случају када пројекат обухвата инвестирање у више од једног сектора, минимална вредност јавне подршке биће 20.000 EUR, а максимална 300.000 EUR.

Корисник може да прими укупну подршку до максималног износа од 600.000 EUR јавне подршке у оквиру ове Мере кроз ИПАРД III програмски период.

Кориснику може бити одобрен следећи захтев за одобравање пројекта ако је:

1) корисник поднео захтев за коначну исплату претходно одобреног пројекта;

или,

2) истекао рок за реализацију инвестиције и подношење захтева за коначну исплату претходно одобреног пројекта;

или,

3) корисник одустао од претходног захтева за одобравање пројекта.

8.3.6.11. Буџет за Меру

Табела 53: Буџет за Меру 7 за период 2021–2027. године

Година	Укупни прихватљиви трошкови (EUR)	Јавни трошкови							
		Укупни допринос		Допринос ЕУ		Национални допринос		Допринос корисника	
		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	6	7	8	9	10=9/2
2021	13.333.333,33	8.000.000,00	60	6.000.000,00	75	2.000.000,00	25	5.333.333,33	40
2022[1]	**0,00[1]**	**0,00[1]**	**60[1]**	**0,00[1]**	**75[1]**	**0,00[1]**	**25[1]**	**0,00[1]**	**40[1]**
2023	13.333.333,33	8.000.000,00	60	6.000.000,00	75	2.000.000,00	25	5.333.333,33	40
2024*	15.000.000,00	9.000.000,00	60	6.750.000,00	75	2.250.000,00	25	6.000.000,00	40
2025*	17.977.777,78	10.786.666,67	60	8.090.000,00	75	2.696.666,67	25	7.191.111,11	40
2026*	20.266.666,67	12.160.000,00	60	9.120.000,00	75	3.040.000,00	25	8.106.666,67	40
2027*	21.955.555,56	13.173.333,33	60	9.880.000,00	75	3.293.333,33	25	8.782.222,22	40
Укупно[1]	**101.866.666,67[1]**	**61.120.000,00[1]**		**45.840.000,00[1]**		**15.280.000,00[1]**		**40.746.666,67[1]**	

*****Индикативни буџет

[1]Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.6.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 54: Показатељи и циљеви за Меру 7*

Показатељи за Меру 7 – Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања*	**Циљана вредност до 2027. године***
Број корисника Мере*	**520***
Укупна улагања у руралну диверзификацију, развој пословања и инфраструктуру (EUR)*	**115.200.000***
Број новоотворених радних места*	**250***
Број младих пољопривредника који користе ИПАРД подршку*	**120***
Број пољопривредника који учествују у подржаним произвођачким групама, произвођачким организацијама, локалним тржиштима, кратким ланцима снабдевања и шемама квалитета*	**0***
Број заједничких инвестиција*	**0***

Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције које се односе на заштиту животне средине или климатске промене*	**30***
Број ИПАРД корисника подржаних кроз инвестиције у обновљиве изворе енергије*	**30***
Инсталисана снага објеката за производњу енергије из обновљивих извора (kWh)*	**90***
Број газдинстава која се баве органском производњом са ИПАРД подршком инвестицијама*	**0***
Број пројеката у инвестиције које се односе на циркуларну економију*	**0***

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.6.13. Административна процедура

Административни поступак који се примењује на Меру 7 описан је у делу 8.2. Административна процедура.

8.3.6.14. Географски обим Мере

Мера 7 ће се спроводити у руралним подручјима, изузев сектора директног пласмана производа, који ће се спроводити и у руралним и у урбаним подручјима. Листа насељених места која не спадају у рурална утврђена су у Прилогу 10 – Листа насељених места изван руралних подручја, који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део.

Физичка лица (носиоци пољопривредних газдинстава * који диверзификују активности) су прихватљиви корисници подстицаја, без обзира на то да ли се њихова газдинства налазе у урбаном или руралном подручју.

*Службени гласник РС, број 34/2025

8.3.6.15. Остале информације специфичне за Меру

Н/П

8.3.7. Техничка помоћ

8.3.7.1. Правни основ

Члан 3. Уредбе (ЕУ) 2021/1529 Европског парламента и Савета од 15. септембра 2021. године о успостављању Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III)

Члан 29.1 (9) Секторског споразума

Анекс 4 Секторског споразума

8.3.7.2. Образложење

Мера 9 – Техничка помоћ, обухвата пружање стручне помоћи и трошкове подршке у вези са спровођењем ИПАРД програма. Активности су усмерене на припрему, управљање, праћење и вредновање, информисање, комуникацију, координацију и активности умрежавања, као и на функције контроле и ревизије ИПАРД програма. Мера 9 такође подржава јачање капацитета државних органа Републике Србије и корисника у циљу ефективног и ефикасног управљања и коришћења средстава ИПАРД програма. Ова мера се користи за отклањање оперативних ограничавајућих фактора, као и за смањење административног оптерећења за кориснике.

8.3.7.3. Општи и специфични циљеви

Општи циљ Мере 9 је изградња модерне јавне управе за пољопривреду и рурални развој у Републици Србији, уз поштовање принципа доброг управљања, као и унапређење развоја заједнице и друштвеног капитала у руралним подручјима.

Специфични циљеви

Циљ Мере 9 је пружање помоћи, нарочито у припреми, спровођењу, праћењу, вредновању и промоцији ИПАРД програма и његових могућих измена. С тим у вези, специфични циљеви обухватају:

1) подршку праћењу и вредновању ИПАРД програма;

2) подршку протоку информација и промовисању ИПАРД програма;

3) подршку студијама, обукама, посетама и семинарима у циљу унапређења капацитета ИПАРД администрације и корисника;

4) подршку за спољну експертизу;

5) подршку успостављању и припреми потенцијалних ЛАГ;

6) подршку унапређењу капацитета националних ПСС, како би се оспособили за пружање саветодавних услуга кроз спровођење Мере 10 – „Саветодавне услуге" ИПАРД програма;

7) унапређење капацитета локалних ентитета (нпр. општина, регионалних ентитета) који подржавају спровођење ИПАРД програма;

8) јачање државне администрације која управља ИПАРД програмом.

8.3.7.4. Повезаност са другим мерама ИПАРД програма и националним мерама

Мера 9 обухвата потребе за техничком помоћи за све мере програма, укључујући и мере за које је поверавање послова спровођења буџета/спровођење предвиђено у каснијој фази. Подршка у оквиру Мере 9 посебно је важна за припрему и спровођење Мере 4 – „Агро-еколошко-климатска мера и органска производња", Мере 5 – „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ" и Мере 6 – „Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру" и пре почетка њиховог спровођења.

С обзиром да мере о саветодавним услугама и преносу знања нису предвиђене ИПАРД III програмом, Мера 9 обухвата релевантне активности обуке ПСС (за пружање обавезне обуке/савета за кориснике) и запослених у ИПАРД Управљачком телу/ИПАРД агенцији у вези са Мером 4. Осим тога, ангажовање независног тела за припрему обрачуна премије по одабраној врсти операција за Меру 4 обезбеђено је у оквиру Мере 9.

Мера 9 подржава припрему Мере 5 кроз различите пратеће активности (састанци, семинари, обуке, итд.) за стицање вештина, анимирање становника територија потенцијалних ЛАГ и припрему локалних стратегија руралног развоја, са циљем успостављања ЛАГ и њиховог ефикасног рада.

Мера 9 доприноси припреми Мере 6 у процесу спровођења кроз јачање капацитета ЈЛС стицањем практичног знања за припрему тендерске документације и примену правила јавних набавки ЕУ за спољну помоћ (Практични водич за уговорне поступке за екстерне активности ЕК – ПРАГ).

Обим додељене помоћи у оквиру Мере 9 неће се преклапати са обимом помоћи додељене у оквиру националног програма подршке пољопривреди и руралном развоју.

8.3.7.5. Корисници

Корисник Мере 9 је ИПАРД Управљачко тело. Остали ИПАРД III ентитети и повезана тела (ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција, Управљачка структура, ПСС, техничка тела,

потенцијални ЛАГ и национална рурална (развојна) мрежа) могу остварити подршку кроз активности предвиђене Мером 9 посредством ИПАРД Управљачког тела.

8.3.7.6. Општи критеријуми прихватљивости

Сви пројекти морају бити уговорени у складу са правилима спољне помоћи Европске комисије која су садржана у Финансијској Уредби, као и са националним јавним набавкама. У оквиру процеса усклађивања националног законодавства са законодавством ЕУ долази до сталних измена, што ће додатно смањити разлике између националних правила јавних набавки и правила ЕУ, у овом случају ПРАГ правила. У ту сврху, примена ПРАГ правила биће прилагођена законодавству Републике Србије.

Што се тиче трошкова за запослене, путних трошкова, као и трошкова који се односе на организацију обука, догађаја и других сличних трошкова, може се успоставити поједностављени поступак у складу са чланом 68. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013. У том случају методологија за примену поједностављеног поступка ће бити описана у приручнику о процедурама за Меру 9 – Техничка помоћ.

Поједини трошкови (нпр. дневнице) биће у складу са условима који се примењују у јавном сектору Републике Србије, а који се тичу сличних активности у којима није укључено кофинансирање од стране ЕУ.

Трошкови у вези са стручњацима и другим учесницима биће ограничени на оне који потичу из држава чланица ЕУ, као и из потенцијалних земаља кандидата и земаља кандидата.

Прихватљиви трошкови засновани на стварним трошковима, везани за спровођење кофинансиране активности, морају се односити на плаћања која је извршио корисник, уз приложене фактуре или рачуноводствена документа једнаке доказне вредности[85].

Извештај о прихватљивим трошковима представља део Годишњег извештаја о спровођењу ИПАРД програма.

Мера 9 не обухвата активности које се финансирају или су предвиђене да буду финансиране као део twinning или других пројеката подржаних у оквиру других ИПА компоненти.

Мера 9 – Техничка помоћ за подршку успостављању система управљања и контроле, прихватљива је и пре поверавања послова спровођења буџета за нове мере, за трошкове настале у периоду након 1. јануара 2021. године.

8.3.7.7. Специфични критеријуми прихватљивости

Н/П

8.3.7.8. Прихватљиви трошкови

У оквиру ове Мере, следеће активности су прихватљиве уколико су обухваћене Годишњим индикативним акционим планом за Меру 9 – Техничка помоћ:

1) трошкови у вези са функционисањем Одбора за праћење;

2) трошкови који се односе на промоцију и видљивост ИПАРД програма;

3) трошкови превођења и тумачења докумената наведених у FFPA, Секторском споразуму и Финансијском споразуму, као и оних на захтев Европске комисије;

4) трошкови у вези са изградњом капацитета ИПАРД субјеката, укључујући техничка тела и националне саветодавне службе за обављање задатака повезаних са спровођењем ИПАРД програма;

5) трошкови у вези са „стицањем вештина” за припрему потенцијалних ЛАГ-ова за спровођење Мере „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ”;

6) трошкови који се односе на припрему, смањење административног оптерећења корисника или рационализацију спровођења мера у Програму, како би се осигурала њихова ефективност, укључујући и пилот пројекте за оне мере за које је поверавање послова спровођења буџета предвиђено у каснијој фази;

7) трошкови у вези са вредновањем ИПАРД програма;

8) трошкови у вези са успостављањем и радом Националне мреже за рурални развој;

9) трошкови у вези са куповином ИТ опреме и лиценци за софтвер (до 5% буџета Техничке помоћи) у сврху спровођења ИПАРД програма;

10) трошкови у вези са спровођењем политике одрживости људских ресурса у ИПАРД III субјектима. Увођење ових трошкова може се извршити само након претходног одобравања ЕК и може бити временски ограничено;

11) трошкови у вези са успостављањем и радом пилот пројеката у успостављању сарадње у кратким ланцима вредности и ланцима вредности за квалитетне производе.

Трошкови треба да буду детаљно обухваћени индикативним годишњим акционим планом за спровођење Мере – Техничка помоћ који ће одобрити ИПАРД Одбор за праћење.

Мера 9 – Техничка помоћ се не примењује за активности јачања капацитета које нису повезане са администрацијом и спровођењем ИПАРД програма.

_____

85 „Рачуноводствени документ једнаке доказне вредности" означава било који документ приложен ради доказивања да унос у рачуноводствене књиге представља истиниту и стварну трансакцију у складу са Законом о рачуноводству који је на снази.

8.3.7.9. Критеријуми селекције/ Принципи у вези са критеријумима селекције

Н/П

8.3.7.10. Интензитет помоћи и стопа доприноса ЕУ

Интензитет помоћи, изражен као учешће јавне подршке у прихватљивим трошковима, износи до 100%, при чему је стопа доприноса ЕУ 85%, а национални допринос 15%.

8.3.7.11. Буџет за Меру

Табела 55: Буџет за Меру 9 за период 2021–2027. године

Година	Укупан прихватљив трошак (EUR)	Јавни трошкови						Допринос корисника	
		Укупно				Допринос ЕУ		Национални допринос	
		EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	6	7	8	9	10=9/2
2021.	588.235,29	588.235,29	100	500.000,00	85	88.235,29	15	-	-
2022.[1]	**0,00[1]**	**0,00[1]**	**100[1]**	**0,00[1]**	**85[1]**	**0,00[1]**	**15[1]**	**-[1]**	**-[1]**
2023.	1.094.117,65	1.094.117,65	100	930.000,00	85	164.117,65	15	-	-
2024.*	1.517.647,06	1.517.647,06	100	1.290.000,00	85	227.647,06	15	-	-
2025.*	2.200.000,00	2.200.000,00	100	1.870.000,00	85	330.000,00	15	-	-

2026.*	2.011.764,71	2.011.764,71	100	1.710.000,00	85	301.764,71	15	-	-
2027.*	2.164.705,88	2.164.705,88	100	1.840.000,00	85	324.705,88	15	-	-
Укупно[1]	**9.576.470,59[1]**	**9.576.470,59[1]**		**8.140.000,00[1]**		**1.436.470,59[1]**		**-[1]**	

*Индикативни буџет

[1]Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.7.12. Показатељи и циљеви који ће се користити у Програму

Табела 56: Показатељи и циљеви за Меру 9*

Показатељи за Меру 9 – Техничка помоћ*	**Циљана вредност до 2027. године***
Укупан износ (EUR) намењен подршци Националној мрежи за рурални развој*	**0***
Број промотивних материјала за опште информисање свих заинтересованих страна (леци, брошуре, итд.)*	**15.000***
Број промотивних кампања*	**7***
Број подржаних експертских задатака*	**20***
Број обука, радионица, конференција, семинара*	**70***
Број подржаних састанака Одбора за праћење*	**10***
Број студија о изради и спровођењу програмских мера*	**10***
Број извештаја о вредновању програма*	**6***
Број подржаних активности руралног умрежавања*	**20***
Број подржаних потенцијалних ЛАГ*	**15***

*Службени гласник РС, број 86/2026

8.3.7.13. Административна процедура

ИПАРД Управљачко тело саставља Индикативни годишњи Акциони план за активности предвиђене Мером 9 – Техничка помоћ у консултацији са DG AGRI, а усваја га ИПАРД Одбор за праћење. ИПАРД Управљачко тело доставља Акциони план ИПАРД агенцији, како би га она објавила на званичној веб-страници. Такође, ИПАРД агенција доставља обавештење ИПАРД Управљачком телу да подношење захтева за одобравање пројекта везаних за спровођење одабраних активности из Акционог плана може почети.

Акциони план садржи најмање: врсту трошкова, назив планираних активности са кратким описом, опредељена средства и оквирни распоред спровођења активности.

Свака јавна набавка се спроводи у складу са правилима јавних набавки ЕК за спољну помоћ (ПРАГ правила), поштујући принципе транспарентности, пропорционалности, једнаког третмана, недискриминације и доброг финансијског управљања (вредност за новац).

Ако се захтев за одобравање пројекта поднет од стране ИПАРД Управљачког тела састоји од трошкова у износу једнаком или мањем од прага за поступак са једним понуђачем, са или без фиксних трошкова, контрола се врши у следећим фазама: контрола потпуности и прихватљивости захтева за одобравање пројекта, провера референтних цена и оправданости трошкова, контроле на лицу места када су предвиђене процедурама, обрачун прихватљивих трошкова и одобравање/одбијање захтева.

Ако се захтев за одобравање пројекта поднет од стране ИПАРД Управљачког тела састоји од трошкова у износу већем од прага за поступак са једним понуђачем, са или без фиксних трошкова, контрола се врши у следећим фазама: контрола потпуности и прихватљивости захтева за одобравање пројекта, ex-ante контрола процедура набавке, контроле на лицу места када су предвиђене процедурама, прорачун прихватљивих трошкова и одобравање/одбијање захтева.

Након што захтев за одобравање пројекта буде одобрен, ИПАРД Управљачко тело потписује Уговор са пружаоцем услуга/добављачем и започиње спровођење активности.

Након што се оконча спровођење активности, ИПАРД Управљачко тело подноси захтев за исплату ИПАРД агенцији, са документацијом неопходном за проверу трошкова за спроведену активност.

Уколико је применљиво, контроле на лицу места могу се извршити алтернативним начинима, као што су фотографије, видео-записи итд.

У случају када ИПАРД агенција остварује подршку за активности предвиђене Мером 9 – Техничка помоћ, биће обезбеђена расподела дужности приликом одобравања пројекта.

8.3.7.14. Географски обим Мере

Н/П

8.3.7.15. Остале информације специфичне за Меру

Прелазни аранжмани

Активности техничке помоћи подржане програмским периодом 2021–2027. године, могу се односити на претходни, и наредне програмске периоде. С тим у вези, техничка помоћ додељена за програмски период 2021–2027. година може се користити за олакшавање, нпр. затварања претходних програмских периода, посебно у погледу ex-post вредновања Програма за период 2014–2020. година, или припрема за програмски период након 2027. године.

IX. НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Узимајући у обзир чињеницу да Национална мрежа за рурални развој (НМРР) успостављена у складу са правилима ЕУ још увек не постоји у Републици Србији, УТ треба да дефинише будуће активности у вези са истом. По завршетку припреме нацрта активности ове мреже, исти ће бити предмет разматрања и усвајања од стране Одбора за праћење, а након претходне консултације са ЕК. Детаљне активности НМРР биће представљене у Годишњем акционом плану за Техничку помоћ.

Међутим, искуство умрежавања кроз активности цивилног друштва присутно је у Републици Србији већ дуже време. Невладина организација „Мрежа за рурални развој Србије" (МРРС) основана је 2010. године, када је била предмет подршке МПШВ за промоцију политике руралног развоја. Данас МРРС броји 16 чланова (Прилог 7 – Листа чланова „Мреже за рурални развој Србије", који је одштампан уз овај програм и чини његов саставни део), од којих је 13 чланова из цивилног сектора (удружења грађана), док су три члана из јавног сектора (регионалне развојне агенције). Чланство нових чланова, као и сва правила, вредности, циљеви, управљање и деловање МРРС регулисани су Статутом. МРРС укључује следећа тела: Скупштину Мреже, председника Скупштине, председника Мреже, Управни и Надзорни одбор Мреже. Скупштину чине сви чланови и састаје се најмање једном годишње.

Током периода 2014–2020. година, МРРС је спровела пројекте у области промоције зелене економије, циркуларне економије, јачања капацитета НВО, умрежавања и заговарања пољопривредне диверзификације, запошљавања руралних маргинализованих група, окружења за унапређење пословања, развоја социјалног предузетништва, развоја кратких ланаца вредности, изградње јаког цивилног друштва у руралним подручјима, одрживог друштвено-

економског развоја руралних подручја Западног Балкана и Турске, регионалног развоја и сарадње, и изградње партнерства НВО са јавним институцијама. Кључне активности МРРС у претходном периоду биле су:

1) кординација Радне групе Националног конвента за Поглавља 11, 12 и 13;

2) организација 14 обука на следеће теме: LEADER приступ, кратки ланци вредности, зелена економија у руралним подручјима, запошљавање младих и жена из руралних подручја кроз диверзификацију економских активности у туризму, управљање пројектима и информисање 30 пољопривредних произвођача и потенцијалних консултаната о критеријумима прихватљивости за ИПАРД програм, као и припреми захтева;

3) организација радионица за новинаре о LEADER приступу, зеленој економији у руралним подручјима и ИПАРД II програму;

4) реализација Првог Балканског руралног парламента, три Годишња форума о руралним политикама (2017–2019), два Међународна форума о искуствима мрежа ЕУ у руралном развоју, у сарадњи са партнерским организацијама из Балканске мреже за рурални развој и EU PREPARE мрежом;

5) учешће представника Мреже на Другом и Трећем Европском руралном парламенту.

Узимајући у обзир умрежавање партнера, ЛАГ и других руралних заинтересованих страна, НВО, владиних институција, пољопривредних саветодавних служби и истраживача, ИПАРД Управљачко тело ће припремити Акциони план за успостављање функционалне НМРР, у складу са правилима ЕУ, с обзиром на то да иста не постоји у Републици Србији, као што је поменуто на почетку ове главе. Мрежа ће се састојати од чланова Мреже, јединице за подршку Мрежи (Секретаријат Мреже) и Управног одбора. Основа за развој НМРР биће сарадња са тренутним лидерима умрежавања руралних заинтересованих страна, као што су МРРС, организације органских и других пољопривредних произвођача, Локалне акционе групе. Организација и функционисање будуће НМРР треба да повећа учешће свих заинтересованих страна, посебно оних у пољопривреди, шумарству и разноврсним активностима у спровођењу политике руралног развоја; побољша квалитет програма руралног развоја; развије сарадњу стручних саветодавних и истраживачких служби са пољопривредним произвођачима на модернизацији производње кроз иновације и дигитализацију; информише ширу јавност о предностима политике руралног развоја и пружи подршку приликом вредновања програма руралног развоја. Акционим планом утврдиће се процедура и временски оквир за успостављање НМРР, пружиће се сажет опис главних категорија активности које ће НМРР предузети у складу са циљевима ИПАРД III програма; утврдиће се расположиви ресурси за успостављање и рад НМРР; задаци Секретаријата Мреже; успоставиће се тематске радне групе и механизми за праћење и вредновање активности НМРР и поставиће се основа за учешће у Европској мрежи за рурални развој. Рад Секретаријата Мреже и спровођење активности НМРР финансираће се из буџета Мере 9 – Техничка помоћ.

X. ИНФОРМАЦИЈЕ О УСКЛАЂЕНОСТИ ИПАРД МЕРА СА МЕРАМА

10.1. КРИТЕРИЈУМИ РАЗГРАНИЧЕЊА ИПАРД ПОДРШКЕ ОД ПОДРШКЕ УНУТАР НЕКОГ ДРУГОГ ПРОЗОРА ИПА III ПРОГРАМСКОГ ОКВИРА ИЛИ УНУТАР ИСТОГ ПРОЗОРА

Разграничење између ИПАРД и других ИПА III мера постићи ће се посредством неколико аспеката:

1) тип корисника подршке (регистрована ПГ; ЛАГ);

2) место инвестиције (рурална подручја);

3) врста подржаних активности;

4) величина подржаних инвестиција.

Кључно разграничење биће постигнуто према типу прихватљивих корисника ИПАРД III програма, који подржава приватне кориснике (пољопривредне произвођаче, МСП из пољопривредно-прехрамбеног сектора, итд.), регистроване у РПГ. Ови критеријуми намењени су Мери 1, Мери 3, Мери 4 и Мери 7. Остали позиви за подршку МСП искључују активности које подржавају пољопривредну производњу, а у неким случајевима чак и прераду. Највећи део ИПА III подршке усмерен је на јавне институције и јавне органе као главне кориснике.

Осим тога, ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција за неке од мера посебно дефинише територију прихватљиву за подршку. То је случај са Мером 6 и Мером 7 које дефинишу рурална подручја у складу са подзаконским актима који регулишу спровођење ових мера.

Разграничење руралне јавне инфраструктуре биће прецизније дефинисано, узимајући у обзир прописе који се односе на путну инфраструктуру, врсту инвестиција у водну и комуналну инфраструктуру, јасно разграничавајући сличне инвестиције финансиране кроз националне и ИПА III интервенције.

Разграничење производње енергије из обновљивих извора обезбеђено је типом корисника. Потенцијални корисници таквих интервенција финансираних кроз ИПАРД III програм су пољопривредни произвођачи, као и микро, мала и средња привредна друштва која се баве прерадом хране.

Главни критеријуми разграничења за интервенције које се односе на пословање и развој људских ресурса, потенцијално финансираних кроз Меру 5 и Меру 9, биће класификовани према циљним групама и типу инвестиција, а уско повезани са спровођењем ИПАРД III мера.

Координација помоћи се додатно постиже редовним радом ИПА Сталне радне групе за пољопривреду и рурални развој. Главни задаци ове групе су побољшање и координација активности у вези са планирањем, програмирањем, спровођењем и праћењем фондова ЕУ и међународне помоћи, као и повећање ефикасности и ефективности развојне помоћи.

Виши ниво координације постиже се редовним састанцима ИПА III Одбора за праћење, који чине релевантни представници ИПАРД Управљачког тела/ИПАРД агенције и ИПА Оперативне структуре, као и представници ЕК.

10.2. УСКЛАЂЕНОСТ ИПАРД ПРОГРАМА СА ДРУГИМ ФИНАНСИЈСКИМ ИНСТРУМЕНТИМА

Подршка за улагања у машине, опрему и објекте у циљу побољшања конкурентности пољопривредних газдинстава, као и побољшања тржишног ланца кроз подршку откупљивачима и прерађивачима који имају уговоре са пољопривредним произвођачима, доступна је у оквиру Пројекта за конкурентну пољопривреду Србије (SCAP), а који је усклађен са ИПАРД програмом.

Споразум о зајму између Владе Републике Србије и Међународне банке за обнову и развој из децембра 2019. године у оквиру SCAP је потписан, а затим потврђен у Народној скупштини у фебруару 2020. године. Укупна вредност зајма износи 50 милиона USD (48,5 мил. EUR). Пројекат траје пет година, тачније до краја 2024. године.

Од укупног износа зајма, 30,3 мил. EUR намењено је спровођењу грант програма. Бесповратна средства су обезбеђена за примарне произвођаче, као и за субјекте укључене у маркетинг и прераду (откупљивачи/прерађивачи, односно тзв. агрегатори) у секторима млека, меса, воћа и поврћа, грожђа и вина, меда, рибарства, житарица и индустријског биља.

Подносиоци захтева за SCAP грантове обезбеђују 10% вредности прихватљивих инвестиција, комерцијалне банке обезбеђују 40% подносиоцима захтева путем комерцијалних кредита, а осталих 50% грантова обезбеђује се из кредита Светске банке. Подршка из SCAP грант програма пружа се унапред, слично националној мери руралног развоја за младе пољопривреднике, што ће значајно олакшати улагање малим и средњим комерцијално оријентисаним газдинствима.

Будући да је у време припреме SCAP грант програма, спровођење ИПАРД II програма већ започето, велика пажња посвећена је постизању јасног разграничења између SCAP грант програма и ИПАРД II програма. Разграничење је извршено на основу неколико критеријума:

1) циљна група SCAP грант програма су пољопривредни произвођачи мањи од оних који испуњавају услове за ИПАРД подршку;

2) подршка оним учесницима у тржишном ланцу који не испуњавају услове у оквиру ИПАРД II програма (агрегатори);

3) SCAP грант програмом предвиђена је подршка појединим секторима који нису прихватљиви у ИПАРД II програму, као што су пчеларство и аквакултура.

Примера ради, према SCAP грант програму прихватљиви корисник може имати највише 19 млечних крава, што представља доњу границу специфичних критеријума прихватљивости ИПАРД II програма. Прихватљиве су инвестиције у сектор овчијег и козјег млека, а које нису дозвољене у ИПАРД програму. Са друге стране, у SCAP грант програму нису прихватљива улагања у прераду воћа и поврћа, производњу житарица и индустријског биља, као и улагања у прераду производа аквакултуре.

У случају измена критеријума прихватљивости у ИПАРД III програму, SCAP грант програм ће бити усклађен са истим.

Поред тога, Република Србија учествује у спровођењу Стратегије ЕУ за Дунавски регион (ЕУСДР), Стратегије ЕУ за јадранско-јонски регион (ЕУСАИР) и програмима међурегионалне сарадње. Поменуте стратегије и програми се спроводе без додатног финансирања, кроз постојећа средства финансирања и ограничена средства доступна путем ИПАРД III програма, као што је већ описано у делу 6.4. Усклађеност предложене ИПАРД интервенције и ИПА III Програмског оквира и Стратешког одговора.

Када је реч о запошљавању младих у Републици Србији, ИПАРД III програм би могао допринети спровођењу шеме Гаранције за младе, коју тренутно развија Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. С тим у вези, од посебног значаја су мере „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ" и „Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања". МПШВ ће координирати са националним координатором Гаранције за младе из Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и тако допринети раду групе стручњака и Групе заинтересованих страна које развијају План спровођења Гаранције за младе.

10.3. КРИТЕРИЈУМИ ЗА РАЗГРАНИЧЕЊЕ И КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ ИПАРД МЕРА И ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија гарантује да су све мере осмишљене у складу са правилима која налаже ИПАРД III програм. Током испитивања прихватљивости и одабира појединачних пројеката од стране ИПАРД агенције, дати критеријуми разграничења ће бити проверени и искључиће се могућност двоструког финансирања.

НПРР (који чека усвајање од стране Владе) ће обезбедити алате и конкретне мере подршке у циљу достизања конкурентности и стандарда квалитета производње и прераде хране, као и побољшања у области очувања и заштите животне средине и добробити животиња.

Разграничење између ИПАРД програма и НПРР (Табела 57) биће омогућено кроз различите критеријуме подршке. Разграничење критеријума између ИПАРД програма и НПРР биће успостављено на неколико нивоа, и то на нивоу:

1) мера које се спроводе;

2) потенцијалних корисника;

3) врсте прихватљивих инвестиција;

4) ограничења финансијске подршке за одређене инвестиције.

Кроз ИПАРД III програм биће углавном подржана одржива пољопривредна газдинства и приватни корисници (пољопривредни произвођачи, мала и средња привредна друштва из сектора производње хране, итд), док ће подршка кроз националне мере бити усмерена ка мањим пољопривредним газдинствима, а све у циљу повећања њиховог обима производње и припреме за учешће у подршци кроз ИПАРД програм. Велика привредна друштва нису прихватљиви корисници за подршку кроз националне мере, као ни кроз ИПАРД III програм осим, потенцијално, у Мери 3.

ИПАРД III програм и НПРР су комплементарни. НПРР биће имплементиран упоредо са ИПАРД III програмом.

Табела 57: Критеријуми за разграничење између ИПАРД III програма и НПРР

Мера	Сектор	ИПАРД	НПРР
Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	Сектор млека	Пољопривредна газдинства са минимум 30 и максимум 300 крава на крају инвестиције; Пољопривредна газдинства са више од 300 крава на почетку инвестиције (за инвестиције у изградњу и/или реконструкцију складишних капацитета за стајњак и/или у специјализовану опрему и механизацију за објекте за манипулацију стајњаком, као и за инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на пољопривредном газдинству).	Пољопривредна газдинства са максимум 29 крава на крају инвестиције; Нема посебних критеријума прихватљивост и за инвестиције у сектору производње козјег и овчијег млека.
	Сектор меса	Пољопривредна газдинства која на крају инвестиције имају капацитет од минимум 30 и максимум 1.000 говеда, и/или минимум 200 и максимум 1.000 оваца и/или коза, и/или минимум 30 и максимум 400 крмача, и/или минимум 200 и максимум 10.000 товних свиња, и/или минимум 1.000 и максимум 10.000 ћурки, и/или минимум 300 и максимум 3.000 гусака, и/или минимум	Пољопривредна газдинства која на крају инвестиције имају укупан капацитет од максимум: 29 грла говеда и/или 199 грла оваца и коза и/или 29 крмача и/или 199 товних свиња и/или 999 ћурки и/или 299 гусака и/или 4.999

		5.000 и максимум 50.000 бројлера по турнусу, и/или уписаним објектом за држање/узгој родитељског јата, на крају инвестиције. Пољопривредна газдинства са капацитетом објекта већим од 1.000 говеда и/или већим од 1.000 оваца и/или коза, и/или већим од 400 крмача, и/или већим од 10.000 свиња и/или већим од 10.000 ћурки и/или већим од 3.000 гусака, и/или већим од 50.000 бројлера по турнусу, на почетку инвестиције, прихватљива су за инвестиције у изградњу и/или реконструкцију складишних капацитета за стајњак и/или у специфичну опрему и механизацију за објекте за манипулацију стајњаком, као и за инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на пољопривредном газдинству и инвестиције у побољшање биосигурносних мера.	бројлера по турнусу.
	Сектор воћа	Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR; Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача садног материјала воћака, винове лозе и хмеља, који је у складу са Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља („Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 30/10 – др.	Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR; Пољопривредна газдинства регистрована у Регистру произвођача садног материјала воћака, винове лозе и хмеља, који је у складу са Законом о

		закон) са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR.	садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља („Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 30/10) са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR.
	Сектор поврћа	Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR. Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача семена, расада, мицелија јестивих и лековитих гљива, у складу са Законом о семену („Службени гласник РС”, бр. 45/05 и 30/10), са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR.	Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR. Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача семена, расада, мицелија јестивих и лековитих гљива, у складу са Законом о семену („Службени гласник РС”, бр. 45/05 и 30/10), са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR.
	Сектор житарица и индустријског биља	Пољопривредна газдинства која имају минимум 50 и максимум 100 ha земљишта под житарицама и индустријским биљем на крају инвестиције; Пољопривредна газдинства која имају минимум 2 и максимум 100 ha земљишта под хмељом на крају инвестиције; Пољопривредна газдинства која имају више од 100 ha	Пољопривредна газдинства која имају до 49,99 ha земљишта под житарицама и индустријским биљем; Пољопривредна газдинства која имају до 1.99 ha земљишта под хмељом.

		земљишта под житарицама и индустријским биљем на почетку инвестиције су прихватљива за инвестиције у изградњу, проширење, реновирање, модернизацију и опремање објеката за складиштење, као и за набавку механизације и машина за конзервацију и обраду земљишта.	
	Сектор јаја	Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта од минимум 5.000 до максимум 200.000 кокошака носиља у експлоатацији, односно пољопривредна газдинства која имају уписан објекат за производњу родитељског јата кокошака лаког типа, односно одгој кокошака носиља, на крају инвестиције; Пољопривредна газдинства са капацитетом објекта већим од 200.000 кокошака носиља, на почетку инвестиције, су прихватљива за инвестиције у реконструкцију објекта у вези са заменом старих необогаћених кавеза и/или опреме ради испуњења стандарда ЕУ, као и за инвестиције у производњу енергије из обновљивих извора на пољопривредном газдинству.	Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта до 4.999 кокошака носиља у експлоатацији.
	Сектор виноградарства	Пољопривредна газдинстава уписана у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) са минимум 2 ha и	Пољопривредна газдинства уписана у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину

		максимум 100 ha винограда уписана у Виноградски регистар на крају инвестиције; Пољопривредна газдинстава уписана у Регистар произвођача садног материјала воћака, винове лозе и хмеља у складу са Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља („Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 30/10) са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR.	(„Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) која имају до 1.99 ha винограда на крају инвестиције, уписаних у Виноградски регистар; Пољопривредна газдинства уписана у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) су прихватљива за подизање новог, реконструкцију и конзервацију постојећег винограда; Пољопривредна газдинства уписана у Регистар произвођача садног материјала воћака, винове лозе и хмеља у складу са Законом о садном материјалу воћака, винове лозе и хмеља („Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 30/10) са прихватљивом инвестицијом до 49.999 EUR.
	Сектор рибарства	Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта од	Пољопривредна газдинства са укупним

		минимум 10 тона рибе годишње на крају инвестиције.	капацитетом објекта од максимум 9,99 тона рибе годишње на крају инвестиције.
Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних прозвода и прозвода рибарства	Сектор прераде млека и маркетинг	Корисници који су уписани у Регистар објеката (у складу са Законом о ветеринарству „Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19 – др. закон) на крају инвестиције; Просечан дневни капацитет прикупљеног крављег млека од 3.000 до 100.000 литара на крају инвестиције или просечан дневни капацитет прикупљеног овчијег и/или козјег млека од 500 до 5.000 литара на крају инвестиције.	Корисници који су уписани у Регистар објеката (у складу са Законом о ветеринарству „Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19); Просечан дневни капацитет прикупљеног крављег млека до 2.999 литара на крају инвестиције или просечан дневни капацитет прикупљеног овчијег и/или козјег млека до 499 литара на крају инвестиције.
	Сектор прераде меса и маркетинг	Корисници који су уписани у Регистар објеката (у складу са Законом о ветеринарству „Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19) на крају инвестиције; У случају кланица, прихватљиви су корисници са минималним капацитетом клања од: 10 говеда или 50 свиња или 50 оваца и коза или 500 ћурки и гусака или 5.000 јединки живине	Корисници који су уписани у Регистар објеката (према Закону о ветеринарству „Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19); У случају кланица, прихватљиви су корисници са максималним капацитетом клања до: 9

		дневно на крају инвестиције; У случају постројења за сечење и/или прераду меса, прихватљиви су корисници са минималним капацитетом сечења или прераде од 500 kg прераде дневно на крају инвестиције.	говеда или 49 свиња или 49 оваца и коза или 499 ћурки и гусака или 4.999 јединки живине дневно на крају инвестиције; У случају постројења за сечење и/или прераду меса, прихватљиви су корисници са максималним капацитетом сечења или прераде до 499 kg дневно на крају инвестиције.
	Сектор прераде воћа и маркетинг	Корисници са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR.	Корисници са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR.
	Сектор прераде поврћа и маркетинг	Корисници са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR.	Корисници са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR.
	Сектор прераде јаја и маркетинг	Прихватљива су микро, мала и средња правна лица, у складу са препоруком ЕУ о малим и средњим привредним друштвима (МСП).	Подршка корисницима за инвестиције у вези са прерадом и маркетингом јаја ће се спроводити само кроз ИПАРД програм.
	Сектор прераде грожђа и маркетинг	Корисници који су уписани у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) са максималним могућим годишњим капацитетом производње вина од 20.000 до	Корисници коју су уписани у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) са

		1.000.000 литара на крају инвестиције, који је уписан у Винарски регистар складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12).	максималним могућим годишњим капацитетом производње вина до 19.999 литара, који је уписан у Винарски регистар у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12).
	Сектор прераде житарица и индустријског биља и маркетинг	Корисници са прихватљивим инвестицијама већим од 50.000 EUR.	Корисници са прихватљивим инвестицијама до 49.999 EUR.
	Сектор прераде рибе и маркетинг	Корисници који су уписани у Регистар објекта (у складу са Законом о ветеринарству „Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19) са дневним капацитетом за прераду рибе већим од 200 kg на крају инвестиције.	Корисници који су уписани у Регистар објекта (у складу са Законом о ветеринарству „Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19) са максималним дневним капацитетом за прераду рибе до 199 kg.
Спровођење локалних стратегија руалног развоја – *LEADER* приступ	Након акредитације *LEADER* Мере, Мера ће се спроводити само кроз ИПАРД програм.	*LEADER* like Мера се спроводи кроз НПРР. Након акредитације *LEADER* Мере у склопу ИПАРД III програма, национална *LEADER* like Мера се неће спроводити.	
Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру	Ако се предмет инвестиције реализује у неколико насељених места, свако од њих мора да испуни услов да нема више од 10.000 становника.	Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру са максималном подршком по пројекту до 299.999 EUR прихватљиве су за	

	Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру са подршком по пројекту већом од 300.000 EUR прихватљиве су у ИПАРД програму за подршку у инвестиције за: водоснабдевање, управљање отпадним водама, изградњу путева и одлагање отпада.	финансирање из буџета МПШВ.	
Диверзификација пољопривредних газдинства и развој пословања	Сектор руралног туризма • Прихватљиви корисници: - Физичка лица: носиоци породичних пољопривредних газдинстава, чија су пољопривредна газдинства регистрована у Регистру пољопривредних газдинстава, без обзира да ли се налазе у урбаном или руралном подручју; - Правна лица – предузетници и правна лица који су разврстани у микро и мала привредна друштва, како је дефинисано Законом о рачуноводству, чија се пољопривредна газдинства налазе у руралном подручју и уписана су у Регистар пољопривредних газдинстава. • Специфични критеријуми прихватљивости: - Инвестиције треба спроводити у насељима која се налазе у руралним подручјима; - Максимални капацитет у броју лежајева у регистрованим смештајним објектима ограничен је на 30 индивидуалних лежајева, по кориснику. • Прихватљиви трошкови односе се на: - Изградњу/реконструкцију/опремање: категорисаних смештајних објеката укључујући пратеће објекте за пружање угоститељских услуга; помоћних објеката за пружање додатних услуга, као што су спорт, рекреација, разонода, велнес, едукација и изложбени простори који изражавају традиционалне, историјске,	Мера за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима: Сектор руралног туризма и сектор старих и уметничких заната • Прихватљиви корисници: - Физичка лица (носиоци породичних пољопривредних газдинстава), чија су пољопривредна газдинства регистрована у Регистру пољопривредних газдинстава; - Предузетници и правна лица, који су разврстани у микро и мала привредна друштва, регистрована у Привредном регистру Републике Србије (у активном статусу) и у Регистру пољопривредних газдинстава; - Земљорадничке задруге које се баве угоститељством. • Прихватљиво подручје: Цела територија Републике Србије. - Максимални капацитет у броју лежајева у регистрованим смештајним објектима ограничен је на 30	

	образовне и друге садржаје; пратећи објекти (нпр. оставе, гараже, спремишта, котларнице, бунари и др.). - Изградњу/реконструкцију објеката, као и постројења за производњу и складиштење енергије из обновљивих извора, у складу са посебним прописом; - Куповину нове опреме (укључујући монтажу), и то: машина, механизације, алата и друге опреме, обухватајући опрему за производњу и складиштење енергије из обновљивих извора, опрему за пречишћавање и унапређење квалитета вода и ваздуха, ИТ хардвера и софтвера, рачуноводствене опреме, у оквиру свих сектора; Инвестиција у постројења и опрему за производњу енергије из обновљивих извора прихватљива је за финансирање само као саставни део пројекта у оквиру свих сектора. - Куповину нових превозних средстава (бицикала, квадова и сл.) и наменских возила која су директно намењена и неопходна за пројекат који се финансира из овог Програма. • Интензитет помоћи: Минималне и максималне вредности јавне подршке по пројекту (у једном јавном позиву): минималан износ: 20.000 EUR; максималан износ: 300.000 EUR.	индивидуалних лежајева, по кориснику. • Прихватљиви трошкови односе се на: - Изградњу/реконструкцију и опремање традиционалних (аутентичних) објеката категорисаних само као сеоско туристичко домаћинство и домаћа радиност, у циљу очувања локалне културе и традиције; - Промоцију непољопривредних активности (израду и дизајн веб-страница; дизајн и штампање промотивног материјала). • Интензитет помоћи: Национална мера је значајна за оне потенцијалне кориснике који немају довољан финансијски капацитет за улагање путем ИПАРД подршке или за оне који желе само да опреме/ изграде (нпр. партерно уређење дворишта или изградња санитарних чворова, итд.) аутентични објекат путем инвестиције за коју је износ подршке мањи од 19.999 EUR.	

XI. САЖЕТИ ПРИКАЗ СТРУКТУРА УПРАВЉАЊА И КОНТРОЛЕ

У складу са чланом 8. Спроведбене Уредбе Комисије (ЕУ) број 2021/2236, Република Србија је одредила све органе који су предвиђени ИПА законодавством.

Табела 58: Структуре и тела, са осврtом на тренутно стање у Републици Србији

Тело/орган	Опис према ИПА III законодавству	Стање у Републици Србији
Национални ИПА координатор (НИПАК)	Националног ИПА координатора (НИПАК) одређује ИПА III корисник. НИПАК је високо рангирани представник Владе или државне	Влада је Закључком 05 Број: 337-3595/2023 од 27. априла 2023. године именовала министра за европске интеграције за Националног ИПА

	управе ИПА III корисника са одговарајућим овлашћењима. Поред функција и одговорности из члана 6. став (2), члана 16. став (3), члана 62. и члана 78. FFPA, када су послови спровођења буџета поверени кориснику инструмента ИПА III, НИПАК: (а) предузима мере како би обезбедио да се циљеви, који су утврђени акцијама или програмима за које су поверени послови спровођења буџета, адекватно извршавају током спровођења ИПА III помоћи. (б) У складу са чланом 56. FFPA, координише израду плана вредновања у сарадњи са ЕК, у којем ће бити представљене активности вредновања које је потребно извршити у различитим фазама спровођења у складу са одредбама члана 54. FFPA.	координатора (НИПАК) и поново потврдила улогу Сектора за планирање, програмирање, праћење и извештавање о средствима ЕУ и развојној помоћи у саставу Министарства за европске интеграције као Техничког секретаријата НИПАК. Улоге и одговорности свих тела у оквиру ИПА структуре утврђени су у FFPA. Усвојени FFPA је потврђен од стране Народне скупштине Законом о потврђивању Оквирног споразума о финансијском партнерству између Републике Србије коју заступа Влада Републике Србије и Европске комисије о правилима за спровођење финансијске помоћи Европске уније Републици Србији у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА III) („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 6/22). Специфичности у вези са ИПАРД програмом обрађене су у различитим поглављима, у зависности од предмета конкретног поглавља споразума. Исто важи и за Анекс А FFPA, који садржи информације о функцијама и одговорностима органа и тела у оквиру структуре (укључујући НИПАК), у складу са чланом 16. одељка III – Правила за програмирање, ст. 2 и 5 FFPA.
Национални службеник за одобравање (НАО)	Националног службеника за одобравање (НАО) одређује ИПА III корисник. НАО је високо рангирани представник Владе или државне управе ИПА III корисника са одговарајућим овлашћењима. НАО сноси свеукупну одговорност за финансијско управљање ИПА III помоћи код ИПА III корисника, као и за обезбеђивање законитости и исправности трошкова. НАО је конкретно одговоран за: (а) управљање ИПА III рачунима и финансијским пословима; (б) ефективно функционисање система унутрашње контроле за спровођење ИПА III помоћи у складу с Анексом Б FFPA. Управљачку структуру чине Тело за рачуноводство и Тело за подршку НАО. Послови и одговорности Тела за рачуноводство и	Влада је Закључком 05 Број: 337-3595/2023 од 27. априла 2023. године именовала државног секретара у Министарству финансија за НАО.

	Тела за подршку НАО ће бити на адекватан начин раздвојени.	
Управљачка структура	Управљачку структуру (Сектор за управљање средствима Европске уније у саставу Министарства финансија) чине Одељење за надзор и праћење функционисања система управљања средствима Европске уније (Тело за подршку НАО) и Одељење за национални фонд за управљање средствима Европске уније (Тело за рачуноводство). Тело за рачуноводство подржава НАО у обављању његових/њених послова, а нарочито оних који се односе на управљање ИПА III рачунима и финансијским пословима из клаузуле 2 став (3) Анекс А FFPA и задужен је за послове финансијског управљања ИПА III помоћи, у оквиру надлежности НАО. Тело за подршку НАО ће бити одговорно НАО и пружаће помоћ НАО у испуњавању задатака наведених у клаузули 2(4) и (5) Анекс А FFPA.	Важећи Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Министарству финансија ступио је на снагу 3. августа 2021. године. У оквиру Сектора за управљање средствима Европске уније који је основан директно на нивоу НАО функционишу Тело за подршку НАО и Тело за рачуноводство. Сектор за управљање средствима Европске уније у саставу Министарства финансија обавља послове финансијског управљања, контроле и рачуноводства, послове извештавања у оквиру система управљања претприступним фондовима ЕУ, као и послове успостављања, надзора, праћења и унапређивања система за управљање претприступним фондовима ЕУ у складу са прописима и споразумима који се односе на спровођење финансијске помоћи Европске заједнице Републици Србији у оквиру Инструмента за претприступну помоћ под непосредном надлежношћу НАО. Број стално запослених у Сектору за управљање средствима Европске уније тренутно износи 30. Приручник са процедурама Управљачке структуре у вези са ИПАРД програмом је припремљен и усклађен са ИПА III прописима.
ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција	ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција, која ће бити успостављени у складу са чланом 8. и 20. Спроведбене Уредбе Комисије (ЕУ) број 2021/2236, за потребе програма руралног развоја чиниће следећи засебни органи који блиско сарађују: (а) ИПАРД Управљачко тело, као јавно тело које делује на националном нивоу, задужено за припрему и спровођење програма, укључујући и одабир мера и промоцију, координацију, вредновање, праћење и извештавање о програму, којим управља виши службеник са искључивим одговорностима, и (б) ИПАРД агенција, са функцијама сличне природе као Агенција за	Видети део 12.1.

	плаћање у државама чланицама Европске уније, задужена за промоцију, одабир и одобравање пројеката, контролу и обрачун обавеза и плаћања, као и за извршавање плаћања.	
Ревизорско тело	ИПА III корисник обезбеђује екстерно Ревизорско тело независно од НИПАК, НАО, Управљачке структуре, ИПАРД Управљачког тела/ИПАРД агенције, којем ће бити обезбеђена неопходна финансијска аутономија. Ревизорско тело треба да поштује међународно прихваћене стандарде ревизије. Директора Ревизорског тела именује ИПА III корисник. Он/она поседује адекватне компетенције, знања и искуство у области ревизије за обављање потребних задатака. Ревизорско тело врши ревизије система управљања и контроле у односу на акције, трансакције и годишње рачуне у складу са међународно прихваћеним стандардима ревизије и у складу са стратегијом ревизије. Ти стандарди могу бити допуњени додатним упутствима и дефиницијама од стране ЕК.	Канцеларија за ревизију система управљања средствима Европске уније основана је Уредбом о оснивању Канцеларије за ревизију система управљања средствима Европске уније („Службени гласник РС”, бр. 41/11, 83/11 и 81/23) коју је донела Влада 2. јуна 2011. године, на основу члана 31. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон), којом се уређују њена организацију и делокруг рада. Делокруг рада Ревизорског тела ће бити уређен уредбом о одређивању тела за ревизију система управљања програмима претприступне помоћи ЕУ у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА III).

Табела 59: Именовање свих релевантних органа и сажети опис структуре управљања и контроле (НИПАК, НАО, ИПАРД Управљачко тело, ИПАРД агенција и Ревизорско тело)

Врста органа	Орган, сектор или одељење	Руководилац органа	Адреса	Телефон	Електронска пошта
НАО	Министарство финансија	државни секретар, Гојко Станивуковић	Кнеза Милоша 20, 11000 Београд, Србија	+381 11 765 2018	gojko.stanivukovic@mfin.gov.rs
НИПАК	Министарство за европске интеграције	министарка, Тања Мишчевић	Немањина 34, 11000 Београд, Србија	+381 11 3061 110	office@mei.gov.rs
ИПАРД Управљачко тело	Одељење за управљање ИПАРД програмом	начелник Одељења, Јасмина Миљковић	Булевар краља Александра 84, 11000 Београд, Србија	+381 11 3348 048	jasmina.miljkovic@minpolj.gov.rs

ИПАРД агенција	Управа за аграрна плаћања	в.д. директора, Сања Даниловић	Булевар Михајла Пупина 113а, 11070 Београд, Србија	+381 11 3020 164	sanja.danilovic@minpolj.gov.rs
Ревизорско тело	Канцеларија за ревизију система управљања средствима Европске уније	директор Канцеларије, Љубинко Станојевић	Немањина 4 (и Немањина 11), 11000 Београд, Србија	+381 11 3639 951	kancelarija@aa.gov.rs

XII. ОПИС ИПАРД УПРАВЉАЧКОГ ТЕЛА/ИПАРД АГЕНЦИЈЕ, УКЉУЧУЈУЋИ ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ

12.1. ОПИС ИПАРД УПРАВЉАЧКОГ ТЕЛА И ИПАРД АГЕНЦИЈЕ И ЊИХОВИХ ГЛАВНИХ ФУНКЦИЈА

ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција ИПАРД III програма успостављени су у складу са захтевима из члана 10. став (1) тачка (г) FFPA:

1) ИПАРД Управљачко тело, као јавно тело које делује на националном нивоу, задужено је за припрему и спровођење програма, укључујући и одабир мера и промоцију, координацију, вредновање, праћење и извештавање о програму, којим управља виши службеник са искључивим одговорностима;

2) ИПАРД агенција са функцијама сличне природе као Агенција за плаћање у државама чланицама Европске уније, задужена за промоцију, одабир пројеката, као и за одобравање, контролу и утврђивање/обрачун обавеза и плаћања и за извршавање плаћања.

Одлуком о одређивању органа, лица и тела за управљање програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА III) за период 2021–2027. године („Службени гласник РС”, бр. 34/23 и 77/23), МПШВ је одређено као ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција за спровођење ИПАРД програма. Одељење за управљање ИПАРД програмом, у саставу МПШВ, именовано је за ИПАРД Управљачко тело, док је Управа за аграрна плаћања именована за ИПАРД агенцију.

Односи између ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције уређени су Одлуком о одређивању органа, лица и тела за управљање програмима претприступне помоћи Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ (ИПА III) за период 2021–2027. године, као и Меморандумом о разумевању који је потписан 31. октобра 2019. године. Сва питања између ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције која се односе на спровођење или тумачење Меморандума о разумевању биће предмет консултација између ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције.

У случају да није дошло до извршења обавеза садржаних у Меморандуму о разумевању или релевантним инструкцијама и уколико су предузете корективне мере биле недовољне, НАО може предузети корективне мере у оквиру својих надлежности.

Одредбе билатералних споразума између Владе Републике Србије и ЕК у вези са спровођењем ИПА III примењиваће се на сва питања која нису обухваћена овим Меморандумом о разумевању и превладаће у нерешеним споровима међу странама.

ИПАРД Управљачко тело

Послове ИПАРД Управљачког тела обавља Одељење за управљање ИПАРД програмом у саставу МПШВ. У складу са чланом 10. став (1) FFPA, чланом 8. и Анексом 1 Секторског споразума, ИПАРД Управљачко тело је одговорно за ефикасно, ефективно и правилно управљање ИПАРД III програмом. Биће му додељене функције и одговорности у складу са Анексом 1 и клаузулом 6а Анекса А Секторског споразума:

1) израда ИПАРД III програма и свих његових измена и допуна, укључујући и оне измене које захтева Комисија;

2) контрола и провера мера које треба дефинисати у ИПАРД III програму у сарадњи са ИПАРД агенцијом;

3) одабир мера у оквиру сваког позива за подношење захтева у оквиру ИПАРД III програма, услови прихватљивости и додела финансијских средстава по мери и по позиву. Одлука се доноси у договору са ИПАРД агенцијом;

4) постојање одговарајућег националног правног основа за спровођење ИПАРД III програма и његово ажурирање по потреби;

5) помоћ у раду ИПАРД III Одбора за праћење, као што је наведено у члану 54. Секторског споразума, посебно обезбеђивањем докумената неопходних за праћење квалитета спровођења ИПАРД III програма;

6) ИПАРД Управљачко тело у складу са клаузулом 6а (4) Анекса А FFPA успоставља систем извештавања и информисања за прикупљање финансијских и статистичких информација о напретку ИПАРД III програма на основу информација које доставља ИПАРД агенција и прослеђује те податке ИПАРД III Одбору за праћење, у складу са склопљеним споразумима између Републике Србије и ЕК, користећи, где је то могуће, компјутеризоване системе који омогућавају размену података са ЕК и повезани су са системом извештавања и информисања који успоставља НАО;

7) систем извештавања и информисања треба да допринесе састављању годишњих и завршних извештаја о спровођењу из члана 61. Секторског споразума;

8) ИПАРД Управљачко тело предлаже измене и допуне ИПАРД III програма ЕК уз достављање копије НИПАК, након консултовања са ИПАРД агенцијом и након одобравања од стране ИПАРД III Одбора за праћење. ИПАРД Управљачко тело одговорно је за обезбеђивање обавештености релевантних органа о потреби уношења одговарајућих административних промена, када се такве промене затраже након Одлуке ЕК да се измени и допуни ИПАРД III програм;

9) ИПАРД Управљачко тело сваке године саставља акциони план за активности предвиђене у оквиру Мере „Техничка помоћ", који се подноси ИПАРД III Одбору за праћење ради добијања сагласности;

10) као што је наведено у клаузули 6а (7) Анекса А FFPA, ИПАРД Управљачко тело саставља план вредновања у складу са чланом 58. Секторског споразума, који се подноси ИПАРД III Одбору за праћење најкасније годину дана након усвајања ИПАРД III програма од стране ЕК (члан 54. Секторског споразума). ИПАРД Управљачко тело подноси ИПАРД III Одбору за праћење и ЕК извештај о оствареном напретку у спровођењу тог плана;

11) у складу са чл. 31. и 32. Секторског споразума, ИПАРД Управљачко тело саставља кохерентан план активности видљивости и комуникације, који се спроводи према годишњем списку активности и саветује и обавештава ЕК, након саветовања са ИПАРД III Одбором за праћење. План ће посебно приказати иницијативе које су предузете и које ће се предузети у вези са информисањем шире јавности о улози коју има ЕУ у ИПАРД III програму и његовим резултатима;

12) када део својих задатака пренесе другом органу, ИПАРД Управљачко тело задржава потпуну одговорност за управљање и спровођење таквих задатака, у складу са принципом одговорног финансијског управљања.

Графикон 13: Организациона шема ИПАРД Управљачког тела

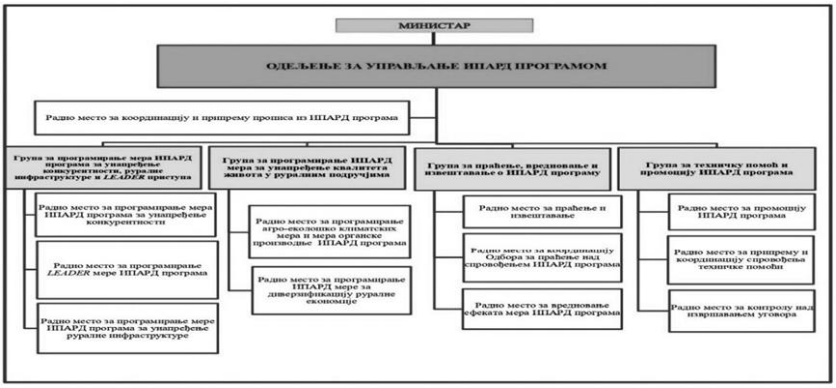

ИПАРД агенција

Послове ИПАРД агенције обавља Управа за аграрна плаћања (УАП), која је званично основана у октобру 2009. године. Управа за аграрна плаћања је одговорна за обраду пољопривредних подстицаја и вршење плаћања. Мере руралног развоја, укључујући и захтеве за плаћање, обрађују се непосредно у УАП.

ИПАРД агенцији додељене су функције и одговорности у складу са Анексом 1 Секторског споразума. У складу са чланом 10. став (1), клаузулом 6б Анекса А FFPA и чланом 9. Секторског споразума, одговорна је за:

1) давање мишљења ИПАРД Управљачком телу по питању контроле и проверљивости мера ИПАРД III програма;

2) објављивање позива за подношење захтева и објављивање одредби и услова прихватљивости, уз претходно обавештавање ИПАРД Управљачког тела у складу са клаузулом 6а(3)(ц) FFPA;

3) одабир пројеката за спровођење;

4) утврђивање уговорних обавеза у писаном облику између ИПАРД агенције и корисника, укључујући и информације о могућим санкцијама у случају непоштовања тих обавеза и, уколико је потребно, издавање одобрења за започињање са радом. ИПАРД агенција може наставити да уговара или преузима обавезе у оквиру СС за одређену меру до датума када Република Србија почне са уговарањем или преузимањем обавеза за ову меру у оквиру ИПАРД III програма;

5) послове даљег праћења у циљу обезбеђивања напредовања пројеката који се спроводе;

6) извештавање о напретку мера које се спроводе у односу на показатеље;

7) осигуравање да је корисник упознат са доприносом Европске уније пројекту;

8) обезбеђивање извештавања о неправилностима на националном нивоу;

9) обезбеђивање да НАО, Управљачка структура и ИПАРД Управљачко тело добију све потребне информације за обављање својих задатака;

10) обезбеђивање усклађености са обавезама које се тичу промоције из члана 23. FFPA;

11) с обзиром на улагања у инфраструктурне пројекте оне врсте од које се обично очекује да створи знатну нето добит, ИПАРД агенција процењује, пре склапања уговора са потенцијалним

корисником, да ли је пројекат такве врсте. Ако се може закључити да јесте, ИПАРД агенција осигурава да јавна помоћ из свих извора не прелази 50% укупних трошкова везаних за пројекат и који се сматрају прихватљивим за кофинансирање ЕУ;

12) ИПАРД агенција осигурава да за сваки пројекат у оквиру ИПАРД III програма акумулација јавне помоћи додељене из свих извора не прелази горње границе за јавне трошкове утврђене у чл. 34. и 37. Секторског споразума.

Графикон 14: Организациона шема ИПАРД агенције

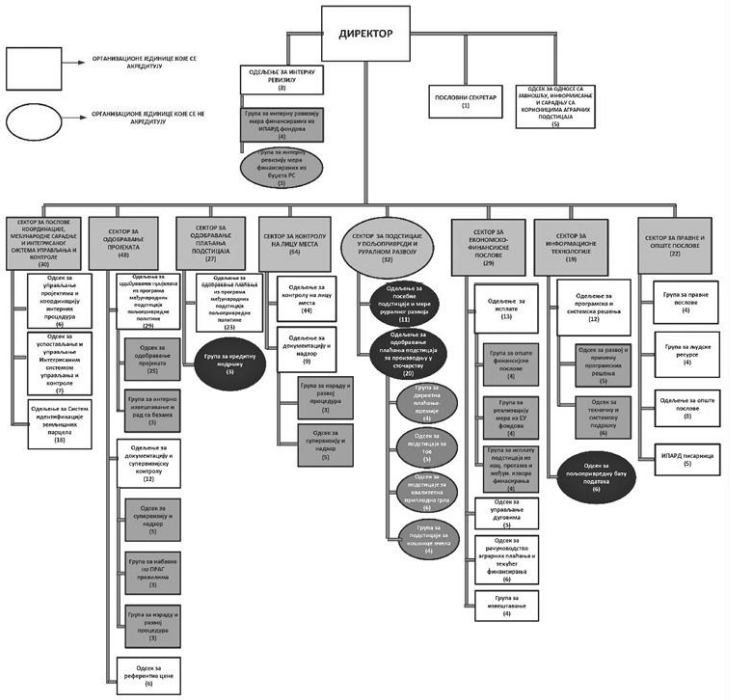

12.2. ОПИС СИСТЕМА ПРАЋЕЊА И ВРЕДНОВАЊА, УКЉУЧУЈУЋИ ПРЕДВИЂЕНИ САСТАВ ОДБОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ

У складу са одредбама ЕУ за програмирање, функција праћења је институционализована успостављањем система праћења у оквиру ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД Одбора за праћење.

ИПАРД Управљачко тело и ИПАРД III Одбор за праћење прате ефективност, ефикасност и квалитет спровођења ИПАРД III програма и подносе извештаје ИПА III Одбору за праћење и Комисији о напредовању мера у оквиру Програма у складу са чланом 53. FFPA и чланом 54. Секторског споразума.

Праћење програма врши се путем показатеља представљених у ИПАРД III програму.

Прикупљање података

ИПАРД агенција обавља послове достављања података за праћење за потребе ИПАРД Управљачког тела и одговорна је за достављање валидних и тачних података, како је дефинисано у табелама за праћење припремљеним од стране ИПАРД Управљачког тела. Табеле су утврђене према показатељима и у складу су са табелама за праћење које је препоручила ЕК.

МПШВ је добило грант подршку од стране Владе Јапана за јачање капацитета за праћење и вредновање у циљу доношења одлука заснованих на доказима. Грант од око 1,5 мил. EUR (1,8 мил. USD) започео је 2020. године и трајаће до 2023. године. У наведеном периоду предвиђена је изградња заједничке платформе, која обједињује податке из различитих извора, као и обука запослених. Платформа би требало да омогући усклађивање са ЕУ ЗПП PMEF, и истовремено да пружи подршку различитим актерима и заинтересованим странама у анализи доступних

података пољопривредно-прехрамбеног сектора у складу са порталом Agri-data ЕК. Након изградње платформе, ИПАРД Управљачко тело ће користити ову платформу и за своје активности праћења и вредновања.

За сваку меру припрема се образац за праћење заједничких показатеља, који се прилаже као обавезан део обрасца захтева за одобравање пројекта и обрасца захтева за коначну исплату. Одговорност ИПАРД агенције је да у базу података за праћење уноси податке које достављају корисници, као и да обезбеди проверу квалитета података. Проверени подаци се у договореном компатибилном формату преносе у систем за праћење који води ИПАРД Управљачко тело, где се обрађују подаци и израђују табеле за праћење. Детаљне обавезе и одговорности ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције у погледу праћења, вредновања и извештавања утврђују се Меморандумом о разумевању.

Уговорним обавезама са корисницима утврђују се одговорности за достављање података ИПАРД агенцији/ИПАРД Управљачком телу и/или евалуаторима, као и другим телима, неопходних за ефикасно спровођење праћења и вредновања Програма.

Одбор за праћење

У складу са чланом 19. Спроведбене Уредбе Комисије (ЕУ) број 2021/2236 и чланом 53. FFPA, ИПАРД III Одбор за праћење (ИПАРД III ОП) оснива се најкасније шест месеци након ступања на снагу првог финансијског споразума.

У складу са чланом 54. Секторског споразума, ИПАРД III Одбор за праћење:

1) испитује резултате ИПАРД III програма, посебно постизање циљева утврђених за различите мере и напредак у коришћењу финансијских средстава додељених за те мере. С тим у вези, ИПАРД Управљачко тело обезбеђује да су све релевантне информације о напретку мера доступне Одбору за праћење и НИПАК;

2) периодично проверава напредак у постизању циљева утврђених ИПАРД III програмом. У ту сврху, Одбору за праћење се достављају:

(1) информације о свим секторима или мерама где се наишло на потешкоће,

(2) информације о резултатима изведених провера; разматра и одобрава, по потреби, све предлоге ИПАРД Управљачког тела за измену и допуну ИПАРД III програма који се подноси ЕК, уз достављање примерка НИПАК и НАО, у складу са чланом 53(4)(e) FFPA;

3) без обзира на члан 8. Секторског споразума, ИПАРД III Одбор за праћење може, након саветовања са ИПАРД Управљачким телом и ИПАРД агенцијом, предложити ИПАРД Управљачком телу измене и допуне ИПАРД III програма за подношење ЕК, уз примерке НИПАК и НАО, како би се осигурало постизање циљева дефинисаних Програмом и побољшала ефикасност пружене помоћи;

4) разматра и одобрава годишње и завршне извештаје о спровођењу пре слања НИПАК за подношење ЕК, уз достављање примерка НАО и Ревизорском телу;

5) испитује вредновања ИПАРД III програма у складу са чланом 59. Секторског споразума;

6) разматра и одобрава план активности видљивости и комуникације из члана 32. Секторског споразума, као и сва накнадна ажурирања плана;

7) биће консултован у вези са активностима техничке помоћи у оквиру ИПАРД III програма. Сваке године разматра и одобрава индикативни годишњи акциони план за спровођење активности техничке помоћи, укључујући индикативне износе за информативне сврхе;

8) када ИПАРД III програм захтева давање мишљења о било ком питању, ИПАРД III Одбор за праћење делује у складу с тим;

9) сви коначни документи са састанака ИПАРД III Одбора за праћење биће доступни јавности;

10) ИПАРД III Одбор за праћење састајаће се најмање два пута у току 12 месеци.

Састав Одбора за праћење

ИПАРД III Одбор за праћење успоставља се Решењем о оснивању ИПАРД III Одбора за праћење у сврху праћења и вредновања Програма претприступне помоћи за руралну развој у Републици Србији за период 2021-2027. године.

Одговарајућа удружења се бирају у састав ИПАРД III Одбора за праћење на основу следећих критеријума:

1) делатност;

2) број чланова;

3) активности чланова;

4) регионална заступљеност.

ИПАРД III Одбор за праћење чине представници релевантних државних органа и тела и одговарајућих економских, социјалних и еколошких партнера. Број невладиних организација у ИПАРД III Одбору за праћење треба да буде најмање једнак броју чланова из државних тела и органа. Економске, социјалне и еколошке невладине организације које се позивају у чланство ИПАРД III Одбора за праћење бирају се из редова организација које су консултоване током припреме Програма или других релевантних организација, а које су најрепрезентативније за одговарајуће секторе. Представници билатералних и мултилатералних донаторских организација, банкарског сектора, академске заједнице и других организација од значаја за ИПАРД III програм, позивају се у ИПАРД III Одбор за праћење у својству посматрача.

У ИПАРД III Одбору за праћење могу се формирати радне групе за решавање конкретних питања. ИПАРД III Одбором за праћење председава виши представник МПШВ са правом гласа. Европска комисија, ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција, НАО и НИПАК учествују у раду ИПАРД III Одбора за праћење без права гласа.

На првој седници ИПАРД III Одбора за праћење биће усвојен Пословник о раду. ИПАРД III Одбор за праћење се састаје најмање два пута у току 12 месеци, с тим да је могуће и сазивање ad-hoc састанака.

ИПАРД III Одбор за праћење за свој рад одговара ИПА Одбору за праћење и може да износи предлоге о корективним мерама којима ће се обезбедити постизање циљева активности и повећати ефикасност, ефективност, утицај и одрживост помоћи из ИПАРД програма.

ИПАРД Управљачко тело ће обављати послове Секретаријата за ИПАРД III Одбор за праћење и пружаће подршку раду Одбора достављањем информација и анализа, као и праћењем спровођења његових одлука.

Вредновање

Обавеза вредновања ИПАРД III програма утврђена је чл. 54. и 56. FFPA, а ближе је одређена чл. 56. до 60. Секторског споразума.

ИПАРД III програм подлеже систему претходног (ex-ante) и накнадног (ex-post) вредновања и, тамо где ЕК сматра потребним, периодичном (interim) вредновању, које спроводе независни евалуатори, а за које је одговорно ИПАРД Управљачко тело. ИПАРД Управљачко тело је одговорно за правилно извештавање о налазима вредновања и препорукама које доставља одговарајућим националним органима и ЕК.

У складу са чланом 58. Секторског споразума, ИПАРД Управљачко тело је одговорно за израду плана вредновања за период 2021–2027. година у сарадњи са НИПАК, а у складу са захтевима из чланом 56. FFPA. План вредновања се доставља ИПАРД III Одбору за праћење најкасније годину дана након усвајања ИПАРД III програма од стране ЕК. ИПАРД Управљачко тело сваке

године извештава ИПАРД III Одбор за праћење о резултатима постигнутим у оквиру плана вредновања, уз достављање примерка извештаја Ревизорском телу. Преглед наведених активности треба да буде укључен у годишњи извештај.

У складу са чланом 60. Секторског споразума, најкасније крајем прве године након периода спровођења Програма, припрема се накнадно (ex-post) вредновање ИПАРД III програма. Наведени извештај мора бити завршен и достављен ЕК најкасније до краја те године.

Извештавање

Обавеза извештавања о спровођењу ИПАРД III програма предвиђена је чл. 58, 59. и 62. FFPA, а ближе је одређена чланом 61. Секторског споразума.

У складу са чл. 58. и 59. FFPA који се односе на опште захтеве везане за извештавање ЕК у оквиру индиректног управљања од стране ИПА III корисника, НИПАК и НАО достављају ЕК годишњи извештај о спровођењу ИПА III помоћи, заједно са годишњим извештајем о спровођењу поверених послова спровођења буџета, најкасније до 15. фебруара наредне финансијске године. У складу са чланом 62. FFPA, ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција доставља све неопходне информације НИПАК и НАО за потребе извештаја.

Обавеза ИПАРД Управљачког тела да израђује годишње извештаје и завршне извештаје о спровођењу ИПАРД III програма утврђена је чланом 61. Секторског споразума. До 30. јуна сваке наредне године након пуне календарске године спровођења ИПАРД III програма, ИПАРД Управљачко тело, након саветовања са ИПАРД агенцијом, саставља годишње извештаје о спровођењу ИПАРД III програма у претходној календарској години. Завршни извештај се подноси најкасније шест месеци након крајњег датума прихватљивости трошкова у оквиру ИПАРД III програма, у складу са чланом 29(4) FFPA.

XIII. РЕЗУЛТАТИ КОНСУЛТАЦИЈА ИЗРАДЕ ПРОГРАМА И ОДРЕДБЕ ЗА УКЉУЧИВАЊЕ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА И ТЕЛА, КАО И АДЕКВАТНИХ ПАРТНЕРА У ОБЛАСТИ ЕКОНОМИЈЕ, ДРУШТВА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

13.1. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ОДРЕДБЕ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА, ТЕЛА И ПАРТНЕРА

ИПАРД Управљачко тело је стекло значајно искуство у имплементацији принципа партнерства током припреме националне стратешке политике за период 2014-2024. године (НСПРР), као и приликом процеса припреме НПРР и ИПАРД II програма, кроз укључивање државне управе, цивилног друштва и заинтересованих страна приватног сектора на националном и локалном нивоу.

ИПАРД III програм је припремљен уз консултације са свим одговарајућим заинтересованим странама, у складу са посебним одредбама о програмима руралног развоја, наведеним у члану 20. Спроведбене Уредбе Комисије (ЕУ) број 2021/2236 од 15. децембра 2021. године.

ИПАРД Управљачко тело је припремило комуникациони оквир за имплементацију принципа партнерства током процеса припреме ИПАРД III програма. Дефинисани су комуникациони путеви за размену информација и докумената, као и за пријем примедби и коментара заинтересованих страна. Главна идеја била је да се током припремног процеса укључе све релевантне стране (надлежни регионални, локални и други органи јавне власти, економски и социјални партнери, невладине организације), које би, затим, биле укључене и у спровођење, праћење и вредновање ИПАРД III програма.

Групе заинтересованих страна које су током трајања консултација за израду ИПАРД III програма у 2021. години идентификоване и укључене у различите фазе припреме тог програма су:

1) органи и тела јавне власти у циљу успостављања снажне унутрашње и међуресорне координације која се односи на сарадњу између:

(1) Сектора за развој политика МПШВ са управама (нпр. Управа за ветерину, Управа за шуме, Управа за заштиту биља, Управа за пољопривредно земљиште, Републичка дирекција за воде, Сектор пољопривредне инспекције, Сектор за пољопривредну политику, Сектор за рурални развој),

(2) представника других министарстава Републике Србије: Министарства финансија, Министарства за европске интеграције, Министарства за заштиту животне средине, Министарства државне управе и локалне самоуправе, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства привреде, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Агенције за заштиту животне средине, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства омладине и спорта, РЗС,

(3) регионалних и локалних власти: локалне самоуправе, Стална конференција градова и општина, регионалне развојне агенције, Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу;

2) гранска удружења и невладине организације из области пољопривреде и руралног развоја Републике Србије – Привредна комора Србије, Асоцијација пољопривредника, Задружни савез Србије, национална и регионална удружења земљорадничких задруга и произвођача, Национална асоцијација прерађивача хране, организације за питања животне средине, удружења која промовишу равноправност полова, организације за питања у вези са особама са инвалидитетом, Рома, итд.;

3) донаторске организације као што су Светска банка, *USAID*, *FAO*, итд;

4) остали партнери, као што су научно-истраживачки институти и академска заједница, консултанти, комерцијалне банке и микрофинансијске институције у Републици Србији.

У том погледу, у складу са правним захтевима ЕУ, почетком 2020. године започео је процес консултација, организовањем шест догађаја у сврху представљања израђених коначних анализа сектора млека, меса, воћа, поврћа, рибарства и осталих усева релевантним заинтересованим странама из сектора. Сектори јаја, виноградарства и винарства су раније анализирани и представљени заинтересованим странама у сврху њиховог укључивања током измене ИПАРД II програма. Исто тако, анализа стања комуналне инфраструктуре представљена је заинтересованим странама у јесен 2020. године.

Поред различитих догађаја на којима је представљен и разматран ИПАРД III програм, чланови ИПАРД Одбора за праћење били су укључени у процес ИПАРД III консултација и кроз редовне састанке ОП.

У априлу 2021. године, у вези са нацртом Поглавља 3.3. ИПАРД III програма: Животна средина и управљање земљиштем, као и одговарајућом *SWOT* анализом, консултовани су јавни заводи и невладине организације које се баве заштитом природе и животне средине. Након тога, током јула 2021. године у Београду су одржане две националне радионице на којима су представљене планиране операције унутар Мере 4, о којима је дискутовано. Све препознате заинтересоване стране позване су да учествују у овим радионицама.

Нацрт ИПАРД III програма представљен је на националној конференцији „ИПАРД III програм – Шта ту има за мене?”, у оквиру промотивне кампање Делегације ЕУ у Републици Србији „За наша поља – # ЕУ за пољопривреду”, одржане у оквиру 88. Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду у септембру 2021. године.

Током августа и септембра 2021. године ИПАРД III програм је био предмет дискусије на округлим столовима организованим у Новом Саду, Крушевцу, Аранђеловцу и Ваљеву. У сврху добијања коментара и сугестија, на сајту МПШВ и УАП током периода јул–август 2021. године

објављене су *SWOT* анализе, идентификоване потребе у оквиру ИПАРД III програма, као и нацрти одабраних мера.

Коментари и сугестије на секторске анализе, *SWOT* анализе, дефинисане потребе и развијене предлоге мера, прикупљене и примљене током процеса консултација и јавних расправа, размотрене су и узете у обзир приликом израде ИПАРД III програма.

Такође, представници Делегације ЕУ у Републици Србији учествовали су у дискусијама на горе наведеним састанцима са заинтересованим странама.

13.2. КОНСУЛТОВАНЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ (ТОКОМ 2021. ГОДИНЕ) – РЕЗИМЕ

Назив институције/тела/особе	Надлежност/Стручност	Име контакт особе
Представници министарстава:		
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Помоћник министра	Ненад Катанић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Шеф Одсека за аналитику и статистику	Милица Јевтић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Виши саветник у Групи за саветодавство, Сектор за рурални развој	Ана Богуновић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Самостални саветник у Групи за саветодавство, Сектор за рурални развој	Мирко Влачо
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Виши саветник за животињске генетичке ресурсе, Сектор за рурални развој	Срђан Стојановић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Руководилац Групе за виноградарство и винарство, Сектор за пољопривредну политику	Јелена Кузмановић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Руководилац Групе за органску производњу, Сектор за пољопривредну политику	Јелена Милић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Група за производњу и тржиште воћа, поврћа и јаких алкохолних пића, Сектор за пољопривредну политику	Весна Радојичић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Група за сточарство и прераду сточарских производа, Сектор за пољопривредну политику	Мирко Новаковић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Одељење за управљање водама и међународну сарадњу, Републичка дирекција за воде	Марија Лазаревић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Директор Управе за пољопривредно земљиште	Бранко Лакић

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Шеф Одсека за средства за заштиту и исхрану биља, Управа за заштиту биља	Лидија Ристић Матијевић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Одсек за средства за заштиту и исхрану биља, Управа за заштиту биља	Снежана Јеличић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Директор Управе за ветерину	Емина Милакара
Министарство заштите животне средине	Одељење за заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда	Душан Огњановић
Министарство трговине, туризма и телекомуникација	Шеф Одсека за развој туристичких производа	Јасна Симовић
Министарство трговине, туризма и телекомуникација	Помоћник министра	Рената Пинџо
Министарство привреде	Саветник у Сектору за регионални развој и стратешку анализу привреде	Миона Поповић
Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	Начелник Одељења за просторно планирање	Светлана Чеперковић
Министарство државне управе и локалне самоуправе	Државни секретар у Министарству државне управе и локалне самоуправе	Драгана Потпара
Министарство државне управе и локалне самоуправе	Начелник Одељења за пројекте у Сектору за европске интеграције и међународну сарадњу	Мила Станковић
Министарство просвете, науке и технолошког развоја	Помоћник министра	Виктор Недовић
Министарство просвете, науке и технолошког развоја	Руководилац Групе за спровођење ИПА	Мирко Ожеговић
Министарство омладине и спорта	Државни секретар у Министарству омладине и спорта	Милан Савић
Министарство финансија	Државни секретар у Министарству финансија/Национални службеник за одобравање	Гојко Станивуковић
Министарство финансија	Руководилац Групе за надзор и праћење функционисања система управљања средствима претприступне помоћи Европске уније из ИПАРД програма	Јелена Митевски
Министарство за европске интеграције	Саветник министра	Данило Голубовић
Министарство за европске интеграције	/	Слободан Савић
Представници институција:		

Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	Помоћник покрајинског секретара у Сектору заштиту, уређење и коришћење пољопривредног земљишта	Петар Самоловац
Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	Подсекретар	Дарко Миланковић
Канцеларија за ревизију система управљања средствима Европске уније (Ревизорско тело)	Директор Канцеларије за ревизију система управљања средствима Европске уније	Љубинко Станојевић
Канцеларија за ревизију система управљања средствима Европске уније (Ревизорско тело)	Руководилац Групе за ревизију у оквиру програма – пољопривреда и рурални развој – ИПАРД програм	Саша Ћелић
Развојна агенција Србије	/	Јелена Радоман Илић
Агенција за заштиту животне средине	Индикатори и извештавање	Драгана Видојевић
Агенција за заштиту животне средине	Биодиверзитет	Славиша Поповић
Гаранцијски фонд АП Војводине	Гаранцијски фонд	Горан Васић
Институт за крмно биље, Крушевац	Директор	Зоран Лугић
Институт за крмно биље, Крушевац	Помоћник директора за науку	Јасмина Радовић
Институт за низијско шумарство и животну средину Нови Сад	Шумарство	Саша Орловић
Завод за заштиту природе Србије	Стручни сарадник за урбанизам и просторно планирање	Ивана Глушица Бајић
Завод за заштиту природе Србије	Секретар директора	Весна Луковић
Покрајински завод за заштиту природе	Координатор за међународну сарадњу	Марко Туцаков
Покрајински завод за заштиту природе	Стручни сарадник за заштиту природе	Ален Киш
Институт за проучавање лековитог биља „Др Јосиф Панчић”	Лековито биље и органска производња	Владимир Филиповић
Институт за ратарство и повртарство Нови Сад	Помоћник директора за научноистраживачке послове	Ана Марјановић Јеромела
Институт за ратарство и повртарство Нови Сад	Ратарство	Војин Ђукић
Институт за воћарство Чачак	Воћарство	Мира Милинковић
Општина Трстеник	Одсек за привреду, пољопривреду и одрживи развој	Славица Павловић Брашић

Општина Варварин	Саветник за пољопривреду и рурални развој	Александар Живковић
Општина Варварин	Инжењер пољопривреде	Зоран Бранковић
Општина Ћићевац	/	Милош Радосављевић
Општина Трстеник	/	Иван Дубичанин
Институт за земљиште	Земљиште и органска производња	Владан Угреновић
Стална конференција градова и општина	Програмски директор за економски развој	Слађана Грујић
Представници Универзитета:		
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Виноградарство	Зоран Пржић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Агроекологија	Жељко Долијановић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Агроботаника, биодиверзитет и биљни ресурси у пољопривреди	Зора Дајић – Стевановић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Воћарство	Драган Радивојевић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Агроекономија	Владе Зарић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду/ Национално удружење за развој органске производње „Serbia Organica”	Агроекологија и органска производња	Снежана Ољача
Пољопривредни факултет, Универзитет у Новом Саду	Ратарство и органска производња	Срђан Шрмешић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Новом Саду	Сточарство	Иван Пихлер
Пољопривредни факултет, Универзитет у Новом Саду	Сточарство	Снежана Тривуновић
Агрономски факултет у Чачку, Универзитет у Крагујевцу	Професор Агрономског факултета у Чачку	Драго Милошевић
Универзитет Сингидунум, Универзитет у Београду	Рурални развој, агро-еколошке мере, сточарство	Сузана Ђорђевић Милошевић
Представници Привредне коморе Србије:		
Привредна комора Србије	Секретар у Сектору пољопривреде	Александар Богуновић
Привредна комора Србије	Саветник	Вељко Симић

Привредна комора Србије	Секретар Удружења за сточарство и прераду сточарских производа	Ненад Будимовић
Привредна комора Србије	Помоћник директора у Сектору пољопривреде	Драгана Гагић
Привредна комора Србије	Секретар у Сектору за туризам	Тијана Маљковић
Регионална привредна комора Колубарски и Мачвански округ	Координатор за пољопривреду	Мирјана Ђорђевић
Регионална привредна комора Колубарски и Мачвански округ	/	Катарина Маџаревић
Регионална привредна комора Расински округ	Координатор за пољопривреду	Драгана Милосављевић
Регионална привредна комора Расински округ	Директор Регионалне привредне коморе	Маја Марковић
Регионална привредна комора Јужнобачки округ	Координатор за пољопривреду	Милена Јеросимовић
Представници развојних агенција:		
Агенција за регионални развој Расинског округа	Регионални развој	Јелена Лацић
Агенција за рурални развој града Сремска Митровица	Агенција за рурални развој	Марина Максимовић
Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља	Агенција за рурални развој	Горан Миљковић
Представници Пољопривредно-саветодавних служби:		
Пољопривредна саветодавна служба	Пољопривредни саветодавац	Тијана Кашиковић
Пољопривредна саветодавна служба	Пољопривредни саветодавац	Снежана Радовановић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Београд	Пољопривредни саветодавац (ратарство)	Драгана Стоиљковић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Београд	Пољопривредни саветодавац (воћарство)	Радмила Копривица
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Крушевац	Агроекономиста	Зоран Старинац
Пољопривредна саветодавна служба Нови Сад	Пољопривредни саветодавац	Обрад Богдановић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Шабац	Пољопривредни саветодавац (воћарство)	Милорад Јоцковић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Шабац	Пољопривредни саветодавац	Зоран Бељић

Пољопривредна саветодавна и стручна служба Смедерево	Пољопривредни саветодавац (ратарство)	Драгомир Радић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Смедерево	Пољопривредни саветодавац (воћарство)	Биљана Николић
Представници удружења:		
Удружење „Ариљска малина”	Воћарство	Мирјана Милутиновић
Удружење „Natura Balkanika”	/	Слободан Милошевић
Удружење HabiProt	Заштита животне средине	Бојана Надаждин
Удружење HabiProt	Заштита животне средине	Милан Ђурић
Удружење пољопривредних произвођача „Agroprofit”	Сточарство	Тибор Бирзе
Удружење пољопривредних произвођача „Agroprofit”	Сточарство	Александар Радојевић
Асоцијација пољопривредних произвођача „Војводина аграр”	Пољопривредна производња	Милан Влаовић
Савез пчеларских организација Србије	Пчеларство	Ненад Протић
Удружење пољопривредних произвођача „Agroprofit”	Органска производња	Тања Максимовић
Удружење пољопривредника „Клуб 100П плус”	Ратарство	Жарко Кобиларов
Савез винара и виноградара Србије	/	Александар Винчић
Савез винара и виноградара Србије	Виноградарство	Марко Малићанин
Савез винара и виноградара Србије	Винар	Драган Крговић
Удружење ORCA	Заштита животне средине	info@orca.rs
Савез удружења независне асоцијације пољопривредника Србије	/	Јовица Јакшић
Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	Орнитологија	Милан Ружић
Друштво за заштиту и проучавање птица Србије	Орнитологија	Димитрије Радишић
Централно удружење одгајивача говеда сименталске расе	Сточарство	Влада Пантелић

Амбасадори животне средине за одрживи развој	Заштита животне средине	Александра Младеновић
Удружење произвођача јабуке „Чачанска јабука”	Воћарство	Небојша Јовановић
Национална асоцијација „Сеоски туризам Србије”	Председник Асоцијације	Владимир Ивановић
Национална асоцијација прерађивача млека „SEDA”	/	Милош Стојановић
Национално друштво за воћарску производњу „Наше воће Србија”	Координатор Кооперативе воћара/ директор задруге „Агро еко воће”, Ариље	Божо Јоковић
Мрежа за рурални развој Србије	Председник Управног одбора	Драган Рогановић
Задружни савез Србије	Председник Задружног савеза Србије	Никола Михаиловић
Удружење произвођача млека Србије	Председник Управног одбора	Васа Џигурски
Српско удружење младих пољопривредника	/	Милан Борић
WWF Adria Serbia	Заштита животне средине	serbia@wwfadria.org
Представници међународних институција и организација:		
FAO Регионална канцеларија за Европу и Централну Азију	Пројекат „Јачање отпорности сектора пољопривреде на елементарне непогоде”	Јелена Чубрило Вранац
FAO Регионална канцеларија за Европу и Централну Азију	Пројекат „Јачање отпорности сектора пољопривреде на елементарне непогоде”	Љиљана Исић
Представници сектора меса/прераде меса и маркетинг:		
Удружење за узгајивача говеда за тов Срије	Председник Удружења	Чедомир Кецо
Савез удружења одгајивача оваца и коза Србије	Председник Савеза	Frida Bauman
Carnex/Савет технолога индустрије меса	Извршни директор/Председник	Тамара Пењић
Delikos	Директор	Мина Ракићевић
Delikos	/	Никола Грбић
Elixir Feed	Консултантске услуге	Срђан Крњаић
„Храна продукт” ДОО	Помоћник директора „Храна продукт”	Стефан Станковић

Национална алијанса за локални економски развој	Саветник	Тиса Чаушевић
Национални тим за препород села Србије и Мрежа за рурални развој Србије	/	Бранислав Гулан
Neoplanta, Индустрија меса	Пословни руководилац	Јелена Шоћ Дујаковић
Premium Chicken	Контрола квалитета	Мирјана Грубић
Асоцијација сточара Срема и Мачве	Председник Асоцијације	Зоран Илић
Yuhor	Менаџер квалитета	Ана Јеремић
Yuhor	Директор производње	Виолета Марјановић
Представници сектора млека/прераде млека и маркетинг:		
Удружење произвођача златарског сира, Нова Варош	/	/
Млекара Bio Panon	Директор комерцијалних послова и маркетинга	Бојан Миленковић
Центар за рурални развој и пољопривреду Сјеница	/	Есад Хоџић
Млекара „Границе”	Технички директор	Соња Стојановић
Млекара „Шабац”	/	Саша Живановић
Млекара „Суботица”	Директор производње	Саша Џонлага
Млекара „Шабац”	/	Никола Поповић
Четири мале млекаре на Златару	/	Миланка Тртовић/Маријана Ђорђевић
Институт за примену науке у пољопривреди	Пољопривредни саветодавац за сточарство и млекарство	Борис Берисављевић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Виши саветник, Управа за ветерину	Тамара Бошковић
Meggle	/	Владимир Михајловић
Дирекција за националне референтне лабораторије		Славољуб Стојановић
SEEDEV	Консултантске услуге	Драгана Тар
Златиборски Еко аграр/Наша Златка	Директор/Менаџер мале млекаре која пружа услуге у заједници	Владимир Бојовић
Представници сектора јаја/прераде јаја и маркетинг:		

„Храна продукт” ДОО	Директор „Храна продукт”	Горан Станковић
„Sins” ДОО	/	Сенад Колашинац
„Тимок” ДОО	Комерцијалиста	Драган Никшић
„Animal Commerce” ДОО	Директор	Бојан Миркић
Пољопривредно газдинство Јанковић	Власник газдинства за узгој и производњу пилића и конзумних јаја	Јанковић Будимир
„Fides 2014” ДОО	Директор	Бојан Познић
Jaje продукт	Директор	Љубомир Ђурђевић
Mikros Union	Менаџер продаје	Александар Николић
Панић Trade НП	Директор	Немања Панић
ПУ „Заједница живинара”	Председник удружења	Раде Шкорић
Rebra Commerce	Менаџер производње	Раде Шћепановић
Tenen	Директор	Јово Родић
Универзитет у Новом Саду	Професор, специјалиста за економију млекарства, ланац вредности млекарства и FADN	Раде Поповић
Ветеринарски завод Суботица	Менаџер продаје	Весна Раић-Ивошевић
Представници сектора поврћа/прераде поврћа и маркетинг:		
Удружење пољопривредника „Клуб 100П плус”	Председник Клуба и успешан пољопривредник	Војислав Малешев
Војводина аграр	Председник Одбора	Дејан Вербалов
Произвођач поврћа	Произвођач поврћа (преко 200 ha)	Пера Ђуричков
Представници сектора рибарства/прераде рибе и маркетинг:		
„Alas Export Import” ДОО	Директор	Дејан Ђорђевић
„Bio Fish” ДОО	Директор	Никола Мандић
Привредна комора Србије	Председник Групације за рибарство	Крум Анастасов
Привредна комора Србије	Виши саветник	Мирјана Мишћевић
Привредна комора Србије	Секретар	Ненад Будимовић
„DB Food” ДОО	Власник DB Food	Слободан Александрић
„DB Food” ДОО	Власник DB Food	Драган Поповић
„Dini Trade” ДОО	Директор	Димитрије Ћирић

„Dini Trade” ДОО	/	Миљана Ћирић
ДТД Рибарство, Бачки Јарак	Директор	Александар Стајчић
ДТД Рибарство, Бачки Јарак	Директор	Милица Нешић
„ESCO” ДОО, Смедерево	Директор	Владимир Станојковић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Професор	Весна Полексић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Професор	Божидар Рашковић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Новом Саду	Професор	Мирослав Урошевић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Новом Саду	Професор	Николина Новаков
Факултет ветеринарске медицине, Универзитет у Београду	Професор	Ксенија Аксентијевић
Факултет ветеринарске медицине, Универзитет у Београду	Професор	Дејан Крњаић
Jugotrade	Директор	Петар Лабудовић
Jugotrade	Помоћник директора	Небојша Баста
„Ре Со” ДОО	Директор	Богољуб Пејак
Природни резерват Тара	Власник Природног резервата Тара	Лука Прелевић
Рибарско газдинство „РГ Ечка”	Менаџер квалитета	Биљана Михајловић
Рибарско газдинство „РГ Ечка”	Извршни директор	Дејан Зејак
Рибарско газдинство „РГ Ечка”	Секретар	Дарко Сладечек
Рибњак Мика Алас	Технолог	Бојан Ђурђевић
“RM” ДОО, Стубица	Директор	Браниша Петровић
Удружење пецароша Србије	Председник Удружења	Драгољуб Ристић
Tropic Trade	Менаџер набавке	Тијана Миленковић
Представници сектора виноградарства/прераде грожђа и маркетинг:		
Винарија Плавници	Винар и виноградар	Бранислав Анђелић
Винарија Emporio	Винар и виноградар	Александар Стојаковић
Представници сектора воћа/прераде воћа и маркетинг:		
Пољоприведна саветодавна и стручна служба Ваљево	Саветодавац за сектор житарица	Светлана Јеринић

Пољопривредна саветодавна и стручна служба Ваљево	Саветодавац за сектор воћа	Јован Милинковић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Ваљево	Саветодавац за сектор сточарства	Светислав Марковић
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Ваљево	Саветодавац за сектор воћарства и виноградарства	Ђорђе Совиљ
Пољопривредна саветодавна и стручна служба Ваљево	Саветодавац за сектор воћарства и виноградарства	Срђан Станојловић
Задруга „Зекцир”	Извршни директор	Иван Радовановић
Задруга „Дарови Црквенца”	Председник Управног одбора	Саша Стојановић
Задруга „Дарови Црквенца”	Директор	Зоран Димитријевић
Удружење произвођача хмеља	Произвођач хмеља	Игор Ђуриш
„Belfarma” ДОО	Власник привредног друштва за прераду и замрзавање воћа	Снежана Ранковић
Привредна комора Србије	Виши саветник	Милада Лукешевић
Град Шабац	Члан градског већа	Наташа Радовановић
Град Шабац	Саветник у Одељењу за пољопривреду	Јелена Берић
Град Шабац	Члан градског већа	Предраг Вујковић
„Frigo Fruit Stil” ДОО	Директор компаније за прераду воћа и поврћа	Снежана Марковић
Произвођач воћа, Таванкут	/	Ружа Петрина
Воћар, Хајдуково	Воћар	Karoly Gajdac
Hibrid ДОО	Директор	Душко Радуловић
Институт за примену науке у пољопривреди	Научни сарадник	Ивана Бакић
Институт за примену науке у пољопривреди	Научни сарадник	Драган Раховић
Lukowa ДОО	Senior Legal Manager	Немања Вујовић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Пољопривредни инспектор, Сектор пољопривредне инспекције	Давор Ђукић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Пољопривредни инспектор, Сектор пољопривредне инспекције	Ивана Јазић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Пољопривредни инспектор, Сектор пољопривредне инспекције	Гордана Бабић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Пољопривредни инспектор, Сектор пољопривредне инспекције	Ивана Петровић
Mims Team ДОО, Љубовија	Директор	Дејан Степановић

Podgorina Frucht	Директор	Катарина Вучетић
Регионална привредна комора Ваљево	/	Мирјана Ђорђевић Гавриловић
Регионална привредна комора Ваљево	Директор	Станко Марковић
SEEDEV	Консултантске услуге	Горан Живков
Представници сектора житарица и индустријског биља/прераде житарица и индустријског биља и маркетинг:		
Пољопривредна саветодавна служба Нови Сад	Пољопривредни саветодавац	Александар Давидов
Удружење произвођача садног материјала воћа	/	/
Привредна комора Србије	Виши саветник	Славица Стевановић
Привредна комора Србије	Виши саветник	Татјана Беук
Chemical Agrosava	Програм менаџер за семена	Зоран Каплановић
Амбасада Краљевине Холандије	Пољопривредни саветодавац	Мила Мирковић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Професор на институту за ратарство и повртарство	Љубиша Живановић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Професор на институту за зоотехнику	Зоран Марковић
Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду	Професор на институту за ратарство и повртарство	Љубиша Коларић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Саветник министра	Радивој Надлачки
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Пољопривредни инспектор, Сектор пољопривредне инспекције	Александар Ђукић
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Пољопривредни инспектор, Одељење пољопривредне инспекције	Александра Божић
SEEDEV	Консултантске услуге	Данијела Столица
USAID пројекат за конкурентну пољопривреду	/	Мирослава Панић
Victoria group	Маркетинг менаџер	Наталија Курјак
Војводина аграр	Представник Војводина аграр	Радмила Вучинић
Жито Бачка	Директор	Срђан Букилица
Представници консултанстских кућа:		

ADR GROUP 2019	Консултантске услуге	Марија Мартиновић
Adria Triticum	Консултантске услуге	Светлана Андрић
Агенција Inkom plan	Консултантске услуге	Сања Бачић
Agro Consult Team	Консултантске услуге	Весна Јотић
Agromondo	Консултантске услуге	Душица Пижула
Agroportal	Консултантске услуге	Јасна Бајшански
АК Консалтинг Плус	Консултантске услуге	Александра Кнежевић
Александра Трбојевић предузетник ББ, Consulting Agro-fin	Консултантске услуге	Александра Трбојевић
Alfa Team Consulting	Консултантске услуге	Никола Илић
Bios Consulting Group	Консултантске услуге	Бранко Митровић
Борислав Наић ПР, Агенција за консултантске услуге и консалтинг	Консултантске услуге	Бранка Наић
Cardno Emerging Markets USA LTD	Консултантске услуге	Мирослава Панић
Centro Konsalting	Консултантске услуге	/
Con Com	Консултантске услуге	Тибор Рудић
Consipard	Консултантске услуге	Наташа Томић
Consipard	Консултантске услуге	Бојана Аџић
Драган Врањеш ПР Агенција за консалтинг Ipard Optimus	Консултантске услуге	Драган Врањеш
Eastok	Консултантске услуге	Аца Илић
Econsulting	Консултантске услуге	Борис Рашовић
„EKO DRAG" ДОО, Ваљево	Консултантске услуге	Драгица Раковић
Elkipard	Консултантске услуге	Маја Аћимовић
Емилија Теофанов ПР Smart IPARD 4EU	Консултантске услуге	Ивана Сердар
EPCCO	Консултантске услуге	Чедомир Николић
Equiteam Consulting	Консултантске услуге	Дарио Балажевић
GBS Consult	Консултантске услуге	Гордана Јовановић
Горан Митровић ПР	Консултантске услуге	Горан Митровић
Grant Thornton BC Consulting	Консултантске услуге	Милош Бекчић
Green Tech Agro	Консултантске услуге	Милош Радосављевић

Ipacons	Консултантске услуге	Ненад Трифуновић
Ipacons	Консултантске услуге	Слађана Јевтић
IPARD Consulting	Консултантске услуге	Урош Мирчевић
IPARD Project Team	Консултантске услуге	Арјана Дугајлић
Konsterra	Консултантске услуге	Јоже Сивачек
KruNet	Консултантске услуге	Јасмина Цветић
KruNet	Консултантске услуге	Ана Петровић
KruNet	Консултантске услуге	Слађана Радовић
Лаушевић Consulting	Консултантске услуге	Данијела Лаушевић
Маген Каћ	Консултантске услуге	Јелена Комлош
Милан Петровић ПР	Консултантске услуге	Милан Петровић
Милош Павић ПР МП Избор	Консултантске услуге	Милош Павић
Мирослав Моравчевић ПР МН Consulting	Консултантске услуге	Александар Моравчевић
Мирослав Николић ПР Гружа аграр	Консултантске услуге	Андријана Теофиловић
MS Consult	Консултантске услуге	Драгана Марковић
План Плус	Консултантске услуге	Драгана Вукадиновић
Подстицаји	Консултантске услуге	Ђорђе Мирковић
Поље-клуб	Консултантске услуге	Александар Петровић
PRO B2ME DOO – PJ S&N Consulting	Консултантске услуге	Игор Куручев
PROFIX PR Consulting Agency	Консултантске услуге	Дарија Шајин
Project&Trust by JM	Консултантске услуге	Јелена Маринковић
SEEDEV	Консултантске услуге	Ђорђе Теофиловић
Шемсудин Плојовић	Консултантске услуге	Шемсудин Плојовић
Sigma Solution	Консултантске услуге	Светлана Сарафијановић
Силвана Петровић ПР Агенција за консалтинг	Консултантске услуге	Силвана Петровић
Sim Cert	Консултантске услуге	Ана Перић
Sim Cert	Консултантске услуге	Марија Јанковић
Skradin ПР Милован Грбовић	Консултантске услуге	Милован Грбовић
Smart 4EU	Консултантске услуге	Слободан Теофанов
Smart IPARD	Консултантске услуге	Дејан Сердар

Terra Consulting	Консултантске услуге	Николина Ћулибрк
Terra Consulting	Консултантске услуге	Никола Копиловић
TIPON	Консултантске услуге	Марко Кентера
Агенција за компјутерску обраду података „Видеоком”	Консултантске услуге	Горан Милутиновић
Wiwa Consulting	Консултантске услуге	Јана Забунов
Представници пољопривредних произвођача:		
Пољопривредно газдинство, Богатић	Пољопривредни произвођач (воћарство)	Зоран Јовановић
Пољопривредно газдинство, Врбас	Пољопривредни произвођач (сточарство)	Александар Репчек
Пољопривредно газдинство, Шабац	Пољопривредни произвођач (сточарство)	Верољуб Илић
Пољопривредно газдинство	Пољопривредни произвођач	Дејан Стефановић
Пољопривредно газдинство	Пољопривредни произвођач	Јован Радосављевић
Пољопривредно газдинство	Пољопривредни произвођач	Павел Брезина
Пољопривредно газдинство	Пољопривредни произвођач	Јелена Станковић
Пољопривредно газдинство	Пољопривредни произвођач	Јован Стројадиновић
Пољопривредно газдинство – Саша Панковић	Пољопривредни произвођач	Вера Аџић
Пољопривредно газдинство, Горња Буковица	Пољопривредни произвођач	Зоран Милинковић
Остале заинтересоване стране:		
Млекара Лозница	Производња млека и млечних производа	Зоран Токић
Пољопривредно-рибарско предузеће „Свети Никола”	Пољопривреда и рибарство	Милошевић Мајо
Agro Bins ДОО	Помоћне делатности у сточарству	Душица Шевић
Удружење Локална акциона група Чачак – Горњи Милановац	/	/
Удружење пољопривредника за рурални развој Делиблатске пешчаре	/	/
Удружење произвођача грожђа и вина „Срем – Фрушка гора”	Производња грожђа и вина	Слободан Спасовски
Балкански развојни центар	Удружење /Организација	Загорка Стављанин
Дунав 1245, Удружење грађана	/	/

„Гозба” ДОО	Прерада меса	Жељка Рашета
„Кланица Дивци” ДОО	Прерада меса	Тома Ћесаревић
„Login Eko” ДОО	/	/
Винарија „Мачков подрум”	Производња вина	Сава Јојић
Мокрогорска школа менаџмента	Школа менаџмента	Бојан Балаж
Општина Бела Паланка	/	/
Физичко лице	/	Ана Раденковић
Мрежа Локалних акционих група Србије	/	/
„Pan Harvest” ДОО	Пољопривредна производња (житарице и идустријски усеви и воће)	Ања Вукоје Цвејић
„Pan Harvest” ДОО	Пољопривредна производња (житарице и идустријски усеви и воће)	Срђан Ковачевић
Семенарска асоцијација Србије	Производња семена и дорада	Сандра Богдановић
СП Лабораторија	Лабораторија	Светлана Бошковић
Свеже & Смрзнуто	Трговина пољопривредним производима	Александар Радишић
Српско удружење младих пољопривредника	/	/
Винарија „Veritas”	Производња вина	/
„Wood Master” ДОО	Прехрамбена и пољопривредна индустрија	Иван Стојаковић
„Жупски подрум” ДОО	Производња вина	Мирослав Ћалић

Резултати консултација – резиме

Тема консултација	Датум консултација	Време за коментаре	Називи институција/тела / консултована лица	Резиме
3.4. Рурална економија и квалитет живота (Рурални туризам): Сектор за туризам је доставио нове податке за 2019. годину	20. април 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Сектор за туризам, Министарство трговине, туризма и телекомуникација	Ажурирани су подаци за сектор туризма у Републици Србији за 2019. годину.
4.3. *SWOT* – Рурална економија и квалитет живота:	14. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Ванредни професор/ проф. др Сузана Ђорђевић Милошевић	*SWOT* анализе дефинисане су током консултација са заинтересованим

Предлози за *SWOT* анализу (претње и могућности)			(Универзитет Сингидунум, Универзитет у Београду)	странама и стеченом искуству, и као такве подложне су променама.
8.3.6. Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања: Предлози измена и допуна текста са циљем побољшаног образложења и појашњења текста Мере 7.	14. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Ванредни професор/ проф. др Сузана Ђорђевић Милошевић (Универзитет Сингидунум, Универзитет у Београду)	Предлог текста за пододелька 7.3.6.2 Образложење и 7.3.6.8. Прихватљиви трошкови су усвојени са циљем унапређења текста Мере 7.
3.3. Животна средина и управљање земљиштем: Препорука је да се укључе подаци о међународно значајним подручјима за птице, рамсарским подручјима и броју птица у Републици Србији.	29. април 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Завод за заштиту природе Србије	Прихваћени последњи подаци о међународно значајним подручјима за птице, рамсарским подручјима и броју птица у Републици Србији.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Предлог да се плодоред уврсти у операције које ће се спроводити кроз Меру 4.	11. јун 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Проф. др Снежана Ољача, Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду; Национална асоцијација за органску производњу „SERBIA ORGANICA”	Прихваћено. Измењена је листа операција и операција плодоред на обрадивим површинама је укључена у Меру 4.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: 8.3.3.6. Општи критеријуми прихватљивости: Предлог да се у Програму дефинише да ће обуку корисника спроводити Пољопривредна	13. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Сектор за рурални развој, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	ИПАРД програмом је дефинисано да ће обавезну обуку из агро-еколошко-климатских области спровести Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (укључујући

саветодавна и стручна служба (ПССС)				ПССС) или надлежно тело које је ово Министарство овластило. Надлежно тело за спровођење обуке биће одређено Правилником о Мери 4.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: 8.3.3.6. Општи критеријуми прихватљивости: Повећати број сати обавезне обуке из агро-еколошко-климатских области	19. август 2021. године	Једнонедељни процес комуникације	Редовни професор/ проф.др Сузана Ђорђевић Милошевић (Факултет Сингидунум, Универзитет у Београду)	Предлог је усвојен – уведена је обавезна обука у трајању од шест сати из агро-еколошко-климатских области.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Механичко уклањање корова и затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима: Предлог је да се измени минимална величина пољопривредног земљишта на коме ће се спроводити Мера 4.	20. и 22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Јелена Кузмановић, Весна Радојичић, Сектор за пољопривредну политику, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Група 2/3 са Радионице од 22. јула 2021. године: Радмила Копривица, Пољопривредна саветодавна и стручна служба Београд; Биљана Николић, Пољопривредна саветодавна и стручна служба Смедерево; Милорад Јоцковић, Пољопривредна	Коригована је минимална величина пољопривредног земљишта за воћњаке и винограде. Одређен је минимум површине пољопривредног земљишта за воћњаке – 0,5 ha и за винограде 0,3 ha, на основу просечних вредности површине газдинстава која имају вишегодишње засаде. Минимум површине парцеле није дефинисан, како не би био ограничавајући фактор произвођачима за

			саветодавна и стручна служба Шабац; Зоран Пржић, Пољопривредни факултет, Београд; Мира Милинковић, Институт за воћарство Чачак; Марко Малићанин, Савез винара и виноградара Србије; Драган Крговић, Савез винара и виноградара Србије; Зоран Јовановић, пољопривредни произвођач, Богатић	укључивање у ову Меру.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Предлог за допуну специфичних критеријума прихватљивости за операције које се могу спроводити у виноградима.	14. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Јелена Кузмановић, Сектор за пољопривредну политику, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Уведен је нови специфични критеријум прихватљивости за операцију – Затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима, који прописује да парцеле са виноградом морају бити регистроване у Виноградарском регистру, у складу са законом који уређује вино.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Плодоред на обрадивим површинама: Прецизније дефинисати	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Група 1 са Радионице од 22. јула 2021. године – Плодоред на обрадивим површинама:	Дефинисане су групе усева које се могу смењивати, према одређеном редоследу.

услове за састављање плодореда.			Срђан Шеремешић, Пољопривредни факултет Нови Сад; Ана Марјановић Јеромела, Институт за ратарство и повртарство Нови Сад; Тања Максимовић, Удружење пољопривредника „Агропрофит” Драгана Стоиљковић, Пољопривредна саветодавна и стручна служба Београд; Жарко Кобиларов, Удружење пољопривредника „Клуб 100П плус”.	Усвојен је предлог да се у план плодореда укључи зелени угар и да се дефинише које се биљке могу гајити као зелени угар. Пердлог је усвојен – међуусеви су укључени у плодоред, и то као обавеза њиховог гајења најмање два пута у току петогодишњег периода уговорне обавезе.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Плодоред на обрадивим површинама: Предлог да се дозволи употреба стајњака и да се дефинише дозвољена количина примењеног стајњака.	22. јул 2021. године 29. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Група 1 са Радионице од 22. јула 2021. године (чланови групе су наведени у претходном коментару) Јелена Чубрило Вранац, *FAO* пројекат „Јачање отпорности сектора пољопривреде на елементарне непогоде”	Предлог је усвојен – дозвољена је употреба органских ђубрива и стајњака са одређеним лимитом.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Механичко уклањање корова и затрављивање међуредног простора у	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Групе 2 и 3 са Радионице од 22. јула 2021. године (чланови група су наведени у претходном коментару)	Списак прихватљивих биљних врста за затрављивање и потребне елементи плана који треба да

вишегодишњим засадима: Предлог да се одреде предуслови за коришћење одређене травне смеше којом ће се вршити затрављивање на основу типа земљишта и вишегодишњег усева, а у складу са урађеном агрохемијском анализом.				припреми стручно лице, прописаће се Правилником о Мери 4.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Механичко уклањање корова и затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима: Олакшати набавку механизације везано за ову ИПАРД Меру.	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Групе 2 и 3 са Радионице од 22. јула 2021. године (чланови група су наведени у претходном коментару)	ИПАРД Мера 1, која подржава набавку пољопривредне механизације, у новим критеријумима селекције даје предност у инвестирању корисницима Мере 4.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Механичко уклањање корова и затрављивање међуредног простора у вишегодишњим засадима: Дозволити употребу хербицида у изузетним случајевима, код интезивног ширења амброзије када механичке мере уклањања не дају резултате.	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Групе 2 и 3 са Радионице од 22. јула 2021. године (чланови група су наведени у претходном коментару)	Усвојен је предлог употребе хемијских средстава за циљано уклањање амброзије, као последње решење.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Успостављање и	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Група 4 са Радионице од 22. јула 2021. године: Ненад Портић – Савез пчеларских	Усвојен је предлог и додата је обавеза успостављања бафер зоне око цветне траке, ширине 5 метара.

одржавање цветних трака: Успостављање бафер зона које би штитиле цветне траке од преношења пестицида са дела парцеле на којој је главни усев.			организација Србије; Драгомир Радић, Пољопривредна саветодавна и стручна служба Смедерево; Владимир Филиповић, Институт за проучавање лековитог биља „Јосиф Панчић"; Владан Угреновић, Институт за земљиште; Славиша Поповић, Агенција за заштиту животне средине; Саша Орловић, Институт за низијско шумарство и животну средину Нови Сад	
	29. јул 2021. године		Јелена Чубрило Вранац, *FAO* пројекат „Јачање отпорности сектора пољопривреде на елементарне непогоде"	
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Успостављање и одржавање цветних трака: Дефинисати прихватљиве биљне врсте за успостављање цветних трака према	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Група 4 са Радионице од 22. јула 2021. године (чланови групе су наведени у претходном коментару)	Обавеза је поново дефинисана тако да се за успостављање цветне траке могу користити прихватљиве биљне врсте које ће бити прописане Правилником о Мери 4. Цветна трака мора бити

агро-екосистемима и укључити и жбунасте и дрвенасте медоносне врсте.				састављена од више биљних врста које треба прилагодити локацији, а мешавина мора садржавати једногодишње, двогодишње и вишегодишње врсте, како би сезона цветања била што дужа током године.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – одрживо управљање ливадама и пашњацима. Предлог да се уведе дугорочнији период закупа државног земљишта са правом пречег закупа за специјализована газдинства која се баве сточарством и направити регистар пашњака, како би се они рационално и правилно користили за испашу стоке.	22. јул 2021. године	Двонедељни процес комуникације	Група 5 са Радионице од 22. јула 2021. године: Иван Пихлер, Пољопривредни факултет Нови Сад; Зоран Бељић, Пољопривредна саветодавна и стручна служба Шабац; Чедомир Кецо, Удружење пољопривредника „Агропрофит”; Тибор Бирзе, Удружење пољопривредника „Агропрофит”; Александар Радојевић, Удружење пољопривредника „Агропрофит”; Марко Туцаков, Покрајински завод за заштиту природе; Ален Киш, Покрајински завод за заштиту природе;	Регулисање закупа државног пољопривредног земљишта није у надлежности ИПАРД Управљачког тела и услови које се на то односе не могу бити део Програма.

			Верољуб Илић, пољопривредни произвођач, Шабац; Александар Репчек, пољопривредни произвођач, Врбас; Ивана Глушица Бајић, Завод за заштиту природе Србије.	
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Операција – Одрживо управљање ливадама и пашњацима. Кошење полу-природних пашњака треба вршити када биљке произведу семе, како би се подржало обнављање широко-лисних биљних врста.	19. август 2021. године	Једнонедељни процес комуникације	Проф. др Сузана Ђорђевић Милошевић (Факултет Сингидунум, Универзитет у Београду)	Предлог је прихваћен. Кошење је дозвољено после 30. јуна.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор воћа: Повећати подршку малим произвођачима. Предлог је да се повећају минимални прихватљиви трошкови у сектору воћа са 5.000 на 20.000 EUR, како би се кроз националне мере малим произвођачима/ инвестицијама мање вредности пружило више могућности.	Новембар, 2019. године Припрема Секторске анализе производње и прераде воћа у Републици Србији	Двонедељни процес комуникације	Karoly Gajdac, произвођач воћа, Хајдуково	Постоји јасна граница између критеријума прихватљивости у оквиру ИПАРД програма и критеријума прихватљивости у оквиру НПРР. ИПАРД III програм предвиђа специфичне критеријуме прихватљивости у сектору воћа према вредности инвестиције.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних	17. јануар 2020. године Привредна комора Србије	Двонедељни процес комуникације са	Мирјана Ђорђевић Гавриловић	Ограничени ресурси Управе за заштиту биља за подршку произвођачима и

производа и производа рибарства: Сектор воћа: Неусклађеност стандарда приликом употребе пестицида. Повлачење пестицида диметоата и ипродиона са тржишта у РС изазива потенцијални проблем са MRL (највиши ниво остатка пестицида који се законски толерише) код извоза замрзнуте вишње.	Презентација резултата Секторске анализе производње и прераде воћа у Републици Србији	Управом за заштиту биља	Регионална привредна комора Ваљево	прерађивачима воћа.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор воћа: Све већи значај и одлични извозни трендови садног материјала воћа.	Октобар, 2019. године	Двонедељни процес комуникације	Удружење произвођача садног материјала воћа	Укључено у *SWOT* анализу сектора воћа (А1.3). Снаге: Конкурентна производња садног материјала.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор поврћа: Предлог да се: повећа максимална површине заштићене производње са 5 на 10 ha; повећа минимална површина на отвореном пољу са 3 на 5 ha. Предлог да се за инвестиције испод 40.000 EUR потенцијални корисници могу пријавити за подршку у оквиру НПРР, а за инвестиције веће	Јануар 2020. године Зимски семинар фармера, Тара Презентација резултата Секторске анализе производње и прераде поврћа у Републици Србији	Четворонедељни процес комуникације	Удружење пољопривредника „Клуб 100П Плус” Војислав Малешев, председник удружења „Клуб 100П Плус” и успешан пољопривредник	Секторском анализом дошло се до предлога да се површина као критеријум прихватљивости укине, као и да се уведе услов да се за инвестиције испод 50.000 EUR потенцијални корисници могу пријавити за подршку у оквиру НПРР, док за инвестиције веће вредности у оквиру ИПАРД програма.

вредности у оквиру ИПАРД програма.				
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор воћа: Предлог да грађевинска дозвола не буде услов, већ да уместо грађевинске дозволе буде документ којим би се доказало да је поступак за добијање грађевинске дозволе у току.	Јануар 2020. године Привредна комора Србије: Презентација резултата Секторске анализе производње и прераде воћа у Републици Србији	Тронедељни процес комуникације	Дејан Вребалов, Војводина Аграр АППП, д.о.о. Председник Управног одбора	Правилницима за спровођење акредитованих ИПАРД мера (Мера 1, Мера 3 и Мера 7) предвиђено је подношење грађевинске дозволе приликом подношења захтева, заједно са осталом документацијом коју подноси корисник захтева.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава Сектор воћа: Предлог да се повећа минимална површина код производње на отвореном са 3 на 10 ha, како би мањи произвођачи могли да конкуришу за подршку у оквиру НПРР.	Јануар 2020. године Привредна комора Србије Презентација резултата Секторске анализе производње и прераде воћа у Републици Србији	Двонедељни процес комуникације	Пера Ђуричков, произвођач воћа (преко 200 ha)	Секторском анализом дошло се до предлога да се површина као критеријум прихватљивости укине, као и да се уведе услов да се за инвестиције испод 50.000 EUR потенцијални корисници могу пријавити за подршку у оквиру НПРР, а за инвестиције веће вредности у оквиру ИПАРД програма.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава Сектор житарица и индустријског биља: Хмељ је специфична култура која има елементе воћарске производње (вишегодишњи засад у ком је неопходно улагање у садни	Јануар и фебруар, 2020. године Неколико консултативних процеса	Двонедељни процес комуникације	Игор Ђуриш, Удружење произвођача хмеља, Бачки Петровац	Укључен је хмељ у сектор житарица и индустријског биља и прецизиране су мере и критеријуми за подршку у производњу и прераду кроз Меру 1 и Меру 3. Удружење је самостално

материјал, саксије и жице), као и индустријске производње (ботанички није могуће да се користи у свежем стању и мора да се преради) и представља културу за коју нису предвиђене инвестиције кроз ИПАРД програм. Производња хмеља подржана је кроз НПРР. Циљ консултативног процеса је био да се види каква је структура произвођача хмеља, као и који су инвестициони планови произвођача, како би се извршила демаркација између националних и ИПАРД мера.				спровело консултативни процес и дало је заједнички предлог за укључивање хмеља у ИПАРД програм. Процес је трајао око недељу дана. Већина коментара је прихваћена и постали су саставни део секторске анализе и ИПАРД III програма
3.2. Карактеристике пољопривредног, шумарског и прехрамбеног сектора (Сектор житарица и индустријског биља): Током групне дискусије представљени су резултати секторске анализе за житарице и индустријско биље, као и предлози за унапређење ИПАРД програма. Предлози су добијени од ПСС, пољопривредника, консултантивних агенција и креатора политике.	13. јануар 2020. године Привредна комора Србије Презентација резултата Секторске анализе производње и прераде осталих усева у Републици Србији	Двонедељни процес комуникације	Више од 30 заинтересованих страна из сектора осталих усева. Организовано уз подршку Привредне коморе Србије.	*SWOT* анализа је унапређена. Сектор прераде житарица и индустријског биља је укључен у Меру 3. За изградњу и опремање објеката за складиштење подигнута је доња граница.
3.2. Карактеристике пољопривредног, шумарског и прехрамбеног сектора (Сектор житарица и индустријског биља): Консултативни процес започео је представљањем	Јануар и фебруар 2020. године Неколико консултативних процеса	Двонедељни процес комуникације Одржано је неколико састанака. Цео процес је трајао око 10	Удружење агрегатора житарица и индустријских култура „Војводина Аграр“, које је једно од највећих удружења овог типа са	У ИПАРД III програм укључен је нови сектор – сектор прераде житарица и индустријског биља. Прерада житарица и индустријског

кључних трендова и главних налаза, а настављен је дискусијом о могућем унапређењу ИПАРД програма и критеријума прихватљивости. Конкретно, представници удружења „Војводина Аграр" предложили су да се инвестиције у прераду семена укључе у Меру 3. Такође, дали су предлоге за минималне критеријуме прихватљивости у оквиру ИПАРД програма за изградњу силоса. Нису се сложили са актуелним предлогом и сматрају да већа газдинства морају имати приоритет инвестицијама у силосе. По њиховом мишљењу, добављачи/прерађивачи, односно тзв. агрегатори такође треба да буду прихватљиви корисници.		дана и завршен је са 3 састанка.	интересовањем за ИПАРД програм.	биља обухваћена је Мером 3. Кроз Меру 3 у оквиру Сектора житарица и индустријског биља омогућена је подршка дорађивачима семена, а прихватљиви корисници су привредна друштва уписана у Регистар дорађивача семена, у складу са Законом о семену.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор рибарства-Специфични циљеви: Изградња и унапређење (кроз реконструкцију постојећих, доградњу, проширење и опремање) складишних капацитета за свежу рибу на рибњацима и код привредних друштава која се баве откупом рибе од	Децембар, 2019. године Припрема секторске анализе	Једнонедељни процес комуникације	Драгољуб Ристић, Удружење пецароша Србије, Београд	Специфични циљ за сектор рибарства који се односи на унапређење складишних капацитета свеже уловљене рибе на рибњацима у оквиру ИПАРД III програма обухвата: унапређење конкурентности и продуктивности пољопривредних газдинстава која се баве

привредних риболоваца и пласманом свеже уловљене рибе са отворених вода (минималног капацитета од 10 тона).				рибарством кроз реконструкцију постојећих објеката, изградњу потпуно нових објекта за аквакултуру и опрема која се користи на рибњаку.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор рибарства: Унапређење услова за узгој и очување рибе на постојећим рибњацима капацитета преко 10 тона и набавка нове опреме.	16. јануар 2020. године Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду Презентација резултата секторске анализе за рибарство	Једнонедељни процес комуникације са представницима Групације за рибарство, Привредна комора Србије.	Крум Анатанасов, председник Групације за рибарство Привредне коморе Србије	Произвођачи који се баве узгојем рибе капацитета преко 10 тона укључени су као прихватљиви корисници ИПАРД III Програма за инвестиције у изградњу и опремање објеката.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Изградња нових прерађивачких капацитета, реконструкција постојећих и унапређење инфраструктуре (путна, водоводна и електродистрибутивна) са прерађивачима капацитета преко 200 kg.	Новембар, 2019. године Припрема секторске анализе	Двонедељни процес комуникације са представницима индустрије прераде рибе	Александар Стајчић, директор, ДТД Рибарство, Бачки Јарак	У Мери 3 у оквиру сектора рибарства усвојен је предлог са циљем да се повећа подршка у изградњу нових прерађивачких капацитета, као и да се уведе производња нових технологија и унапреде постојећи технолошки процеси и производи у циљу боље позиције на домаћем и међународном тржишту. У Мери 3, у оквиру Сектора прераде рибе, корисници морају бити уписани у Регистар објеката

				у складу са Законом о ветеринарству („Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19) са расположивим дневним капацитетима за прераду рибе више од 200 kg на крају инвестиције.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор меса: Повећање специфичних критеријума прихватљивости у сектору меса (минимални капацитети прихватљивих газдинстава), како би се кроз националне мере пружиле веће могућности за мале произвођаче/мање инвестиције.	Новембар и децембар, 2019. године Припрема секторске анализе	Четворонедељни процес комуникације	Чедомир Кецо, председник Удружења говеда Србије Фрида Бауман, председница Савеза удружења одгајивача коза и оваца Србије Зоран Илић, председник Асоцијације сточара Срема и Мачве Раде Шкорић, председник пословног удружења за живинарство „Заједница живинара” Бранислав Гулан, Национални тим за препород села Србије и Мрежа за рурални развој у Србији	Усвојен је предлог секторске анализе. Повећани су минимални капацитети пољопривредних газдинстава у сектору меса за Меру 1 у склопу ИПАРД III програма, на следеће границе: Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом од минимум 30 и максимум 1.000 говеда и/или минимум 200 и максимум 1.000 оваца и/или коза и/или минимум 30 и максимум 400 крмача, и/или минимум 200 и максимум 10.000 товних свиња и/или минимум 5.000 и максимум 50.000 бројлера по турнусу, и/или минимум 1.000 и максимум 10.000 ћурки по турнусу и/или минимум 300 и максимум 3.000 гуски по

				турнусу на крају инвестиције.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава Сектор меса: Унапређење биосигурносних мера на газдинствима и подстицање повећања вредности пољопривредне производње уз додавање вредности примарним производима кроз подршку вишим фазама прераде на газдинствима.	Новембар и децембар, 2019. године Припрема секторске анализе	Четворонедељни процес комуникације	Фрида Бауман, председница Савеза удружења одгајивача коза и оваца Србије Зоран Илић, председник Асоцијације сточара Срема и Мачве Раде Шкорић, председник пословног удружења за живинарство „Заједница живинара”	Предлог секторске анализе је усвојен у оквиру ИПАРД III програма. Омогућено је да пољопривредна газдинства са више од 1.000 говеда или више од 1.000 оваца и коза или више од 10.000 товних свиња или више од 50.000 бројлера по турнусу или више од 10.000 ћурака по турнусу или више од 3.000 гусака по турнусу буду подржани кроз инвестиције у унапређење биосигурности на газдинствима кроз инвестиције у објекте и опрему за безбедно уклањање угинулих животиња, изградњу и/или реконструкцију фиксних ограда око газдинства и дезинфекционе баријере, опрему за чишћење и дезинфекцију, фиксне опреме за ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде; инвестиције у прерађивачке капацитете и

				опрему на газдинствима.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Сектор прерада меса и маркетинг: Променити опште критеријуме прихватљивости како би се омогућило привредним друштвима која нису обухваћена дефиницијом малих и средњих привредних друштава да буду прихватљива за подршку инвестицијама намењеним потпуном усклађивању објекта са релевантним стандардима ЕУ за управљање отпадом и отпадним водама, побољшање енергетске ефикасности и стандардима за производњу енергије из обновљивих извора.	Децембар 2019. године и јануар 2020. године Презентација резултата секторске анализе производње и прераде меса у Институту за хигијену и технологију меса у Београду	Четворонедељни процес комуникације	Тамара Пењић, извршна директорка индустрије меса Carnex и председница Савета технолога индустрије меса Србије Јелена Шоћ Дујаковић Директор производње, Неопланта Индустрија меса, Нови Сад	Усвојен је предлог секторске анализе. Измена општих критеријума прихватљивасти извршена је у оквиру Мере 3 у сектору меса, како би се омогућило привредним друштвима, која нису обухваћена дефиницијом малих и средњих привредних друштава, а запошљавају мање од 750 људи и имају годишњи промет који не прелази 200 милиона евра, да буду прихватљива за подршку у инвестиције намењеним за потпуно усклађивање објекта са релевантним стандардима ЕУ за управљање отпадом и отпадним водама, побољшање енергетске ефикасности и стандардима за производњу енергије из обновљивих извора.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних	Децембар 2019. године и 15. јануар 2020. године	Двонедељни процес комуникације	Удружење одгајивача говеда сименталске расе Никола Поповић, Шабачка млекара	Коментари и препоруке су укључени у *SWOT* анализу. Било је сугестија да се повећају

производа и производа рибарства: Сектор прераде млека и маркетинг: Дискусија о критеријумима прихватљивости и ИПАРД процедурама. Коментари у вези са притисцима у погледу ефикасности производње млека, регионалне варијабилности цена и регионалних модела производње у Војводини и централној Србији који треба да се одразе на ИПАРД програм.	Презентација резултата секторске анализе сектора млека и прераде млека у Институту за хигијену и технологију меса у Београду		Бојан Миленковић, Млекара Биопанон	специфични критеријуми прихватљивости у погледу броја музних крава. Ово је оцењено као неприхватљиво због још увек значајне концентрације произвођача око границе, а који су мотивисани да проширују производњу и улажу у конкурентност кроз ИПАРД фонд.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Сектор прераде млека и маркетинг: Подршка инвестицијама на малим газдинствима и у капацитете за говеда и овце у маргинализованим областима. Предлог за давање предности мањим газдинствима и задругама кроз додатно бодовање. Објашњено је да су ови критеријуми укључени у бодовање захтева, док су неке од инвестиција обухваћене националним мерама за рурални развој и	Децембар, 2019. године Неколико консултантивних процеса са малим произвођачима у маргинализовани м руралним подручјима	Двонедељни процес комуникације	Есад Хоџић, Регионални центар за развој пољопривреде и села, Сјеница; Миланка Тртовић, Маријана Ђорђевић, 4 мале млекаре на Златару; Удружење произвођача златарског сира, општина Нова Варош	Предлог је усвојен у оквиру ИПАРД III програма, прихватљив износ инвестиције за Меру 3 је подигнут на 20.000 EUR.

инвестиционим мерама.				
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Сектор прераде млека и маркетинг: Омогућити усаглашеност са националним стандардима кроз процес категоризације објеката након реализације ИПАРД инвестиције.	Децембар 2019. године	Једномесечни процес комуникације	Славољуб Стојановић, Национална референтна лабораторија; Тамара Бошковић, Управа за ветерину	Листа прихватљивих трошкова и инвестиција је ревидирана на основу коментара обе институције, како би се одразиле потребе и ограничавајући фактори у погледу хигијене млека и микробиолошке контроле, као и побољшања у погледу мера заштите животне средине. У ИПАРД III програму, у оквиру сектора прераде млека и маркетинга, корисник мора да буде уписан у Регистар одобрених објеката (према Закону о ветеринарству („Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12 и 17/19) на крају инвестиције.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Обезбедити авансну уплату целокупног износа средстава за подизање воћњака или путем startup кредита (не након реализације инвестиције). Исто	15. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Ана Раденковић, физичко лице	У складу са нацртом Закона о пољопривреди и руралном развоју, авансна уплата биће омогућена потенцијалним корисницима, и то 50% од износа одобрених трошкова, уз банкарску гаранцију.

омогућити младим пољопривредницима.				
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Укључити дестилерије као прихватљиве кориснике.	15. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Ipacons д.о.о., консултантска кућа	На основу одлуке ЕК, земље кориснице ИПАРД програма немају могућност подршке корисника за инвестиције у прераду воћа и грожђа у алкохолна пића. Ова врста прераде биће подржана кроз НПРР.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Постоји дискриминација према пољопривредницима који немају завршену средњу школу и немају могућност да учествују у јавним позивима, без обзира на то што се пољопривредом баве од кад су завршили основну школу и што имају газдинство две године.				ИПАРД III програмом предвиђено је да корисници са основном школом, који немају три године искуства у пољопривредној производњи, могу да похађају 50 часова обуке код ПССС и буду прихватљиви корисници Мере 1.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Да ли је прерада осталих усева укључена у ИПАРД III програм? Предлог је да се да укључи.				Прерада житарица и индустријског биља (остали усеви) је укључена у Меру 3 ИПАРД III програма.
6.2. Утврђивање потреба и резиме целокупне стратегије:	15. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Јован Радосављевић, пољопривредно газдинство	Потребе су дефинисане током консултација са заинтересованим

Све важне потребе јесу делимично предложене.				странама, а све у складу са стратешким документима РС.
4.3. *SWOT* рурална економија и квалитет живота: По ободима села, требало би трајно решити дивље депоније.	17. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Павел Брезина, пољопривредно газдинство	Мером 6 – „Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру" биће подржане инвестиције у управљање отпадом.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Мером 1 обухваћено је доста инвестиција, али доношење решења о одобравању пројекта би требало да буде брже и ефикасније, што је на корист корисницима.				Поступак одобравања пројеката и поступак одобравања исплате дефинисани су законским и подзаконским актима, као и процедурама УАП, које су акредитоване од стране ЕК. Планираним изменама и допунама Закона о пољопривреди и руралном развоју биће уведене нове одредбе које ће допринети бржем процесу обраде захтева и издавања решења о одобравању пројекта и решења о исплати.
4.1. *SWOT* – пољопривреда, шумарство и прехрамбена индустрија: Потребно је ускладити са *Green Deal*.	17. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Удружење пољопривредника за рурални развој Делиблатске пешчаре	*SWOT* анализе су у складу са смерницама ЕК за израду програма и Зеленом агендом за Западни Балкан, а која је у складу са *Green Deal*-ом.

6.2. Утврђивање потреба и резиме целокупне стратегије: Нису предложене све важне потребе.				Потребе су дефинисане током консултација са заинтересованим странама, са досадашњим искуством, а све у складу са стратешким документима РС.
8.3.4. Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: *LEADER* like Мера не функционише у Републици Србији и узурпирана је.				Досадашње спровођење *LEADER* like Мере реализовано је кроз НПРР. Једна од првих мера ИПАРД III програма за коју ће се покренути процес акредитације биће *LEADER* Мера. Након акредитације *LEADER* Мере у склопу ИПАРД III програма, национална *LEADER* like Мера се неће спроводити.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: На почетку сам производње лешника (1 ha) и треба да купим садни материјал. Малим пољопривредницима, попут мене, тешко је да уложе велики новац у куповину трактора и механизације без претходних прихода у производњи. Треба подржати пољопривреднике који су на почетку инвестирања, јер	18. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Дејан Стефановић, пољопривредно газдинство	Подршка за мале произвођаче у сектору воћа предвиђена је кроз мере НПРР. Постоји јасно разграничење између ИПАРД III програма и НПРР. Start-up подршка за младе пољопривреднике, са омогућеном авансном уплатом од 75% прихватљивих средстава, предвиђена је мером НПРР.

немају новца да покрену производњу.				
4.4. *SWOT* Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: W: Недовољна информисаност и упућеност ЈЛС (са руралним месним заједницама) о циљевима, плановима и мерама НПРР и ИПАРД III програма, услед одсуства системске комуникације са органима министарства надлежног за послове руралног развоја. W: ЈЛС (са руралним месним заједницама) не препознају пЛАГ-ове као институције које делују локално, у јавном интересу на реализацији *LEADER* приступа, а које су акредитоване од стране органа министарства надлежног за послове руралног развоја.	19. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Дунав 1245, удружење грађана	*SWOT* анализе су дефинисане током консултација са заинтересованим странама, а у складу са досадашњим искуством у процесу спровођења *LEADER* приступа.
6.2. Утврђивање потреба и резиме целокупне стратегије: Потребе под бр. 11 и 12 су поновљене, па је могуће да је нека потреба изостављена. Јачање институционалних капацитета пЛАГ-ова за спровођење *LEADER* приступа у локалним руралним подручјима.				Потребе су усклађене током процеса припреме коначне верзије ИПАРД III програма. Предлог је обухваћен кроз потребу број 10. Promote Community Led Local Development, која обухвата *LEADER* приступ и CLLD.
8.3.4. Спровођење локалних стратегија				Једна од првих мера ИПАРД III програма за коју ће се покренути

руралног развоја – *LEADER* приступ: Неадекватна комуникација органа министарства надлежног за послове руралног развоја са Партнерствима за рурални развој, која су се квалификовала кроз акредитацију локалних стратегија руралног развоја, а које је одобрило и усвојило МПШВ. Наводи се да ће се овом Мером подржати „пројекти мањег обима”, што је неадекватно наводу да се тиме подржава развој основне инфраструктуре и услуга у руралним подручјима. Како је Мера 5 – Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ пројектована и скалирана за читаво рурално подручје, микро-пројекти не могу бити одговарајући алат за финансирање развоја и реализацију ЛСРР, чак могу бити и контрапродуктивни у смислу миноризације улоге локалног институционалног капацитета (ЛАГ/Партнерства за рурални развој) у локалном руралном развоју. Сагледавање да се финансирањем на нивоу микро-пројеката може нешто постићи на плану реализације стратешких докумената, дугорочно ставља ЛАГ-				процес акредитације биће *LEADER* Мера. Досадашње спровођење *LEADER* like Мере реализовано је кроз НПРР. Развој инфраструктуре у руралним подручјима финансираће се кроз Меру 6. Пројекти предвиђени локалним стратегијама руралног развоја ЛАГ-ова неће финансирати инвестиције у инфраструктурне пројекте (у складу са смерницама за израду ИПАРД III програма). Реализација мини-пројеката биће финансијски подржана од стране ИПАРД програма до нивоа одређеног смерницама ЕК, што не искључује могућност да вредност мини-пројеката буде и већа од тог износа – уз додатну подршку других донатора. Учешће приватног, цивилног и јавног сектора у ЛАГ-у је основни постулат *LEADER* приступа. Различити услови су дефинисани земљама

ове/Партнерства за рурални развој у немогућу позицију опстанка и значаја као развојног фактора на нивоу подручја, чиме се дезавуише *LEADER* приступ. Такође, миноризација локалних организација које обједињавају три сектора је супротна процесу интеграције локалног институционалног капацитета у систем државног механизма за рурални развој, чиме се доводи у питање сврха и дугорочна перспектива ових организација. У том смислу, предлажемо да се формулација „пројекти мањег обима" измени тако да гласи: „пројекти предвиђени локалним стратегијама руралног развоја". Предлажемо да се у складу са позитивним праксама земаља у окружењу (Република Хрватска) омогући ЛАГ-ама/Партнерствима за рурални развој да активно учествују у реализацији пројеката мањег обима, тако што ће за рачун министарства надлежног за послове руралног развоја реализовати конкурсе и финансирање тих пројеката за конкретне мере на руралном подручју на коме су основани. Овим се реално јачају технички и кадровски капацитети саме организације, која примењује *LEADER* приступ, али и њихова				чланицама ЕУ у спровођењу CLLD приступа и земљама кандидатима за чланство у ЕУ у спровођењу *LEADER* приступа.

улога и утицај на рурални развој у локалној заједници.				
8.3.5. Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру: Сматрамо да путем координације са Регионалним развојним агенцијама на подручју АПВ и усмеравањем дела кадровских структура ка ЈЛС-овим могу да се превазиђу проблеми приликом припреме пројектно техничке и планске документације и пројектних предлога у оквиру Мере 6 предстојећег ИПАРД III програма. У вези са тим, већ су предузете адекватне активности. Осмислили смо свеобухватан процес финансијске и нефинансијске подршке од стране Покрајинске владе ка ЈЛС на територији АПВ.	26. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција је у процесу припреме ИПАРД III програма укључила све представнике локалне и регионалне јавне власти. Припрема пројектно-техничке и планске документације ће бити подржана кроз изворе финансирања на националном, регионалном и локалном нивоу.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Сектор воћа: Сматрам да је потребно издвојити више средстава за улагање у руралним подручјима са наменом за наводњавање.	26. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Centro Konsalting, консултантска кућа	Инвестиције у системе за наводњавање у сектору воћа су прихватљиве. Вредност подржаних пројеката у системе за наводњавање условљена је бројем заинтересованих потенцијалних корисника.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних				Поступак одобравања пројеката и поступак одобравања

производа и производа рибарства: Поједноставити процес разматрања поднетих захтева. Убрзати процес решавања по поднетим захтевима. Често, због неефикасности УАП у решавању захтева потенцијални корисници ИПАРД програма одустају од планираних инвестиција.				исплате дефинисани су законским и подзаконским актима, као и процедурама УАП-а. Поступци и процедуре се континуирано мењају и усклађују у складу са захтевима корисника, све до нивоа прописаних смерница ЕК.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Поједноставити процес разматрања поднетих захтева. Убрзати процес решавања по поднетим захтевима. Често, због неефикасности УАП-а у решавању захтева, потенцијални корисници ИПАРД програма одустају од планираних инвестиција.				Ово је ирелевантно, с обзиром на то да акредитација Мере 4 још увек није спроведена, као и да сама природа Мере 4 није иста као код инвестиционих мера.
4.3. *SWOT* рурална економија и квалитет живота: Сматрам да треба додати „сезонски карактер пословања”. Предлог: W: У погледу побољшања квалитета туристичке понуде и туристичких производа, као и едукација о стандардима ЕУ. W: Ограничене могућности запошљавања услед	28. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Јасна Симовић, Шеф Одсека за развој туристичких производа, Министарство трговине, туризма и телекомуникација	*SWOT* анализа се не односи само на сектор руралног туризма. Циљ Мере 7 није унапређење туристичких производа. Као слабости препознате су: Ограничена могућност запољшљавања и стварања алтернативних извора прихода у руралним подручјима и недостатак

изразитог сезонског карактера пословања.				професионалне и пословне обуке за становништво у руралним подручјима.
8.3.6. Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања: Додати пансион – изградња и опремање категорисаних објеката за смештај (нпр. сеоско туристичко домаћинство и домаћа радиност, кампови, хотели мањег капацитета и пансион).				За финансирање су прихватљиви сви категорисани објекти, укључујући и пансион. Услов је да укупан смештајни капацитет не прелази 30 индивидуалних лежајева.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Предлажемо да услов за набавку трактора, машина и механизације и изградњу објекта уместо 50 ha буде 20 ha, јер се доста средстава не искористи. Такође, предлажемо да се не повећава број млечних грла са 20 на 50, већ да остане 20. Мера 1 не препознаје гео-порекло. Предлажемо да се осим сертификованих органских производа уведе и гео-порекло производа. Мера 1 не познаје термин „финансијер”, који је дефинисан Законом о планирању и изградњи. Пољопривредници који нису власници земље, не могу да добију грађевинску дозволу на њихово име, већ само	29. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Српско удружење младих пољопривредника	Разграничење ИПАРД и НПРР за набавку трактора, машина и механизације биће 50 ha како би мањи пољопривредни произвођачи по једноставнијој процедури могли да набаве тракторе, машине и маханизацију путем НПРР. Разграничење ИПАРД и НПРР за изградњу складишних капацитета биће подигнуто са 2 на 50 ha, с обзиром на то да је анализом исплативости улагања у ове објекте утврђено да корисници до 50 ha могу бити подржани једино кроз НПРР. Четвртом изменом

на име власника. Сам ИПАРД програм дозвољава могућност да земља буде у закупу, али приликом изградње настаје проблем, јер закупац не може бити и инвеститор. Потребно је да Мера 1 буде прилагођена Закону о планирању и изградњи и да се препозна термин „финансијер”, јер је то једини начин да пољопривредници који су закупци буду наведени у грађевинској дозволи као „финансијери”.				Правилника за Меру 1 омогућено је да закупци земље и објеката буду прихватљиви корисници, без обзира на то што грађевинске дозволе не гласе на њихово име.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Мера 3 не препознаје младе пољопривреднике. Предлажемо да се и у Меру 3 уведу млади пољопривредници, који ће имати већи проценат повраћаја средстава. Мера 3 не препознаје гео-порекло. Предлажемо да се осим сертификованих органских производа уведе и гео-порекло производа. Мера 3 не познаје термин „финансијер”, који је дефинисан Законом о планирању и изградњи. Пољопривредници који нису власници земље, не могу да добију грађевинску дозволу на њихово име, већ само на име власника. Сам				Смерницама ЕК за припрему ИПАРД Мере 3 нису предвиђена физичка лица као потенцијални корисници, већ само предузетници, привредна друштва и земљорадничке задруге. Четвртом изменом Правилника за Меру 3 омогућено је да закупци земље и објеката буду прихватљиви корисници, без обзира на то што грађевинске дозволе не гласе на њихово име.

ИПАРД програм дозвољава могућност да земља буде у закупу, али приликом изградње настаје проблем јер закупац не може бити и инвеститор. Потребно је да Мера 3 буде прилагођена Закону о планирању и изградњи и да препозна термин „финансијер”, јер је то једини начин да пољопривредници који су закупци буду наведени у грађевинској дозволи као „финансијери”.				
8.3.6. Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања: Мера 7 не познаје термин „финансијер”, који је дефинисан Законом о планирању и изградњи. Пољопривредници који нису власници земље, не могу да добију грађевинску дозволу на њихово име, већ само на име власника. Сам ИПАРД програм дозвољава могућност да земља буде у закупу, али приликом изградње настаје проблем јер закупац не може бити и инвеститор. Потребно је да Мера 7 буде прилагођена Закону о планирању и изградњи и да препозна термин „финансијер”, јер је то једини начин да пољопривредници који су закупци буду наведени у грађевинској дозволи као „финансијери”.				Правилником за Меру 7 ИПАРД III програма ближе ће се уредити услови и документација за подношење захтева за одобравање пројеката. Када је реч о критеријуму за одређивање руралног подручја, за потребе ИПАРД III програма користи се иста дефиниција која је коришћена у ИПАРД II програму, а која је заснована на *OECD* критеријумима и за коју постоје подаци, а која је одобрена од стране ЕК. ИПАРД Мера 7, као и друге ИПАРД мере, финансира се највећим делом из буџета ЕУ и у

Густина насељености није одговарајући критеријум којим се одређује рурално подручје. Наиме, постоје примери да се одређена села због тог критеријума сматрају урбаним подручјима (нпр. Буковац код Новог Сада, Лаћарак, итд.). Потребно је одредити други критеријум, нпр. да се становништво претежно бави пољопривредом или број регистрованих газдинства.				складу је са потписаним споразумима. Увођењем другог критеријума, искључила би се друга насељена места. Мера којом се подстичу непољопривредне активности, а која се финансира из националног буџета, нема наведени критеријум.
6.2. Утврђивање потреба и резиме целокупне стратегије: Све важне потребе су предложене.	30. јул 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Мирко Јовановић ПР Агенција Ђорђе ЉНС, Крушевац, консултантска кућа	Потребе су дефинисане током консултација са заинтересованим странама, а све у складу са стратешким документима РС.
4.4. *SWOT* Припрема и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: W: Предлог нове изјаве за SWOT анализу: Незаинтересованост локалног становништва повезана је са недостатком и скривањем информација од становништва, оправданим неповерењем у неким случајевима.	3. август 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 06. августа 2021. године	Пољо-Клуб, консултантска кућа	Слабости *SWOT* анализе: Припрема и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* су усклађене, предлог је усвојен током консултација са заинтересованим странама.
4.1.1. *SWOT* анализа сектора млека: O05 – Добра је могућност, али препрека за малу количину производа је	4. август 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	ОУ Бела Паланка	*SWOT* анализе сектора млека, меса и воћа су усклађене током консултација са

регистрација предузетника. Предузетник се може регистровати и без овог правилника, тако да је та могућност дискутабилна у смислу повољности. 4.1.2. *SWOT* анализа сектора меса: O08- Добра могућност, али је условљена регистрацијом предузетничке радње. 4.1.3. *SWOT* анализа сектора воћа: O01 – Услове прилагодити најмањим пољопривредним произвођачима, као могућност опстанка газдинства.				заинтересованим странама.
4.1.1. *SWOT* анализа сектора млека: O05 – Могућност је у реду, али препрека за прераду мале количине производа је регистрација предузетника. 4.1.3. *SWOT* анализа сектора воћа: O01 – Услове би требало прилагодити најмањим пољопривредним произвођачима. 4.3. *SWOT* рурална економија и квалитет живота O11 – Прво би требало омогућити приступ мобилних мрежа у руралним подручјима, а затим појачати сигнал и покривеност интернетом.	4. август 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Јелена Станковић, пољопривредно газдинство	*SWOT* анализе сектора млека, воћа и руралне економије и квалитета живота су усклађене током консултација са заинтересованим странама.

8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Бржа реализација.				Поступак одобравања пројеката и поступак одобравања исплате дефинисани су законским и подзаконским актима, као и процедурама УАП-а.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Бржа реализација.				Поступак одобравања пројеката и поступак одобравања исплате дефинисани су законским и подзаконским актима, као и процедурама УАП-а.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Бржа реализација.				Акредитација Мере 4 још увек није спроведена.
4.2. *SWOT* – Животна средина и управљање земљиштем: W05 – Сматрамо да ИПАРД III програм треба да уважава значај органске производње за развој одрживе и еколошке пољопривредне праксе, те да у складу са тим финансијски подржи све што има везе са мерама и методама органске производње, а посебно да финансијски подстиче и субвенционише избор врста и сорти биља, плодоред, системе обраде земљишта, средства и начин ђубрења, систем	5. август 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Login Eko д.о.о.	Поступак одобравања пројеката и поступак одобравања исплате дефинисани су законским и подзаконским актима, као и процедурама УАП-а.

одржавања плодности земљишта, начин сузбијања биљних болести, штеточина и корова, начин сакупљања дивљих биљних врста из природних станишта, као и трошкове контроле и сертификације органских производа.				
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Сматрамо да ИПАРД III програм треба да уважава значај органске производње за развој одрживе и еколошке пољопривредне праксе, те да у складу са тим финансијски подржи све што има везе са мерама и методама органске производње, а посебно да финансијски подстиче и субвенционише избор врста и сорти биља, плодоред, системе обраде земљишта, средства и начин ђубрења, систем одржавања плодности земљишта, начин сузбијања биљних болести, штеточина и корова, начин сакупљања дивљих биљних врста из природних станишта, као и трошкове контроле и сертификације органских производа.				ИПАРД III програм уважава значај органске производње тиме што, у критеријумима селекције инвестиционих ИПАРД мера, даје предност произвођачима органских производа. Органска производња је већ подржана националним мерама, те је ИПАРД III програм усмерен на активности одрживе пољопривреде које до сада нису биле предмет националне подршке, а имају за циљ очување и унапређење животне средине. ИПАРД III програмом предвиђена је подршка агро-еколошко-климатским мерама које: укључују примену вишегодишњег плодореда,

				ограничавају употребу минералних ђубрива и пестицида, спречавају ерозију земљишта и побољшавају његову структуру, подстичу обнављање биодиверзитета на пољопривредним површинама и чувају природних станишта. Агро-еколошко-климатске мере су везане за површину земљишта и исплате ће се вршити по јединици површине (ha), те ова мера не може покривати трошкове контроле и сертификације органских производа.
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Увести могућности startup пројеката, односно улагања у оквиру ове Мере.	5. август 2021. године	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Удружење Локална Акциона Група Чачак – Горњи Милановац	ИПАРД III програмом специфични критеријум у оквиру Мере 1 и Мере 3 провераваће се на крају инвестиције, у том смислу биће прихватљиви корисници који по први пут покрећу производњу у одређеном сектору. У складу са Секторским споразумом, авансна уплата

				биће омогућена потенцијалним корисницима, и то 50% од износа одобрених трошкова, уз банкарску гаранцију.
8.3.2. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства: Увести могућности startup пројеката, односно улагања у оквиру ове Мере.				
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Што пре акредитовати ову Меру и увести могућност startup пројеката у оквиру ове Мере.				Агро-еколошко-климатска мера и органска производња није инвестициона мера, већ се везује за површину пољопривредног земљишта на којој се она спроводи, тако да се и подршка исплаћује у виду годишњих исплата по јединици површине (ha).
8.3.4. Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: Што пре акредитовати ову Меру и убрзати активности у вези са истом.				Једна од првих мера ИПАРД III програма за коју ће се покренути процес акредитације, биће *LEADER* Мера. Досадашње спровођење *LEADER* like Мере реализовано је кроз НПРР.

8.3.5. Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру: Детаљније искомуницирати са локалним самоуправама у вези са могућностима везаним за овај сектор.				Крајем 2020. године спроведена је Анализа капацитета јединица локалне самоуправе, изазова и могућности за коришћење средстава из ИПАРД програма, као и актуелног стања руралне инфраструктуре, у којој су учествовали представници 84 ЈЛС. Процес акредитације ове Мере спроводиће се уз непосредну комуникацију са ЈЛС.
8.3.6. Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања: Определити већа средства у складу са заинтересованошћу за улагањима у оквиру овог сектора.				Изменама ИПАРД програма могуће је вршити прерасподелу средстава, у зависности од интересовања потенцијалних корисника за поједине мере.
8.3.7. Техничка помоћ: Омогућити ЛАГ-овима финансијску подршку кроз ову Меру, како би опстали до акредитације Мере 5.				Листа прихватљивих инвестиција у Мери 9 укључује трошкове везане за „Стицање вештина” за припрему потенцијалних ЛАГ-ова за спровођење Мере „Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ”.

4.4. *SWOT* припрема и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: S: Активан и развијен цивилни сектор, S: Подршка МПШВ, T: Политичке промене и бирократија, O: Основна Мрежа ЛАГ-ова Србије за промоцију и спровођење *LEADER*-а.	5. август 2021. године.	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Панонски фијакер, ЛАГ	*SWOT* анализа за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ усклађена је током консултација са заинтересованим странама.
4.4. *SWOT* припрема и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: S: Сматрамо да би требало додати да је сарадња са ЛАГ из земаља ЕУ остварена и у оквиру новоформиране Мреже ЛАГ Србије: „Одлична комуникација и сарадња са ЛАГ из земаља ЕУ уз размену искуства и добрих примера праксе која је остварена уз помоћ новоформиране Мреже ЛАГ Србије”.	6. август 2021. године.	Од 15. јула 2021. године до 6. августа 2021. године	Мрежа Локалних акционих група Србије	*SWOT* анализа за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ усклађена је током консултација са заинтересованим странама.
W: Сматрамо да је исправније навести да код одређеног броја ЛАГ постоје ограничени капацитети, будући да ограниченост капацитета у погледу људских ресурса и управљања пројектима код једног броја ЛАГ није слабост, односно да један број организација поседује капацитете за управљање пројектима у смислу људских ресурса „Ограничени				

капацитети једног броја ЛАГ”. О: Сматрамо да би се уз унапређење постојеће Мреже за рурални развој требало навести и унапређење Мреже ЛАГ Србије, која је формирана ове године и броји осам чланова ЛАГ, уз најаву укључивања у рад још најмање 4 ЛАГ „Афирмација свих *LEADER* компоненти кроз унапређење Мреже за рурални развој и унапређење Мреже Локалних акционих група Србије”. Т: Неки од основаних ЛАГ могу бити угашени и услед спорог одвијања процеса формирања ЛАГ и кашњења Министарства са исплатама средстава одобрених по основу Јавног позива, што тренутно представља највећу препреку у наставку рада основаних организација. Т: У одређеном броју локалних самоуправа постоји проблем да ни локалне самоуправе и носиоци развоја у истим не праве разлику између ЛАГ и других облика удружења, тако да предлажемо формулацију „Локални актери (локално становништво и локална самоуправа) не праве јасну разлику између ЛАГ и других облика удружења”.				

Потребно је додати: S – Формирано је удружење Мрежа Локалних акционих група Србије, које у пуноправном чланству тренутно окупља 40% постојећих ЛАГ, са тенденцијом раста чланства. W: Спор процес оцене ЛСРР и исплате средстава по Јавном позиву.				
6.2. Утврђивање потреба и резиме целокупне стратегије: Све дефинисане потребе могу да се реализују кроз Меру 5 – „Спровођење ЛСРР – *LEADER* приступ". На овај начин се може постићи да се мали пројекти, који су обухваћени постојећим ЛСРР, могу реализовати на много више начина и одговорити различитим потребама локалног становништва. (Према предлогу, потребе 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 не познају могућност финансирања из Мере 5).				Потребе су усклађене током процеса припреме финалне верзије ИПАРД III програма и обухваћене кроз потребу број 10. Промоција локалног развоја вођеног од стране заједнице (која обухвата *LEADER* приступ и CLLD). У складу са препорукама ЕК у вези са припремом ИПАРД III програма, мали пројекти ће се реализовати кроз Меру 5, док у другим мерама ЛАГ нису препознати као потенцијални корисници.
8.3.4. Спровођење локалних стратегија руралног развоја – *LEADER* приступ: Сматрамо да је у оквиру Мере 5 потребно пронаћи модел и успоставити				Финансирање рада канцеларија и техничког особља ЛАГ ће у оквиру ИПАРД *LEADER* Мере бити подржано независно од финансирања

механизам за финансирање рада канцеларија и техничког особља ЛАГ, који би био независан од финансирања малих пројеката, у циљу обезбеђења сигурног и несметаног функционисања ЛАГ.				малих пројеката, а све у складу са смерницама ЕК.
Понављамо, да би се опредељеним средствима за рад канцеларије и људских ресурса ЛАГ, независним од средстава за мале пројекте, омогућила већа ангажованост локалних актера на терену, заинтересованост, пре свега, младих за локалне проблеме, а кроз њихову трајнију афирмацију у ЛАГ, обезбедило би се несметано и трајно функционисање организација као сервиса грађана и подстакле би се друге активности на терену. На овај начин, смањује се или потпуно елиминише учешће трошкова људских ресурса у малим пројектима и повећава се могућност да се са истом количином материјалних средстава уради много више и конкретније. Тиме би мали пројекти били у великој мери растерећени линија за људске ресурсе, а појединци ангажовани на раду у ЛАГ додатно стимулисани и мотивисани. Ово отвара и могућност за				

нова запошљавања, пре свега, младих и образованих људи у руралним срединама и њихов опстанак и останак на селу, у којима је веома тешко пронаћи посао.				
8.3.1. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава: Нејасне и компликоване одредбе, лепо појашњене, указано на нове измене и шта би то требало да значи у пракси. Да позиви буду расписани чешће или да буду увек отворени и да се омогући до 50% авансног плаћања. Да се свима достави проширена листа прихватљивих трошкова и Правилник о обележавању инвестиције. Молимо да нам се достави списак произвођача опреме, који сарађују са научним институтима у Републици Србији, а који подразумевају веће бодовање. Остало је нејасно да ли се местом инвестиције, код механизације и опреме, сматрају парцеле, које ће обрађивати машине. Парцеле, које ће обрађивати машине, није могуће предвидети пет година унапред. Ово у пракси неће моћи да функционише.	9. август 2021. године.	Од 9. августа 2021. године до 30. августа 2021. године	Pan Harvest д.о.о., Гаково	Јавни позиви се расписују у складу са процедурама које су усаглашене са ЕК. Индикативни план Јавних позива објављује се најкасније до 15. јануара за текућу годину. Изменом Закона о пољопривреди и руралном развоју, а у складу са Секторским споразумом, авансна уплата биће омогућена потенцијалним корисницима, и то 50% од износа одобрених трошкова, уз банкарску гаранцију. Списак научно-истраживачких организација налазио се на сајту Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Листа произвођача опреме не постоји. Научно-истраживачке организације ће издавати документ, којим се потврђује да је одређени производ резултат

Високоинтензивни модерни засади јабука имају много већи горњи лимит од тренутно предвиђеног Прилогом 8 Правилника, па произвођач не треба због тога да буде одбијен, него да му се по Правилнику одобри инвестиција за тај број садница, а да се преко тога произвођач сам финансира. У случају да пријем садница буде мањи од 90%, да УАП одобри инвеститору да докупи довољан број садница и досади их, без измене пројекта, а да инвеститор угинуће садница решава даље са добављачима.				сарадње са произвођачима опреме, машина и механизације. Место инвестиције јесте место у коме се налази катастарска парцела на којој се врши изградња или опремање објекта, односно, катастарска парцела на којој се користе опрема, машина или механизација, које су предмет захтева. Предлози о измени услова о броју садница који се примио (90%) и Прилога 8, у оквиру Правилника за Меру 1, биће размотрени првом наредном изменом наведеног документа.
8.3.3. Агро-еколошко-климатска мера и органска производња: Молимо да се настави рад на акредитацији Мере 4 – Органска производња, јер бисмо били заинтересовани за спровођење ове мере.				Мера 4 ће бити једна од првих мера у оквиру ИПАРД III програма за коју ће бити покренут процес акредитације, али сектор органске производње ће бити и даље подржан кроз НПРР.

XIV. РЕЗУЛТАТИ И ПРЕПОРУКЕ ПРЕТХОДНОГ (EX-ANTE) ВРЕДНОВАЊА ПРОГРАМА

14.1. ОПИС ПРОЦЕСА

Под одговорношћу ИПАРД Управљачког тела, Република Србија је спровела претходно (ex-ante) вредновање Програма у оквиру PHRD пројекта подршке Републици Србији за јачање

капацитета пољопривредног сектора за доношење политика на основу података (PHRD Grant on Strengthening Agriculture Sector Capacities for Evidence-Based Policy Making). Део овог финансирања искоришћен је за ангажовање консултанта за услугу „Претходно вредновање ИПАРД програма Републике Србије за период 2021–2027. година", које је спровео експерт Morten Kvistgaard у периоду јул – септембар 2021. година (Уговор бр. SER-GA-IC-CS-21-04), а уз координацију привредног друштва Ecorys из Хрватске.

Приступ вредновању пратио је упутства садржана у Водичу ЕК за претходно (ex-ante) вредновање програма руралног развоја у оквиру ИПАРД III програма, од октобра 2020. године. Основа за вредновање био је Нацрт ИПАРД III програма за период 2021–2027. година, од 26. јуна 2021. године. Такође, евалуатор је анализирао и друге релевантне документе и статистичке информације.

Уводним онлајн састанком који је одржан 13. јула 2021. године формално је започело претходно (ex-ante) вредновање. На овом састанку експерт се представио релевантним запосленима у оквиру ИПАРД Управљачког тела, представљен је процес израде ИПАРД програма до тог дана и достављене су копије релевантних материјала и докумената. Током процеса вредновања одржано је неколико оперативних онлајн састанака између тима за вредновање и релевантних запослених у ИПАРД Управљачком телу и ИПАРД агенцији. Поред тога, обављено је дванаест онлајн интервјуа са релевантним заинтересованим странама. Такође, разговарано је о активностима тима за вредновање и координацији са експертом у оквиру горепоменутог пројекта Светске банке.

Након уводног састанка, тим за вредновање доставио је ИПАРД Управљачком телу Почетни извештај 16. јула 2021. године, који је укључивао методологију и план рада вредновања у складу са пројектним задатком. У складу са усаглашеним планом рада вредновања, 26. августа 2021. године тим за вредновање је доставио ИПАРД Управљачком телу три периодична извештаја о вредновању, као прелиминарне делове коначног извештаја. Достављени периодични извештаји су укључивали процену следеће три главне активности дате у пројектном задатку на основу Водича ЕК за претходно вредновање ИПАРД III програма:

1) процена потреба, укључујући процену *SWOT* анализе тренутне ситуације;

2) процена стратегије интервенције, укључујући избор мера, циљање корисника и постављење циљаних вредности показатеља;

и

3) процена предложеног система спровођења, укључујући праћење, вредновање и финансијско управљање.

Нацрт коначног извештаја који је достављен ИПАРД Управљачком телу 17. септембра 2021. године разматран је од стране ИПАРД Управљачког тела, и повратне информације су узете у обзир. Коначан извештај о претходном вредновању достављен је крајем септембра 2021. године.

14.2. ПРЕГЛЕД ПРЕПОРУКА

SWOT анализе, процена потреба

П.1.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: *SWOT*

У нацрту ИПАРД програма представљено је неколико детаљних *SWOT* табела. Табеле обухватају знатно више *SWOT* елемената него што је описано у Поглављу 3 нацрта Програма. У принципу, само *SWOT* елементи који су представљени у анализама сектора треба да буду укључени у *SWOT* табелама. *SWOT* елементи су идентификовани у секторским анализама у

циљу пружања подршке током процеса програмирања и директног коришћења у тексту Програма. Препорука је да се припреми збирна *SWOT* табела на једној до две стране, која обухвата главне теме укључене у Поглавље 3, а да се детаљне *SWOT* табеле прикажу као прилог Програма. Такође, препорука је да се припреми кратак текст који резимира *SWOT* табелу. Осим тога, препорука је да се узму у обзир горeописани принципи приликом припреме резимеа *SWOT* анализа. У нацрту ИПАРД програма, одређени *SWOT* елементи нису категоризовани на одговарајући начин, односно припадају другим деловима *SWOT* табела, а неки елементи нису разлози/узроци, већ су симптоми. Многи фактори су представљени као могућности. Међутим, то нису могућности у контексту *SWOT* анализе, већ су акције које треба предузети да би се превазишла слабост, искористила снага, искористила предност или избегла претња на тржишту.

Препорука није прихваћена. Смернице су достављене од стране ЕК. Резиме *SWOT* табела који обухвата главне теме и кратак текст који сумира *SWOT* табелу није укључен у смернице ЕК. *SWOT* анализе представљене у Програму резултат су детаљних *SWOT* анализа које су припремљене у оквиру секторских анализа. ИПАРД Управљачко тело је прилагодило *SWOT* анализе на начин да само најважније чињенице у сваком сектору буду приказане.

П.2.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Секторске анализе

У оквиру дела 3.2. недостају информације о броју потенцијалних ИПАРД корисника у различитим подсекторима. Важно је узети у обзир учешће пољопривредних газдинстава и пољопривредних прерађивача у различитим секторима, који су изнад минималног прага и могу да конкуришу за ИПАРД подршку. Препорука је да се користе подаци из секторских анализа, тамо где су доступни (нпр. млеко, говеда, свиње и воће), односно препорука је да се у поглавље укључе подаци из секторских анализа.

Препорука је делимично прихваћена. Подаци из секторских анализа доступни су за шест сектора, и то: месо, поврће, житарице и индустријско биље, грожђе и вино, јаја и сектор рибарства. Препорука је делимично прихваћена због типа специфичних критеријума прихватљивости.

П.3.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Секторске анализе

У тексту није систематично приказан финансијски значај, као и значај производње у сваком од подсектора. Систематично су приказани само аутпут подаци. Подаци о економском значају различитих сектора у погледу производње, а посебно у погледу трговине, донекле су доступни у секторским анализама припремљеним као део програмирања. Ex-ante евалуатор је информисан да је МПШВ предузело кораке у циљу унапређења FADN система, а унапређени FADN систем са поузданим подацима такође може пружити информације о економском значају пољопривреде на нивоу сектора. Препорука је да МПШВ узме у обзир потребу коришћења квалитетних финансијских података о пољопривреди и прехрамбеној индустрији, као и даљи развој FADN система у циљу побољшања креирања политике засноване на реалним и статистички значајним финансијским подацима, према могућностима.

Препорука је прихваћена. Доступни финансијски подаци за пољопривредно-прехрамбени сектор укључени су у одговарајуће поглавље (нпр. Поглавље 3.2, пасус 3).

П.4.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Идентификација потреба

Неопходно је одредити приоритете по питању потреба на транспарентан и објективан начин, што није случај у нацрту ИПАРД III програма. Одређивање приоритета идентификованих потреба није описано систематично, објективно и транспарентно. Ex-ante евалуатор има у виду да смернице за програмирање ИПАРД програма не наводе експлицитно да приоритизација мора бити представљена, али с друге стране, у складу са Водичем за претходно вредновање, ex-ante евалуатор оцењује одређивање приоритета. Одређивање приоритета је спроведено у оквиру финансијског плана у Програму, где се целокупан фонд распоређује по мерама. Сходно томе, препорука је да финална верзија Програма, пре подношења ЕУ, обухвати текст који описује опште принципе одређивања приоритета, на пример у погледу релативно ниског нивоа продуктивности рада у пољопривреди и прерађивачкој индустрији у Републици Србији у поређењу са просецима ЕУ. Формални модел одређивања приоритета представљен је у нацрту извештаја као пример.

Препорука је прихваћена. Одређивање приоритета потреба укључено је у поглавље 5.2.

Логика интервенције

П.5.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Опис стратегије

Општи циљеви од броја 1 до 4 су релевантни и одражавају идентификоване потребе и ИПАРД стратегију представљену у поглављу 6.2. Међутим, циљ бр. 3 се искључиво односи на изазове климатских промена, што је веома релевантно, али изгледа да стратегија занемарује потребе (6 и 7), које се односе на унапређење животне средине, ефикасност ресурса, биодиверзитет и заштиту природе, земљишта, воде и ваздуха од загађења. Из горенаведених циљева није јасно у којој мери ће ове кључне потребе бити адресиране у Програму. Препорука је да се успостави хијерархија циљева, која укључује опште, специфичне и оперативне циљеве. Такође, препорука је да се уврсти општи циљ који се тиче животне средине, природе и биодиверзитета (потребе 5 и 6). Поред тога, препорука је да се циљеви у оквиру појединачних мера укључе као специфични циљеви у склопу релевантних општих циљева, као и да се квантификовани циљеви за сваку меру користе као оперативни циљеви. Хијерархија циљева може бити представљена на следећи начин:

1) општи циљеви од 1 до 6, укључујући додатни циљ који се односи на животну средину;

2) специфични циљеви једнаки циљевима сваке од одабраних мера, категорисани према општем циљу коме доприносе;

3) оперативни циљеви једнаки квантификованим циљевима за сваку меру.

Препорука је прихваћена. Хијерархија циљева уврштена је као Прилог 8 – Хијерархија циљева. Општи циљеви ИПАРД програма задати су од стране ЕК. Циљеви који се тичу животне средине, природе и биодиверзитета обухваћени су циљем бр. 3.

П.6.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мере

Образложење за мере је добро описано, али је могуће појачати оправданост изабраних мера пружањем података који ће допринети оправданости одабраних мера, учинити текст прецизнијим и јаснијим како би се избегли неспоразуми или ненамерне грешке. Препорука је да се унапреди текст мера, како је предложено у ex-ante извештају, како би опис мера био квалитетнији.

Препорука је прихваћена. Образложење за Меру 1 и Меру 6 је појачано, и унапређени су критеријуми селекције за Меру 1 и Меру 3. У оквиру Мере 7 наведен је максимални интензитет помоћи.

П.7.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 1

Непроизводне инвестиције су укратко описане у Мери 1 као капитални радови који остварују допринос достизању агро-еколошко-климатских циљева, нпр. за обнову станишта и предела, укључујући успостављање или поновно успостављање инфраструктуре потребне да би се омогућило одговарајуће управљање стаништима. Иако се наводи да се одређене агро-еколошко-климатске операције и циљеви могу успоставити само ако им претходе непроизводне инвестиције, у опису мере није дат даљи опис непроизводних инвестиција. Препорука је да се непроизводне инвестиције даље опишу и развију, као и да се укључи опредељени буџет.

Препорука није прихваћена. ИПАРД Управљачко тело/ИПАРД агенција имају ограничен капацитет да спроведу такву меру због недостатка LPIS система. Непроизводне инвестиције су потпуно другачија врста инвестиција од Инвестиција у физичку имовину пољопривредних газдинстава (Мера 1). У пољопривредној производњи Републике Србије постоји мали број потенцијалних корисника Мере 1 који би истовремено били и корисници који би реализовали непроизводне инвестиције. Корисници, који улажу у физичку имовину пољопривредних газдинстава унапређују сопствену продуктивност и профитабилност. У случају укључивања непроизводних инвестиција у оквиру Мере 1, спровођење ове Мере би било компликовано због различитог система и начина реализације ових инвестиција (правилником се морају дефинисати одредбе за обе врсте улагања). Сматрамо да овај тип инвестиција треба да буде посебна мера или део неке друге мере.

П.8.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 1 и Мера 3

Уз максималну јавну подршку за два пројекта од 2.500.000 EUR и интензитет помоћи од 50%, максимална прихватљива улагања у оквиру Мере 3 износиће 5.000.000 EUR. Минимални број корисника са два пројекта по кориснику у том случају ће бити свега 32. На исти начин, као што је истакао ex-ante евалуатор у оквиру Мере 1, максимални праг подршке је превисок, постоји ризик да ће већа и ресурсно јака привредна друштва искористити максимални ниво подршке и можда реализовати два пројекта током програмског периода. На тај начин, број пројеката и корисника ће се значајно смањити, што треба избегавати. Образложење за претходно наведено дато је у образложењу Мере, где се наводи да већа група привредних друштава неће моћи да испуни стандарде ЕУ уколико не добију подршку у оквиру Програма. Препорука је да се смањи максимални ниво подршке у оквиру Мере 1 и Мере 3, како би се повећао број подржаних корисника.

Препорука није прихваћена. Ризик од подршке малог броја корисника са високим нивоом подршке је миноран на основу досадашњег искуства у спровођењу ИПАРД II програма, односно просечна вредност инвестиције у Мери 1 износила је 158.173 EUR, док је максимална вредност подршке износила 1 милион EUR, просечна вредност инвестиција у оквиру Мере 3 износила је 536.703 EUR, док је максимална вредност подршке износила 1 милион EUR.

П.9.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 4

Општи критеријуми прихватљивости су добро описани. Корисника је потребно обавезати уговором да спроводи агро-еколошко-климатске операције најмање пет година, да има власништво или право коришћења земљишта предложеног за обавезу најмање седам година (покривајући целокупно трајање периода обавезе), да присуствује обавезној четворочасовној обуци и води евиденцију са описом сваке активности коју обавља на газдинству, а које су релевантне за обавезу. Препорука је да се објасни на који начин ће бити организоване обавезне обуке за 1.000 корисника у оквиру Агро-еколошко-климатске мере и органска производња и припрема планова управљања за све кориснике.

Препорука је делимично прихваћена. Организација обука за кориснике биће детаљно описана у Правилнику за спровођење Мере 4.

П.10.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 6

Образложење за Меру 6 обухвата основне информације о руралној инфраструктури и изазовима у овој области, док детаљније анализе нису укључене. Представљено је само неколико података који подржавају опис проблема и нема поређења са просецима ЕУ. Међутим, значајно више информација (укључујући квантитативне податке) о проблемима у вези са руралном инфраструктуром, приказано је на страницама 61–63. У тексту Мере 6 није дата референца на наведене податке. Образложење недовољно добро приказује зашто и како лоша рурална инфраструктура утиче на рурални развој уопште, а посебно на пољопривреду. Такође, у анализи се не наводе информације о најсавременијим технологијама у руралним подручјима, као што су приступ информационо-комуникационим технологијама и развој брзог, широкопојасног приступа интернету. Препорука је да се изврше следеће корекције: побољшање квалитета текста у делу образложења, као и укључивање више квантитативних података у циљу његовог унапређења (или референце ка подацима у другим деловима документа).

Препорука је делимично прихваћена. Образложење Мере 6 обухвата доступне квантитативне податке РЗС, податке представљене у Анализи капацитета јединица локалне самоуправе, изазова и могућности за коришћење средстава из ИПАРД програма, као и актуелног стања руралне инфраструктуре. У складу са препоруком, подаци за руралну јавну инфраструктуру обухваћени Поглављем 3.4., представљају проценат домаћинстава прикључених на систем водоснабдевања у Републици Србији, као и на проценат домаћинстава прикључених на систем за прикупљање отпадних вода. Такође, у овом поглављу су укључени и подаци о министарствима надлежним за успостављање законодавног оквира за спровођење инвестиција за руралну јавну инфраструктуру и изградњу инфраструктурне мреже у руралним подручјима.

П.11.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 6

Научене лекције током спровођења ИПАРД програма у претходним програмским периодима нису приказане, с обзиром на то да Мера 6 није била обухваћена ИПАРД II програмом. Међутим, искуства и научене лекције током спровођења Националног програма руралног развоја, којим је обухваћена и подршка за развој руралне инфраструктуре, такође нису приказани, иако ова подршка постоји већ дуго.

Препорука је прихваћена. Поверавање послова спровођења буџета за Меру 6 планирано је за средину програмског периода до када ће се ојачати капацитети на свим нивоима. Релевантно искуство стечено на програмима прекограничне сарадње укључено је у Програм. До 2021. године посредством НПРР нису спровођене мере које се односе на руралну јавну инфраструктуру.

П.12.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 6

Неки критеријуми наведени у делу „Критеријуми селекције/Принципи у вези са критеријумима селекције" нису јасни и довољно конкретни. Уколико нису добро дефинисани, њихова процена би могла да доведе до веома произвољних одлука. Међутим, у тексту се наводи да ће детаљну листу и бодове за расподелу припремити ИПАРД Управљачко тело и одобрити Одбор за праћење, и исти ће бити саставни део Правилника за Меру 6. Посебан опрез је потребан код следећих критеријума селекције које би требало боље разрадити и прецизније дефинисати:

1) ниво развијености општина: није јасно који критеријуми и проверљиви показатељи ће се користити за процену степена развоја;

2) улагање у планинска или друга подручја: док Република Србија има званичну листу планинских подручја, у складу са Правилником о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС", број 132/21), остаје нејасно шта се подразумева под „осталим подручјима" и како ће то бити дефинисано;

3) енергетска ефикасност, коришћење обновљивих извора енергије: није јасно који критеријуми ће бити коришћени за процену, нпр. број инвестиција, врста инвестиција, произведени кW (по уложеном EUR), итд.;

4) инвестиција је лоцирана у области у којој постоји најмање један корисник једне од ИПАРД мера: није јасно зашто је овај критеријум селекције релевантан у контексту Мере 6 и њених циљева.

Препорука је прихваћена. Принципи за Меру 6 утврђени су Програмом, док ће критеријуми селекције бити дефинисани Правилником.

П.13.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Мера 6

Мера 6 има четири показатеља од којих се очекује да укажу на напредак у потрошњи средстава. Њихове циљне вредности за 2027. годину су јасне, али је тешко проценити да ли је опредељени буџет довољан за циљани број пројеката, корисника и новоотворених радних места, с обзиром на то да нема назнака о величини руралне инфраструктуре која би се могла изградити са опредељеним буџетом, нпр. колико km путева или канализационих цеви, колико система за пречишћавање отпадних вода, депонија, итд. У тексту се такође не објашњава на који начин су постављене циљне вредности. Показатељи у оквиру Мере 6 нису у потпуности усклађени са показатељима датим у опису мере ЕК за руралну јавну инфраструктуру. Препорука је да се ревидира листа показатеља и да се усклади са показатељима који су наведени у опису мере ЕК.

Препорука је прихваћена. Листа показатеља је усклађена са показатељима наведеним у опису мере ЕК.

П.14.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Мера 7

Текст о повезаности са другим мерама у ИПАРД III програму односи се на повезаност између Мере 1 и Мере 3, што је разумљиво, посебно када се у тексту наводи да Мера 7 има за циљ диверзификацију прихода газдинстава путем јачања кратких ланаца снабдевања и директне продаје пољопривредних производа. Препоручује се измена текста у вези са повезаношћу са

другим мерама у опису Мере 1 и Мере 3, на начин који обезбеђује доследност у тексту Програма. Уколико циљеви Мере 7 укључују и развој кратких ланаца вредности и прераду на газдинству, као што је горе препоручено, потреба ће бити израженија.

Препорука није прихваћена. Кратки ланци вредности у ЕУ се финансирају преко произвођачких група. Република Србија нема сличну меру нити капацитете да је спроводи. Одлука на националном нивоу је да се подржи прерада на газдинству у оквиру НПРР.

П.15.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Мера 9

Мера 9 има један општи и девет специфичних циљева. Општи циљ је добро формулисан, а листа од девет специфичних циљева прати опис Мере. Поред тога, следећа три специфична циља (број 5, 6 и 7) су упитна иако су у складу са описом мере, тако да ex-ante евалуатор не очекује предузимање било каквих активности од стране ИПАРД Управљачког тела у вези са овим формулацијама.

Подршка оснивању и припреми пЛАГ

У државама чланицама ЕУ ово је део *LEADER* Мере. Значајан део буџета *LEADER* Мере може се користити за анимацију, успостављање и припрему ЛАГ. Препоручује се да се размотри премештање циља „Подршка оснивању и припреми пЛАГ" и пратећих активности у оквиру *LEADER* Мере.

Препорука није прихваћена. Подршка оснивању и припреми пЛАГ је један од специфичних циљева Мере 9, као и саставни део описа мере ЕК за Меру 9 – Техничка помоћ. Припрема пЛАГ се односи на анимацију, подизање свести и промотивне догађаје за становништво на обухваћеној територији, активности на изградњи капацитета особља пЛАГ, планирање, припрему и ревизију локалне стратегије руралног развоја (ЛСРР) за територију пЛАГ, студије о територији пЛАГ које подржавају припрему ЛСРР (руралне студије, анализе територије и друге анализе и прикупљање података неопходних за припрему анализа), итд.

Фокус *LEADER* Мере је изградња капацитета, укључујући анимацију територије и функционисање ЛАГ, након што буду изабрани и њихове ЛСРР буду одобрене.

П.16.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Мера 9

Посебна ИПАРД мера намењена ПСС била би значајна с обзиром на то да би могла да пружи подршку не само ПСС, већ и квалификованим приватним компанијама које се баве услугама саветовања у пољопривреди. Наведене организације би такође могле да се финансирају из ИПАРД фонда (уз обавезу формалног укључивања у национални саветодавни систем) уз могућност пружања низа услуга (потенцијалним) ИПАРД корисницима. Наведено би ослободило (барем делимично) ПСС од радног притиска у вези са ИПАРД програмом, што је у анализи препознато као проблем:

1) „Главни изазов са којим се ПСС суочавају је ограничен број саветодаваца, недовољан да задовољи потребе више од 564.000 ПГ у Републици Србији" (стр. 225);

2) „ИПАРД III програм ће повећати потребу за додатним саветодавцима и проширити делокруг рада ПСС".

Препорука није прихваћена. ПСС систем је добро развијен у Републици Србији. У Централној Србији постоје 22 ПСС, а у АП Војводини 12 ПСС. Одлука на националном нивоу је да ће се

саветодавни систем и даље финансирати из државног буџета. Број саветодаваца ће се повећавати за 10% на годишњем нивоу у складу са Средњорочним програмом развоја ПСС.

П.17.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Мера 9

Мера 9 обухвата седам показатеља који су у складу са описом ЕК за ову Меру. Међутим, два показатеља предложена у опису мере нису укључена:

1) број промотивних кампања;

2) број извештаја о вредновању програма.

Наведени показатељи су прилично корисни теби било пожељно укључити их. Нема објашњења како су постављене циљне вредности. Међутим, чини се да је опредељени буџет реалан и довољан за циљани број пројеката, корисника и новоотворених радних места.

Препорука је прихваћена. Два нова показатеља су укључена у опис Мере 9. Постављање циљева, расподела финансијских алокација

П.18.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Циљане вредности и одређивање приоритета потреба

Циљане вредности програмских циљева су сажето приказане у табели у оквиру Поглавља 6.6 ИПАРД III програма. Очекивани број пројеката и корисника, на пример за Меру 1 и Меру 3 је можда високо постављен, док је реална вредност показатеља на нижем нивоу. У случају Мере 7 процењена вредност показатеља може бити већа од постављене. Циљане вредности свих показатеља, осим једног (новоотворена радна места), дефинисане су уз помоћ аутпут показатеља, који су директно повезани са финансијским алокацијама за сваку меру. Детаљна процена циљаних вредности показатеља по мерама дата је у Поглављу 4.7. Извештаја о претходном вредновању (Прилог 6 – Резиме извештаја о претходном (EX-ANTE) вредновању). Са становишта ex-ante евалуатора, финансијски план одражава Програм који није у складу са идентификованим потребама. Препорука је да се појача оправданост приоритизације мера и/или да се финансијски план прилагоди на начин да Програм буде усклађен са идентификованим потребама.

Препорука је прихваћена. Принципи одређивања приоритета су приказани у делу 5.2. и самим тим ће се одразити на мере и финансијски план.

Спровођење Програма, праћење, вредновање и финансијски аранжмани

П.19.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

Као резиме запажања, процена ex-ante евалуатора је да је потребно ојачати имплементационе структуре у наредном периоду, како би исте биле спремне за ефикасно спровођење Програма. ИПАРД агенција потврђује да ефикасност управљања процесом спровођења ИПАРД III програма није задовољавајућа. Постоји неколико разлога за то: унутрашњи фактори, као што су недостатак радне снаге у ИА, флуктуација запослених који раде у ИА, примена рангирања пројеката, и екстерни фактори, као што су непотпуни захтеви. Стога је наглашена препорука да ИПАРД Управљачко тело и ИПАРД агенција предузму кораке у правцу процене тренутних радних процеса у циљу повећања ефективности. Такође, препорука је да се изврши процена на

који начин се ефекти унапређених компетенција и искустава могу искористити за повећање ефикасности.

Препорука је прихваћена. Вредновање целокупног система биће спроведено. У плану је спровођење текућег (ongoing) вредновања ИПАРД II програма током 2022. године, где се као једна од активности предвиђа праћење спроведених препорука произишлих из претходно спроведеног вредновања које се односило на препреке у апсорпцији средстава и административно поједностављење.

П.20.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

Када је реч о интерним факторима, у јануару 2020. године ИА је одобрено додатно 101 ново радно место, али је процес запошљавања веома спор и не може се завршити пре краја 2022. године због дужине административног поступка. Међутим, са недавним ангажовањем 16 новозапослених, ИА ће моћи да убрза обраду захтева. Такође, ИА се суочава са високим нивоом флуктуације запослених. Притисак и одговорности на запослене су велики, а плата се сматра неконкурентном. Препорука је да се учини све што је могуће да се запосли потребан додатни кадар, узимајући у обзир административне поступке запошљавања. Препорука је да се, уколико је могуће, предузму кораци на повећању плата запослених у ИА, тако да плате буду у складу са нивоом одговорности и компетенција потребних за подршку спровођењу Програма.

Препорука је прихваћена. Додатни кадар у оквиру ИПА система биће ангажован у складу са Акционим планом за унапређење искоришћености ИПАРД средстава. Такође, изменом Уредбе о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника („Службени гласник РС”, бр. 117/05, 108/08, 109/09, 95/10, 117/12, 84/14, 132/14, 28/15, 102/15, 113/15, 16/18, 2/19, 4/19, 26/19, 42/19 и 56/21), одобриће се напредовање запослених у кључним органима ИПА система до највишег звања.

П.21.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

Према наводима ИА, сарадња са техничким телима (МоР) формализована је за ИПАРД II програм, док за ИПАРД III програм тек треба да се формализује. Међутим, већина техничких тела је у надлежности МПШВ те ИА не очекује веће изазове. Капацитети техничких тела нису били довољни за ефикасно управљање ИПАРД II захтевима. Временски период провере испуњености прописаних стандарда и издавања сертификата је понекад био дуготрајан, с обзиром на то да ова активност није била приоритетна са аспекта техничких тела. Притисак на техничка тела ће се повећати, али не постоји конкретан акциони план како да се реши овај проблем. Очекује се да ће техничка тела повећати своје капацитете и побољшати ефикасност. Према наводима ИА, постоји свест о томе шта се може очекивати у оквиру ИПАРД III програма. Када је реч о сарадњи са делегираним техничким телима, препорука је да се побољша комуникација са релевантним институцијама како би се успоставио заједнички приступ и став у остваривања циља повећања ефикасности спровођења ИПАРД III програма.

Препорука је прихваћена. Изградња капацитета техничких тела биће обезбеђена кроз Меру 9 – Техничка помоћ и истовремено ће бити предвиђена у реализацији других пројеката техничке помоћи у склопу ИПА.

П.22.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

Од посебног је значаја да Управљачке структуре, а посебно ИА, предузму неопходне кораке како би се избегао ризик од прекомерног оптерећења (deadweight). Ex-ante евалуатор је у свом Извештају укључио табелу са критеријумима за процену ризика од прекомерног оптерећења коју ће користити ИА (Табела 25: Алат за процену ризика од преокомерног оптерећења у оквиру Извештаја о претходном вредновању ИПАРД програма Републике Србије за период 2021–2027. године). Захтеви корисника са већим ризиком од прекомерног оптерећења (deadweight) треба да буду детаљно процењени, и по потреби укључе додатни „пар очију" за коначну проверу пре одобравања пројекта. Препорука је да се размотри коришћење предложеног алата за процену ризика од прекомерног оптерећења.

Препорука је делимично прихваћена. Препорука ће бити спроведена кроз процену ризика прекомерног оптерећења коришћењем три фактора: периода повраћаја инвестиције, улагања у иновативне технологије и улагања у заштиту животне средине. Период повраћаја инвестиције процењиваће се путем пословног плана, док ће друга два критеријума бити процењена путем ЛПТ.

П.23.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

У складу са текстом ИПАРД III програма, ИА ће користити двоструки ниво контроле у сврху провере наведених прихватљивих трошкова за инвестицију, као и за опште трошкове у захтевима у циљу утврђивања њихове реалности и усклађености са нивоом тржишних цена. Први ниво контроле подразумева примену метода три понуде за инвестиције из Листе прихватљивих трошкова (ЛПТ), као и за опште трошкове. Треба размотрити да ли су потребне три понуде или су довољне две понуде, као и да ли је то прихватљиво са становишта правног оквира. Други ниво контроле је заснован на провери на основу референтних цена. Није јасно шта се подразумева под провером референтних цена и на који начин се она обавља. Да ли је то референтна база података о ценама, где запослени у ИПАРД агенцији могу да провере прихватљиве трошкове за инвестицију и захтеве за плаћање за специфичне инвестиције/ технологије/ изградњу/ опште трошкове? Препорука је да се додатно образложи систем провере референтних цена.

Препорука је прихваћена. Текст који се односи на функционисање система провере референтних цена у ИА додатно је образложен у Поглављу 7.2. Административна процедура.

П.24.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

Прикупљање података путем извештавања од стране корисника о резултатима и утицају представља могућност, коју МПШВ може да истражи у циљу континуираног прикупљања података о резултатима и утицају, не само у вези са ИПАРД III програмом, већ и у вези са националним инструментима. Такође, иста препорука наведена је и у извештају проф. Богданов о националном систему подршке пољопривреди и руралном развоју. На основу запажања проф. Богданов и ex-ante евалуатора, препорука је успостављање кохерентног система за праћење и вредновање у МПШВ, који обухвата све инструменте усмерене ка пољопривреди и руралном развоју. Функционалан систем праћења и вредновања, без икакве сумње, допринеће повећању ефективности и ефикасности политика, бољим резултатима и утицајима у корист руралног развоја и ефикаснијег развоја политика у МПШВ.

Препорука је прихваћена. МПШВ спроводи PHRD грант пројекат за јачање капацитета пољопривредног сектора за доношење политика на основу података, који треба да омогући унапређење процеса праћења и вредновања политике пољопривреде и руралног развоја у Републици Србији.

П.25.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

У складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју неопходно је успостављање електронског регистра плаћања пољопривредницима од стране МПШВ. Законом је предвиђено да овај регистар садржи податке о врсти и висини исплаћене помоћи за сваког корисника, Министар ближе прописује садржину и начин вођења тог регистра. Овај регистар још увек није успостављен. Успостављањем регистра биће повећана транспарентност, што ће омогућити запосленима у МПШВ боље праћења и анализе спровођења мера подршке.

Препорука је прихваћена. ИТ решење за ИПАРД је развијено кроз пројекте техничке помоћи ЕУ (IPA 2013, FwC). Имајући у виду тренутно стање по овом питању, планирано је да се поднети захтеви у оквиру Четвртог јавног позива за Меру 3 обрађују ручно и истовремено путем развијеног ИТ софтвера. Ово ће омогућити ИПАРД агенцији да прати функционисање софтвера пре коначног преласка са ручне на електронску обраду захтева.

П.26.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Имплементационе структуре

Препорука је да ИА провери примењене принципе у табелама за праћење и коригује их, уколико провера потврди запажања ex-ante евалуатора.

Препорука је прихваћена. Принципи у табелама за праћење ће бити проверени у сарадњи са ЕК и, уколико је неопходно, прилагођени.

П.27.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Техничка тела и саветодавне службе

Обезбеђење подршке за унапређење капацитета националне ПСС. У принципу то је прихватљиво, али ће захтевати линије разграничења како се исте активности не би финансирале из два извора. Мера 9 може пружити подршку за обуку саветодаваца о темама које су релевантне за спровођење ИПАРД програма, али би можда било боље да се успостави посебна ИПАРД мера за ПСС, јер би таква мера омогућила свеобухватнију обуку пољопривредника и других потенцијалних ИПАРД корисника.

Препорука је да се изврше следеће корекције:

1) поновно разматрање укључивања посебне мере за ПСС, као и обезбеђење учешћа приватних саветодавних служби у пружању саветодавних услуга пољопривредницима;

2) пренос информација о ИПАРД програму: потребно је размотрити стављање већег нагласка на директније и динамичније канале преноса информација.

Препорука није прихваћена. Донета је одлука на националном нивоу да се ПСС финансира из државног буџета. У складу са препоруком посебна пажња биће усмерена на директне и динамичније канале преноса информација током припреме и спровођења ПАВК.

П.28.

Датум: 13. септембар 2021. године

Тема: Контекст показатељи

Обавезна листа контекст показатеља је скоро комплетна. Подаци наведени у табели су у потпуности или релативно ажурни. Осим тога, квалитет података је био предмет провере од стране екстерних евалуатора у извештају: „Евалуација ИПАРД II програма у Републици Србији за период 2017–2019. година", од јуна 2020. године. Њихов закључак је да је већина показатеља заснована на статистичким подацима РЗС али и да недостају подаци за неколико показатеља. Препорука је покретање процеса адекватног прикупљања података, како би табела контекст показатеља била потпуна.

Препорука је прихваћена. Процес је покренут на два нивоа: унапређење сарадње ИПАРД Управљачког тела са РЗС и Агенцијом за заштиту животне средине, и припрема свеобухватне платформе са обухваћеним релевантним подацима за праћење спровођења подршке пољопривреди и руралном развоју од стране PHRD грант пројекта током 2022/2023. године.

Остало

П.29.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Научене лекције

Национални инструменти су добро описани у погледу циљева и садржаја сваке области политике и појединачних мера. Релевантном табелом обезбеђене су информације о учешћу укупних плаћања за пољопривреду и прераду хране у периоду од 2015. до 2019. године (збирно). Међутим, резултати и утицаји националне подршке нису описани, а лекције научене у вези са спровођењем националне подршке пољопривреди и руралном развоју нису анализиране. Препорука је да се искористе већ спроведене анализе или вредновања националних мера или иницирају нова вредновања како би се стицало искуство из претходног спровођења националних политика.

Препорука је делимично прихваћена. Извршена је финансијска анализа националне подршке спроведене у претходном периоду, а основни резултати су представљени у Поглављу 4.1. Главни резултати претходне националне интервенције; опредељени износи, резиме вредновања и научене лекције. Вредновање спроведене националне подршке пољопривреди и руралном развоју планирано је у оквиру наредног програмског периода.

П.30.

Датум: 26. август 2021. године

Тема: Научене лекције

Препоруке у оквиру Евалуације ИПАРД II програма за период 2017-2019. год. дате су у циљу повећања ефективности спровођења, што је оцењено као значајно од стране ex-ante евалуатора. Међутим, извештај о евалуацији у току програмског спровођења не пружа информације о постигнутим резултатима и утицајима ИПАРД II програма, тако да ефективност Програма није одређена, на пример, у погледу доприноса побољшању конкурентности, економског раста и запошљавања, као и еколошке користи и прилагођавања и ублажавања климатских промена.

Препорука је прихваћена. Текуће (ongoing) вредновање ИПАРД II програма за период спровођења 2020–2021. година биће спроведено током 2022. године. Оно ће обухватити анализу постигнутих резултата ИПАРД II мера, поред активности предвиђених у оквиру препоруке 19, као и унапређење спровођења у смислу превазилажења препрека за апсорпцију и административно поједностављење.

Табела 60: Преглед препорука

Датум	Референца	Тема	Препорука	Како је препорука адресирана или

				образложење због чега није узета у обзир
SWOT анализа, процена потреба				
26.8.2021.	П.1. ИПАРД III програм Поглавље 4.	*SWOT*	Израда свеобухватне збирне *SWOT* табеле која покрива главне теме обрађене у Поглављу 3, као и премештање детаљних табела у прилог Програма. Такође, препорука је да се припреми кратак текст који сумира *SWOT* табелу.	Није прихваћено. Форма документа је обезбеђена од стране ЕК.
26.8.2021.	П.2. ИПАРД III програм Поглавље 3.2.	Секторске анализе	У поглављу недостају информације о броју потенцијалних ИПАРД подносилаца захтева у подсекторима. Препорука је да се у Поглављу 3.2. примене информације из секторских анализа.	Делимично прихваћено. Подаци су доступни за сектор меса, поврћа, житарица, индустријског биља, грожђа и вина, јаја и рибарства. Из тог разлога препорука је делимично прихваћена, као и због типа критеријума селекције.
26.8.2021.	П.3. ИПАРД III програм Поглавље 3.2.	Секторске анализе	Унапређење финансијских података за пољопривреду и прехрамбену индустрију и развој FADN система у сврху побољшања креирања политике засноване на стварним и статистички значајним финансијским подацима.	Прихваћено. Доступни финансијски подаци за пољопривредно-прехрамбени сектор укључени су у Поглавље 3.2, пасус 3.
13.9.2021.	П.4. ИПАРД III програм Поглавље 6.	Идентификација потреба	Одређивање приоритета по питању идентификованих потреба на транспарентан и објективан начин. Препорука је да се у коначну верзију Програма дода текст који описује основне принципе одређивања приоритета.	Прихваћено. Одређивање приоритета потреба унето је у одговарајуће поглавље.
Логика интервенције				
26.8.2021.	П.5. ИПАРД III програм Поглавље 6.	Опис стратегије	Успостављање хијерархије циљева са општим, специфичним и оперативним циљевима. Такође, препорука је да се укључи општи циљ који се односи на животну средину,	Прихваћено. Хијерархија циљева укључена је као прилог Програма. Опште циљеве ИПАРД програма дефинише ЕК. Циљ о животној

			природу и биодиверзитет (потребе 5 и 6).	средини, природи и биодиверзитету је обухваћен циљем бр. 3.
26.8.2021.	П.6. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мере	Унапређење текста мера на начин како је предложено у ex-ante извештају у циљу квалитетнијег описа истих.	Прихваћено. Унапређен је текст који се односи на образложење за Меру 1 и Меру 6, као и на критеријуме селекције за Меру 1 и Меру 3. За Меру 7 одређен је максимални интензитет помоћи.
26.8.2021.	П.7. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 1	Потребно је описати и детаљније разрадити део који се односи на непродуктивне инвестиције, укључујући опредељени буџет.	Није прихваћено. Систем има ограничен капацитет за спровођење такве мере због недостатка LPIS система.
26.8.2021.	П.8. ИПАРД III програм Поглавље 8.1.	Мера 1 и Мера 3	Смањење максималног нивоа подршке у оквиру Мере 1 и Мере 3 у циљу повећања броја подржаних корисника.	Није прихваћено. Ризик од подршке малог броја корисника са високим нивоом подршке је минималан на основу досадашњег искуства у спровођењу ИПАРД II програма, односно просечна вредност инвестиције у Мери 1 износила је 158.173 EUR, док је максимална вредност подршке износила 1 милион EUR, а просечна вредност инвестиције у оквиру Мере 3 износила је 536.703 EUR, док је максимална вредност подршке износила 1 милион EUR.
26.8.2021.	П.9. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 4	Објашњење начина организације обавезне обуке за 1.000 корисника АЕК Мере и припрема планова управљања за све кориснике.	Делимично прихваћено. Начин организације обавезне обуке биће детаљно описан у Правилнику за спровођење Мере 4.

26.8.2021.	П.10. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 6	Побољшање квалитета текста у делу образложења, као и укључивање више квантитативних података у циљу његовог унапређења (или референце ка подацима у другим деловима документа).	Делимично прихваћено. Укључени су доступни квантитативни подаци.
26.8.2021.	П.11. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 6	Кратак преглед искуства и научених лекција из Националног програма руралног развоја.	Прихваћено. Поверавање послова спровођења буџета за Меру 6 планирано је за средину програмског периода до када ће се ојачати капацитети на свим нивоима. Релевантно искуство стечено у оквиру програма прекограничне сарадње укључено је у Програм. Путем НПРР нису спровођене мере које се односе на руралну јавну инфраструктуру до 2021. године.
26.8.2021.	П.12. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 6	Појаснити критеријуме/принципе селекције на начин како је предложено у извештају о вредновању.	Прихваћено. Принципи за Меру 6 утврђени су Програмом, док ће критеријуми селекције бити описани у Правилнику.
26.8.2021.	П.13. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 6	Ревизија листе показатеља и усклађивање са показатељима који су наведени у опису мере ЕК.	Прихваћено. Листа показатеља је усклађена са показатељима наведеним у опису мере ЕК.
16.9.2021.	П.14. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 7	Укључивање развоја кратких ланаца вредности и локалне прераде пољопривредних производа на газдинству у оквиру Мере 7.	Није прихваћено. Кратки ланци вредности у ЕУ се финансирају преко произвођачких група. РС нема сличну меру нити капацитет да је имплементира. Одлука на националном нивоу је да се подржи

				прерада на газдинству у оквиру НПРР.
13.9.2021.	П.15. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 9	Премештање циља „Подршка оснивању и припреми пЛАГ” и пратећих активности у оквиру *LEADER* мере.	Није прихваћено. Наведени циљ је садржан у опису мере ЕК.
13.9.2021.	П.16. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 9	Укључивање посебне ИПАРД мере која се односи на саветодавне услуге.	Није прихваћено. Одлука на националном нивоу је да ће саветодавни систем и у наредном периоду бити финансиран из државног буџета.
13.9.2021	П.17. ИПАРД III програм Поглавље 8.	Мера 9	Укључивање два додатна показатеља као што је објашњено у тексту Извештаја.	Прихваћено. У Програм су додата два нова показатеља.
Постављање циљева, расподела финансијских алокација				
13.9.2021.	П.18. ИПАРД III програм Поглавље 6.	Циљане вредности и одређивање приоритета потреба	Појачање образложења оправданости приоритизације мера и/или прилагођавање финансијског плана у сврху обезбеђења усклађености Програма са идентификованим потребама.	Прихваћено. Принципи одређивања приоритета укључене су у потребе и сходно томе одражавају се на мере и финансијски план.
Спровођење програма, праћење, вредновање и финансијски аранжмани				
26.8.2021.	П.19. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Предузимање релевантних активности од стране ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције у сврху процене тренутних радних процеса у циљу повећања ефективности. Такође, препорука је да се процени на који начин се ефекти унапређених компетенција и искустава могу искористити за повећање ефикасности.	Прихваћено. Вредновање целокупног система биће спроведено. Текуће (on-going) вредновање ИПАРД II програма планирано је за спровођење током 2022. године и укључиће праћење спровођења препорука претходног вредновања по питању препрека у апсорпцији средстава и административног поједностављења.

26.8.2021.	П.20. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Запошљавање додатног кадра, узимајући у обзир административне процедуре запошљавања. Такође, препорука је и да се предузму кораци, уколико је могуће, за повећање плата запослених у ИА тако да плате буду у складу са нивоом одговорности и компетенција потребних за подршку спровођењу Програма.	Прихваћено. Додатни кадар у оквиру ИПА система биће ангажован у складу са Акционим планом за побољшање апсорпције ИПАРД средстава. Такође, изменом Уредбе о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника одобриће се напредовање запослених у кључним органима ИПА система до највишег звања.
26.8.2021.	П.21. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Када је реч о сарадњи са делегираним техничким телима, препорука је да се побољша комуникација са релевантним институцијама како би се успоставио заједнички приступ и став у остваривању циља да спровођење ИПАРД III програма буде што ефикасније.	Прихваћено. Изградња капацитета биће обезбеђена кроз Меру „Техничка помоћ”.
26.8.2021.	П.22. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Коришћење предложеног (или другог и бољег) алата за процену ризика од прекомерног оптерећења.	Делимично прихваћено. Препорука ће бити спроведена кроз процену ризика прекомерног оптерећења коришћењем три фактора: период повраћаја инвестиције, улагања у иновативне технологије и улагања у заштиту животне средине. Период повраћаја инвестиције процењиваће се путем пословног плана, док ће друга два критеријума бити процењена кроз ЛПТ.
26.8.2021.	П.23. ИПАРД III програм	Имплементационе структуре	Побољшање текста у вези са функционисањем система провере референтних цена у ИА.	Прихваћено. Текст који се односи на функционисање система провере референтних

	Поглавље 8.1. и 12.			цена у ИА побољшан је у Поглављима 8.1. и 12.
26.8.2021.	П.24. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Успостављање кохерентног система за праћење и вредновање у МПШВ, који обухвата све инструменте усмерене ка пољопривреди и руралном развоју.	Прихваћено. МПШВ спроводи PHRD грант пројекат за јачање капацитета пољопривредног сектора за доношење политика на основу података, који треба да омогући праћење и вредновање целокупне политике пољопривреде и руралног развоја у Републици Србији.
26.8.2021.	П.25. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Спровођење релевантних активности од стране МПШВ и ИПАРД агенције у циљу успостављања електронског регистра плаћања пољопривредним произвођачима.	Прихваћено. ИТ решење за ИПАРД је развијено кроз пројекте техничке помоћи ЕУ (ИПА 2013, FwC). С обзиром на тренутно стање по овом питању, планирано је да се поднети захтеви у оквиру Четвртог јавног позива за Меру 3 обрађују ручно и истовремено путем развијеног ИТ софтвера. Ово ће омогућити ИПАРД агенцији да прати функционисање софтвера пре коначног преласка са ручне на електронску обраду захтева.
13.9.2021.	П.26. ИПАРД III програм Поглавље 12.	Имплементационе структуре	Провера од стране ИА примењених принципа у табелама за праћење и корекција истих, уколико провера потврди запажања ex-ante евалуатора.	Прихваћено. Принципи у табелама за праћење ће бити проверени у сарадњи са ЕК и прилагођени у складу са тим.
13.9.2021.	П.27. ИПАРД III програм Поглавље 17.	Техничка тела и саветодавне службе	Препорука је да се изврше следеће корекције: - Поновно разматрање укључивања посебне мере за ПСС, као и да се дозволи приватним саветодавним службама да узму учешће;	Није прихваћено. Одлука на националном нивоу је да ће се саветодавни систем и у наредном периоду финансирати из државног буџета.

			- Пренос информација о ИПАРД програму: потребно је размотрити стављање већег нагласка на директније и динамичније канале преноса информација.	
13.9.2021.	П.28. ИПАРД III програм Поглавље 3.6.	Контекст показатељи	Покретање процеса адекватног прикупљања података, како би табела контекст показатеља била потпуна.	Прихваћено. Процес је покренут на два нивоа: ИПАРД Управљачко тело у блиској сарадњи са РЗС, Агенцијом за заштиту животне средине и PHRD грант пројектом припрема свеобухватну платформу за праћење за пољопривреду и рурални развој која би требало да буде спроведена у 2022. години.
Остало				
26.8.2021.	П.29. ИПАРД III програм Поглавље 5.	Научене лекције	Резултати и утицаји националне подршке нису описани, а лекције научене у вези са националном подршком нису анализиране. Препорука је да се искористе већ спроведене анализе или вредновања националних мера или иницирање нових вредновања како би се стицало искуство из претходног спровођења националних политика.	Делимично прихваћено. Извршена је финансијска анализа претходне националне подршке, а основни резултати су представљени у Поглављу 5.1. Главни резултати претходне националне интервенције; опредељени износи, резиме вредновања или научене лекције. За наредни програмски период планирано је да се изврши вредновање националне подршке.
26.8.2021.	П.30. ИПАРД III програм Поглавље 5.	Научене лекције	Прикупљање научених лекција и вредновања из пројеката које финансира ЕУ и донатори и коришћење ових информација у будућем развоју политике. Препорука је да се иницирају вредновања ИПАРД II програма, како би се	Прихваћено. Текуће (ongoing) вредновање ИПАРД II програма планирано је за спровођење током 2022. године, са укљученим следећим активностима: Праћење спровођења препорука претходног

			измерио допринос Програма резултатима и утицајима.	вредновања по питању препрека за апсорпцију и административног поједностављења; Постигнути резултати ИПАРД II мера.

XV. ПРОМОЦИЈА, ВИДЉИВОСТ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ У СКЛАДУ СА ИПА ПРОПИСИМА

У складу са правилима дефинисаним чл. 23. и 24. FFPA, детаљније описаним у чл. 31. и 32. Секторског споразума, биће успостављен сет активности и одговарајућих процедура како би се обезбедило транспарентно спровођење и максимална доступност информацијама, промоцији и видљивости подршке у оквиру ИПАРД програма за период 2021–2027. година. ИПАРД Управљачко тело треба да испуни захтеве у вези са информисањем, промоцијом и транспарентношћу, као и да обезбеди одговарајућу видљивост активности ЕУ.

У складу са чланом 32. Секторског споразума, све активности у вези са информисањем, промоцијом и видљивошћу ће се планирати, спроводити, надгледати и процењивати у оквиру ИПАРД III Плана активности видљивости и комуникације за период 2021-2027. година (у даљем тексту: ПАВК), након договора са Комисијом и одобравања од стране ИПАРД III Одбора за праћење. ПАВК ће се спроводити према годишњој листи активности.

ИПАРД Управљачко тело је одговорно за целокупно праћење и спровођење ПАВК, као и за припрему извештаја о напретку у спровођењу активности информисања и промоције, у складу са Меморандумом о разумевању између ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције. О резултатима активности видљивости и комуникације извештаваће се на састанцима ИПАРД III Одбора за праћење.

Успостављање Националне мреже за рурални развој допринеће спровођењу активности видљивости и комуникације.

15.1. АКТИВНОСТИ ПРЕДВИЂЕНЕ У ЦИЉУ ИНФОРМИСАЊА ПОТЕНЦИЈАЛНИХ КОРИСНИКА, СТРУЧНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА, ПАРТНЕРА У ДОМЕНУ ЕКОНОМИЈЕ, ДРУШТВА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, КАО И ТЕЛА УКЉУЧЕНИХ У ПРОМОЦИЈУ РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ И НВО О МОГУЋНОСТИМА КОЈЕ НУДИ ИПАРД III ПРОГРАМ И ПРАВИЛИМА ЗА ПРИСТУП ФИНАНСИРАЊУ

ИПАРД Управљачко тело, у блиској сарадњи са ИПАРД агенцијом, биће одговорно за информисање потенцијалних корисника, стручних организација, партнера у домену економије, друштва и животне средине, тела укључених у промоцију родне равноправности и НВО, о могућностима финансирања у оквиру ИПАРД III програма на једноставан, пријемчив и благовремен начин. ИПАРД Управљачко тело ће обезбедити успостављање веб-странице за пружање информација и приступ ИПАРД III програму, укључујући консултативни процес, информације о роковима спровођења Програма и о правилима за приступ финансирању.

Потенцијалним корисницима биће на располагању широк спектар промотивних средстава, као што су штампане и електронске верзије информативног материјала, употреба националних и локалних масовних медија, информативни догађаји, семинари и обуке. Представници организација за подршку, као што су Пољопривредне саветодавне стручне службе, Привредна комора Србије, Занатска комора Србије, удружења и НВО, на централном и локалном нивоу, биће позвани да учествују у расподели промотивног материјала, као и на информативним догађајима, семинарима и обукама. Средства која ће ИПАРД Управљачко тело и ИПАРД агенција користити за спровођење активности промоције и комуникације, детаљно ће бити наведена у ПАВК.

Обуке за потенцијалне кориснике, саветодавне службе и консултанте за припрему квалитетних захтева за одобравање пројеката, нарочито пословних планова, биће организоване пре објављивања јавних позива.

15.2. АКЦИЈЕ ПРЕДВИЂЕНЕ ЗА ИНФОРМИСАЊЕ КОРИСНИКА О ДОПРИНОСУ ЕУ

Корисници ће у оквиру овог програма добити детаљна упутства у писаној форми о реализацији пројекта, укључујући упутства за припрему захтева за плаћање и упутства за видљивост, у складу са Анексом 8 Секторског споразума и правилницима за спровођење мера ИПАРД III програма. ИПАРД Управљачко тело и ИПАРД агенција ће обезбедити да корисници стриктно испуњавају правила видљивости дефинисана у правилницима и у уговору/решењу о одобравању пројекта са свим правима и обавезама које корисници морају поштовати у току спровођења пројекта и у наредних пет година од момента исплате.

Видљивост инвестиција биће обавеза корисника којом ће допринети ширењу информација о улози ЕУ у спровођењу ИПАРД III програма. Обавезе корисника у погледу активности информисања и промоције на нивоу пројекта биће дефинисане у односу на износ јавне помоћи и одређене националним законодавством.

Након потписивања уговора/издавања решења о одобравању пројекта, корисник аутоматски даје дозволу за објављивање својих података као корисника подршке, назива пројекта и износа јавног кофинансирања пројекта. На основу ових информација, а у складу са прописима о заштити података о личности, ИПАРД агенција ће припремити и објавити на веб-страници ажурирану Листу корисника према ИПАРД мери, позиву за подношење захтева и износу ИПАРД III подршке.

ИПАРД агенција је одговорна за информисање корисника о доприносу ЕУ у вези са додељеном ИПАРД подршком, за објављивање позива за подношење захтева и Водича за потенцијалне кориснике. Поред тога, ИПАРД агенција ће редовно објављивати листу често постављаних питања и одговора. ИПАРД агенција ће извештавати ИПАРД Управљачко тело о свим спроведеним активностима у оквиру ПАВК.

Уз претходну сагласност ИПАРД Управљачког тела, ИПАРД агенција ће припремити Водич за потенцијалне кориснике, детаљан материјал у облику приручника, који на разумљив начин представља мере, правила, услове прихватљивости, критеријуме селекције пројеката и све остале информације релевантне за одабир и вредновање пројеката, што ће пружити квалитетну основу за припрему захтева за ИПАРД III подршку. На исти начин, за сваку меру креираће се посебан Водич за потенцијалне кориснике са одговарајућим примером попуњеног пријавног обрасца. Електронска верзија Водича за потенцијалне кориснике биће објављена на веб-страницама МПШВ и ИПАРД агенције.

Водич за кориснике ће садржати јасна упутства, која појашњавају одговорност корисника за промоцију и видљивост прописану уговором/решењем о одобравању пројеката и информацију да ће финалну Листу корисника, са износом јавне помоћи, објавити ИПАРД агенција.

15.3. АКТИВНОСТИ ИНФОРМИСАЊА ШИРЕ ЈАВНОСТИ О УЛОЗИ ЕУ У ПРОГРАМИМА И ЊИХОВИМ РЕЗУЛТАТИМА

ИПАРД Управљачко тело ће информисати ширу јавност о процесу програмирања, усвајању ИПАРД III програма, његовим изменама и допунама, главним достигнућима и резултатима процеса спровођења, користећи конференције за штампу, догађаје, семинаре, представљање примера добрих пројеката и објављивање путем медија на националном, регионалном и локалном нивоу. Посебан акценат биће стављен на информисање о доприносу ЕУ у оквиру пројеката финансираних кроз ИПАРД програм.

Након одобравања програма, ИПАРД Управљачко тело ће представити широј јавности садржај програма и развити административна упутства за спровођење мера, чинећи их доступним свим заинтересованим странама путем ИПАРД веб-странице, веб-странице МПШВ, веб-странице

ИПАРД агенције, веб-странице партнера/посредника, а где је то могуће, доставити штампане примерке. ИПАРД Управљачко тело ће организовати информативну кампању, укључујући информативне састанке, конференције за штампу, објаве у медијима, друштвене мреже итд.

ИПАРД Управљачко тело и ИПАРД агенција ће објавити различите промо материјале – водиче, брошуре, летке, билтене и друге штампане материјале, како би олакшали спровођење ИПАРД III програма корисницима подршке и како би информације о резултатима програма учинили доступним широј јавности.

ИПАРД Управљачко тело ће планирати и спроводити промотивне мере у циљу информисања шире јавности о резултатима програма. Да би се обезбедила транспарентност и прихватање одговорности за спровођење Програма, ИПАРД Управљачко тело ће редовно објављивати информације о Програму, укључујући финансијске показатеље, показатеље учинка и резултата, као и извештаје о вредновању.

XVI. ПРОМОВИСАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА И НЕДИСКРИМИНАЦИЈЕ ТОКОМ РАЗЛИЧИТИХ ФАЗА ПРОГРАМА (ПЛАНИРАЊА, СПРОВОЂЕЊА, ПРАЋЕЊА И ВРЕДНОВАЊА)

16.1. ОПИС НАЧИНА НА КОЈИ ЋЕ СЕ ПРОМОВИСАТИ РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА ТОКОМ РАЗЛИЧИТИХ ФАЗА ПРОГРАМА (ПЛАНИРАЊА, СПРОВОЂЕЊА, ПРАЋЕЊА И ВРЕДНОВАЊА)

Равноправност полова гарантована је Уставом Републике Србије. Република Србија је потписница неколико међународних конвенција и докумената који гарантују равноправност полова и забрањују полну дискриминацију. Циљеви Националне стратегије за родну равноправност за период 2016–2020. године постављени су да томе допринесу. Република Србија је 2013. године ратификовала Истанбулску конвенцију.

Народна скупштина је основала Одбор за људска и мањинска права и равноправност полова. Влада је успоставила 2014. године Савет за равноправност полова, на чијем је челу потпредседник Владе.

Канцеларија Заштитника грађана (Омбудсман Републике Србије), као и Повереник за заштиту равноправности, као независан државни орган, и друга тела на нивоу АП Војводине, фокусирају се на превенцију свих облика, врста и случајева дискриминације. Поред тога, више од 140 јединица локалних самоуправа има ангажовано лице или тело које се бави питањима родне равноправности на локалном нивоу.

Према истраживању РЗС, 37,6% жена у Републици Србији живи у руралним подручјима, од којих је 25,7% старије од 65 година.

Од укупног броја газдинстава, на 19,3% су жене носиоци газдинстава и поседују 10% коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ) и 10% условних грла стоке (УГС). Половина жена носилаца газдинстава старија је од 65 година. Укупно 15,3% управника газдинстава (пољопривредна газдинства регистрована као правна лица) су жене. Жене су власнице и управнице физички и економски малих пољопривредних газдинстава и њихов удео опада са повећањем величине газдинства, као што је приказано на Графикону 15. Жене управљају пословима са мање инвестиција (попут примарне производње), избегавајући ризике у вези са зајмовима и флуктуацијама на тржишту (Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018). Већину послова на газдинствима обављале су жене као чланице пољопривредних газдинстава, обично као неплаћена и нерегистрована радна снага.

Графикон 15: Управници пољопривредних газдинстава према полу и величини газдинства (%), 2018.

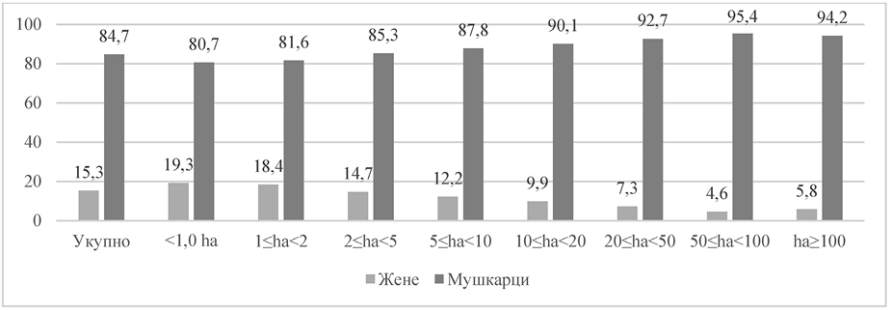

Извор: Богданов, Бабовић, 2019.

Принципи родне равноправности узети су у обзир у процесу припреме ИПАРД III програма. Да би се обезбедило адекватно одражавање родних питања, током припреме ИПАРД III програма консултују се државни органи и невладине организације активне у области равноправности. Активности информисања и промоције постараће се да сви имају једнак приступ информацијама без обзира на пол, што подразумева додатне напоре да се допре до жена у руралним подручјима.

Све мере у оквиру ИПАРД програма осмишљене су тако да пружају једнаку подршку (без обзира на пол). Што се тиче подршке улагањима у физичку имовину, жене које су носиоци пољопривредних газдинстава, могу добити исти обим помоћи као и сви други корисници ИПАРД подршке, али према критеријумима селекције, жене имају предност у бодовању и рангирању, јер су жене једна од ризичних категорија миграције у урбана насеља, због ограничених могућности запошљавања у руралним подручјима. У оквиру Мере 7 ИПАРД програма постоји прилика за економско оснаживање жена у руралним подручјима. Током Првог јавног позива за Меру 7, 2020. године, 40% подносилаца захтева биле су жене.

Критеријуми селекције за евалуацију Локалне стратегије руралног развоја/одабир Локалних акционих група односе се на квалитет партнерства, укључујући учешће младих људи и жена.

Кроз Националну мрежу за рурални развој, посебна пажња биће посвећена активностима које ће се бавити положајем жена у пољопривреди и руралној економији, јер су њихова улога и допринос – и на газдинству и ван њега – и даље потцењени и умањени.

Извештаји о праћењу и вредновању ИПАРД III програма омогућиће испитивање ефеката ИПАРД III програма на родну равноправност.

_____

86 („Службеном гласнику РС”, бр. 22/09 и 52/21)

16.2. ОПИС НАЧИНА НА КОЈИ ЋЕ СЕ ДИСКРИМИНАЦИЈА ЗАСНОВАНА НА ПОЛУ, РАСИ, ПОРЕКЛУ, РЕЛИГИЈИ, СТАРОСТИ, СЕКСУАЛНОМ ОПРЕДЕЉЕЊУ СПРЕЧАВАТИ ТОКОМ РАЗЛИЧИТИХ ФАЗА СПРОВОЂЕЊА ПРОГРАМА

Правни оквир против дискриминације успостављен је у Републици Србији. Поред Устава Републике Србије, општи режим заштите укључује Закон о забрани дискриминације, Закон о заштитнику грађана и Статут АП Војводине. Клаузуле против дискриминације су део и других правних аката, тако да је политика једнаких могућности гарантована Уставом Републике Србије (члан 15) и може бити даље развијена. Устав Републике Србије (члан 60) предвиђа „правичну накнаду за обављени рад”, док је принцип равноправне накнаде за једнак рад мушкараца и жена гарантован Законом о равноправности полова (члан 17). Закон о раду, као и Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, такође укључују одредбе усмерене на спречавање дискриминације жена на тржишту рада и током запошљавања. Закон о забрани дискриминације[86] уводи принцип равноправности у односу на пол, расу, боју коже, етничку припадност, језик, родни идентитет, сексуалну оријентацију, политичку, верску или филозофску

опредељеност, економску, образовну и социјалну ситуацију, трудноћу, родитељство (везе/одговорност), старосну доб, породични или брачни статус, грађански статус, боравиште, здравствено стање, инвалидитет, однос према посебним групацијама, и у односу на било који други разлог.

Припрема и спровођење ИПАРД III програма поштују све одредбе наведене у горепоменутој правној основи и принципе једнаког третмана. Неће бити посредне или непосредне дискриминације било ког лица на основу пола, старости, брачног статуса, језика, менталног или физичког инвалидитета, сексуалне оријентације, политичке припадности или убеђења, етничког порекла, националности, религије, расе, социјалног порекла или било ког другог статуса. Кодекс понашања ИПАРД Управљачког тела и ИПАРД агенције у потпуности поштује све одредбе против дискриминације прописане одговарајућим законом, што ће такође бити поткрепљено одговарајућом обуком запослених.

Програмске мере не укључују дискриминаторне критеријуме. Спровођење ИПАРД програма неће толерисати било какву дискриминацију потенцијалних корисника подршке на основу религије, етничке припадности, пола или физичког инвалидитета.

XVII. ТЕХНИЧКА ТЕЛА И САВЕТОДАВНЕ СЛУЖБЕ

Потреба за унапређењем професионалних компетенција, подизањем свести и преносом знања у области пољопривреде и руралног развоја сваке године је све већа, а тренутно је стање такво да је 49% управника ПГ (укључујући и носиоце ПГ) стекло стручно образовање радом у пољопривреди, 3% у средњој пољопривредној школи, 1% је стекло на пољопривредном факултету, а 0,24% је похађало неформалне стручне обуке – курсеве.

Пренос знања у Републици Србији у области пољопривреде и руралног развоја одвија се кроз формално образовање (средње образовање, основне, постдипломске и докторске студије), као и кроз неформалне едукације и стручне обуке које организују образовне и истраживачке институције, саветодавне службе, консултантске куће, пројектне јединице и медији.

Пољопривредна саветодавна стручна служба Србије (ПССС) је мрежа коју чине 34 пољопривредне саветодавне и стручне службе са 256 лиценцираних пољопривредних саветодаваца[87]. Од тог броја, 22 ПССС (19 државних и три приватне) широм Централне Србије има 188 лиценцираних пољопривредних саветодаваца. Контролу и координацију ових служби спроводи МПШВ уз помоћ Института за примену науке у пољопривреди, који је на период од пет година именован за спровођење стручних обука, праћење и вредновање ефеката рада ПССС. Територија АП Војводине обухвата 12 ПСС са 88 лиценцираних пољопривредних саветодаваца. Контролу и координацију ових служби врши ПСПВШ, уз помоћ ПСС Нови Сад, као овлашћене организације за стручну обуку саветодаваца у АП Војводини. И МПШВ и ПСПВШ обављају послове у складу са Законом о обављању саветодавних и стручних послова у области пољопривреде[88] актуелним средњорочним програмом[89] и годишњим програмима за развој ПСС у пољопривреди.

ПССС пружају услуге преноса знања, подизања свести, помоћи и друге услуге везане за различите теме заинтересованим странама, пољопривредницима, укључујући и потенцијалне кориснике ИПАРД програма, кроз индивидуални (индивидуално прилагођено саветовање, саветодавни модули) и групни рад (радионице, семинари, огледне активности и размена искустава и праксе са колегама), као и кроз средства јавног информисања. Главни изазов с којим се суочавају ПССС је ограничен број саветодаваца, који није довољан да задовољи потребе више од 564 хиљаде регистрованих ПГ у Републици Србији.

У периоду од 2017. до 2020. године, од укупно око 272.000 пољопривредних произвођача који су обухваћени саветодавним активностима, више од 25.000 потенцијалних ИПАРД корисника информисано је о могућностима у оквиру ИПАРД програма путем неформалних едукација: предавања, радионица, семинара/зимских школа и трибина. ПССС су пружиле подршку у припреми пословних планова и захтева потенцијалних корисника. Поред наведеног, ПССС су организовале обуке и учествовале као предавачи за оне ИПАРД кориснике који су прошли 50

сати стручне обуке у пољопривреди. ИПАРД III програм ће повећати потребу за додатним саветодавцима и проширити предмет деловања ПССС, које се сматрају важним партнерима МПШВ у процесу спровођења ИПАРД III програма.

Едукативни модули у оквиру Мере 9 – Техничка помоћ ИПАРД III програма или других извора техничке помоћи, имаће за циљ да омогуће саветодавцима стицање посебних и адекватних знања, не само о полазним информацијама за промотивне активности везане за ИПАРД III програм, већ и о свим појединостима општих и специфичних критеријума за сваку меру, потребној документацији и поступцима подношења захтева и одобравања. Циљ је пружање помоћи пољопривредним произвођачима у попуњавању захтева за одобравање пројеката и израда пословних планова за Меру 1 и Меру 7. Посебна пажња током припреме пољопривредних произвођача биће посвећена области достизања стандарда и пружање благовремених и тачних информација о овим мерама.

Саветодавне службе ће информисати ширу јавност у Републици Србији кроз медије (регионалне и локалне телевизијске и радио емисије, чланци на званичној веб-страници[90] и билтени које објављују ПССС и/или локалне новине).

Техничка тела ће бити задужена за проверу испуњености прописаних националних стандарда и стандарда ЕУ од стране корисника пре вршења плаћања у области заштите животне средине, ветеринарства, јавног здравља, добробити животиња, заштите биљака, безбедности хране за производе биљног порекла и руралног туризма. Техничка тела су: Управа за ветерину, Министарство заштите животне средине, Пољопривредна инспекција, Фитосанитарна инспекција, Сектор за пољопривредну политику, Управа за заштиту биља, Инспекција рада и Туристичка инспекција. Јачање капацитета техничких служби и тела за спровођење ИПАРД III програма постићи ће се кроз обезбеђене обуке у оквиру Мере „Техничка помоћ”, или других извора техничке помоћи.

Планирано је да Мрежа за рурални развој Србије има улогу у промоцији ИПАРД III програма и организацији информативних кампања у току Јавних позива за ИПАРД подстицаје (нарочито у ЈЛС у којима је у претходном периоду забележен слабији одзив), пружању подршке потенцијалним ЛАГ, као и сарадњи са Сталном конференцијом градова и општина (СКГО) у припремању ЈЛС за инвестиције у руралну јавну инфраструктуру.

Тржиште консултантских услуга, иако на почетку није поседовало адекватан ниво вештина, успешно се развило за време спровођења ИПАРД II програма. Континуирана информативна кампања и обуке организоване за консултанте допринеле су бољем квалитету поднетих захтева. На претходним јавним позивима за ИПАРД мере, више од 50 консултантских кућа било је укључено у припрему документације за ИПАРД подршку. Такође, оне су пружиле своје услуге у изради студија изводљивости и других студија у вези са пројектом и/или пословним плановима. ИПАРД Управљачко тело ће наставити да пружа благовремене информације и едукацију консултаната и у периоду спровођења ИПАРД III програма.

_____

87 У току спровођења ИПАРД II програма, група од 116 саветодаваца похађала је два образовна модула годишње (укупно осам модула у периоду 2017–2020. година)

88 („Службени гласник РС”, број 30/10)

89 Уредба о утврђивању Средњорочног програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за период од 2021. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 19/21)

90 Веб-страница Института за примену науке у пољопривреди: www.psss.rs

XVIII. ПРИЛОЗИ

НАПОМЕНА ИЗДАВАЧА: Закључком о усвајању Програма о изменама и допунама ИПАРД III програма за Републику Србију за период 2021–2027. године ("Службени гласник РС", број 34/2025) измењени су Прилози 4, 5, 10 и 11 (види Закључак - 34/2025-51).

Закључком о усвајању Програма о изменама и допунама ИПАРД III програма за Републику Србију за период 2021–2027. године („Службени гласник РС", број 86/2026) Прилог 5 замењен је новим Прилогом 5 (види Закључак – 86/2026-13).

ПРИЛОГ 1 – Дефиниција малих и средњих привредних друштава

ПРИЛОГ 2 – Опис методологије за процену економске одрживости корисника

ПРИЛОГ 3 – Листа насељених места у планинским подручјима

ПРИЛОГ 4 – Методологија за израчунавање нивоа плаћања за активности везане за агро – еколошко – климатску меру, органску производњу и шумарство

ПРИЛОГ 5 – Листа релевантних националних стандарда

ПРИЛОГ 6 – Резиме извештаја о претходном (EX-ANTE) вредновању

ПРИЛОГ 7 – Листа чланова мреже за рурални развој Србије

ПРИЛОГ 8 – Хијерархија циљева

ПРИЛОГ 9 – Елементи бодовања за оцену квалитета локалне стратегије руралног развоја

ПРИЛОГ 10 – Листа насељених места изван руралних подручја

ПРИЛОГ 11 – Изјава о адекватности и тачности обрачуна